tarık buğra

gençliğim eyvah

roman

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

GENÇLİĞİM EYVAH

Tarık Buğra

YAYIN NU: 141

YAYIN NU: 141
EDEBÎ ESERLER: 71

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16267

ISBN 978-605-155-127-2

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Yenişehir - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49

İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr
Kapak Tasarımı: GNG Tasarım
Dizgi - Tertip: Ötüken
İstanbul

TARIK BUĞRA; (1918-26 Şubat 1994): Yazar. Akşehir'de doğdu. İlk ve orta okulu Akşehir'de, liseyi Konya'da okudu (1936). İstanbul Tıp, Hukuk ve Edebiyat fakültelerine devam ettiyse de hiçbirini bitirmedi. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'ne girdi ancak son sınıftan ayrıldı. Hayata atıldı. Akşehir'de *Nasrettin Hoca* gazetesini çıkardı (1947-1948). İstanbul'da *Milliyet* (1952-1956), *Yeni İstanbul* (1960-1966), *Yol* (Haftalık, 1968), *Tercüman* (1970-1976) gazetelerinde sanat sayfası düzenleyiciliği, fıkra yazarlığı ve yazı işleri müdürlüğü yaptı. Türkiye gazetesinde haftalık yazı yazdı. İstanbul'da öldü.

Tarık Buğra hikâye ve romanlarıyla Türk edebiyatının dönemeçlerindendir. İlk hikâyelerinde Türk entelektüelinin bunalımlarını, yerli değerler karşısındaki tavrını sergiledi.

Tarık Buğra ilk romanını 22 yaşında yazdı. *Yalnızların Romanı* adını taşıyan bu eseri *Çınaraltı* dergisinde yayınlandı (1948). Aynı yıl "*Oğlumuz*" adlı, hikâyeleriyle *Cumhuriyet* gazetesinin açtığı yarışmada ikincilik kazanınca dikkatleri üzerine topladı. Tarık Buğra'nın asıl ününü sağlayan romanı *Küçük Ağa*'dır. Resmî ideolojiden farklı bir tavırla vatan, millet ve din unsurlarının Millî Mücadele'yi kazandıran asıl unsurlar olduğu tezini işlemiştir. Sonraki romanlarında Cumhuriyet dönemi kasaba insanının kimlik problemlerini ele aldı.

Buğra'nın hikâye ve romanları yanında oyunları da vardır. Diğer bir yönü gazeteciliğidir. Uzun yıllar fıkra yazarlığı yapmış ve yerli düşünceyi savunmuştur.

Hikâyeleri: *Oğlumuz* (1949), *Yarın Diye Birşey Yoktur* (1952), *İki Uyku Arasında* (1954), *Hikâyeler* (İlk üç kitaptan seçmeler ve dört yeni hikâye, 1964; 39 hikâye, 1969). Romanları: *Siyah Kehribar* (1955), *Küçük Ağa* (1964), *Küçük Ağa Ankara'da* (1966 İkisi bir arada basıldı, 1968), *İbiş'in Rüyası* (Kendisi oyunlaştırdı, 1972), *Firavun İmanı* (*Küçük Ağa* dizisinin 3. kitabı, 1976), *Dönemeçte* (1978), *Gençliğim Eyvah* (1981), *Yalnızlar* (1981), *Yağmur Beklerken* (Serbest Fırka olayını anlatır, 1981), *Osmancık* (Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlatır. *Kuruluş* adıyla filme alındı, 1983), Gezi Notları: *Gagaringrad* (1962), Köşe Yazıları: *Gençlik Türküsü* (1964), *Düşman Kazanmak Sanatı* (1979), *Politika Dışı* (1992), *Bu Çağın Adı* (1995), Tiyatroları: *Ayakta Durmak İstiyorum* (1966), *İbişin*

Rüyası (1971), *Üç Oyun (Ayakta Durmak İstiyorum, Akümülatörlü Radyo, Yüzlerce Çiçek Birden Açtı*, 1979), *Güneş ve Arslan - Patron* (1989), Senaryo ve Oyunu: *Sıfırdan Doruğa-Patron* (1994)

1

Son'un Başlangıcında

"Dinlemiyorsun beni!"

İhtiyar'ın sesi hırçındı. *Delikanlı* umursamadı ama. Durumunu da değiştirmedi:

Dilinin ucu dişlerinin arasında.. gözleri kısık.. dudakları gergin. Sanki Dünyada elindeki tabancadan başka hiç bir şey yok, ve sanki o zamana kadar hiç tabanca görmemiş; öyle inceliyor.

Zorlama bir esneyiş.. yapmacık olduğu belli bir ilgisizlik; başını kaldırmadan mırıldandı:

- "Dinliyorum."

- "Efendim, efendim?"

Sinirlenince *İhtiyar*'ın sesi büsbütün incelir.. şaşılacak kadar. *Delikanlı* biliyor bunu.. ne dediğini bal gibi işittiğini de. Bu "efendim, efendim"lerin bir tek anlamı var: Karşısındakini sindirmek! Sindirmeye yetmese bile, *İhtiyar*'a gereken sözü bulduracak zamanı kazandırıyor.

Ve böyle çatışmalarda zaman, *İhtiyar* için iki yönlü çalışır: Karşısındakine de *İhtiyar*'ın neler yapabileceğini düşündürür; kuvvetini, acımasızlığını düşündürür. *Delikanlı* bunu da bilir.

Umursamadı ama. Bu umursamazlık ölümün eşiğinde oluşundan veya

elindeki tabancadan gelmiyor.. hep öyledir o. Bunu da *İhtiyar* bilir.

Delikanlı gene esnedi.. hem de bu sefer uzun uzun ve gerinerek.. ona bakmadan.. kısık gözlerle, duvardaki boy aynasından izlemecesine:

İhtiyar'ın sağ yanağı seyirmeye başlamıştır.

Başını ona çevirerek tekrarladı:

- "Dinliyorum."

Sesi hep öyledir: Yumuşak, umursamaz ve ilgisiz.. mutlu ve güçlü insanların ilgisizliği!

Meydan okuyordu. Hem de, *İhtiyar*'ın bütün meydan okumaları kabul ettiğini.. ve hep kazandığını bile bile!

Diliyle dişlerinin dışını yaladıktan sonra büsbütün üstüne gitti:

- "Sinirlenmeyin."

- "Kim görmüş benim sinirlendiğimi? ben.. ben ya tiksinirim.. budalalıklara.. ya ezer geçerim, ben. Kim görmüş benim sinirlendiğimi, ha?"

- "Ben."

Güldü. Sonra da ekledi:

- "Üstelik ilki değil bu."

İhtiyar yutkunmaya çalışıyor. Öfkenin onda daha ötesi yoktur. *Delikanlı* bunu da biliyor ve yararlanıyor:

- "Öyle bakmayın bana.. yiyiverecekmiş gibi: Korkuyorum."

İhtiyar, sonunda, yutkunabiliyor:

- "Sırıtma. Bırak o tabancayı da. Tabanca yok sana, dedim, kaç defa."

- "Kolay değil.."

Ve elindeki tabancaya yanık yanık bakarak ekliyor:

- "Ayrılmak."

Ama söylediğine, bu kelimeyi söylediğine aynı anda pişman oluyor ve, kurtarabilirim umuduyla, çabucak açıklıyor:

- "Bundan ayrılmak."

Yok.. iş işden geçmiş, kendi ayağıyla düşmüştür; çünkü, daha ayrılmak derken Güliz'i hatırlayıvermiştir ve onu *İhtiyar*'ın hatırladığı da bellidir.. tıslayışından:

İhtiyar gülmezdi; gülüşü taklid ederdi. Bu taklidle küçümser, bu taklidle küçültür, bu taklidle söverdi:

İşte şimdi de, kesik kesik üç tıslamayı andıran ayni gülüş:

- “Ayrılmak.”

Delikanlı, artık elindeki tabancaya Güliz’in resmine bakar gibi bakmaktadır.. ve, artık, tabancadan değil Güliz’den ayrılacağını.. bir daha görmemecesine ayrılacağını düşünmektedir:

Delikanlı, bu aşk hikâyesi için, yedi ay kadar önce “bitti” demişti. Öyle sanıyordu o. Değilmiş ama.. meğer yedi aydır bitirmenin yollarını -deli gibi- arar dururmuş.. ve işte bulmuş: Tabanca!

Delikanlı’nın, aynı saniyecik içinde anlayıverdiği budur.

Köşk

Köşk, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında, küçük bir koy'a kırk metre kadar yukarıdan bakardı. Çengelköy ile Kanlıca arasındaki kıyı yolunun peşpeşe gelen dönemeçlerinden birisinde, yamaçta açılmış elli iki basamaklı bir taş merdivenle çıkılırdı. Yoldan görünmezdi. Sandallardan ve küçük motorlardan da öyle. Onu ancak gemilerin üst güvertelerinden, o da iyi bakarsanız seçebilirdiniz.

Arkasında kocaman bir meyve ve sebze bahçesi ile küçük bir koru vardı. Köşk o yandan, yâni Kısıklı Caddesi'ne çıkan sırttaki yoldan da görülemezdi.

Yapılalı, aşağı yukarı, altmış yıl olmuş ve varlığı yörede de unutulup gitmişti. Adı artık bir tapuda, bir de telefon rehberinde yazılı idi. İki kilometre kadar ötedeki karakol görevlileri, ona çoktandır *İhtiyar'ın Köşkü* derlerdi. Ama, aralarında *İhtiyar*'ı gören bile yoktu. Adamın bütün işlerini sağır ve dilsiz bir uşak görüyordu.

Oysa, Dünya'dan kopmuş bu köşk, Türkiye'yi sarsan, Türkiye insanlarını her alanda derinden etkileyen bütün olaylarda ve bu olayların hazırlanışında bir çeşit *Başkomutanlık Karargâhı* olmuştur:

Millî Güvenlik görevlileri bunu, basın terminolojisinde *Anarşik Olaylar* diye geçen devrim denemelerinden birincisi, yığınla yargılama, tutuklama ve, sonunda da, Genel Af ile kapandıktan sonra anlayabildiler. O zaman da, herhangi bir açıklamanın hiç bir yararı olamayacağını, tam tersine bir sürü sakınca doğurabileceği anlaşıldı. Böylece de, *İhtiyar*'ın kendisi gibi *İhtiyar'ın Köşkü* de bilinmezliğini koruyup gitti.

İlgili serviste "*İhtiyar'ın Dosyası*" diye anılan belgeler, raporlar, yorumlar vardır. Onlar bugün için nasıl bir değer ve önem taşırlar? Bu soru, elbette, bir romanın konusu değildir. Zaten onları, ayrıntıları ile bilemeyiz de. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu konuda, sorumlulardan dişe dokunur üç,

beş cümlecik bile almış değiliz. Bu roman, bir gazetede beraber çalıştığımız değerli bir polis-adliye muhabirinin yardımları ve *Delikanlı*'ya rastlayışımızın sonucudur.

Gerçi, biz *İhtiyar*'ı da tanımış, onunla Lokanta'da sayısız akşamlar geçirmiştik. Ama -doğrusu bu- o günlerde, yâni bu büyük mâcerayı bir rastlantı ile öğrenmeden önce, biz, şaşılacak canlılığı yüzünden gerçek yaşı kestirilemeyen bu seksenlik adamı Dünya'dan kopmuş, daha doğrusu Dünya'nın ve insanların meselelerini umursamayan hattâ dertler ve meseleler artıp çetrefilleştikçe keyiflenen acayip, belki de sapık emekli bilim adamı bildik.

İhtiyar, asıl *İŞ* çevresinin on, onbeş kişilik kodamanları dışında, hep öyle bilindi; hâlâ da öyle bilinir. Bugün bile öğrencilerine veya onu şuradan, buradan, özellikle de *Lokanta*'dan tanıyanlara, şu romanda okuyacaklarınızdan yüzde birini söyleyecek olsanız, hiç kuşkunuz olmasın, en azından, palavracı sayılır, alaya alınırsınız. Nitekim, biz de, ilk konuşmalarımızda *Delikanlı*'yı bir paranoyak sanmıştık. Ama sonra sonra, anlattıklarının, verdiği yer ve insan isimleri ile zamanların ilgilendiğimiz olaylarla uyuştuğunu, üstelik gazeteci arkadaşımızın bilgileri ile çelişmediğini gördük.

Gerçi onun hikâyesinde ağırlığı aşk tutuyordu; ama bu üslûbu ve bakış açısı yüzünden arka plâna kaymış olsa da, öyle bir portre ve öyle olaylar beliriyordu ki, sık sık irkildiklerimiz, ürperdiklerimiz oldu. Evet; onu dinlerken ya deli diyecek, yahut da korkudan irkilecektiniz.

Biz, artık, *Delikanlı*'ya deli diyemezdik; çünkü, az önce söylediğimiz gibi, edindiğimiz bütün bilgiler anlattıklarını destekliyor, söyledikleri ile uyuşuyordu. İşte biz bunları anlatacağız:

Bu romanda okuyacaklarınız, roman'ın gerektirdiği ufak tefek ve hepsi de ayrıntı sayılabilecek eklemelerle değiştirmelerin dışında, Türkiye bunalımlarının şimdiye kadar ele alınmamış bir açıdan açıklanmasıdır, gerçek hikâyesidir.

Konuya dönmeden önce küçük bir şaka yapalım ve *İhtiyar'ın Köşkü*'nü görmek isteyeceklere bildirelim: Köşk artık yoktur. *İhtiyar* onu, kendi kurduğu *"Sersemlikleri Koruma, Geliştirme ve Yayma Vakfı"*na bağışladı! Vakıf da köşkü yıktırdı, geniş arazisini parselleyip sattı, akıl almaz bir servet sağladı.

1971’den sonra da sürüp giden.. ve gelişen, yaygınlaşan sersemlikler.. kimimize ihânet, kimimize de idealizm gibi görünen, aslında ise *İhtiyar*’ın uygulama rotasına yerleştirmeyi becerdiği felsefesinin küçümsenemeyecek çapta bir başarısından başka bir şey olmayan *anarşi*, bir bakıma da bu Vakfın eseridir.

Dile benden ne dilersen

Delikanlı, kendisini, birden bire, bütün insanların gördüğü en saçma rüyadan uyanıvermiş sandı:

Annesi, babası, dört kardeşi.. bu evin yokluk ve yoksullukları. Sonra.. mucizeyi andıran bir imkânla ve sürdürdüğü öğrenim: Kasabalarındaki ortaokul ve il'de de lise!

Mucize gibi gelirdi ona. Oysa mucizeye, yâni Güliz'e.. hangi Güliz? İşte bu adama, *İhtiyar*'a daha zaman vardı. Rüya'nın dışında idi bunlar:

İnsan'ın kaderi olmayacak bir dönemeç alır ve geride kalan zamanlar rüyalaşır; gerçekliklerini yitirir. *Delikanlı*, bir an için, işte bu rüyadan uyanıverdiğini sanmıştı.

Değil ama. Asıl şimdi rüyada olmalıydı. Çünkü gerçek olan ötekilerdi; ana idi, baba idi, kardeşlerdi, çocukluk eviydi. Onlarla yaşamıştı o. Gerçekle ve gerçeğin kuralları ile bağdaşmayan ancak bu adamdı. Bu adam -*İhtiyar*- ancak bir karabasan'ın, bir Hristiyanlık Orta Çağı'nın üslûbuna uygundu: Ancak onlarla düşünülebilecek bir iblis, bir Şeytan, bir Mefisto sanılabilirdi. Böylece ve bu yüzden, onun verdiği Güliz de, onun hazırladığı aşk da gerçeğin dışına düşüyordu. O da rüya kuşkusu veriyordu.

Ve, şimdi ötekiler, yâni ana, baba, kardeşler olmadığına.. Güliz bile olmadığına göre, *Delikanlı* o en saçma rüyadan uyanmadığını, ama uyanmak hırsına kapıldığını, tek gerçeğini, yâni karşısındaki bu adamı kavramak gerektiğini düşündü.

Bu bir özleyiş mi idi?

Yoksa geri dönülmez noktada duyulan ve insanı, er veya geç çileden çıkartacak olan pişmanlık mı?

Pişman olmak istemiyordu. Hiç istemezdi bunu: Aslını, astarını ve gerçek sebeplerini doğru dürüst anlayamadığı *gurur*'unun en tiksindiği şeydi

pişmanlık. İnsan'ın kendi kendisiyle çelişmesinin, hattâ, düpedüz kendini inkârın en küçültücüsü sayardı pişmanlığı.

* * *

Delikanlı, toparlanmak için bakmıştı; bahçede bahar höykürüyordu:

Taptaze, gencecik yeşiller çeşit çeşit. Erik çiçeklerinin anlatılamaz beyazlığı!

- Asıl önemlisi -elbette- bütün renklere büyülerini kazandıran nisan güneşi!

Arılar, sinekler, yeşil sinekler ve adlarını bilmediği türlü kanatlılar, bu güneşte yakamozlanıyorlardı. Bahçede, onların vızıltılarından oluşan ve yenik insanı melânkoli hipnozuna alan acayip müziği vardı. Bu müzik geniş pencerenin aralığından odaya doluyordu. Acaba, *İhtiyar* da bu müziği, bütün ömründe bir kerecik olsun duymuş muydu?

Delikanlı baktı ve Güliz'i karşılıklı hatırlamanın kazandırdığı üstünlükle mest olmuş İblis'i gördü:

Karşısında -minik veya dev meselelerde, fark etmez- bir dara veya zora düşmüşlük, bir acı çekiş bulmaya görsün! hele bunu kendisi sağlamışsa, keyiften dört köşe olurdu namussuz.

İhtiyar gülüşü -gene- taklid etti. O zaman da ayni sözü, ayni öfkeyle *Delikanlı* söyledi:

- "Sırıtma öyle."

Elindeki tabancayı, tetiğine basmak hırsıyla yeni çekivermiş gibiydi. Kim olsa korkar, hiç değilse pirelenirdi görünüşünden: Burnundan soluyordu. Bakışları bıçak gibiydi. Ama *İhtiyar*, gülüşünü daha bir pekiştirerek dedi diyeceğini:

- "Ayrılmak elbette kolay değildir senin gibiler için. Hem.. yalnız ondan mı?"

İşine dönerken de, Dünya'nın en ağır aşağılamasını yaptığını bile bile ve yapmak için ekledi:

- "Ya Güliz?"

- "Sus.. lütfen."

Öfke yalvarışa dönüvermişti. *İhtiyar* buna da metelik vermedi:

- "Sana asıl zor gelen o ayrılıktı işte. Bunun zor gelişi de ondan."

* * *

Delikanlı artık iyice dağılmıştı: Yenik, bütün gücünü tüketmiş ve horlanmış! Öyle buluyordu kendini.

Başını çevirdi ve duvardaki büyük aynada, *İhtiyar* dahil, kendisi dahil, bin bir görüntüden hiç birisini değil, Güliz'i gördü: Aynayı dolduruvermişti kız.. çocuksu gülüşü ile!

Asıl adı Sıdıka idi. Neden sonra öğrenmişti bunu. Oynaştıkları zamanlarda artık Sıdıka diyordu. Sıdıka deyince de daha bir tadlanır, neşelenirdi sevişmeleri.

Bunlar yüzyıl önce miydi, ne?

İhtiyar da yüzyıl ötede kalan konularına döndü:

- "Götür yerine koy o oyuncağı."

Ve gene sırıttı:

- "Bak, daha cicisini vereceğim sana."

Başıyla çantayı gösteriyordu.

Delikanlı'nın çene kemikleri oynadı. Ama *İhtiyar* ve *İhtiyar*'ın söyledikleri için değil; görmüyordu, işitmiyordu bile. Nasıl söveceğini düşünüyordu o. Buldu da:

- "Güliz.. ya Güliz? dedin. Güliz senin en dâhiyâne namussuzluğundu."

Kalktı, tabancayı gizli çekmeceye koydu. Bu arada *İhtiyar* da dalga geçiyordu:

- "Aferiiin. Nasıl da söz dinler benim çocuğum.. kuzu gibi, maşallah. Ötekine gelince.. yâni, dâhiyâne namussuzluğa; sana göre öyle. Aslına bakarsan, dehâma ağır bir hakarettir o söz. Sen de zaten hakaret olsun diye söyledin, değil mi? Çünkü başarı bile denemez ona. Sen o kadar romantik olmasaydın, seni ökseye düşürmek için çok daha incelikler gösterebilirdim. Hazırlamıştım bile."

- "Romantik! öyleyimdir ben. Beni hep o yanımdan avla da, ne sen yorul, ne ben bekleyeyim."

- "Hep! hepmiş."

Delikanlı'nın gereksiz bulduğu, anlayamadığı, yorumlayamadığı bir öfke idi bu. *İhtiyar*'da olmayacak şey.

Gözgöze idiler ve belli ki, o da neden öfkelendiği bilinsin istiyordu. Sonunda dayanamadı:

- “Budala.”

O kadarla da kalmadı:

- “Ne kadar budalasın sen.. bir bilsen.”

Öfkeye, şimdi sevgi değil elbette; içten bir acıma karışmıştı.

Delikanlı toparlanmak istiyordu; anlamalıydı bu öfkenin sebebini. Yoksa müthiş puan verecekti.. aralarındaki sonu gelmez boksun bu devresi için.

Her devre başlı başına bir maçtı: Birbirlerine, daha çok da kendi kendilerine sinir, kavrayış, saldırıyı kavrama ve saniye geçirmeden karşı yumruğu sallama üstünlüğünü ispatlamak için!

Bu maçlarda *Delikanlı* zarif döğüşürdü, göze hoş gelen oyunlar yapardı.. seyirci için döğüşürdü. (Jest adamı). *İhtiyar*’a gelince, sonuç alırdı o. Her zaman sonuç alan o idi.. her zaman.. ve her şeyde.

Bir anlayabilse neden öfkelendiğini!

Gerindi, esnedi, kalktı. Ve anladı.

Ama iş işden geçmişti. En iyisi, artık, anlayamamış kalmaktı. O da öyle yaptı:

- “Nedir o öyle?”

Oysa, *İhtiyar*’ın ne yaptığını biliyor ve görüyordu:

Hukuk Fakültesi’nden verilmiş bir kimlik kartı idi bu. *İhtiyar* onun bir yerlerine incecik bir fırça ile bir sıvı sürüyordu.. bir çinici ustasının dikkatiyle. Konuşurken de kopmadı bu dikkatinden:

- “Senin için hazırlıyorum. Sen bu olacaksın artık.”

Delikanlı boynunu uzatarak okudu: Kaya Yılmaz.

Ve bu adı mırıldanarak tekrarladıktan sonra sordu:

- “Hakikî bir şebeke bu. Demek var böyle biri? ha?”

- “Var.. dı. Yok artık.”

İhtiyar, dikkatin büzdüğü, çizgi çizgi yaptığı dudaklarla, gülermiş gibi fısıldamıştı.

Bu gülüş Mefisto’nun.. yok canım.. karanlık çağlardan kalma bir büyücü cadaloz karının idi.. hep kötü haberler veren, olacak kötülükleri bilen, ancak bunlarla keyiflenen cadalozun.

* * *

Hatırladı *Delikanlı*: Suadiye'deki banka soygunundan sonra çıkan çatışmada vurulmuştu. Yanındakiler onu kaçırmayı başarmış, ama kurtaramamışlardı. Saklandıkları evde ölmüştü. Hukuk Fakültesi'ndendi. Adı da Kaya idi. Öyle demişlerdi. Demek soyadı Yılmaz imiş.

Delikanlı, şimdi, gerçekten ilgileniyordu:

- "Çevir bakayım" dedi.

İhtiyar, dediğini yapınca da okudu:

- "Lice, 1944. Tam benim yaşımda imiş."

Ve.. maçın devre arasında olduklarını belli etmeye çalışan bir yakınlıkla sordu:

- "Lice'yi gördün mü sen?"

- "I'ıh."

Delikanlı gidip yerine oturdu. Eskisi gibi; aynadan *İhtiyar*'ı da, bahçeyi de görecek şekilde.

- "Ben de görmedim. Nasıl bir yerdir acaba? Ortasından."

- "At o sigarayı."

Aynada gözgöze geldiler ve bir süre bakıştılar; boksun yeni bir ravnt'u başlayacak gibiydi:

Delikanlı.. *İhtiyar*'ın neden öfkelendiğini anladığı için, yâni ölüm yolculuğuna çıkmak üzere olduğunu kavradığı için.. elbette.. duygusallaşmıştı. Bir sigara yakmak üzere olduğunu da, ancak, *İhtiyar*; "at o sigarayı" dedikten sonra fark etti.

İhtiyar'ın ona yasakladığı üç, beş şeyden birisi de bu idi ve bu yasağın sağlık mağlık düşüncesiyle, ilgisi, ilişkisi yoktu. Onun söyleyişi ile, sâdece, "*zaaf noktalarının dağlanması için"*di. Yanında ve evinde, her zaman en pahalı -ve elbette kaçak- sigaralar bulunacak, en değerli çakmakları olacak, ama *Delikanlı* bunları kendisi için hiç bir zaman kullanamayacaktı!

İhtiyar, bu yasağı, onun deli danalar gibi dört dönerek bulduğu borç para ile alınmış Birinci paketinden ilk sigarayı yakarken koymuştu:

"Kaç kuruş o sigara? elli mi? yâni kuruş.. ben sana, şimdi, elli bin liralık bir çek yazıyorum. At o sigarayı. Al bu çakmağı. Bak som altındır. Senin olacak. Al bu sigarayı da; İngiltere'de özel olarak yapılır. Bundan sana, hemen yarın kartonlarla göndereceğim. Ama, yer yerinden oynasa bir tekini bile içmeyeceksin. Bu çakmağı kendi sigaranı yakmak için hiç

çakmayacaksın. Söz mü? Söz verir ve sözünü tutarsan bu elli bin lira kaç para eder? ben sana bir imparatorluk vereceğim: At o sigarayı.”

Ve *Delikanlı*, imparatorluk sözünün palavra olmadığını artık yavaş yavaş anlıyordu.. görüyordu.

* * *

- “At o sigarayı.” *İhtiyar*, bu sözün ilkini çakmağın çakışıyla birlikte söylemişti. Ve çakmak hâlâ yanıyordu.. sigaranın bir parmak ötesinde. *Delikanlı* bir aleve, bir de yakamadığı sigaraya baktı ve sonunda Dupon’u kapattı, sigarayı paketine yerleştirdi, ikisini de cebine koydu.. kuzu kuzu.. her şeyin artık bittiğini bile bile.. ve başkaldırmanın mârifet olmaktan çıktığı bu anda.

Yeniden aynaya baktığı zaman orada *İhtiyar*’ın gözleri artık yoktu: Sayısız ravnt’lardan birisini daha kazanmıştı o.

Delikanlı gülümsedi.. buruk buruk. Ve Lice’sine, yeni doğum yerine döndü; bıraktığı sözcükten:

- “Ortasından bir ırmak mı geçer? Yoksa, ırmak, mırmak hak getire de, bir çıplak tepenin eteğinde, kıraç yerde midir? Dur ama; Diyarbekir taraflarında değil midir bu Lice? O zaman ağaçsız, susuz bir kasabadır. Kuyuları vardır.”

Gene romantikleşiyordu. Aldırmadı ama. İnadına, ona uygun bir gülümseyişle ve *İhtiyar*’ın bu gülümseyişe, özellikle de ses tonuna ters ters bakışından ayrı bir tad duyarak sürdürdü konuşmasını:

- “Ressam olsaydım elli bin kuyu resmi yapardım.. elli bin! Kaç şiir denemişimdir kuyu başları için, kaç. Belki de elli bin.”

- “Vaz geç istersen.”

Nasıl da bilirdi aşağılamasını *İhtiyar*!

- “O da nedenmiş?”

Gene göz göze gelmişlerdi aynada. *İhtiyar* tısladı:

- “İçlenmek.. duygulanmak: Romantizm! Bunlar bu iş’de pişmanlığın.”

Delikanlı patlayıverdi:

- “Pişmanlık tiksindirir beni. Çileden çıkartır.. sözü bile.”

İhtiyar onu bir acayip yaratığı inceler gibi dinlemişti. Şimdi de hoşgörüyü taklid ediyordu. Bunu belli etmeye çalışarak:

- “.. değilse bile, başarısızlığı peşin peşin sırtlanmanın belirtisidir. İçlenmek ve duygulanmak ve romantizm! Püff!..”

- “Baksana işine sen! Bende neyin ne belirtisi olduğunu anlayacak adamın alnını karışlarım ben. O inek sürülerinle bir tutmaktan hâlâ vaz geçemedin.”

İhtiyar, birden bire dikeliverdi:

- “Ben.. hiç bir zaman.. ta baştan beri, seni ötekilerle bir tutmadım. Aptal. Senin yerini açıkça söyledim ben. Sana. Aptal. Ama sen benim tek aldanışım, tek yanlış notum oldun. Bir sen yanılttın beni. Bunu anlayabilmem için de koskoca bir yılın geçmesi gerekti. Ama gene de suçlamıyorum kendimi; çünkü kalp paranın senin kadar iyi basılmışını düşünemezdim. Aslında sen, bütün o inek dediklerinden de sersemmişsin. Ne işin var senin tabancayla, dinamitle, bombayla, ha? sersem! Ha Sinan’ın Süleymaniye’den sonra duvarcılığa kalkışması, ha senin eylemci tifturuniliğine özenmen! Sana.. açıkça söyledim ve gösterdim.. bir imparatorluk hazırlıyordum. Sen işte böyle bir sersemlik yaptın.. ses duvarını aşar gibi.”

Delikanlı ezildi. Uzlaşmayı denedi:

- “Eh.. bu da bir iltifat. Teşekkür ederim.. sağol.”

Ama vız geldi *İhtiyar*’a:

- “O ineklerin ölümle oynayışlarını kıskandın, değil mi? Ölümden korkmadığını ve Sırat Köprüsü’nü koşarak geçebileceğini.. ve erkekliğini ispatlayacaksın. Bunu senden isteyen mi oldu, aptal. Kime ispatlamak? Güliz’e mi?”

Yay gibi geriliverdi *Delikanlı*:

- “Hadi ordan, moruk. Aklın ermez senin böyle şeylere: Benim için.. artık.. bir ikinci yoktur. Benim için artık sen ne isen o da odur. Çoktan.”

Doğruydu bu. Doğru olduğunu *İhtiyar* da anladı:

Delikanlı kendisini önemsenmekte buluyordu. Bunun için de, yâni, yaşamaya eş değerde tuttuğu onurunu korumak ve kurtarmak için de önemli birisi olduğunu, her şeyden önce kendisine ispatlaması, kendisini buna inandırması gerekti.

Saçma. Öyle. Ama bu idi o.

Saatına baktı. Ve düşündü: Güliz de -belki- saatına bakıyordu. Kırk beş dakika sonra.. son olarak.. buluşacaklardı.. ilk buluştukları yerde.

Yedi aydır görmüyorlardı birbirlerini. Bitmişti aşk. Bittiğine inanıyordu *Delikanlı*. Buluşmayı, *İhtiyar*'la her şeyi plânladıktan, dakikaları bile ayarladıktan sonra, kendisi istemişti.. içindekileri kusmak için.. kıza.

Bir şey daha vardı ve belki bu daha önemli idi:

Aşkları için, "*İhtiyar*'a attığımız kazık" diye şakalaşırlardı. Gerçekten de, *İhtiyar*'a atılan tek kazıktı bu; *İhtiyar*'ın bilmek isteyip de öğrenemediği tek şey onların aşkları olmuştu. *İhtiyar*'a göre, *Delikanlı* Güliz'e sırılsıklam âşıktı. Güliz'e gelince, Güliz kendisine verdiği görevi -her görevinde olduğu gibi- *İhtiyar*'ın istediğinden de güzel yapmış ve sahneden çekilmişti. İlişkileri artık ancak *İhtiyar*'ın bildiği ve düzenlediği durumlar çerçevesinde idi.

Oysa, tam bir buçuk yıl sevişmişlerdi onlar. Bu başarıları da *İhtiyar*'a çok yakın oluşlarından ve bütün denetleme yollarını bilişlerindendi.

Ve, *İhtiyar*'ı atlatmak -hiç abartmasız- onlara ikinci bir aşk kadar sarıcı geliyordu. Hiç bir *ihânet* böylesine kışkırtıcı, sarıcı.. ve tehlikeli olmamıştır.. sanırlardı. Haklı da idiler.. özellikle tehlike konusunda.

Ama bitmişti işte. Bitmiş ve *Delikanlı* boşluğa düşmüştü.. onuru zedelenmiş ve aşağılanmış olarak.

Bir şeyler, gözle görülür, elle tutulur bir şeyler yapması, önemini ispatlaması gerekti.. yaşamaya katlanabilmek için.

Delikanlı, bu yüzden istedi Sırat Köprüsü'nün üstünde sınav vermeyi. Ama daha önce, Güliz'le buluşacaktı.. önemine yakışacak biçimde hesaplaşmak için.

* * *

Elindeki kimlik kartını uzattı *İhtiyar:*

- "Al."

Delikanlı denileni yaparken de ekledi:

- "Her şeyi düşünmeliyim. Bir aksilik olursa, bize yetecek zamanın sonunda ellerine boş bir kart geçecek. Bütün yazılar uçacak. Anladın mı şimdi?"

- "Anlaşılmayacak ne var bunda? Aksilik, yâni yakalanacak veya parçalanıp geberecek olursam.. ha?"

Aynaya bakıyordu:

İhtiyar, elinde olmadan dönmek istemiş, ama kendisini tutabilmişti. Ne

var ki, *Delikanlı* yakaladı bunu: *İhtiyar*'ın bir duygu kırıntısı bile kaptırmayan yüzünden bir gölge kayar gibi olmuştu. Sonra, bir gülümseyiş. Ama o da belli belirsiz. Bir andı bu; hemen işine koyulmuştu. Bu sefer el çantasını gözden geçiriyordu.

Çok sürmedi ama. Bıraktı ve gelip *Delikanlı*'nın karşısında durdu:

- "Doğru; her şeyi düşünmeliyim derken, önce senin ölü olarak yakalanabileceğini hesaplıyordum."

- "Ama ölecek olan ben değilim ki.. Kaya Yılmaz bile değil: Boş bir kimlik kartı. Belki o bile kalmayacak: yanıp gidecek."

İhtiyar'ın çene kemikleri oynadı, sağ yanağı, gene, seyirdi:

- "Beni asıl deli eden nedir bilir misin? Şimdi Servet-i Fünun züppeleri kadar içli, duygulu, karasevdalı; şimdi taş gibi katı, sevgisiz ve acımasız.. ve korkusuz."

Takma dişlerini diliyle şıkırdattı:

- "Ölümden korkmamak bir şey değil. Sen benden bile korkmadın. Halbuki ne korkunç bir kudretim olduğunu ve bunu nasıl gaddarca kullandığımı, ön plândaki adamlarımdan bile iyi biliyorsun sen. Böyle olduğu halde korkmayan, beni seksenlik moruğun birisi gibi gören bir sen oldun."

- "Sinirlenme, sinirlenme."

Delikanlı'nın sesi alaycı bile değildi; gerçekten de seksenlik bir zavallıyı sinirlendirmek istemezmiş gibiydi. Bu da ok'un yay'dan çıkmasına, öfkenin, saçma'yı kusacak kadar artmasına yetti:

- "Kaya Yılmaz.. Kaya Yılmaz! Ölen Kaya Yılmaz olacak. Yaptığım şey sana söylediğimin tam tersi: Şebekenin bunu sağlayacak yerlerini yanmazlaştırdım. Uçacak yerler, ölmeden veya paramparça olmadan ele geçersen; *yok be, Kaya Yılmaz değil bu*, dedirtecek resim ve doğum yeri, ana, baba isimleri.. anladın mı?"

- "Sinirlenme diyorum sana. Anladım elbette. Sinirlenme sen; bu yaşta iyi değildir öfke, sinir, minir."

- "İyi değildir.. ben de bunu biliyorum; ama sen de kozunu çok namussuzca kullanıyorsun."

- "Ne kozum olabilir ki benim?"

Ama, *Delikanlı*, cevap beklemeden, makineli tüfek gibi devam etti:

- "Sen benim yaşamayı deli gibi sevdiğimi bilmez misin? Şimdi ölümü

göze alıyorsam mizâcım mı değişti yâni? yâni iflâs mı ettim? yâni hiç bir şeyin kalmadığına mı inanıyorum? öyle mi sandın?”

Ve bütün gücüyle yüklendi:

- “*Kim görmüş benim sinirlendiğimi* diyebiliyorsun. Bırak eskileri; şu son yirmi dakikacığın içinde ikinci sinirlenişin değil mi şu hâlin? Bilmez miyim seni ben? tirit gibi titriyordu şuran. Hemen yolunu bulur, rahatlarsın ama sen. Dokuz Tanrı bir araya gelip dokuz nesil deneseler kalleşin senin gibisini gönderemezler Dünya’ya. Kuvvetin o senin.. kalleşlik.”

İhtiyar, onu şaşırtan bir gücenmişlikle:

- “Yoo, o kadar değil” deyiverdi.

Hakkı yenilmişlerin dertli kırgınlığını o kadar ustaca taklid etmişti ki, *Delikanlı* gülmeden yapamadı:

- “Doğru.. var elbette daha bir yığın üstünlüğün. Olmasa, koskoca memlekette olup bitenler, dönüp dolaşıp sende düğümlenmezdi.”

İhtiyar, bu sefer, övülmüş bir genç kız utangaçlığını ve alçakgönüllülüğünü taklid ediyordu:

- “Bırak.. tevazuumu baştan çıkarma.”

Başarmış, *Delikanlı*’yı havasına almıştı.

- “Ne moruksun sen! övülmek istemezsin; çünkü, kimse seni istediğin gibi övemez, değil mi? En büyük övgüleri bile küçümseme sayar gibi, buna yeltenenleri nasıl payladığını kaç kere gördüm ben.”

- “O aptalları da bırak.” *İhtiyar*’ın sesi yumuşacıktı artık. Yumuşacık ve içten, sürdürdü konuşmasını: “Ortada bir hakikat var: Bütün ömrümde beni sinirlendiren beni sinirlendirebilen tek adam, gerçekten de, sen oldun. Gene sinirlendirmeyeceğini bilsem, sebebini de söylerdim bunun. Kestirebiliyor musun bu sebebi?”

- “Galiba.”

- “Söyle bakalım.”

- “Bilirsem ne vereceksin?”

- “Dalga geçme de söyle?”

- “Ne dalgası?”

- “Ne dalgası olur mu? Ölüme giden adama, bir porsiyon kaymaklı ekmek kadayıfı diyemem ya?”

- “Yani milyonda bir de mi yok kurtulma şansım?”

- “Yok a efendim.. o kadar olur mu?”

- “Öyle ise.. bir vakitler o size gülen milyonda birlik şansı hesaba katalım. Bilirsem ne vereceksin?”

- “Ne istersen.”

- “Dile benden ne dilersen! Hind Padişâhı gibi! Eh.. Sıdıka’yı verir misin?”

İhtiyar dalgın dalgın mırıldandı:

- “Güliz’i.”

Ve uzaklaşıverdi; duvar boyunca uzanan masaya geçti:

- “İşimize bakalım.”

Delikanlı da, onu aynadan kollayarak konuştu:

- “İstersen metelik verme, istersen sinirlen.. kaymaklı kadayıfınız gibi bu da umurumda değil. Söyleyeceğim o sebebi; sana.”

İhtiyar kulak kesilmişti. O da bunun tadını çıkarttı ve ancak, üç, dört saniye sonra söyledi:

- “Ömrün boyunca.. kirezlerin, Sultan Selim incirlerinin.. ve pisi balıkları ile benzerlerinin dışında tabiî.. ömrün boyunca sevmek zorunda kaldığın biricik canlı ben oldum da ondan sinirlendirebiliyorum seni.”

Bahçenin müziği ve *İhtiyar*’ın hırıltılı solukları işitiliyordu. *Delikanlı* burnundan güldü:

- “Doğru mu?”

İhtiyar -aynada- takma dişlerini oynatıp duruyordu. İçini dinler, derinliklerden bir ses bekler gibiydi. Sonra o da güldü:

- “Doğru.”

İtirafın çok zor geldiği belliydi. Dertli dertli konuştu:

- “Yazık.. çok yazık. Senin böyle mendebur ayak işlerinde harcanıp gitmen gerçekten üzücü.. benim için. Seni ben, ilk aylardan beri benim devamım olarak düşündüm.”

Ve bambaşka bir tonla tekrarladı:

- “Devam.”

Heyecanlanmıştı. Aynada bakışmakla yetinemedi, döndü:

- “Hani milyonlarca yıldır, milyon kere milyon mendebur, soyum kurumasın, adım yaşasın diye evlenir; oğlum olsun diye çiftleşir ya? İşte o hırsın hası, hakikisi idi benim bu isteğim.. idi! Kalmadı artık umudum..

çoktan. Bundan kurtulsan, bir başkasında geberip gideceksin. Bırakamazsın. Biliyorum bunu. Herkesin bırakamayacağı bir şey vardır.. gerçekten ve asla bırakamayacağı bir şey. İnsanları, ben bırakamayacakları şeylere göre değerlendirir ve kullanırım. Senin notun..”

Delikanlı onun bir anlık duraklamasından yararlandı:

- “Bütün notlar vız gelir bana. Caka satmaya hiç kalkışmadım. Ama aldığım bütün kötü notlarla övünmüşümdür.. kendi kendime. Okul notlarımda da, çarşı, pazar, mahalle, kahvehâne, meyhâne notlarımda da.”

- “Mâlûm, mâlûm.”

Delikanlı irkildi.. birden bire. Çünkü bu dalgın ve donuk sesin ne anlama geldiğini iyi bilirdi:

Bir keresinde *İhtiyar*’ın kendisi söylemişti; *bu sesi önleyemiyorum* diye. Kıyâmet kopsa değiştirilemeyecek hükmün sesiydi bu. Ölümü seçeni bile tedirginleştiren ses.

Delikanlı -diken üstünde gibi- bekliyordu. Bu sesin ardından -çünkü- açıklama gelirdi:

İhtiyar gitti, aralık pencereyi büsbütün açtı. Koku, ses, renk cümbüşü.. bahçe.. en tatlı ısı.. bendi açılmış bir büvet gürlüğü ile geniş odaya baskın verdi.

İhtiyar masanın ucuna ilişti. Bahçeye dalıp gitti. Daha doğrusu, öyle sanılırdı. Ama konuşuyordu ve sesi bahçeyi gören birisinin sesi değildi.. söyledikleri de öyle. Sanki, gecenin karanlığına uyanıvermiş de, gördüğü rüyayı anlatıyordu:

- “Umudum kalmadı artık.. çoktan. Kafa yapısı kaç para eder; kafalarımızı bırak bir yana, mizaçlarımız birbirine karşı bizim. Çoktan anladım bunu. Kıyamadım ama. Belki de ilk yanlışımın sebep olduğu gurur kırılışındandı savsaklanmalarım. Ben yanılmadım hiç.. yanılmam ben. Hazmedemedim.. sürüncemede bıraktım. Oysa çoktan ayrılmalıydık biz. Şarttı bu. Senin için de. Ama çelişkinin çekiciliği tuttu bizi. Birbirimizden bir an önce kurtulmalıydık biz.. gururlarımızı koruyabilmek için. Hep düşündüm bunu. Ayrılarak.. veya.. temizleyerek kurtulmalıydık birbirimizden. Biliyorum bunu ben: Sen de çok düşündün durdun.. son aylarda; ayrılarak, kaçıp giderek.. veya beni temizleyerek. Ben vermiştim kararımı; temizletecektim seni. Sen de tam bu sırada verdin kararını. Ve beni temizlemeyi göze alacak yürekliliği bulamadığın için, intiharı seçtin.

Mizacını benim mizacımdan kurtarmanın yolunu, kaçmakta bile değil, kopmakta aradın. Acıdım. Sana değil.. kendime! senin gibi bir tifturuniyi bir matah sandığım için.”

* * *

Sustu. Derin derin göğüs geçirdi. Çökmüş gitmiş gibiydi. Ona göre de kalktı, yürüdü, *Delikanlı’*nın karşısına geldi, elini omuzuna koydu:

- “Vaz geç istersen.”

- “Anlamadım?”

İhtiyar, onun pek güzel anladığı sözü, sesini de, bakışını da zerre kadar değiştirmeksizin tekrarladı:

- “Vaz geç istersen.”

Ve ekledi:

- “İzin veririm.. bırakırım.”

- “Zırvalama.”

Bir rastlantı.. ama ikisine de çok şey düşündürten bir rastlantı: İkisi birden el çantasına baktılar.

İhtiyar:

- “Evet.” dedi; “dönülmez noktaya geliyorsun.”

İhtiyar asıl yapısını, *Delikanlı’*ya, şaşırtıcı şekilde, masal cadılarını hatırlatan, insana benzemez yapısını bulmuştu: Bir başkasının gözlük takışı gibi.. insana üşüme duygusu veren gülümseyişini dudaklarına yerleştirmiş.. tutkallamıştı. *Delikanlı* da kavgacılığını buluverdi:

- “Ben her noktadan dönerim.”

- “Yok canım? Sahi mi? Peki bedeli?”

- “Bedel düşünmem ben. Düşünseydim ben ben olmazdım.”

- “Doğru.”

Hak vermiyor, dalga geçiyordu.. küçümsüyordu. Öfkelendi; hem de *İhtiyar’*ın bunu beklediğini ve istediğini bile bile:

- “Şuna bak, şuna.. hak veriyor.. isteyen varmış gibi.”

İhtiyar, bu sefer hoş görmedi; gene dalar gibi oldu ve pencerenin önündeki sesini gene buldu; gene düşünür gibi konuştu:

- “Evet.. ta başından anlamıştım.. ve adamlarımın karşı çıkmalarına rağmen seni seçmiştim. Anlamıyordu budalalar. Oysa seni ben, onlardan,

onların anlattıklarından tanımıştım. Bir de kafamda, fakültede, yıllarca önce, ilk derste geçen sahne vardı. Sen kafamda hep o ilk sahneye göre kaldın. Beni yanıltan da bu oldu. Seni devamım gibi görmeme hep o ilk sahnedir sebep. Ama:”

Sustu. Gene birden değişti. Şimdi *Delikanlı*’ya sövermiş gibi, tükürüverecekmiş gibi bakıyordu. Sesi de artık buna göre idi:

- “... ama çürük bir yanın varmış... güdük bir yanın.”

Ve öfke, her zaman olduğu gibi sesini şaşırtacak kadar inceltti:

- “Ayak takımının yapacağı işlerden sana ne be! Budala.”

Delikanlı gülmekten başka bir şey yapamadı:

- “Aklın almaz senin, *ihtiyar*.”

- “Yok canım?”

Dik dik bakıyordu. Yeteri kadar.. yâni *Delikanlı* toparlanıncaya kadar bekledikten sonra:

- “Yok ama anlatılacak bir şey, değil mi?” dedi ve tısladı.

Aralarında hiç de seyrek olmayan bir durum tekrarlanıyordu: Karşılıklı bir küçültme -küçümseme değil, küçültme- yarışı bir kere daha başlıyordu: *Delikanlı*, oturduğu koltukta bacaklarını iyice yaydıktan sonra ve çok kesin, çok da yalın bir gerçeği, aklı ermeyene anlatmaya çabalarmış gibi, ciddî ciddî konuştu:

- “Bulmuşsun bir yığın budala.. bir yığın da, kuyruğu kapana sıkışmış veya yakasını sana kaptırmış namussuz tilki; şantajla, baskıyla, kemik parçalarıyla ve palavralarla kullanıyor.. kullanmakla da kalmıyor, üstelik, dehânı ilân ettiriyorsun. Sen de inanmışsın dehâna artık. Gördüm işte.. kendim denedim: Bir direnişle karşılaşınca.. bir; *ben çavdar ekmeğine râzı olduktan sonra Keyhüsrev’in bilmem nesi Dârâ’nın bilmem nesinde* diyenle karşılaşınca hanım nineler gibi mızmızlaşmaktan başka bir şey gelmiyor elinden. Temizletmekmiş! Elinde koskoca bir kaatiller ordusu olduğunu bilmiyor muyum ben? Ama bir başka şey daha biliyorum ben: Sen beni ancak sana boyun eğdiğim zaman temizletirsin. Gururun katlanamaz çünkü. Senin de gururdan başka hiç bir şeyin yok. *Vaz geç istersen* deyişin de bundan.. bana pes ettirecek zamanı kazanırım umuduyla.. yalan mı?”

İhtiyar’ın sağ yanağı gene başlamıştı seyirmeye. Keyifle seyretti bunu *Delikanlı*.. keyfini belli etmeye çalışarak. Üstelik;

- “Paluze titremeye başladı bak” da dedi.

Biliyordu: *İhtiyar*, şimdi yutkunmaya çalışmaktadır. Bunu bir başarır, bu arada bir de aradığı kelimeyi bulursa sesi incecik çıkacaktır.

Üstüne üstüne vardı: Büsbütün öfkelendirmek, kafasını büsbütün karıştırmak istiyordu:

- “Hadi, hadi.. öt de sesini duyalım.. yalan mı?”

İhtiyar’ın yüzü patlıcan rengini almıştı. Neden sonra yutkunabildi:

- “Doğru.”

Beklediği karşı saldırı gelmeyince, *Delikanlı* büsbütün yayıldı:

- “Sekiz, dokuz, on.. nakavt.”

Ama yanılmıştı. *İhtiyar* tısladı:

- “Doğru.. budalayım ben; ölüye kızılır mı?”

İhtiyar, aklına buz üstünde cambazlıklar yaptıran öfkesini bulmuştu. *Delikanlı* onun söylediklerini tam anlayamadı:

- “Ne mırıldanıp duruyorsun orada?”

İhtiyar döndü. Gözlerinin içine baktı. Bir duygu kırıntısı bile yoktu bu bakışta. Yüzünde de. Bu donukluğa uygun bir sesle cevapladı.. tane tane:

- “Ölmüş eşek kurttan korkar mı? Haklısın elbette. Hakkındır bu meydan okumalar. Ölümü seçmişsin bir kere. Kaybedecek bir şeyi kalmayanın hakkıdır bu. Kullan. Ama korkuyorsun sen. Ölümden.. ölmekten. Gebereceğim diye kuduruyorsun; korkunun öcünü alacak yer arıyorsun. Ölümle ödeşmek hırsı. Zavallı.”

Tiksintiyi nasıl da taklid edebiliyordu!

Tükürük hokkası arar gibi sağına soluna bakındıktan sonra ekledi:

- “Sana ayak takımından söz ettim. Ama sen.. işte ikimiz de görüyoruz, o ayak takımına özenirmişsin de, onlardaki yürekten yoksunmuşsun. Ben yığınla genç gönderdim bombalamaya, dinamitlemeye. Ama hiç birisinin korktuğunu.. korkusunun öcünü almaya kalkışacak kadar ödlekleştiğini görmedim. Aralarında senin gibi çirkefleşeni çıkmadı.. hiç.”

Ve, *İhtiyar*, pek enfes bir yemekten yeni kalkmış gibi, diliyle dişlerini, dudaklarını yaladı.. uzun uzun. Bakmıyordu *Delikanlı*’ya artık. Bir leşi görmemek için başını çevirmişti sanki. Neden sonra, elinin tersiyle köse çenesini sıvazladı ve bağışta bulunur gibi sordu:

- “Anladın mı? Merak etmiştin.”

Delikanlı, sırtında koca bir denk taşırcasına, yavaş yavaş doğruldu:

- “Hadi ver çantayı.. çok konuştuk.”

Ekledi de:

- “Çok lâf eşek yükü.”

İhtiyar, dudaklarını emdi. Sonra, *Delikanlı*’ya gücünü kazandıran bir telâşla yelek cebinden saatını çıkardı ve düpedüz yalvardı:

- “Daha iki buçuk saatın var...”

- “Ver dedim sana.”

- “Hep iyi kullandın.. sana verdiğim kozu. Bunun için de beğendim seni.”

- “Ver.”

- “Otur diyorum sana.. daha yığınla vakit var.”

- “Kalsam neye yarayacak bu vakit?”

Ve cevabı önledi:

- “Yoksa, hâlâ vaz geçirebileceğini mi umuyorsun?”

İhtiyar, çekinmeden salladı beyaz bayrağı:

- “Neden olmasın?”

- “Zırvalama. Hem temizlemekten, kopmaktan söz ediyor, hem de yakamı bırakmıyorsun. Yoksa..”

Burnundan gülerek sustu.

- “Yoksa?”

- “Peki söyliyeyim: Yoksa, temizlenmem, yâni gebermem senin istediğin, senin düzenlediğin gibi olmayacak diye mi kuduruyorsun?”

İhtiyar neşelendi.. veya neşeli görünmeyi güzelce başardı:

- “Olur mu hiç?”

- “Neden olmuyormuş?”

- “İşletsene kafanı.. bu mantığını geçerli ve tam saymak için, senin beni temizlemen ihtimâlini de hesaba katmak gerekir. Böyle bir budalalığı bekler misin benden?”

Delikanlı da güldü.. içtendi gülüşü;

- “Hadi verin onu” dedi ve elini uzattı.

Görüyordu *İhtiyar*’ın kendisini ne kadar sevdiğini. Daha da belirleşen neşesiyle kalleşti, acımasızdı:

- “Yığınla vakit benim için değil. Yapacak işim var benim; gidip Taşlık’ta çay içeceğim. Oraya, ilk defa Güliz’le buluşmak için gitmiştim. Senin oyunun olduğunu bilmeden.. olabileceğini düşünmeden. Ne ise.. söyledin işte; romantik ve santimantal mendeburun biriyim ben: Belki de son çayım olacak.. onu geçmiş güzel ve tatlı günlerimi hatırlayarak içeceğim.. hep Sıdıka’yı düşünerek.”

Öc almak bu idi işte. Ve *Delikanlı* öc almanın tadını çıkarıyordu. Dimdikti. Vahşi bir gülümseyiş yanıp sönüyordu dudaklarında, gözlerinde, *İhtiyar*’ın da bunu anlamasına çalışarak. O da anladı elbette. Öfkelenmedi ama;

- “Sen bilirsin” diyebildi.

Uzattı çantayı.. en değerli şeyini -istemeden- verir gibi. Bakmıyordu *Delikanlı*’ya.

- “Hadi eyvallah.. hoşça kal, sürünle.”

Kapıya yönelmişti. *İhtiyar*;

- “Dur” dedi.

Delikanlı durdu; ama dönmedi:

- “Evet?”

- “Beni iyi dinledinse kurtulabilirsin. Yüzde altmış.. hattâ daha çok şansın var. Dediklerime harfi harfine uyacaksın. Bir aykırı davranışın ölümün olur: Polisten, askerden kurtulsan bile adamlarım öldürecektir seni. Son olarak söylüyorum. İstersen vaz geçebilirsin. İzin veririm, bırakırım.”

Delikanlı -hiç dönmeden- güldü.. acır gibi: Hor görüyordu onu. Yenmişti. Güliz’e gidecekti.. Sıdıka’ya! Onu da tepeleyecekti. Ve, *İhtiyar*, bir buçuk yıl süren aşklarını bilemediği, öğrenemediği gibi, biraz sonra Sıdıka’yla buluşacağını.. nerede buluşacağını da bilemeyecekti!

Zafer için değil, zafer’den sonra ölüm; tepeledikten sonra!

Mutluluk bu idi *Delikanlı* için.. aylardan beri.

Kapıyı çekip çıkarken *İhtiyar*’ın; “*Budala*, *budala*.. *eşşşşşek*” diye homurdandığını duydu. Ama zile bastığını göremedi.

İhtiyar'ın işleri

Yandaki kapıdan bir teğmen girdi. Üniformasını göstererek sırıtıyordu:

- "Yakıştı değil mi, hocam? Subay olmalıymışım ben."

Ama çabuk toparlandı; hem de korkuyla: *İhtiyar* ona tükürecek gibi bakmıştı. Sesi de buna göreydi:

- "Taşlık'ta oturacak. Zamanda ve yerlerde değişiklik yok. Söyle ötekilere. Sen, yanına birisini daha al ve peşini bırakma.. bir an bile. Yallah."

Teğmen, askerlere hiç yakışmayan bir biçimde çıkıp gitti.

* * *

Ömrünün tek ve büyük duygu oyunu bitmişti. "*Bitti*" diye mırıldandı. Aşka benzerdi *Delikanlı*'ya karşı beslediği sevgi. Daha doğrusu, içindeki tek yumuşaklıktı; biricik ısıydı o. Sevgiyle, benimseyişle, beraberlik arayışlarıyla ilgili -insana has- ne kadar eğilim, ne kadar içgüdü varsa -başta, hoşlanış, hoşnud olma- hepsini de *Delikanlı*'da ve *Delikanlı* olduğu için duymuş.. duyabilmişti:

"*Dehâ* -mutlak sıfır gibi- *mutlak bencilliktir*" derdi.. öteden beri. *Delikanlı*'dan sonra.. ona karşı duyduğu sevgiyi saklayamaz, görmezlikten gelemez olduktan sonra da: "*Bencilliğimi arıttı, damıttı o benim: Onunla doruktayım ben"* diye düşünür olmuştu.

Biyolojik-fizyolojik değil, mizaç bakımından tam bir *hünsa* idi, *İhtiyar*. Kendisini öyle bulurdu. Eşi görülmemiş bir sadistti; ama kendisine vurmaktan, kendisini alaya almaktan da o kadar haz duyardı:

"*İhanete uğramış bir erkek.. ve, tatmini engellenmiş bir kadın! biri ötekinden korkunç iki canavar! Ben ikisinin toplamı kadar korkuncum*" diye düşündüğü çok olmuştur. Ve, *Delikanlı*, işte bu iki başlı canavar'ın tutkusu idi.

“*Bitti*” diye mırıldandı yeniden.

Çoktandır -gerçekten de- temizletmeyi ve onun kendisini temizleyebileceğini düşündüğü halde, *Delikanlı*’nın bu gidişi ile üzgündü, derinden hüzünlenmişti; “*yenilmek*” denilen ve onu çileden çıkartan, kudurtan, olmayacak girişimlere iten şeyi bile düşünemeyecek kadar üzülüyordu.. bu gidişle:

Kopkoyu bir hüzün!

Bütün ömründe.. o, şaşılacak kadar uzun.. yaşadığı yıllarla anlatılamayacak kadar uzun ömründe hiç olmamıştı. Hüzün -yenilmişlik duygusu gibi- ona ölüm kadar uzaktı.

Hüzün ve yenilmişlik!

Bunlar için, bir İsa öncesi filozof’un ölüm hakkında söylediği sözü ilke edinmişti: *Ben varken hüzün ve yenilmişlik olmayacak; hüzün ve yenilmişlik gelince de ben olmayacağım. Bana ne onlardan.*”

Ama, işte, hem kendisi vardı, hem de onlar. İlk defa!

Çünkü -evet- ömrünün tek ve büyük duygu oyunu bitmişti. Bir fidan.. fidanların en değerlisi, pat diye kuruyuvermişti. Çökkündü; mezarının eşiğinde gibiydi.. gören öyle sanırdı.

Aslında ise geçen zamanın ölçüsü dakika bile değildi; üç, en çoğundan da beş saniye!

Gözleri, birden, cam gibi parlayıverdi. Dudakları büzüldü, buruş buruş oldu: Cadı canlılığını bulmuştu. Meğer İblis, üç, beş saniyecik olsun boş durmaz, onun adına, onun için çalışırmış:

Dört ayrı yere telefon etti: *Delikanlı*’nın belki de ömür boyu akıl edemeyeceği ve edebileceği oyunları -kalleşlikleri- önleyecek, geçersizleştirecek emirleri verdi. Bütün plânları gibi, bu da aksamamalı, hele hele kesinlikle geri tepmemeliydi: *Delikanlı* son ana kadar denetim altında tutulacaktı.

2

İhtiyar

Birinci Dünya Savaşi yaklaşırken, *İhtiyar* çiçeği burnunda bir Darülfünun -üniversite- mezunu idi. Evliliği de öyle: Nikâhı, diploma töreni ile aynı günde kıyılmıştı: Bütün Osmanlı ülkelerinde tanınan, bir şeyhin tek oğluna yakışan bir evlilikti bu. Ve, o da babasının gücüne, varlığına ve ününe yakışan bir oğuldu:

Boylu, poslu, sırım gibi bir erkek güzeli.

Ata binmede üstüne yok. Kılıç kullanmada usta. Mavzerle de, tabancayla da boşa sıkmaz. Daha o zamandan farsça, arapça, fransızca anadili gibi. Zekâsı, hâfızası korkunç.

Asıl önemlisi; rüştiye, idâdî, darülfünun; bütün öğrenciliği boyunca, imparatorluğun dört bucağından gelen bunca sınıf arkadaşı bir tek kalleşliğini ve öğrenciler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallara, geleneklere, göreneklere aykırı bir tek davranışını görmemiş: Şehzâdeler değer ve itibarında iken, en hoşnudsuzlarla bir olmuştur. Çevresindeki bütün yokluk, yoksulluk, dert ve ters tutumlara ortak çıkmıştır. Varlığını da, yeteneklerini de arkadaşları ile paylaşmıştır.

Sayıları az olsa da, onu sevmeyenler, çekemeyenler çıkmamış değildir; ama öylelerini de çevresinde kimse sevmemiş, tutmamıştır.

İhtiyar'ın nikâhı buna göre parlak oldu ve hemen ardından da, "*deli bu adam.. zırdeli*" dedirten *iş*'lerinden ilkine girişti.

Körpecik karısı o günlerde üç aylık gebe idi. Ve *İhtiyar*'ın bu *ilk işi* de, ondan sonrakiler gibi, raslantıyla veya kandırılarak olmuyordu: Düzenleyici kendisi idi.

İş demişti böyle girişimlere: O ilkinde iş demişti, sonraları da hep iş dedi. Bu ilk işin hikâyesi şudur:

Elli yıl sonra bile "üç başlı canavar" demekten, her anışında da şaşılacak kadar öfkelenmekten kurtulamadığı İttihat ve Terakki Fırkası'nın üç başını, üç liderini *geberteceklerdi*.

Neden?

Arkadaşları bu soruya değmezdi; onların hikâyesi sıradandı. Ve, hepsi de, bu soruya karşı yığınla lâf edecek, nutuk sıkabilecek Namık Kemal ve Jön Türkler döküntüsü delikanlılardı.

Ama *İhtiyar*?

Ötekilerin hoşnutsuzluklarını -ve mizaçlarını- anladıktan sonra olayı düzenleyen *İhtiyar*?

İhtiyar, o Fransa işi hürriyet'in -özgürlüğün- âşıklarından değildi: Namık Kemal'lerle, Tevfik Fikret'lerle dalga geçer; Osmanlı toplum ve insanlarının yapısı ile, kültür birikimi ile ilgisini, ilişkisini bulamadığı -gümrük kaçağı- sloganları, alaya bile almaz da, tiksinti ile küçümserdi.

Halk'tan da tiksinirdi. Ve, bunu belli etmekten hoşlanırdı. İnsanları umursamazdı. *Öteki enayiler*'in aksine, ve, onların anladığı biçimdeki *yardım*'ın olamazlığına inanırdı. Bir akşam, Roz Nuvar Birahânesi'nde avucunun içini masaya patlatarak: "*Yardım insana ihânettir ve kendini beğenmişlerin ve kendini bir matah sananların ihânetidir*" dediği zaman yirmi iki yaşında idi. O sözüyle de, soyları hâlâ yaşayan "devrimci tıbbiyeliler"in aforozuna uğradı.

HÜRRİYET âşıkı değil.. insanları sevmez.. halkı umursamaz. Peki ya, VATAN?

O da vız gelirdi *İhtiyar*'a:

Suikastı kotarmaya çalışırken öyle ateşli bir kışkırtmacı kesilmişti ki, bırakıverse, yâni râzı olsa çevresinde Namık Kemal'i bastırabilirdi. Bunu anladı ve kendisini "*vatanperver*" diye övmeye kalkışanları paylamaya başladı. Hem de öfkeyle. Bir seferinde; "*Yerin dibine batsın vatan! Vatanmış!*

Aptal.. hâlâ kavrayamadınız yapacağımız işin büyüklüğünü” diye bağırmıştı, kızınca şaşılacak kadar incelen ve daha o yaşlarda bile cadaloz karıları andıran sesiyle.

Yapacakları iş’in büyüklüğünü de, onun bu tür işlere neden giriştiğini de -o arkadaşları içinde- anlayan çıkmadı.

Buna akıl erdirmek gerçekten de çok zordu; çünkü, ne yandan bakılırsa bakılsın, onda böyle işlerin adamlarına benzeyen bir kırıntı bile bulunamazdı.

Bütün yaratılış ve yapı üstünlüklerine ek olarak, herhangi bir doyumsuzluğu bilinemiyordu. Kısacası, çirkin değil, yakışıklı idi. Sakat değil, sağlam ve sağlıklı idi. Yoksul değil, varlıklı idi. Onu tanıyor, beğeniyor, seviyor, sayıyorlardı. Geri kalmış birisi değil, başarmış, başlangıçta ün sağlamıştı.

Oysa, insanlar bu tür işlere, her zaman ya “*vatan, halk, özgürlük, millet*” diye, ya da bu sebeplerin biri veya birkaçı yüzünden bu sebeplerden doğan hınçlar, nefretler, kinler, aşağılık kompleksleri ile girişiyorlardı. Kavgaya yönelen fikir ve inanç iddiaları, şöyle bir kazınınca altından bunlar çıkıyordu. Propaganda ile geçerli telkinlerle kandırılan, beyinleri yıkanan “ayak takımı” değil elbette, bu işlerin profesyonelleri hep böyle idi.

İhtiyar’a gelince, o, kendisini, bu iş’in tarih boyunca çoğu zaman sahipsiz kalmış “şeref kürsüsü”nün -daha o yaşlarda- rakipsiz adayı saymıştı:

Bu yanını bilmeyen, bilmelerine de imkân bulunmayan çevresi ona sâdece dıştan bakıyor ve yaptıklarına şaşırıp kalıyordu. Öyle ya; itibarı müderrislerden üstündü.. karısını canı gibi seviyordu.. karısı da ona tam bir kadın gibi bağlıydı; Dünya bir yana, erkeği bir yana!.

Bütün bunlar böyle de, *İhtiyar* -aslında bir intihar operasyonundan başka anlamı olmayan- bu iş’e, bu çılgınlığa neden girişti?

Bu soru, *İhtiyar*’ı yakından tanıyan yedi, sekiz “*büyük adamı*”nın kafasını sürekli olarak tedirgin etmiş, ama hep cevapsız kalmıştır. Aradan uzun yıllar geçecek, aynı soru daha birçok kafayı kurcalayacak, ama *İhtiyar*’ın işleri ne kadar büyürse büyüsün, çevresi ne kadar genişlerse genişlesin, adamları ne kadar çoğalırsa çoğalsın, hep cevapsız kalacaktır.

Zaman zaman birinci plândaki adamları ve ona sokulabilen birkaç “yenilmemiş” yâni *İhtiyar*’ın yenemediği -meselâ Raşit, yâni *Delikanlı*- soracaklardır ona: *Neden?*

İhtiyar da, hemen her seferinde, soranlarla alay edecek, belki bir ikisinde, kemküm birşeyler söyleyecektir; ama bu söylediklerini, karşısındakinden önce kendisi saçma bulacak ve daha bitirmeden, o değişmez tiklerinden birisiyle; "*Adaaam sende.. işin mi yok? Keyfine bak, keyfine*" diye kadehine veya portakalına pençe salacaktır.. kartal dalar gibi.

Bir seferinde.. gene bir sofra sohbetinde.. baş başa kaldıkları bir akşam, kadehindeki son yudumu içeceği dakikayı, önündeki mandaline dilimlerini didikleye didikleye beklerken.. onda hiç bir zaman görülmeyen ve görülmeyecek olan bir hüzünle gülümsemiş ve, gözleri hep kıllı, kalın, boğum boğum parmaklarında, Delikanlı'ya, bilinmez kaçıncı defa sorduğu bu "neden?" için şöyle demişti:

- "İmparator son günlerini yaşıyor, sen de kalkmış ona, imparatorluğu niçin kurduğunu soruyorsun. Her şeyin sonu gelmiş, işim yok da başlangıcı anlatmak için çene yoracağım, ha?"

Ve, başını kaldırmıştı. Gözlerini *Delikanlı*'ya dikmişti. Bambaşka bir anlamda buruklaşan gülümseyişi ile eklemişti:

- "Budala."

Sövmenin en küçültücüsü idi bu: Tiksinti vardı içinde. Söylenişinde de. Çünkü, *Delikanlı* için aldandığını ve hayatında ilk defa, onun yüzünden yanlış hüküm verdiğini artık, açık açık söylemeye başlamıştı:

Delikanlı'yı seçmişti. Onu yetiştirecek ve "imparatorluğunu" ona bırakacaktı... hattâ devredecekti. Ama bu avuntusu fos çıkmıştı. Artık -işte o günlerde- "*adam olmaz bu budala.. nasıl da aldandım.*" diyordu ve -işte öyle- "*imparatorluğun son günleri*" diyordu.

İhtiyar, gerçekten de, bir imparatorluk kurmuş, daha 1930'larda, bir tek insan için -bir Devlet içinde- akıl almaz bir eylem gücüne ulaşmıştı. Devlet içinde Devlet olmuş, bu örgütünü de Türkiye'nin dört döneminde, her dönemde bir parça daha güçlendirerek, sürdürmüştü.

İhtiyar "en kuvvetli" olmak istemiyordu. En mutlu.. en başarılı.. en yakışıklı.. en zengin.. en sevilen.. de olmak istemiyordu. Bütün "en"ler için de böyleydi bu. Ama *İhtiyar*, çevresinde, yâni kendisini ona duyuran hiç bir kuvvete, hiç bir mutluluğa, hiç bir üstünlüğe ve övülen başarıya katlanamıyordu. Bunları varlığına, yaşama hakkına saldırı gibi.. gibi'si çok.. tam bir saldırı sayıyordu. Bunlarla çileden çıkıyor, kuduruyordu. Kendini

koruma içgüdüsü, o zaman, firen tutmazdı, kontrol tanımazdı.

Bu sapık gurur, arkadaşlarını, öğretmenlerini.. daha sonraları da ticaret, bilim, edebiyat, sanat ünlülerini başarıyla küçümseyebiliyordu. Onları umursamıyordu da. Nükteleri, paradoksları, aforizmaları kendisine yetmekle kalmıyor, dinleyicilerini de inkârlarının ortakları yapabiliyordu. Hem de zekâsına hayran ortaklar!

Ama, Meşrutiyet'le birlikte karşısına, bütün ülke hayatı üzerinde -ve kendi hayatı üzerinde- etki iddia eden; ülke yaşayışına ve -ülke de, ülkedeki bütün insanlar da vız gelir- kendi yaşayışına, düşüncelerine, değer yargılarına burnunu sokan bir kuvvet çıkmıştı: Politika.. ve politika adamları!

İhtiyar artık -henüz 19 yaşında- Devlet diye bir şey olduğunu, okul bilgilerinin dışında ve bambaşka bir şekilde düşünmek zorunda kalıyor; Devlet'in birtakım "*ciğeri beş para etmez tifturuni halebi mendeburlar"*ın yağmasına ve gasbına açık -bir başka deyişle de- kendi onuruna, kendi üstünlüğüne karşı kullanılabilecek ve kullanılan bir yutturmaca ilâhtan başka bir şey olmadığına ve olamayacağına inanıyordu:

Artık onun gözünde Devlet yoktu; onun yerine, hak etmedikleri, hak edemeyecekleri bir fantom kuvveti "*âdinin bayağısı üçkâğıtçılık ve yutturmacalarla*" ele geçiren "*çeteciler ve hergeleler*" vardı.

İhtiyar işte bu çeteci ve hergelelere katlanamıyor; onları düşündükçe çileden çıkıyor, kuduruyordu. Ve onları düşünmeden yapamıyordu. Elinde değildi onları düşünmemek!

* * *

İttihat ve Terakki Fırkası'nın üç başı'na karşı girişilecek operasyon başlamadan tepelendi: Jurnal edilmişlerdi. Jurnalci de karısı dahil *İhtiyar*'ın her şeyini kıskanan; *İhtiyar*'ı yaşayışının her yönünden -yatak odasından bile- eksilmeyen bir hakaret gibi gören öz be öz bacanağı idi:

Adamcağız bu duygusunda hani pek de haksız sayılmazdı; zira *İhtiyar*, aralarındaki değer ve yetenek uçurumunu yalnız ona değil, etrafa düşündürtmek için de hiç bir fırsatı kaçırmazdı. Fırsat yoksa bulurdu, icad ederdi.. kalleşçe ve acımasız. Özellikle de baldızının yanında.

Ve, arada bir, bakardı ki, adamcağızı küçülten, küçük düşürmek isteyen numarası anlaşılmıyor, gürültüye gidecek; o zaman, diller döker, özür diler; "*sakın yanlış anlaşılmasın, kötü bir maksatla söylemedim ben*" diye konuyu

tazeler, anlaşılmasını sağlardı.

Sonunda baldızını avucunun içine almıştı. Artık ufak tefek işlerini ve isteklerini karısına değil ona yaptırıyordu; hem de inadına inadına, kocası yanlarında iken ve kendi karısı da varken.

Karısını -hiç değilse başlangıçta- canı gibi sevdiği doğruydu. Bunu bir gün, karısının bacanağına gülümsediğini görüverince anlamıştı.. ve korkmuştu.. sevgiden, sevmekten korkmuştu:

Hiç bir kimsenin -en kötü niyetle bile- kötüye yoramayacağı o gülümseyiş *İhtiyar*'ın kalbini allak bullak etmiş, öfkeden çatlayacak gibi yapmıştı. Kıskançlığın öylesi dayanılır şey değildi. Kurtulmanın yolunu tez buldu; "*İnsan sevmediği ölçüde güçlüdür, büyüktür*" dedi.

Bu söz -bu ilke- gene kendi söyleyişi ile "*heykelleşme*"sinin, "*mizaç keskinleşmesi ve arınması*"nın başlangıcı olmuştu:

Kaçıyor, cepheyi bırakıyor, pusu kuruyordu. Arkadan vurmayı seçiyordu. Hep öyle yapacaktı artık. Baldızı ilk "*gerilla sığınağı*" olmuştu. Ona dört elle sarıldı.

Ve, gözlerinin önünde oynanan -aslını hiç bir zaman kavrayamadığı- bu oyun bacanağını çileden çıkardı ve adamcağızı, hiç de öyle bir yaratılışta olmadığı halde, kendisinin de içinde bulunduğu suikast girişiminden bir gün önce jurnale sürükledi; *İhtiyar* ile adamları da suçüstü yakalandılar: Darağacının ilmiği boyunlarında idi.

* * *

Kurtuldu ama *İhtiyar*. Üstelik adamlarını sürüp perişan ettikleri halde onun durumuna hiç dokunmadılar. Bir bit yeniği vardı elbette bu işte.

Yemedi, içmedi, bütün zekâsını ve imkânlarını kullandı; sonunda da öğrendi: Karısı idi onu kurtaran.

Genç kadın bunu iffetinden, hattâ onurundan zerre kadar yitirmeksizin, sâdece iki ailenin ağırlığını iyi kullanarak başarmıştı. *İhtiyar* işin bu yanını da öğrenmişti.

Ama başka türlü konuşanlar da vardı: Onlara göre, *kocanın can kuşu karısının yatağından âzâd edilmişti.*

Kendisinin de öğrendiği gerçek ne olursa olsun, akla yatkını da bu idi. Deliye dönüverdi. Etki biyolojikti de: Artık, sık sık, kendisini tutamaz oluyor,

bir baş dönmesi ile sallanıyor, devriliverecekmiş gibi, tutunacak bir yer, bir şey arıyordu.

Tuttu ama kendisini de, dengesini de. Becerdi bunu. Mizacına rağmen ve ayni mizacın bir başka yönü sayesinde:

Bilerek, felsefesini bularak, asıl önemlisi de, girdisini, çıktısını, önünü arkasını düşünerek, ölçerek, biçerek yapmalıydı o her işini.. önemleri ölçüsünde.

Bu iş'e gelince, *İhtiyar*, kendi söyleyişi ile, *o toyluğunda*, bu iş'i hayatının değil, hayat'ın en önemli işi sayıyordu.

SEVGİ.. *her türlü ve her çeşit duygu bağı; özellikle de minnet, hattâ teşekkür duygusu kişiliğin teslim bayrağıdır.. prangasıdır; yok oluşa yönelişidir.*

İhtiyar, o ilkesini artık böyle tamamlıyor ve artık karısını kişiliği için, yaşama hakkı için, uçurmaya kalkıştığı "üç başlı canavar" ile bir tutuyordu.

Beride, darağacının gölgesinde geçirdiği günler karısını kendisinden çok sarsmıştı. Ve, genç kadının dürüstlüğünde, her şey gibi, hastalık da açıkça ortaya çıkmıştı: Yıpranan, berbat olan sinirleri tam doktorluktu; doktorlar geldi. Ona birtakım ilâçlar verdiler. Bir de güllaçlar içinde, ve, dört gün arka arkaya alınıp üç gün ara verilecek bir toz!

İhtiyar, bu üç aralardan birisinin arefesinde, şeyhlik bölgesine gitmek *zorunda kaldı*.. ve gitti.

Onu, yolculuğu hafta demeden, telgrafla geri çağırdılar: Karısı ölmüştü..

.. çünkü, *İhtiyar*'ın, içindeki ilâcı boşaltıp da yerine en ağır zehiri doldurduğu güllacı içmişti. (*İhtiyar*, acayip şekilde içlendiği ve herkesden köşe bucak kaçarak *Lokanta*'ya sığındığı akşamlardan birinde, *Delikanlı*'nın içini soğuk soğuk ürperten bir tıslayışla aynen şöyle demiştir: "*Ne kadar da şanssızmış yavrucak! İlk aldığı hap benim hazırladığım olmuş. Oysa, beş on gün daha yaşayabilirdi pekâlâ. Geride daha on güllaç vardı. Hâlâ saklarım onları*").

İntihar açıktı; çünkü olay, yola çıkan *İhtiyar* başta olmak üzere, evde kimse yokken olmuştu; kadıncağız gencecik yaşta kıymıştı canına.. bebeğine de! Sinirleri nasıl da berbattı zavallının!

Kendisini hiç sevmeyenler bile, *İhtiyar*'ı avundurmak için yarışıyorlardı: Çöküp -ardından sevgili karıcığının- gider diye korkuyorlardı..

arslan gibi delikanlı. (Aynı akşam, *İhtiyar*, aynı korkunç tıslayışlarla eklemişti: *Ne kadar ağladım.. nasıl yandım.. bilemezsin. Ama yapmak zorundaydım.. anla beni.*

Ve mırıldanmıştı.. artık ciddi idi de: *Othello'yu yeniden yazmalı!..*)

Bu bir açıklama idi; bir ikinci defa tekrarlanmayacak olan bir itiraftı: *İhtiyar*, kendisini, Şekspir'ini bekleyen bir başka Othello gibi görüvermişti: Sayılmayacak kadar çok Desdemona'sı vardı onun.. başta Devlet olmak üzere.

Üç başlı canavar'a karşı giriştiği o sonuç vermeyen ve -kendi deyişi ile- *yüzkarası* olaydan sonra, uzun yıllar boyunca *İhtiyar*'ın *öyle işler*'le herhangi bir ilgisi bulunduğunu kimse söyleyemez. O iş'den sonra herkes onu, kendisini bilme ve bir de büyük paralar sağlayan yatırımlara bağlamış birisi diye bildi.

Gerçekte ise, *İhtiyar*, gene kendi deyişi ile, *mesleğine* hiç ara vermemiştir. Bu konuda söylediği şudur: *Mesleğime, yâni mizacıma ihânet edeceğime gebereyim, daha iyi!*

İhtiyar, gerçekten de, mesleğine darağacından döner dönmez sarılmıştı. Sâdece tekniğini değiştirmiştir o: Hırsı büsbütün artarak!

Artık ecelle köşekapmaca oynamaktadır. Bundan da, ancak çocukların ve büyük kumarbazların duyabileceği zevki almaktadır. Ve zerre kadar korkmamaktadır; çünkü, o, aynı konuda, konu ne kadar çetrefil, ne kadar karmaşık olursa olsun, ancak bir kere yanılabileceğine inanmıştır.

Bu konuda, bir gün Delikanlı'ya: "*Korku! Ben? Ben korkacağım ha? Eveeet.. ben mesleğime, felsefeme ve mizacıma bir gün bile ihânet etmedim... Eveeet.. korku, ben, ben korkacağım ha? Budalaaa.. evet; bu ihânetin yanında darağacı bana Tûba Ağacı'nın gölgesinden tatlı gelir*" demiştir.

Bulduğu yeni *teknik* ile de övünürdü; "*Benim işimin amatörlük dönemi yoktur*" diyerek.

Gerçekten de, ulaştığı hiç bir nokta bir *geliştirme* bir tamamlama olmamıştır; büyülte büyülte, genişlete genişlete yürümüştür:

"*Sen, ben, biz.. ve çınarlar, ardıçlar, sidiklimeşeler ve kurbağalar ve bülbüller ve kediler ve sinekler.. herkes ve bütün canlılar kendileri olarak büyürler ve kendileri olarak gelişirler.*"

Teknik yalındı; mizacın değişmezliğine dayanıyordu:

İhtiyar, bu yorumla, daha gençlik yıllarında, türlü alanların, meselâ

politikanın, basının, ticaretin, edebiyat ve sanatın, ün'e para'ya sandalyaya aşerenlerini tanımaya koyuldu. Özellikle, üçkâğıtçıları ve ispatlanmamış suçlar işleyenleri aradı. Uzmanı olduğu bilim, bu konuda kendisine yardımcı oluyordu.

Ve, ele geçirdiği her insan, en azından bir kişi daha getiriyordu. Böylece, kısa bir süre içinde, aralarında sapıklar da bulunan ve kendisine gık diyemeyecek duruma düşen bir yığın "*ağır hizmet mahkûmu*" yakaladı.

Sersemlikleri Koruma ve Geliştirme Vakfı

Bu insan avı'ndaki başarısızlıklarını umursadığı yoktu, çünkü yığınla suçlu, dalavereci veya suça ve dalavereye aşeren; çünkü para'ya, ün'e, sandalye'ye balıklama dalan genç, yaşlı insan bulmuştu. Böylelerini o kadar ustaca kışkırtıyor ve oltasına çekiyordu ki, ikide bir "*benim dehâm*" diye böbürlenişlerine karşı çıkmak haksızlık olurdu.

Ve bu konuda, kolay kolay umulamayacak bir başarı sağladı mı, karşısındakini çileden çıkartan o pis pis tıslayışı -gülüşü- ile;

"*Bir vakıf kurmalıyım ben*" derdi ve eklerdi:

"*Adını koydum bile: Sersemlikleri Koruma ve Geliştirme Vakfı! Evet, kurulmalı bu vakıf. Ben beceremezsem de, geberip gittiğim zaman bütün servetimi onun kurulmasına bırakacağım.*"

Ve, Dünya'nın en lezzetli meyvesini yermiş gibi, yalana yalana tekrarladı: Sersemlikleri Koruma ve Yayma ve Geliştirme Vakfı!

İhtiyar, sersemlik sözcüğüyle neyi anlatmak istediğini de, bir kesin ilkeyi, hattâ bir fizik veya matematik kanununu ezbere söyler gibi, şöyle açıklardı:

"*Yeteneklerini ve imkânlarını ve güçlerini aşan isteklere ve, özellikle, tutkulara kapılmak sersemliktir.*"

Ve, çok sevdiği "ve" ile sürdürürdü:

"*Terazinin bir kefesinde kuvvet ve yetenek ve imkânlar, öteki kefesinde de istekler ve tutkular! İnsanlara hükmedenler ve hükmetmiş olanlar ve hükmedebilecek olanlar bu dengesizlikten yararlanır ve bu dengesizliği körükler ve kışkırtır.*"

Sonra da -güya- dalar gider, "ancak dâhilerde rastlanabilir" dediği -ama yapmacık mı, yapmacık- bir hüzne gömülerek mırıldanırdı:

"*Mutlaka kurmalıyım bu vakfı.*"

İhtiyar, aslında, tüzüksüz, ilânsız, tescilsiz, kurmuş sayılmalı idi. Hem de öylesine ve o kadar ki, onun için, geri kalan bütün işlerini tasfiye etmiş de, ömrünü artık bu vakfın yöneticiliğine adamış denilebilirdi:

"*Şöhret ve servet ve itibar ve iktidar! Bir lâbirenttir bunlar. Mısır'daki halt etmiş yanında. Plânını sökmek bile her babayiğidin kârı değildir. Ama bu lâbirente plânsız ve ellerinde bir kör kandil bile olmadan dalmaya aşeren bir milyar sekiz yüz elli milyon üç yüz seksen yedi bin dokuz yüz yetmiş bir sersem vardır.*"

İhtiyar, yaşı otuz demeden, aldığı "şeyh" terbiyesi ve şeyhliğinin sınırsız serveti ile, bu "bir milyar sekiz yüz elli milyon üç yüz seksen yedi bin dokuz yüz yetmiş bir sersem"in peşine düştü; onları -kendi çarpıcı benzetmesi ile- şöhretin, servetin, itibarın, iktidarın lâbirentlerine çekti: Basın'da, politika'da, ticaret'te, sanat'ta, edebiyat'ta!

Ve akıl almaz derecede tutkun, bu çılgın çalışma -evet- Devlet'e karşı idi; Devlet'i yıprata yıprata yıkmak, gururunu sürekli olarak sancılandıran bu *KUVVET*'i yok etmek içindi.

Bu yüzden de, çalışmasının en yoğunlaştığı alanlar Devlet'i Devlet yapan kurum ve kuruluşlar oldu. Bu arada Darülfünun'a özel bir önem veriyordu:

Kendisinin de öğretim üyesi oluşu ve öteki üyelerinin pek çoğunu tanıyışı, geri kalanlarla da istediği zaman ilişki kurabilecek durumda bulunuşu işini kolaylaştırdı:

Müderris -profesör- olmak için can atan hebennekaları; dekanlık ve senato üyeliği için yemedik nâne bırakmayacak etiket budalalarını; milyonluk dâvaların bilirkişiliğinden gelecek tomarlara veya yağlı danışmanlıklara ağızlarının suları akan para delilerini kısa sürede tanımıştı. Bunların çoğunu İblis'çe oyunlarla acımasız pençelerle kapıp "adamları" arasına kattı; deli oyununun piyonları yaptı.

Bir gün, *Delikanlı*, bir bilim adamını övmeye girişmişti. Bu biraz da *İhtiyar*'ı deşelemek, o profesör hakkında bildiklerini söyletmek içindi. Ve oyun sökmüştü; *İhtiyar* -her övgü için nasılsa öyle- vahşileşmiş, yırtıcı gülüşüyle:

"*Dur sana onun hikâyesini anlatayım*" demiş, anlatmıştı:

Adam profesör olmak için kendi evini ateşe verebilecek birisiydi. Ama bunun için dişe dokunur bir eser yazması gerekiyor, o da bunu bir türlü

beceremiyordu. *İhtiyar*, ona, önemli bir konu buldu ve işlemesi için de mükemmel bir plân sundu.

Bütün bunlar doğrudan doğruya yapılmadı ama... sıklaştırdığı buluşmalarında, yedire yedire.. sanki düşünce onunmuş gibi oldu.

O kadarla da kalmadı, *İhtiyar*; arkadaş değiller mi, ilgisini, tezin yazılışına da yardımcı olacak kadar koyulaştırdı; öğütlerden, yön vermelerden, bazı bölümleri yazmaya kadar vardı. Sonunda eser ortaya çıktı. Jüri "Allah, Allah" dedi. Adam da kanatlandı, uçtu.. ama tez uyandı:

Eser, Türkiye'de pek bilinmeyen bir ekonomi bilgininden çeviri gibi bir şeydi. Üstelik, *İhtiyar* kendi yazdığı yerlerde -tabii bile bile- komik yanlışlar da yapmıştı.

Günlerden bir gün, çiçeği burnunda müderrisi -odacı çağırır gibi- çağırdı ve üç, beş sayfalık bir yazı uzattı; "*Oku*" dedi.

Gazete için yazılmış bir yazı idi bu; müderrisin, Darülfünun'ca yayımlanan eserini eleştiriyordu. Eleştiri, ama ne eleştiri! Alaylar aşağılamanın en ezicisi oluyor; *eser hırsızlığı* ispatlanıp kişilik ipe çekiliyordu.

Adam her cümlede bir parça daha eriyip çökerek okudu. Bitirdiği zaman bir söz söyleyecek gücü kalmamıştı. *İhtiyar*;

"*Hadi, hadi; üzülme o kadar. Her şey bitmiş değil. Gazete sahibi adamımdır; sözümden çık.. amaz. Sordu işte bana; ne dersin, basayım mı, diye.*"

Uzunca bir ara verdikten, yani adamcağızı iyice erittikten sonra da ekledi:

"*Cevabımı bekliyor.*"

İhtiyar'ın bizzat yazdığı bu eleştiri -tabiî- basılmadı. Buna karşılık, sayın profesör -tabiî- *İhtiyar'ın adamları* arasına katıldı.

Hikâyeyi bitirdikten sonra, *İhtiyar*;

"*İşte senin övdüğün adam*" demişti. *Delikanlı*'ya.. yanlış değerlendirmeleri yüzünden içi ziyadesiyle burkulmuş gibi. Nitekim sormuştu da:

"*O böyle. Peki ya sen? Sen ne zaman anlayacaksın ünlerin, kartvizitlerin beş para etmediğini?*"

Gerçi yola, "*sersemlikler*" dediği insan zaaflarını kavrayarak, hattâ

kavradığı için çıkmış ve yöntemini bunlar üzerine kurmuştu; ama *Vakıf* sözcüğü, *İhtiyar*'ın çok daha sonraları bulduğu bir *toplum ve insan taşlaması* idi.

Ve, *İhtiyar* bu acımasız taşlamasını bir başka deyimle tamamlamış, büsbütün sertleştirmişti: *Tabiî Müttefikler!*

Bu deyim de kendisinin buluşu idi ve hiç bir emek harcamadan, herhangi bir ilgi veya ilişki kurmadan, kendi amacı için kendi *paralı askerlerinden*, kendi *ağır hizmet mahkûmlarından* bile aşırı bir hız ve şevk ile -tek tek, ya da örgüt örgüt- çalışanları anlatırdı.

Bu konuda: "*Bütün mesele o beş paralık şeker suyu sürülmüş yapışkan kâğıdı asmaktadır. Sonrası kolay; sinekler kendiliğinden üşüşecektir"*derdi.

Evet, bütün mesele, üzerine *sineklerin* üşüşeceği, yâni insanları kendi Devletleri ile boğuşa boğuşa düşürecek sloganları ve *saçma özlemler*'i sahneleyebilmekte, ilgileri bunların üzerine çekebilmekte idi. Sonrası, gerçekten de, kolay oluyordu. Bir gün, *İhtiyar*, bu kolaylığı *Delikanlı*'ya şöyle anlatmıştı:

"*Ben.. ooo! ama hakettiğimden fazla övünmemeliyim ben. Çünkü çoğu zaman.. evet ve maalesef çoğu zaman, ben mendebur bir menacer gibi iş gördüm ve ortaya, meselâ;* yumurta mı tavuktan, tavuk mu yumurtadan çıktı? *benzeri bir münazara konusu atmaktan başka şey yapamadım. Cümbüş, o zaman kendiliğinden başlıyor ve alev kendi kendini besleyip azdırıyordu. Yeryüzü, bir şeye bay veya bayan Filan ak dediği için kara demeye can atan bay ve bayan Falan'larla doludur. Bunu bilmek ve bundan yararlanmak! Pöh.. kırk paralık zekâya açık bir başarı! Bununla mı övüneceğim ben?"*

Bu kolaylık *İhtiyar*'ı tiksindiriyor, öfkelendiriyor ve *dik sürüngenler* dediği insanlara daha da düşman yapıyordu.

İnsanların sevmek'ten, doğru'da, haklı'da, yararlı'da, gerçek'te anlaşmaktan çok, anlaşmazlıktan, didişmekten, küçümsemekten, düşman olmaktan hoşlandıklarına inanıyordu. Gururun en pisi, en çürütücüsü, en kolayı! Büyüğe, güzele, başarılıya burun kıvırmakla veya omuz silkeleyivermekle veya görmezlikten gelmekle büyümek, üstünleşmek kuruntusu!

"*Benim malzememdir bu*" derdi.

Ve, *İhtiyar*, bütün ömrü boyunca bu malzemeden, *Devleti çökertmek* için yararlandı. Anlaşmazlıkları körükledi ve insanlar arasında, akıl almaz

anlaşmazlıklar icâd etti. Hem de hiç ara vermeden.

İhtiyar o ilk işinden sonra, kendisini öğrencilerine ve bilime adamış "genç bir müderris"in alçakgönüllü, Dünya'dan kopmuş -kalbi de yaralı- yaşayışını sürdürüyor, gerçekte ise, mesleğinin ilk büyük atılımını kotarıyordu:

İzmir Suikastı ile onun minicik bir bağlantısı bile görülemez ve gösterilemezdi. Nitekim, böyle bir bağlantı bir tek insanın bile aklından geçmedi:

Ortalık birbirine girmiş, Türkiye'de kızılca kıyâmet kopmuş iken... herkes birbirine kuşku ile bakar ve kuşkulanıldığını sanırken kimsenin üzerinde durmadığı birkaç ünlü kişiden birisi de, kesinlikle o idi.

Aslında ise, olayın körükleyicisi de, kışkırtıcısı, sağa sola bulaştırıcı ve jurnallerin düzenleyicisi de *İhtiyar*'dan başkası değildi. Üzerine bir damla çamur bulaştırmadan, adamları aracılığı ile bu işi pek güzel ve tereyağından kıl çeker gibi başardı. Ölüp gidenler veya paçayı kurtarıp da şurada, burada sürünenler onlardan bir an bile kuşkulanmadılar.

Akla gelmezdi ki, o. O, bütün ilişkilerinde, bir parçacık olsun politika kokan konuların; "*aman aman*"lı ve "*o.. hiç aklım ermez*"li kaçağı idi. Politikadan söz edildiği için bırakıp çıktığı davetler, misafirlikler ve toplantılar çok görülmüştü. O kadar ki, bir şöhreti de buradan gelmeye başlamıştı. Üstelik dostu, arkadaşı bile yoktu onun. Nesinden şüpheleneceksin?

Ve, bir medrese dehâsı idi o: Dişe dokunur, ele alınabilir iki çift söz söylemeden saatlerce konuşturmasını, açıklar verdirtmesini, sırlar açıklattırmasını ve hiç bir yargıya varmadan, istediği yargıyı karşısındakine veya karşısındakilere verdirtmesini iyi biliyordu.

İzmir Suikastçıları için de böyleydi bu: Tanış oldukları, onun yanında nasıl da rahat konuşurlardı, akıl ermez. Ayni şaşkınlığı *Delikanlı* da belirtince şöyle demişti:

"Hangisidir o? hep karıştırırım; Jül Vern mi, yoksa Wells mi? hangisi yazmıştır Görünmeyen Adam'ı? ne ise. Onun sözünü ettiği görünmezleştiren ilâcın formülü bendedir: İstedim mi, görünmez oluveririm.. silinir giderim. O zaman da karşımdakilerin kimi günah çıkarır, kimi de Jean Jack Rousseau gibi, kimileri de suç ortaklarıyla konuşurcasına konuşur da konuşur. Ben mi?

ben konuşmasını beceremem ki...”

Konuşurdu oysa ve onu görünmezleştiren ilâç da işte bu konuşmaları idi.

Ve, üstelik -bu konuda önemli olan güvenmek ise- zavallılar, onun deyişi ile de “zavallı budalalar” ona güvenmeyip de kime güveneceklerdi? Eski bir suikastçı değil mi idi o?

Bu kesimin -suikastçıların ve anarşistlerin- unutamayacağı bir olayın kahramanı idi o: İdam sehpasının gölgesi düşmüştü ona!

Ve, “üç başlı canavar”a saldırmayı göze almış birisi, yer yerinden oynasa değişmezdi.. değişemezdi.. (*İhtiyar*, kendisine karşı beslenen bu güven için şöyle derdi: *Dünya’nın en budala yaratığı bir anarşist’e güvenen anarşisttir!*..)

Değişme meselesine gelince, *İhtiyar*, elbette, değişmemişti. Nitekim, konunun her açılışında, üç değil, yedi başlı canavara saldıracakmış gibi kıvılcımlanan gözlerle ve, her aşırı öfkelenişinde olduğu gibi şaşılacak kadar incelen sesiyle; “*Henüz görmedi Dünya beni değiştirecek olayı*” demiştir.

İhanet, belki de hiç bir insana, ona geldiği kadar çirkin ve iğrenç gelmemiştir. Ama ihânet’in anlamı onun sözlüğünde bambaşkadır ve ancak kendi mesleği, kendi felsefesi ile sınırlıdır. Ve, durum İzmir Suikastı’nda da böyle olmuştur:

Herkese ihânet, hem de ihânetlerin en kancıkçası gibi gelen o tutumu, yâni kışkırtmalarının ardından gelen ispiyonları, *İhtiyar* için, boş verilemez görevinin özür tanımaz gereğidir:

Öteki “zavallı budalalar” ancak sezebildikleri ve büyük meslek ve felsefesinin -anarşizmin- ana amaçla, kesin sonuçla şuur ve idrâk kuramamış duygusal gönüllüleridir.. piyonlarıdır. Kendisine gelince, şampiyonluğa oynamaktadır o: Şah-Mat’a giderken piyonlar, hattâ sırası gelecek, at’lar, fil’ler, kale’ler ve.. elbette.. vezir harcanacaktır.

Piyonlara vefa? hele acıma?

İhtiyar’a göre, asıl ihânet işte budur.

O tipik kahkaha taklidi, yâni o ürpertici, acımasız tıslayışlarıyla, bu konuda şöyle demiştir: “En kıytırık zaferleri düşün. Onların bile.. kırk paralık ve anlamsız ve köksüz fetihlerin bile ne kadar piyona.. ne kadar ere ve onbaşıya ve çavuşa ve subaya mal olduğunu düşün. Pöhh.. bir tepeciğin alınması için verilmiş bir hücum emri nerede ve ne zaman ihânet sayılmıştır?

ha?”

İhtiyar, suikast girişimini savunmasız duruma düşürecek belgeleri, adamlarından olan bir emniyet görevlisi eliyle en üst görevliye iletti. Böylece, adamının ödüllendirilmesini ve çok daha önemli bir yere, işine daha çok yarayacak yetkilere yükselmesini de sağlamış oluyordu.

Ve, sunulan ihbar listesine gereken, yâni *İhtiyar*’ın gerekli gördüğü kişiler de eklenmişti. Bunlar milletin sevdiği, övdüğü, saydığı “İsmet Paşa muhalifleri” idi. Girişimle hiç bir ilgileri yoktur; ama bunu kolay kolay ispatlayamayacak, “hapı yutacak” durumlarda bulunuyorlardı. Bir normal yargılamada suçlu sayılmaları çok zordu; adâlet dışı olurdu. Ama o kızılca kıyâmette, geçmişleri, yâni Gazi Paşa’nın hükümetine karşı yaptıkları -haklı haksız, o mühim değil- çıkışlar sağlam deliller yerine geçti. Böylece de, suikast komplosu, ondan habersiz bir çok değerli insanı da ezdi.

İhtiyar’ın kendisi söylemiştir:

“Bu mendeburlar değerli idiler ve dürüsttüler; halk da onları çok seviyordu ve çok sayıyordu. Ve bu mendeburlar koltuk, moltuk da istemiyorlardı. Aksine Gazi Paşa’ya bağlı idiler ve Devlet adına bel bağlıyorlardı ona. İstedikleri biricik şey, Paşa’nın çevresindeki ve hükümetindeki kötülerin ve beceriksizlerin ve yutucuların temizlenmesi idi. Bıraksaydım becereceklerdi de pisler. Ve o zaman da benim felsefem hapı yutacaktı. Hem de iki yönlü olarak.. ve iki değil, üç yönden hapı yutacaktı. Anlatayım bak: Becerselerdi, önce memleket işleri düzelecekti ve halk Devlet’e daha çok bağlanacaktı ve gözler, ve kulaklar bana kapanacaktı. İkincisi, muhalefet silikleşecek, hattâ uysallaşacaktı. En önemlisi de, bu mendebur halk yiğitlerinin asılması veya zindanlara atılması veya sürülmesi ve ezilmesi ile yaygınlaşan ve yoğunlaşan hoşnutsuzluk ve kin doğmayacaktı. Oysa benim mesleğim bunalımlar ve hoşnutsuzluklar ve kinler oluşturmaktır; olan ve olmak istidadında bulunan hoşnutsuzlukları, bunalımları, kinleri beslemektir, körüklemektir, azmanlaştırmaktır, üretmektir, türetmektir.”

Bütün bunlar olup biterken, *İhtiyar* hep “*kendisini bilime ve öğrencilerine adamış genç ve parlak müderris*” olarak kaldı. Gerçekte ise asıl azmanlaşan o idi:

Olaydaki rolleri, bazı adamlarının yeni başkentteki önemli köşebaşlarını tutmalarını ve çok daha güvenilir duruma geçmelerini sağladı. Böylece,

ilerdeki işleri daha kolay ve çok daha etkili olabilecekti.

İhtiyar, öte yandan Darülfünun'da da boş durmuyor, kendi deyimi ile, *Gençlik Kolları*'nın temelini atıyordu:

Özellikle yeni gelen öğrenciler arasında münazaralar düzenlemeye başladı. Bu tartışmalarda ağzı lâf yapanları, onların arasından da mizaçları ve kafa yapıları demagojiye yatkın olanları mimliyor, sonra da bunların peşlerine adamlarını salıyordu: Bu yol ona, daha başlangıçta, bir düzine kadar "sersem", yani yükselme ve kazanma tutkuları yeteneklerini kat kat aşan genç getirdi. Adamları böylelerini çabucak suçlu duruma düşürebiliyorlardı.

Zavallıların suçlulukları sudan şeylerdi; hattâ masum şeylerdi. Ama bir yandan gençlik onuru, bir yandan da kendilerine bol bol verilen umutlar onları bu masum sırlarına mahkûm kılıyor, her adımda biraz daha bataklığa sürüklüyordu.

İhtiyar, onları semtlerinin spor kulüplerine, hayır veya kültür derneklerine üye yazdırttı. Buralarda arı gibi çalıştırttı. Parlayanlarını daha geniş çevrelere geçirtti. Destekledi onları; yönetim kurullarına girmelerini, sözcü seçilmelerini sağladı; bu arada da suç dosyalarını -belgeleriyle birlikte- kabartmaya özel bir dikkat gösterdi ve onlardan da, çevrelerindeki suçları ve suçlulukları titizlikle kovalamalarını, bunların belgelerini getirmelerini istedi:

"*Gelecekteki yazarlarım, milletvekillerim, genel müdürlerim ve müsteşarlarım.. belki de, bakanlarımdır bunlar benim*" diyordu.

Bu işe; *devşirmeler'*i düşünerek: "*Osmanlı yapmış, ben niçin yapamayayım?*" diye girmişti.. yaptı.

"KENDİSİNİ *bilime ve öğrencilere adamış genç ve parlak müderris*", suikast olayı'nın hemen ardından gelen dönemde bir başka dümen daha çevirdi:

İdam sehpalarının gölgesi bütün Türkiye'ye çökmüştü. Ortalık süt limandı. Kinler ancak kalbleri mıncıklayabiliyordu. Diş gıcırdatmanın bile korkusu vardı; çeneler kenetlenmekle yetiniliyordu.

İhtiyar, işte bu günlerde, Meclis'deki adamlarından birisine, önce, sade suya tirit muhalefet numaraları yaptırttı. Sonra da bu adamını, oldukça sersem -yâni hırsları, yeteneklerini ve imkânlarını aşan- bir gazete sahibine gönderdi.. bir yığın para ve "*dehşetli bir yazar*" ile birlikte.

Ortada bir de şart vardı: İşte paralar.. arkası da gelecek. Ama yazar'ın kim olduğunu kendisi, yâni gazete sahibi dahil, kimse bilmeyecektir.

Yazı örnekleri işte hazırdır: Bakar, beğenirse basar. Dilerse, altlarına da uyduruk bir ad veya kendi adını koyabilir.

Zaten para diye kıvranıp duran "sersem" yemin üstüne balıklama daldı ve zokayı yuttu. Yazılar, üstelik, gerçekten de bomba gibi, ateş gibi şeylerdi: daha ne isterdi?

"KALEMİNDEN *kan damlayan yazar*" *İhtiyar*'ın ta kendisidir. Yazılar da -o günlerde herkese öyle görünmüştür- coşturucudur, sarıcıdır, pek güzeldir, kışkırtıcıdır. Ama başka özellikleri de vardır:

Meselâ, hükümetin başarılı veya başarıya ulaşacakları belli tutum ve davranışlarını, bu arada namuslu, becerikli, bilgili üyelerini hırpalamaktadır.

Bununla da kalmamakta, aksi de aynı ustalıkla, aynı içten görünüşle yapılmaktadır; yâni büyük zararlara, kötü çıkarlara yol açan ve açabilecek olan girişimler, namussuzluklar ve namussuzlar, hattâ saçmalar da "*gazetemizin ve muhalefetin vatanseverliğini ve dürüstlüğünü ve halka bağlılığını ispatlayan örnekler ve deliller olarak*" övülüp desteklenmektedir.

İhtiyar'ın dehâsına yakışan bir oyundur bu:

Gerçeği görebilecek durum ve kafada olanları tiksintiye, umutsuzluğa, küskünlüğe, karamsarlığa düşürmekte; göremeyen ve göremeyecek olanlarda da diş gıcırtılarına sebep olmakta, kinleri büsbütün alevlendirmektedir.

Ama -gene de- asıl önemli olan bunlar değildir; çünkü *İhtiyar*, asıl sonuca İktidar'ı zıvanadan çıkartarak gitmektedir: Gerçekten de, İktidar halk'taki tiksintiler ve kinler yüzünden yükselen tansiyona karşı, tek savunma yolu olarak, şiddeti görmektedir; çünkü baskı haklı görülebilir ve gösterilebilir hale gelmektedir. Baskı ise, *İhtiyar*'ın felsefesine en değerli yardımcıdır. Ortalık ancak onun yüzünden kızışabilir.

İhtiyar için, ortalık kızışmalı, *İktidar*'la *muhalefet* -partiler ve parlamento kesiminde de, köy veya mahalle kahvelerinde de- birbirine girmelidir. Kıran kırana olmalıdır bu iş. İşleri, bir yandan, denetim tanımayan, mantıkla, akılla bağdaşamayan iyiniyetler, dürüstlükler ve ülke sevgisi; öte yandan da ülke mülke takmayan iktidar hırsları ile doymak bilmez çıkarcılıklar devralmalıdır!

Nitekim öyle de olmaktadır; çünkü, *İhtiyar*'ın söyleyişi ile "*budalalıklar, sersemlikler, aptallıklar, bilgisizlikler ve namussuzluklar ve oburluklar, çabucak özenti konusu olur, hızla bulaşır, bütün modalardan*

çabuk yayılır.”

İhtiyar’ı bu konuda haklı çıkaran çarpıcı bir örnek: Ele geçirdiği gazetenin peşine, kısa sürede daha başkaları da katılmış, onun tutumu, dozu ve üslûbu bir meslekî rekabet konusu olup çıkmıştır.

İhtiyar, söz bu olaya gelince: “*Tabiî müttefikler mi? Püyh.. istemediğin kadar ve öğürtecek kadar! Ve her alanda!..”* derdi.

Böylece ve bu yüzden, şiddet olanca hızı ile başlamıştır. Şiddet’le birlikte de, her zaman ve her yerde olduğu gibi, yürek paralayıcı, isyan ettirici -aslında, şiddete baş vuranların da, evet, onların da istemediği- haksızlıklar başlamıştır:

Kuruların yanında yaşlar da cayır cayır yanmakta, en sağlam iyiniyetler, en titiz dürüstlükler ve en temiz Devlet endişeleri de kurban gitmektedir.

Alev, Ankara’dan ve İstanbul’dan atlamış, köyler, kentler, bütün Türkiye’yi sarmıştır; çünkü eylemi -her uygulamada olduğu gibi- kıytırık polisler, jandarmalar, muhtarlar, savcılar, parti başkanları üstlenmiştir.

Parti Devlet’in üstüne çıkmış, onun yerini almıştır: Bucak Müdürleri, Kaymakamlar, Valiler silinmiş, yerlerini partinin ocak, bucak, ilçe, il başkanlarına bırakmıştır. Bu bir şey değil; savcılar parti görevlisi olup çıkmış, yargıçlar da onların buyruğuna girmiştir.

Zaten düzen’ini -yasalarını- iddialarına göre tamamlayamamış durumda bulunan Cumhuriyet Devleti büsbütün toz olmuş, geriye kalan gücü de bir avuç insanın, ayaktakımının -parti adına- eline geçmiştir. Böylece de *davâ, İhtiyar* için, partiyi yıkma savaşı hâline gelmiştir.

Ama vakit erkendir daha; çünkü -kendi söyleyişi ile- *kürtaj tamamlanmamıştır; alınacak kalıntılar vardır.*

Bir ateşleme.. arkasından da zincirleme patlamalar.. ve sonuç olarak -evet- şiddet ve baskı dönemi!

Kendiliğinden; yâni “*tabiî müttefikler*”in coşkun “*aptallaşma yarışmaları*” sâyesinde!

Böylece, *İhtiyar*’ın oyunu da ikinci perdesini açmıştır. O, bu perdeyi *“En verimli muhalefet yağcılıktır*” diye adlandırır.. bir yığın soru ile:

“*Muhalefet nedir? ve ne değildir? ve niçindir? ve ne içindir? ve amacı nedir? ve yanlış amaç seçip de hapı yutmamak için konu nasıl sınırlandırılmalıdır?”*

Ona göre, gerçek bir muhalif'e, bir yığın insan ve kuruluş esir gibi, ecir gibi; hattâ, boğaz tokluğuna bile değil de, üste çok şeyler vererek çalışmaya hazırdır, can atmaktadır. Ama "*ve ne yazık ki*" Türkiye'de.. *"Ve Dünya'da*" -bir, iki istisna ile- kendisinden başka gerçek muhalif yetişmemiştir. Çünkü Dünya'da tek muhalefet konusu vardır ve işte bunu bilen yoktur!

Burada, tiksintiye varan bir küçümseme *İhtiyar*'ın yüzünü büsbütün kırış kırış etmektedir:

"*İktidar'lara bir başka iktidar adına muhalefet! bir düşünceye, bir inanca, bir başka düşünce ve bir başka inanç için muhalefet!..*

"*Muhalefet konusu içinde püf desen uçacak bir ün sağlamak, ve ilerde kıytırık bir yer edinmek için muhalefet! mıymıntı bir çıkar için muhalefet.. ve şan için, şeref için, halkın yararı için muhalefet?.. Nah sana.. pöhh!..*"

En verimli muhalefet yağcılıktır bölümü, gerçekten de şahâne oynanmış ve bu sözlere uygun oynanmıştır:

İhtiyar'ın düzenlediği bir oyunla kapatılan muhalif partiden sonra başyazarlığını yaptığı gazeteye de kilit vurulmak üzere idi. Haberlerde birkaç çam birden devrilmişti. *İhtiyar*, başkentteki adamlarını seferber etti; kapatmayı önledi. Budala sahibi kodesi boylarken, gazete el değiştiriyor, seçilmiş ve görevlendirilmiş bir ekip tarafından satın alınıyordu. Başyazarlığını artık, *İhtiyar*'ın mebus yaptırdığı ve gene *İhtiyar*'ın bir çok vurgun olayına karıştırtıp rezaletlerini ayyuka çıkarttığı bir adam yapıyor ve hakkıyla, yâni tam *İhtiyar*'ın istediği gibi yapıyordu:

Bu yazılarda iktidar çevrelerinin saçmalıkları, haksızlıkları, gaddarlıkları, beceriksizlikleri ters açılardan övülüyor, göklere çıkarılıyor; hattâ "*niçin daha çok değil?"* veya "*niçin daha önceleri yapılmadı?"* diye eleştiriliyordu.

Hükümetin ve tek partinin halka ters düşen, sevimsiz gelen ne kadar kodamanı varsa kendilerine yorulan acayip, ama gerçekten de dâhice bulunmuş niteliklerle göklere çıkarılıyordu. Bunların boy boy resimleri basılıyor, en olağan sözleri ve davranışları bile -hep ayni yağcılıkla- olay yapılıyordu.

Gazete kahveler, köy odalarına, resmî dairelere, okullara zorla sokulmaktadır. Millet de öğürmekte, kusacak hâle gelmektedir. Çâresizlik insanlarda lânet okumaktan başka bir şey bırakmamıştır. İnsanlar hırslarını her şeyi, hattâ kendi kendilerini, kendi işlerini bile baltalamaktan almaktadır.

Lânetlemeler bezginliklere dönüşmüştür. Devlet görevlileri işleri ellerinin tersiyle tutmakta ve hınçlarını işi düşen halktan almaktadır.

Budalalık yarışı baş döndürücü bir hıza ulaşmıştır; *tabiî müttefikler* yeri göğü ve bütün köşebaşlarını tutmuştur. Devlet'i tepeleyen -veya gasbeden- parti artık tek hedeftir millet için. Ve *İhtiyar*'ın plânladığı aşamada da bundan başka bir şey değildir.

Bütün bu olup bitenlere karşı çatlak ses çıkarmak ne haddine düşmüş? Ama onlara alkış tutmuyor, övgüler düzenlemiyordu Darülfünun. *İhtiyar*, Ankara'nın dikkatini bu noktaya çekti. İktidar da dişlerini, hafif yollu gösterdi. Sayın bilginler telâşlandı.

Ortaya, *İhtiyar*'ın bayıldığı durumlardan birisi çıkmıştır:

Taraflardan biri -Ankara- sâdece öfkelenmekte, ama ne istediğini, hattâ ne istenebileceğini bilmektedir. Öteki taraf ise -Darülfünun Emîni (Rektör) başta- ünvanlarını ve nüfuzlarını kaçırmamak için çırpınmaktadır. *İhtiyar*, onlara, bir toplantıda "*Övreka*" diye sevinç nâraları attırdı:

Bulduklarını sandıkları, gerçekte ise, *İhtiyar*'ın -Avucumdaki şey nedir? hani ortası deliktir, mâdenden yapılır, parmağa takılır? diye çözdürttüğü bilmece- REFORM' dur.

Reform'un, Ankara'nın pek hoşuna giden, müderrislere de gık dedirtmeyen gerekçesi bir demagoji şaheseri olmuştur. *İhtiyar*, sâdece bu gerekçe için bile "*en büyük işim*" der ve *reform* söz konusu olunca da şöyle konuşur: "*Ben geberip gitsem de etkileri en azından iki nesil önlenemez.*"

Çoğu Dünya'nın bütün üniversitelerinde bulunan veya bulunabilecek aksaklıkların, yetersizliklerin ve geri kalmışlıkların sergilenişi ile başlamaktadır gerekçe:

Konuya, "*Darülfünun*" adı *enfes* demagojilerle yerilerek girilmekte, kontrolsüz ve sınırsız bir hayranlık duyulan Batıdaki üniversitelerin tüzüklerinden örnekler sıralanmaktadır. *Dehâ eseri* olan kalleşlik de burada oynanmaktadır; çünkü, birbirlerine hiç benzemeyen veya pek az benzeyen kuruluşlar; Sorbon'lar, Kembriç'ler, Oksford'lar, Kolombiya'lar, Haydelberg'ler, Upsala'lar, her birinde pekâlâ bulunabilecek aksaklıklar atılarak, en iyi yönleriyle bir bütün yapılmakta, *model* diye sunulmaktadır. Gerekli yasa çıkarılıverdi mi, bizimki de şıp diye öyle olacak zannı, pek güzel, uyandırılmaktadır:

Ellerinde araç ve gereç bulunmayan, hattâ doğru dürüst kitaplıkları

olmayan bölümlerin müderrisleri, konularındaki *çağdaş* gelişmelere ve başarılara ayak uyduramamakla suçlanmakta, Batıdaki meslektaşları gibi eserler verememiş ve veremez kimseler olarak tanıtılmaktadır.

Ortada bir laboratuvar yokken, fizikte, kimyada, biyolojide, tıb'ta hiç bir bilimsel buluş yapamadıkları için müderrisler ve bölümler suçlanmakta, böylece de *ıslahat*, yâni reform "*millet, memleket ve devrim adına vaz geçilemez, hattâ daha fazla geciktirilemez, karşı durulamaz ve durulmaması gereken tek şartın ta kendisi*" haline getirilmektedir.

Ama, *İhtiyar*'ın dehâsı, asıl, demagojik bölümde doruğa ulaşıyordu:

"*Bu Osmanlı medrese kalıntısında ve orada yuvalanan şarklı kafaların elinde inkılâblara ayak uydurabilecek ve aziz cumhuriyetimize lâyık olacak nesillerin yetiştirilemeyeceği pek açıktır.*"

Zaten bütün gerekçe bu yargıya varabilmek içindir ve sonucu ancak bu yargının sağlayabileceği de pek güzel bilinmektedir. Nitekim *İhtiyar*'ın yanılmadığı hemen anlaşılmış, herşey onun istediği gibi olmuştur.

Ama *İhtiyar*'ın hiç istemediği -ve zerre kadar beklemediği- bir şey de olmuş, *Darülfünun Islah Heyeti*'nin başına kendisi getirilmiştir.

İhtiyar bunu öğrendiği zaman kudurdu, çileden çıktı, küplere bindi, niçin önleyemediler, nasıl önleyemezler diye adamlarına ateşler püskürdü; onlardan ikisini derhal un-ufak etti: *Sahne*'de ne işin vardı onun?

Sahneye çıkmak küçülüştü onun anlayışına göre. Biliyordu çünkü o, bütün Dünya'da.. başkanlar, başbakanlar dâhil.. sahnedekilerin kukla olduğunu.

Ama yapacak bir şey yoktu; çekti sineye. Ancak, komisyon'da da buharlaşmayı, yok olmayı, varlığının farkına varılmaz hâle gelmeyi güzelce başardı. Hem de öylesine ve o kadar ki, işler iyice rayına oturduktan sonra, görevden bağışlanmasını isteyince; "*kimdi bu adam?*" diye alın kırıştıran kodamanlar bile çıktı.

* * *

Darülfünun imkânları içinde ne kadar olabilirse o kadar bilgili, özellikle de dürüst yâni "*bilim kavramına ulaşmış*" müderrisler, *reform* gereği sepetlendi, liselere, ortaokullara gönderildi veya emekli yapıldı, istifaya zorlandı. Bunların yerlerine de liselerden, ortaokullardan, hattâ ilkokullardan "*devrimlere lâyık, cumhuriyetin ilkelerini gönüllerine sindirmiş genç*

kaabiliyetler” devşirildi.

Ve bu seçimlerde, *İhtiyar*’ın dolaylı yönetimi ile “*sersemlik*”, yâni “hırsları yeteneklerini aşmışlık” ölçü oldu.

Raya oturuş da işte bu idi; çünkü artık türedi veya yerden bitme “profesör” yanına kendisinden daha yeteneksizini alacak, böylece de kürsü’lerin çürüyüşü, gittikçe artan bir hızla, önlenemezleşecekti. Bu konudaki cümlesi, *İhtiyar*’ın, şudur:

“*Yeteneksiz daha yeteneksize, aptal daha aptala, kötü daha kötüye! Onlar için hem bir avuntu, hem de mahkûmiyettir bu.”*

Baykuş aydınlıktan hoşlanmaz!

* * *

Yeniler -kendi söyleyişi ile, türediler- umduğundan da alâ çıkmıştı. Kendisine ve kendisiyle birlikte görevlerine dönen eskilere, küçümseyerek, küçülterek davranıyorlardı.. “inkılâb hainlerine” nasıl davranılacaksa öyle.

İhtiyar da, buna karşılık, keyiften dört köşe, dalgasını geçiyordu: “Başka ne olsun? cübbelerini giydiren bilgileri, çalışmaları değil ya! inkılâb.”

Çok geçmemiş, üniversite -onun domuz deyişi ile ve *inkılâb* değil -*inkilâphâne* olup çıkmıştı: Devrim’in çiçeği burnunda profesörleri, soylu bir heyecanla devrimcilik yarışı yapıyorlardı. Bilim sonraki iş idi; önce genç dimağlara devrim bilinci aşılanmalıydı.

Bununla beraber -gene de- muallimlik -öğretmenlik- günlerini unutup gitmiş, kimi bilgin, kimi de hem bilgin, hem şair ve edîb rolünde idiler. Kendilerine bol keseden sağlanan imkânlarla -bu şair ve edîbler- eserler verdiler; devrim destanları yazdılar, yarım-yamalak bildikleri yabancı dilleriyle şiirler, hikâyeler, denemeler -özellikle de- çağdaş deyimler, kavramlar ve sloganlar yürüttüler. Bunları yaptıkça da -*İhtiyar*’ın tanımlamasıyla- ahlâksızlıkları ölçüsünde kasıldılar, gerdan kırar, yukarıdan bakar oldular.

İhtiyar onları hatırlayıp andıkça, sanki gene o günlerde ve onların karşısında imiş de işler tıkırında yürüyormuş gibi:

- “İyi, iyi.. böylesi güzel. Ben de, inkılâbçı olmadığım için boynumu büker, tövbe ve istiğfar içinde susarım” demiştir.

* * *

İhtiyar bu türedilerde ve onların gidişatında eserinin başarısını ve gelişmesini -kimsenin tadmadığı ve hiç bir ölümlünün tadamayacağı- derin bir hazla görüyordu. Üniversite tepe üstü dikilmiş, önlenemez pikeye geçmişti:

Kürsülerin çoğunda asistan seçimi bir hödüklük ve hebennekalık ihâlesi hâlini almıştı. Kim en şapşal ve en et kafalı ise o seçiliyor, doçentlikleri de onların arasından en "*sersem*"leri kazanıyordu. *İhtiyar* bu dönemi mesleğinin altın çağı saymış ve meyvelerinden uzun yıllar yararlandığına inanmıştır.

Fakat bu dönem çok sürmemiş ve sonuç yüzde yüz kesinleşmek üzere iken kapanıvermiştir; çünkü Nazizm'in büyük lodosu İstanbul Üniversitesi'nin kıyılarına bir yığın hakikî ve birinci sınıf bilim adamı atıvermiştir. İhtiyar canını dişine takmış, bütün gücünü ve iblisliğini kullanmış, ama bu göçü önleyememiştir: Ankara bu adamlara kürsüler vermekte direnmiştir. Böylece de, bu hakikî bilim adamları Türkiye'de -bir çapta da olsa- bir nesil yetiştirmiş, yâni İhtiyar bir nesil kaybetmiştir; altın çağına gölge düşmüştür, işi uzun bir süre için baltalanmıştır. Ve o, bu yüzden nice "offf"lar çekmiştir.

* * *

Kuvvet'i ve -çok daha önemlisi- kuvvet'in kullanılışını çocuk denilecek yaşlarda öğrenmişti. Tam bir eğitim sonucu idi bu; eğiticileri de, babasının titiz gözetimi altındaki, Paytaht öğreniminden geçmemiş, *ocaktan yetişme* bölge bilginleri idi:

İhtiyar -en büyük oğul, geleceğin şeyhi- onlardan yönetici ve buyrukçu için gereken erdemleri de öğrendi; bu arada da önemli kavram ve değer yargılarının sokakta başka, konakta başka anlamlar taşıdığını, birer yorum konusu, birer taktik kozu olduklarını gördü.. kavradı. (Özellikle 1960'dan sonra çok işine yaramıştır bu idrâk.)

Babası onu -Saray'ın emirden başka bir şey olmayan, sözde teveccüh ve iltifatına uyarak -Paytaht'a, Galatasaray Sultanîsi'ne gönderdiği zaman gençliğin eşiğinde idi. Gerektiği kadar pişmiş ve yetişmiş değildi; üstün nitelikler taşıyan akranları gibi, o da beğenilen, övülen birisi olmak, beğenilip övülmek için de bir şeyler yapmak, kendisini göstermek hevesindeydi. Tutkuya pek benzeyen bir hevesdi bu: Onda her şey ve bütün erdemler bu heves içindi; gücünü, kuvvetini, bilgisini, zekâsını; kısaca, fizik ve kafa

ustalıklarını anlatsın ve kabul ettirsin diye idi: Tıpkı babasında olduğu gibi ve babasının bastığı damga gereğince.

Ama -yeni çevresinde- zamanla, dürüstlüğünün dürüstlük, mertliğin mertlik, yardım severliğin yardım severlik sayılmayacağını, her şeyi en üstün ve en kuvvetli olduğunu ispatlamak için yaptığının anlaşılacağını sezdi. Yeni arkadaşlarının kendisindeki -ve babasındaki- gibi bir karakter yapısını sevmediklerini, sevemeyeceklerini, tam aksine, böyle bir yapıdan tiksindiklerini de tez vakitte fark etti.

Tanrı vergisi -üstelik iyi eğitilmiş- zekâsı bir başka gerçeği daha yakalamıştı:

Yeni arkadaşlarındaki bu tiksinti, aslında, kuvvet'e -her çeşit üstünlük ve iktidar'a- karşı idi; içgüdülerin en yaygınından ve -kendisinin çok daha sonraları vardığı teşhis ile- en budalasından, yâni kontrolsüz ve muhasebesiz bencillik'ten ileri geliyordu: Onlar, özgürlük, insan sevgisi, insan hakları, halk sevgisi gibi kavramları, ne olacağını hiç bilmedikleri ve bilemeyecekleri, hattâ bilmek istemedikleri bir sonuç için, sırf bu içgüdünün zoruyla benimsiyorlardı. Bilincine varılamayan bir başkaldırı! Onları tedirgin eden üstünlük ve kuvvet -iktidar- bir kere yıkılsın da, sonu nereye varırsa varsın; yerine nasıl bir kuvvet geçerse geçsin!

İhtiyar, bu kavrayışla, çabucak toparlandı; davranışlarına çeki-düzen verdi; iyiliklerine iyilik, özverilerine özveri, dürüstlüklerine dürüstlük ve mertliklerine mertlik maskesini güzelce giydirdi; kısa zamanda -tıpkı babası gibi- çevresinde kendisini düşünmeyen, alçakgönüllü dertlerle dertlenen, varlığını yokluklarla paylaşan birisi olarak tanındı.

Güney Doğu'daki geniş bir yöre babasını nasıl dünya nimetlerinden elini eteğini çekmiş bir takvâ adamı sayıyorsa; bu zanna karşılık, babası nasıl yöredeki kudretini koruyup sağlamlaştırıp genişletmekten başka bir şey için yaşamıyorsa, *İhtiyar* da artık böyle tanınışını pekiştirmek, alttan alta ve kimsenin kuşkusunu uyandırmadan ama en sevilen, en beğenilen, yâni en kuvvetli olmak için çalıştı:

Hep dinledi; tek dinlenilen oldu. Hep fikir sordu, fikirlerle ilgilendi; fikirleri uygulanan tek kişi oldu. Herkese karşı saygılı davrandı; herkesin saydığı tek kişi oldu.

Bu arada -asıl önemlisi- İmparatorluğu, düzen denilen en büyük kuvveti ve büyük kuvvetlerin gizli, ama ara vermeden sürüp giden sinsi, kalleş,

acımasız, uyanık, kılı kırk yaran savaşını öğrendi: Babasının, yâni şeyhliğinin -ergenlik çağına kadar getirdiği- kuruntunun aksine, en büyük kuvvet olmadığını, hattâ kuvvet bile olmadığını anladı: Güney Doğu'daki yüzlerce köy ve kasabadan bir teki babası ve şeyhlik düzeni için ne ise, babası ve o düzen de Paytaht için ancak o idi; belki o bile değildi.

Ve, Paytaht babasının ve şeyhlik düzeninin -bir çocuğu pohpohlar gibi- sırtını okşuyor, yüzüne gülüyorsa, babası ve o düzen Paytahta yaltaklanıyordu, yaltaklanmak zorunda idi. Paytaht ona bir bağışlıyor, bir lütfediyorsa, o Paytahta on bir ödüyordu, ödemek zorunda idi.

İhtiyar, bu anlayışla fena halde sarsıldı; allak bullak oldu:

Gerçi, daha İstanbul'a ayak basar basmaz kuruntular ve zanlar dünyasında büyük çatlaklar açılmıştı; saraylar, saray yavrusu konaklar, köşkler, gemiler, faytonlar, tramvaylar, özellikle de camiler, babasının saltanatını ve yöresinin büyüsünü kahredici bir şekilde zavallılaştırmaya, sefilleştirmeye, tuzla buz etmeye yetmişti. Ama o zaman kendisini zorlamayı bilmiş ve kudret'i ihtişam'dan ayırmayı başarmıştı; ihtişam'ı hiçe saymayı, böylece de kudret'i daha bir kutsallaştırmayı başarmıştı. (*Barbarlığa övgü*).

Daha sonraları, yâni daha öğrenip daha akıllanınca, paytahtın kudretini de kulp takılamayacak bir kesinlikle gördü. Ve bunalımı önleyemedi:

Yalnız olsaydı sonuç çok değişecek, *İhtiyar* da Paytahtın yuttuğu, sefihleştirdiği veya züppeleştirdiği taşralı beyzâde'lerden birisi, en çoğundan, o da yarı yarıya dalga konusu, bir "Şeyhzâde", bir "Şeyhin oğlu Ahmet" veya bir "Prens" olup çıkacaktı (*İhtiyar* bu ihtimâli, son günlere gelinceye kadar -ürpererek, korkuyla- çok düşünmüştür.)

Ama yalnız değildi ve böyle bir sonucu her şeyden önce hesaba alan babası onun yanına, iki koruyucu ile birlikte *İhtiyar*'ın en sevdiği ve en saydığı lalasını katmıştı.

Lala *İhtiyar*'ın içinde başveren aşağılık kompleksinin yerine -nasıl gelişeceğini elbette kestiremediği- kin ve nefreti koymasını bildi; onu daha taktikçi, daha içten hesaplı yaptı. Yapamadığı tek şey ise asıl yapması gerekendi; yâni, Paytaht'a karşı uyandırdığı kin ve nefret ölçüsünde şeyhliğine ve şeyhlik bölgesine bağlılık duyması, aşk duyması idi.

Gerçekten de, *İhtiyar*, bunalımdan kendi şeyhlik düzenine de ayni kini edinmiş olarak çıktı: Tek'liğin, Dünya'yı kendisiyle sınırlayan bu korkunç

tutkunun tohumu ruhuna düşmüş ve tutmuştu. Artık kendi şeyhliği de, yararlandığı ölçüde ilgileneceği ve yalnız yararlanmak, güç toplamak için ilgileneceği nefret konularından birisi idi. Hep de öyle kaldı; *İhtiyar* şeyhlik bölgesine, son zamanlara kadar, yılda bir kere ve üzengisini öptürmek, yılın gelirini almak için gitti. Ve bu gidişleri babasının mezarını ziyaret içinmiş gibi gösterdi.

* * *

Savaş için -özellikle de kendi savaşı için- ilke'leri silâh kadar, hattâ silâhtan da önemli sayıyordu. Ve böylece, daha o yaşlarda ilkelerini oluşturmaya başlamıştı:

- Anlaşmazlıkları çoğalt ve körükle, bile; düşmanlıklara dönüştür.

- Her şey yorum işidir; elinden geliyorsa, bir tek şey için bin yorum bul ve yaydırt.

- Bencillikleri, kendinibeğenmişlikleri, burnubüyüklükleri besle ve beslet. (Çok daha sonraları bu ilke *Sersemlikleri Koruma ve Geliştirme Vakfı*'nı kurduracaktır.)

- İyileri ve başarılıları kötület, yedirt; kötüler ve beceriksizleri desteklet, övdürt.

- Zayıf iktidar ve düzenlere en verimli muhalefet dalkavukluktur. (*İhtiyar*, kendi deyimi ile, *Dalkavuk Çiftlikleri*'ni bu ilkeye dayanarak kurmuştur.)

Ve benzerleri. En önemlilerinden birisi olarak da;

- İnsan oğlu denilen mendebur yaratığın dişe dokunur üç, beş buluşundan birisi de olta'dır: Kırk para etmeyen bir karides parçası enfes bir lüfer getirir. Olta kullan, olta kullan, gene olta kullan!

* * *

"Ayni *konuda ikinci yanlışı yapacağıma gebereyim daha iyi*" derdi. Bir karardı bu; çılgın ve ayrı bir çılgınlıkla ve ancak onun başarabildiği -yokmuş sanılacak kadar- kesinlikle maskelenen gururunun tartışma dışı kararı: "Üç başlı canavar" serüveninden sonra bir yanlış adım daha atsa idi, gerçekten, öldürürdü kendisini. Yaşamayı savaşından, savaşı da -mutlaka yenmekten değilse bile- yenilmemekten ayıramıyordu.

Daha okul sıralarında oluşturmaya başladığı ilkelerini de ancak birer uygulama konusu; nefes almak, beslenmek gibi yaşama kuralı yaparak savaşını, hiç ara vermeden sürdürdü.

Dehâ uygulama gücüdür

Dinamit.. bomba.. tabanca; bunların ve bunları kullanmanın sefil küçüklüğünü *İhtiyar*, daha ilk girişiminde anladı: Ayaktakımın işiydi onları kullanmak!

Asıl önemlisi de, kendi felsefesine doğrudan doğruya yararı dokunabilecek şey değildiler. Zamanla geliştirip "mesleğim" demeye başladığı bu felsefe için "suikast" araçlarından bir araçtı; hedef, asla değildi ve olamazdı: "*Bırak, onu budalalar hedef sansın*" dedi.

İdamdan kurtulup da -kendisinin değil- karısının sinirlerini dinlendirmek için yerleştikleri Göztepe'de, kayınpederinin koruluklar ve meyve bahçeleri ardında kaybolan köşkünde, enfes bir ilkbahar sabahında, genç ve hâmile karısı ondan avutucu sözler beklerken düşünüyordu o:

"*Ne mendebur sersemlik! Üçünü de gebertseydik ne olacaktı yâni? İt sürüsü kadar yedekleri vardı ve bu türün nöbete girmiş yedekleri her zaman olacak."*

Tohum işte o anda atılmış, mizaç şuurla antlaşmasını yapmıştı: Hedef düzen bile değil, doğrudan doğruya Devlet idi!

* * *

"Karısını öldürmeye mecbur kalıp da kişiliğini bir ilâh tekliğine ve bağımsızlığına kavuşturduktan sonra" derhal işe girişti:

"Büyük av" dediği bu iş de, irili ufaklı, rüşvet, kaçakçılık ve cinsel sapıklık erbâbını ökseye, ağa veya oltaya düşürmekten başka bir şey değildi:

Şantajdan alabildiğine yararlanıyor, ama hep "bilinmeyen" olarak kalıyordu. İş küçücük bir ekiple başlamış, ama kısa sürede akıl almayacak kadar büyüyüp genişlemişti. Ona ilk avları, büyük kaçakçılık dâvaları alan ve bir vakitler bakanlık yapmış bir profesör getirdi. Onun yanında, bir de, sapık

bir ünlü ithalatçı Rum vardı. Gerisi çorap söküğü gibi gitti. Ve, *İhtiyar*, hep bilinmez kalarak, üniversite, basın, iş ve Devlet hayatının köşebaşlarını ele geçirdi.

Öte yandan, adamlarını tarikat'lar gibi örgütlüyor ve çalıştırıyordu. Derviş'leri vardı. Onları yurdun dört bucağına salıyor, ülkede olup bitenleri bütün ayrıntıları ile ve düzmece, ama akla yatkın belgelerle kulaklara aktarmak için kullanıyordu:

Memlekette haksızlıklar, suistimaller, kayırmalar gırla gidiyordu. İyiler, dürüstler, üstün yetenekliler eziliyor, yiyiciler ve beceriksizler ödülleniyordu.

Yayılmak istenen ve yayılan hava işte bu idi. Bu havada da, ülkenin üstüne kimi kapkara, kimi kıpkızıl bulutlar toplanıyordu.

Ama, dervişlerinin görevi bu kadar değildi:

Onlar, her gittikleri yerde, halkın sevdiği, saydığı, benimsediği yöneticileri ve ileri gelenleri belirleyip rapor ediyorlardı. O zaman da *İhtiyar*, başkentteki adamlarını harekete geçiriyor ve öyle insanlara baskı yaptırtıyor, yöneticiler ise görevlerinden alınarak, bir çeşit sürgünle, berbat yerlere ve etkisiz görevlere gönderiliyordu. Bu arada, Devlet'e ve bu kavrama bağlı olanlara daha haşin, daha haksız davranılıyordu, bunun için de komplolar düzenleniyor, tuzaklar kuruluyor, yöre halkının aslını pek güzel anlayacağı iftiralar düzenlenip çamurlar atılıyordu.

Milleti Devlet'inden soğutmak, ona düşman hâle getirmek için yapılan bu işlere, *İhtiyar* "*Devlet'i Devlet eliyle yıpratmak*" derdi. Ve çalışmalarını ters yönde de sürdürüyordu:

Çirkef yöneticiler de arkalanıyor, el altından kışkırtılıyor, sonra da, yetki çevrelerinde yemedik nâne bırakmayan bu "hergeleler", "başkentteki daha büyük hergeleler"ce övdürtülüp ödüllendiriliyordu.

İhtiyar, bütün bu işler için, görülmemiş ve eşine rastlanamaz bir gurur keyfiyle "*benim dehâm*" diyordu. Ve dehâsı dur dinek bilmiyordu:

Yenilen ve yedirttiği her nâne dosyalanırdı. Emri böyleydi. Ama bu dosyaların kullanılmasını, yâni açıklanmasını, yâni suçluların cezalandırılıp *halkın gevşemesini* her zaman yasaklamıştır.

* * *

Önemli kozlarından birisi de "lâiklik" ilkesi oldu. Bu konuda, *İhtiyar*, aynen şöyle demiştir *Delikanlı*'ya:

“Şunun da bilinmesini isterim: Devlet’in ilkelerinden olan ve bütün hükümetlerce de -ne alâ- *titizlikle benimsenen lâikliğin, yâni bu fazladan ve nereye konulacağı pek bilinmeyen altıncı ok’un benim felsefeme ve mesleğime ne kadar yararlı olabileceğini milimi milimine kavrayamadığımı kimse söyleyemez. Tam aksine, mesleğim ve felsefem için en üstün verimi, her dönemde ve bugüne kadar hep lâiklik ilkesinden sağlamışımdır.”*

Ve eklemiştir: “*İrtica hortluyor deyimini bulan da, ülkede ölümsüzlüğe kavuşturan da ben olmuşumdur.”*

Gerçekten de, iki büyük muhalefet hareketini ve -kendi değerlendirişi ile- iki *iyi iktidar istidâdını*, *İhtiyar*, bu lâiklik ve irtica kozlarını inanılmaz bir ustalıkla kullanarak, daha doğrusu, her alandaki adamlarına kullandırarak bir isyan hareketi, bir cumhuriyete ve çağdaşlaşma, uygarlaşma atılımına başkaldırı karakteri vererek tepelettirmiş, sonuç olarak da, halkı devletinden daha da soğutup kopartmıştır.

İhtiyar, “Devlet’i Devlet eliyle yıpratma hareketi” için, kendi söyleyişi ile “Serbest Fırka gümbürtüsü ile dil ve tarih cümbüşleri”nden, en ufak fire vermeden yararlandı.

Barış; en iyi savaş ortamı

İhtiyar'ın üslûbu ile anlatılacak olursa 1945 yılı Türkiye'ye büyük birikimlerle girdi ve top gibi patladı; çünkü, üçüncü ve gerçek muhalefet dönemini getiriyordu:

Savaş totaliter düzenin, *genel ve kaypak söylenişi ile de faşizmin* bozguna uğraması ve kahrolması ile bitmiştir. (Hep onun üslûbuna göre). Ama ZAFER karnında ayni habis ur'la doğmuştur; çünkü yenenlerin arasında Rusya da vardır. Ve, demokrasi cephesinde onu hoş gösteren tek sebep, kendilerine de ayni şeyi yapmak isteyen Almanya'nın onu evirip çevirip pataklaması ve onun, pataklanırken, kendilerine çok değerli zamanlar kazandırmış olmasıdır.

Ayrıca demokratik budalalar, Rusya'daki yüz milyonlarca insanın yokluklarına, yoksulluklarına, açlıklarına, çıplaklıklarına, geri kalmışlıklarına ve bu halde bırakılışlarına acıyorlardı.. sebep aramadan ve acımalarının değilse bile, yardımlarının neye yarayıp neye yaramayacağını anlayamadan!

Gerçekte ise, demokrasicilik oynayanlar için, bir Gülsüm gitmiş bir başka Gülsüm gelmiştir. Üstelik, öyle bir Gülsüm'dür ki bu gelen, ötekinin, yâni Almanya'nın, bilek zoruyla ve kendisini ortaya koyarak yapmak istediğini, şirretlikle, üçkâğıtçılıkla, yutturmacalarla elde etmeye kalkışmaktadır ve pek acelecidir: Çok şey istemektedir ve hemen verilsin istemektedir. Sabırsızdır: İlk ağızda Polonya'yı, Macaristan'ı, Romanya'yı, Çekoslavakya'yı, Bulgaristan'ı, Finlandiya'yı, Litonya, Lituvanya, Etonya ve Estonya'yı, kısacası, eli nereye uzanabildiyse orayı, luuup diye yutuvermektedir. Ve, daha avurtları dolu iken, Türkiye demeye başlamıştır; Türkiye'yi Kars'tan, Ardahan'dan ve Boğaz'dan dişlemek istemektedir.

Ve, bir yandan da ellerini Amerika'ya, Amerika'nın limanlarına ve havaalanlarına uzatmış, boyuna; "Ver.. daha ver" demektedir: Para, pabuç, elbise, otomobil, uçak, gemi, ilâç, mısır, buğday istemekte, aldıkça istemekte,

bir yandan da, boyuna, bağımsızlık ve özgürlük yutmakta, insan hakları yutmaktadır. Almanya'nın bile yarısını gövdeye indirmiştir. Sömürgeleştirmekle de yetinmemekte, girdiği yerlerdeki fabrikaları ülkesine taşımakta, birinci sınıf bilim ve teknik adamlarını da alıp götürmektedir.

Bütün rekorları kıran ve (hep *İhtiyar*'ın üslûbu) çağımıza da hani pek yakışan bu barbarlık ve budalalık *İhtiyar*'a, dehâsıyla ve bunca emek, bunca zaman harcayarak hâle yola koyduğu işleri için, fena kayıplar verdirtti; onu, küplere bindirtecek kadar geriletti; çünkü en büyük kozlarından birisini, yâni komünizm'i işlemez ve işe yaramaz duruma düşürdü:

Dünya propaganda endüstrisi'nin, çağlar boyunca eşi görülmemiş ve görülemeyecek bir canavar ve dehşetengiz bir umacı kabul ettirdiği faşizmin tek alternatifi olarak -mendebur insanlara- artık sâdece demokrasi kalıyordu; çünkü komünizm striptiz yapıyor, ortaya bir başka ucûbe çıkıyordu:

Artık, Devlet denilen Ankakuşu'nun sömürücüleri ve kendilerini onun, yâni Devlet'in temsilcisi diye yutturabilen gangsterler, kendi hallerine bırakılırlarsa -*İhtiyar* kolları sıvamakta gecikirse- nesillerin gık demeden katlanacakları bir düzen'e konmuş olacaklardır: Bir iğrenç DEMOKRASİ oyunu ve yutturmacası ile, kalp üstünlükler ve kalp üstünler, düzmece büyüklükler ve düzmece büyük' ler sürüp gidecektir.

İhtiyar -bu korkunç ihtimal yüzünden- kolları derhal sıvadı ve iki yönlü savaşa girdi. İki cephede savaşıyordu o:

Bir yandan Rusya'yı komünizmin -ve sosyalizmin-, komünizmi -ve sosyalizmi- de Rusya'nın göbekadı saydırtacak bir propaganda kampanyası başlattı; bir yandan da ve daha büyük bir etkinlikle, kundağından yeni çıkan demokrasi'yi yozlaştırmaya koyuldu.

Ve, bir de, kendi deyişi ile, yedek kuvveti vardı: Faşizm!

Hayır; faşizmi sevimli göstermeyi hiç bir zaman düşünmüyordu. Tam aksine, saçma'ya saçma tepki uyandırmak için kullanacaktı onu. Yâni, bir mumya, hattâ bir kadavra kadar bile anlamı ve diriliş imkânı kalmayan bu düzenin, sağduyuyu ve sağdüşünceyi çileden çıkartacak, tiksindirecek, isyan ettirecek kadar yerilmesine ortam hazırlayacaktı. Sırası ve zamanı gelince elbette.

Onda her şey dehâsını ispatlamak hırsındandı ve bu faşizm oyununun "mükemmel" bir dehâ eseri olduğunu alçakgönüllülükle kabul ediyordu: Bir büyük propaganda ve güç cephesi, gün gelecek, işine gelmeyen bütün

anlayış, tutum ve inançları faşist diye damgalayacak, böylece de kendisi başta, her şey saçmalaşacaktı.

Bu yedek kuvvet bir yana, *İhtiyar*, bu iki cepheli savaşı için, basındaki, üniversitelerdeki ve profesyonel politikadaki bütün adamlarını seferber etti. Bu işi de, ilkelerine bir yenisini katarak yürüttü:

- *Doğru'yu, yararlı'yı, hak'kı ve hakikat'ı çürütmek için onlara sersem savunucular bul!*

* * *

Adamları'ndan hiç bir dalavereye adı karışmamış, yâni dosyaları açıklanmamış olanları da, vurgunculuklarından sapıklıklarına kadar adı ayyuka çıkmış olanlar gibi ikiye ayırdı: Yarısını iktidar partisinde bıraktı, yarısını muhalefet partisine transfer etti. Ve iki tarafa birden ateş komutu verdi: "*Allah!.. Dünya Dünya olalı böyle cümbüş görmemiştir*!"

Gerçekten de, *İhtiyar*'ın ateş komutuyla birlikte, basından ve miting meydanlarından bütün Türkiye'yi öyle bir kirli çamaşır kokusu kapladı ki, burunlar başka hiç bir kokuyu alamaz oldu: *İhtiyar* beş, on dosya mı açıklattı? onların peşinden iki milyon iki yüz seksen iki iftira ve yalan dolan sökün ediyordu. Hem de karşılıklı olarak.

Bu curcunada sahneye öyle adamlar çıkardı ki, akıl durur. Nitekim halk da şaşkına dönüyor, "ne halt edeceğini" şaşırıyordu. Şaşırdıkça da öfkeyi, hattâ kin ve nefreti tek sığınak sanmaktaydı. Öfke ve kin psikozlaşıyor, bu psikozla Türkiye sar'a nöbetleri geçiriyordu.

Yazarları, çizerleri, politikacıları ve bilim adamları aracılığıyla "bu aziz ve kutsal topraklar üzerinde ne kadar mendebur yaşıyorsa, hepsini de partizanlıkları, antipatileri ve sempatileri peşinde ikiye bölmüş, birbirlerinin yüzüne bakamaz, uzlaşamaz, değil barış'a, hattâ kısa süreli ateş kes'e yanaşmaz hâle" getirmişti. Partilerin camilerini, mescitlerini bile ayırdı.

Herhangi bir konuda gerçek ve doğru endişesine rastlamak artık imkânsızdı. Böyle kavramlar bu kördöğüşünün tozu dumanı içinde eriyip gitmişti. "*Mendebur diksürüngenler* -yâni insanlar- *bu yüzden küçük büyük, önemli, önemsiz, her çatışma ve tartışmada derhal kaba kuvveti hatırlıyordu.*"

Kavgayı göze alamayanlar, vurup kırmaya gücü yetmeyenler ise boyuna diş gıcırdatıyordu. Ortaya yeni tür bir kan davâsı çıkmıştı:

“*Birtakım hödük oğlu hödük hukukçular ile onlardan daha hödük sosyologların ve bu iki grubun toplamı kadar hödük filozofların dediği gibi, kişilik sahibi bir Devlet olsaydı, zavallıcık dizlerini dövmekten kötürümleşirdi; çünkü uyrukları kendisini unutmuş ve birbirlerini boğazlaya boğazlaya kuyusunu kazmaya başlamışlardı.*”

* * *

Hemen anlaşılacağı gibi, *halk*’tan tiksinirdi; “*Çünkü nelerden hoşlanıp nelerden hoşlanmadığını bilirim. Ve kullanırım*” derdi.

Bu arada, halkın döneklerden hiç hoşlanmadığını da biliyor ve onu da -sinekten yağ çıkartırcasına- kullanıyordu:

Dün Ali’yi övmek için onursuzluk rekorları kıran bir başyazar bakıyorsunuz bugün ona sövüp sayıyor ve Veli’yi aynı hayasızlıkla övüyor, durum Veli için de aynen sahneleniyordu.

İhtiyar, bunlara “*profesyonel yağcılarım benim*” diyordu sevgiyle. Çünkü onlardı halkı politikadan da, Devlet kavramından da soğutan, umutsuzluğa düşüren.

Ve, ayni oyunun “*aydın mendeburlar matinesi*”de vardı:

Meselâ, Siegfrid Hattı peri bacalarından “on bin yetmiş iki defa” daha anlamsızlaşıncaya kadar Almanya, Hitler ve Nazizm hayranı görünen bir başyazar da, çok daha büyük bir içtenlik ve hayranlıkla kapitalizm ve liberalizm yanlısı olup çıkıveriyordu. Kısacası o kesim de umutsuz, şaşkın ve perişandı; işe yaramaz duruma düşmüştü: *Devlet Baba*’nın koltuk değneklerinden birisi daha kırılmıştı.

3

Güliz Dönemi

Bütün bunlar olup biterken Kandilli sırtlarındaki köşkünü, *İhtiyar* ancak FBI veya KGB'de görülebilecek bir biçimde, bir haber alma ve savunma merkezi hâline getirdi:

Köşkün bir, bir buçuk kilometre karelik çevresinde, gece, gündüz sinek uçsa denetçilerinin haberi oluyor, buna karşılık da, başta *İhtiyar*'ınkiler, köşke gelip gidişlerinden kimsenin haberi olmuyordu. Köşkün varlığı bile belli belirsizdi: Kuşkular, sağır ve dilsiz bir uşak'la önlenmişti. Adam, haftada bir, iki defa, üç kilometre ötedeki küçük çarşıya gidiyor, köşk'ün kıt kanaat geçindiğine inandıracak zavallı alışverişler yapıyordu.

Köşk'te, aşırı merakları etkisiz bırakan, iyi eğitilmiş köpekler de vardı; sınıra yaklaşanlar ancak yaşlı bir bahçıvanla onları görebiliyor, ama uzaklaşmalarına bu köpekler yetiyordu.

Oysa geniş bahçede, Köşk'ün dört bir yanında, dışarıdan, iyice yaklaşılsa bile pek sefil görünen, gerçekte her çeşit konforları sağlanmış ahır veya depo benzeri binalarda, her saat, en azından bir düzine nöbetçi bulunurdu.

Bunların hemen hemen hepsi de fakültelerde, yüksek okullarda okuyan gençlerdi ve haftada bir gün nöbet tutarlardı. Bunlar *İhtiyar*'ın

“devşirme”lerinden “ocak ağaları”dır. Bu örgüt de, kendi deyişi ile, “demokrasi gereği” kurulmuştur; eğitimleri, paradoksları, aforizmaları ve ateistliği ile, ciddiye alınmayan, hattâ şaklabanlıkla hoşsohbetlik arasında sallanan bir ün sağlamış, zekâsı hinoğlu hin, kumar ve sefahat düşkünü bir felsefe öğretmeninin denetiminde, sekiz sosyolog, hukukçu, iktisatçı ve edebiyatçı tarafından yapılır. Bunlar da *İhtiyar*’ın ileri gelen “sersem”lerindendir.

İhtiyar, Köşk’ten bütün İstanbul ve başkent ile, emniyet müdüründen, validen, başbakandan daha rahat, daha çabuk, daha kolay konuşabilmektedir. Oysa Köşk’ün telefonu çoktan kapatılmıştır ve idareye bağlı, başka isimlere kayıtlı telefonlarını da ancak beylik vatandaş konuşmaları için kullanmaktadır. Bunların faturalarını yörede oturan kendi hallerinde ve saygın kimseler öder; çünkü telefonlar resmen onlarındır.

Elli iki basamakla çıkılan, deniz tarafındaki girişi yanındaki bir kulübede bulunan elektrik sayacını okumaya gelen görevli, onda yörenin en zavallı rakamlarını görür. Buna karşılık Köşk, bir büyük iş yeri ile lüks bir apartmanın toplamından çok elektrik harcamaktadır.

İhtiyar, 1960’ın -bildiği halde, ne yapıp ettiyse de önleyemediği- 27 Mayıs’ına işte bu durumda ve “*Güliz Dönemi*”nin başlangıcında girdi.

Bir Elma Çiçeği

Gemi Haydarpaşa dalgakıranından çıkar çıkmaz ufaldı, ufaldı, fındık kabuğuna döndü. Nasıl bir lodos.. görülmemiş şey: Dalgalar üst güverteyi yıkıyor, salonun camlarını dövüyor.

Biri şurada, ikisi ötede, üçü beride ve kimi en altta -görmemek için- kimi ortada, ötekiler de üstte veya lüks' de; yolcuların sayısı yüzü bulmazdı.

Hepsinin de, İstanbul'da bırakılamaz bir işi olmalıydı ki, bu yolculuğu göze alıyorlardı. Bir başka seferin yapılamayacağı da belliydi.

Herkes korkuyordu. *İhtiyar* ise, müthiş korkuyordu. Üstelik midesi de dönmüştü; nerdeyse kusacaktı. Ama -sayılacak şey- memnundu; çünkü bir cümlesi vardı: "*Kendimi bildim bileli Kadıköy'den Köprü'ye, Köprü'den Kadıköy'e taşınır dururum; lodosun böylesini görmedim!"*

Gemidekilerin hepsi de söyleyecekti bunu ve ayni cümle, kim bilir kaç milyon kere söylenmişti!

Ona gelince, *İhtiyar* bu yolculuğu bütün ömründe, en çoğundan sekiz, on defa yapmıştı. Üstelik, İskeledeki tenhalığı, kulağına çalınan sözleri ve Haydarpaşa dalgakıranını aşan dalgaları düşünerek; "Atla bir arabaya, budala, git, Üsküdar'dan geç" demiş, ama, "biraz heyecan" diye kendi kendisiyle dalga geçerek binmişti gemiye.

Biraz heyecan!..

Darağaçları.. sokak çatışmaları.. suikastlar.. ölümle biten ve bitmemesi düşünülemez, çünkü ölümle bitmesi gereken pusular, sabotajlar.. sonra da, biraz lodos heyecanı!

Müthiş korkuyor, midesi dönüyor. Ama memnun gene de; çünkü biraz heyecan tadmıştı gerçekten. Ve hâlâ dalga geçiyor kendi kendisiyle: "Kendimi bildim bileli Kadıköy'den Köprü'ye, Köprü'den Kadıköy'e taşınır dururum; lodosun böylesini görmedim."

Ve olanca domuzluğu ile ekliyor:

“Aman ne güzel! Lokanta’ya gider gitmez hemen birilerini bulup anlatmalı.”

Bilen de onu kendisine karşı da, başkalarına olduğu kadar alaycı, küçültücü, çirkinleştirici sanırdı. Aslında ise, *İhtiyar* kendi gülünçleşmelerinde ve zırvalarında insan’ı bulduğuna inandırdı kendisini. Daha da ileri gider, bu hallerini hemencecik en sevmediklerinden birisine yakıştırıverirdi. İşte şimdi de, bakanlığa kadar çıkardığı bir adamı’nın yüzünü, aklından geçirdiği cümlelere uygun biçimde canlandırmaya hazırlanıyordu.. ki.. oturduğu lüks mevki’in kapısı, geminin yana yatışındanmış gibi, açılıverdi:

* * *

Ona bakan, “uyuyor” veya, “bayılmış galiba moruk” derdi. Ama oradaki beş yolcunun birbirlerini görecek halleri yoktu ve -buna karşılık- *İhtiyar*, lodosu onların yüzlerinde, ellerinde, ayaklarında görüyordu. Nitekim içeriye gireni de yalnız o gördü:

Boğaz gemilerinde de rastlardı ona. “Elma Çiçeği” adını takmıştı:

Bu küçümencik kız beş altı yaşlarında bir şeydi. Belki daha büyüktü, ama öyle kavruktu ki, yüzünün donukluğu ve gözlerindeki keder farkedilmese beş yaş bile zor yakıştırılırdı. *İhtiyar*, bu kederi yakaladığı zaman; “Bak mendebura.. benden yaşlı” diye düşünmüştü: Bu kederi oluşturabilmek için bitmez tükenmez yıllar gerekirdi.

Kız, elinde bir deste basılı karton, geliyor; dudaklarından gözlerine kadar donmuş bir yüzle ve dimdik bir yürüyüşle salonu dolaşıyor, elindeki kartlardan birer tane, neresi rast gelirse oraya; masalara, kanepelere, dizlere, ellere -atar gibi- bırakıyordu.

İhtiyar, şimdi artık lekelenen, buruşan, yazıları yer yer okunamaz hale gelen bu kartların ilk günlerini hatırlıyordu. Kendisine bırakılanı -çaktırmadan- okumuştu. Ve, kendisine has küfürlerin üslûbu ile düşünmüştü: “Aman ne yürek paralayıcı şey!”

İnmeli bir baba.. veremli-müteverrim- bir ana.. ve ana ile baba ve kendisi, yâni Elma Çiçeği yetmezmiş gibi, iki de “biçâre” küçük kardeş “siz hamiyetli vatandaşlarımızın yardımlarınızı” diliyordu.

İhtiyar, o ilk gün, kâğıdın üzerine bir yirmi beş kuruşluk -büyücek bir

para- koymuştu. Ama hemen vermecesine değil: Başparmağını paraya bastırmacasına!

Minicik el uzandığı zaman da çekmedi parmağını. İşte bunun üzerine göz göze geldiler ve *İhtiyar*, onun böcek kabuğu rengindeki gözlerine sinmiş kederi gördü. Sormuştu o zaman:

- "Adın ne senin bakayım?"

Kılı kıpırdamadı kızın. Dimdik bakışları da değişmedi; iri ve kıvırcık kirpikler azıcık olsun titremedi. Sâdece, yirmibeşliği almak isteyen parmacıklar bir parça daha gerildi.. hepsi o kadar.

- "Adını sordum sana."

Kız, adını söylemezse parayı alamayacağını anlamıştı. Söver gibi mırıldandı:

- "Güliz."

Belliydi: Küçümsemeyi, aşağılamayı öğrenmişti.. bu yaşda. Gerçekten söver gibiydi kelimeyi söyleyişi. Ve adının Güliz olmadığı da belliydi: *İhtiyar*'ın hatırlayıvereceği yirmi binden herhangi birisi olabilirdi, ama Güliz değildi!

İhtiyar hiç mi hiç beceremediği tatlılık ve sevimliliği taklide çalışmıştı:

- "Attın."

Ama işe yaramadı.. Kızın yüzünde de, bakışında da hiç bir değişme olmadı.

- "İyi ya.. ben de sana Elma Çiçeği derim."

Parmağı gevşemişti: *Yenilmişti!* Kız yirmi beşliği çektiği gibi uzaklaşmış ve bıraktığı kartları toplamaya koyulmuştu. Verilen paraları da, kâğıtları nasılsa öyle, odasında tek başına ortalığı toplar, kendi eşyasını alır gibi alıyordu: Gözlerinde hep ayni keder!

Bitmez tükenmez ve birbirlerinin tekrarı günlerin biteviyeliğinden bezmiş bir "ev kadını" mı? Yoksa, acımasız galiplerine karşı, giderilemez ve dayanılması güç bir kinle dolu köle mi? Suskunluğu kederine mi, yoksa çevresine mi darağaçları kuruyor?

İhtiyar, daha ilk karşılaşmada bu soruya bağlanmış ve düşünmüştü:

- "Cümlelerini, kelimelerini ne zaman bulacak? Ve.. bulabilecek mi?"

Kızı ikinci görüşünde.. on gün kadar sonra.. tam bir lira verdi. Bu da, hemen hemen, ilkindeki gibi olmuştu. Adını gene söylememişti kız. Güliz

bile dememişti bu sefer. Ama *İhtiyar* gene “İyi ya, ben de sana Elma Çiçeği derim” demişti; çünkü, bir liradan sonra da, böcek kabuğu rengindeki gözlerde ayni kederi görmüştü.

Denemelerini sürdürüyordu *İhtiyar*. Lirayı tek kuruşa kadar düşürdü; kıl kadar değişme olmadı. “Hadi bakiyim” diye tersledi, kartı elinin tersiyle itti, yere düşürdü; ama kız, gözleri ve yüz çizgileri ile, hep ayni kaldı. Ve dimdik yürüyüşüyle çıkıp gitti.

İhtiyar, artık; “Elma Çiçeği ya.. elbette” diye mırıldanıyordu:

“Çocuklar ve Elmalar” isimli bir hikâyeden hatırlıyordu. Yıllarca önce okumuştu onu. O akşam, eve dönünce üşenmedi, toz bağlamış edebiyat kitaplarını alt üst etti; sonunda buldu ve okudu hikâyenin o bölümünü:

“Bahçemde bir elma fidanı vardı. Bir tek elma vermişti. Hiç birimizin görmediği bir yıldız gibi pırıl pırıl, bir tek elma.

“Onu koparacak, soyacaktım. Kabuklarını alseklâvi atıma yedirtecek, elmanın yarısını karıma verecek, yarısını da kendim alacaktım. Bütün kalbimle inanıyordum: Nurtopu gibi doğacaktı -masaldaki tayın ve oğulun yerine- mutluluğumuz.. ve yırtıcı ormanların eskiliğinde kalan umudumuz. Ama, üzerinde iğne ucu kadar olsun bir pürüz bulunmayan o pırıl pırıl elmanın içinden, açtığı labirentlere pisliklerini saçmış, kapkara bir kurt çıktı.

“Ah o, çocukluğumuzun şirin kelebeği! Hiç kimsenin görmediği bir yıldız gibi gelip daha konan, kırmızısı alevli, yeşili güney akşamlarının gökyüzünden süzülmüş elmanın içindeki iğrenç kurt onun işiydi: Pembe beyaz elma çiçeğinin içine bırakıp gitmişti yumurtasını. Çiçek, içinde o yumurta, kendi üstüne kapanmış, elma olmuş, kurdu besleye besleye büyümüş ve renklerini edinmişti. Kader, doğumundan az sonra, OLMAK şansı ile birlikte başlamıştı. Ne bilecek bunu? Kim bilebilir ki?”

Hikâyenin yazarı, insanlarda da her şeyin, çiçeklenme döneminde, çocuklukta olup bittiğini, kaderin o dönemdeki ortam, toplum ve olaylarla belirlendiğini anlatıyor, bu da *İhtiyar’*a pek doğru geliyordu.

İşte bu Elma Çiçeği de kendi üstüne ha kapandı, ha kapanacaktı. Bir umursamaz kelebek, yumurtasını ona bırakıp gitmişti. Çiçek onu besleye besleye elma olacak, olgunlaşacaktı. Onunla birlikte gelişecek, hattâ, doğrudan doğruya kurdu geliştirmek için varolacaktı. Artık elma kurda eşitti, hattâ kurt demekti. (*İhtiyar*, burada; “Eh, ben de gençliğe bunun için önem vermiyor muyum?” diye tıslamıştı.)

Aynı gece vermişti kararını: Elma Çiçeği'nden yararlanacaktı: Elma Çiçeği'ni -içindeki kurt yumurtası yüzünden ve bu kurt ile- büyük bir koz yapabileceğini düşünüyor; "çok değil; oniki, onüç yıl sonra" diyordu.

İstediği bilgileri hafta geçmeden getirdiler ona:

* * *

Adı Sıdıka idi. Yaşı -hangi beş, altı?- tam dokuzdu. İlkokul üçüncü sınıfa geçmişti. Hem de "pekiyi" ile. Çok akıllı ve semtinin oğlanlarını bile sindirecek kadar da pis ağızlı imiş. Küfür icad edermiş. Anası da ondan geri kalmazmış. İkisi -ana, kız- bir kapıştılar mı, yedi mahalleye şenlik.

Ana alkol ve erkek delisi. Gazhâne sırtlarındaki gecekondularda oturuyorlar. Orada herkes yoksul mu yoksul. Ama bunlar sefil. Kadın üç, beş kuruş veren her erkeği içeri alıyor. Birazcık baksa kendisine, eni konu güzel, çekici, sağlıklı olacak. Bunu söyleyen adamın birisine; "Senin gibiler için mi?" demiş.

Dikkat edenleri, özellikle de biraz kadınca davrandıklarını zaten özendiriyor. Onun yüzünden bıçağa sarılanlar bile var. Ama o kimseyle ilişki sürdürmüyor.. sürdüremiyor. Şarap parasını buldu mu, tamam.. kovuyor. Hem de, direneni, rezil rüsvâ etmecesine.

Önceleri Sıdıka'yı boyuna pataklarmış. Ama kız, bir yıl kadar oluyor, anası kafayı iyice bulduğu bir sırada, ekmek bıçağını onun en olmayacak yerine doğru sallayıvermiş. Basmış ültimatomu da: "Bir daha dövmeye kalkışırsan sokarım."

O gün, bu gün, korkar, yaltaklanırmış Sıdıkacığına.

Sonra, bu yılın başlarında, kızını, arada bir gelen adamlardan birisine kiralamış. Adam, sağdan soldan, yoksul bölgelerden çocuk toplayıp onları kabiliyetlerine ve istidatlarına göre dilendiren güçlü bir şebekenin ayak işlerine bakıyor. (*İhtiyar* bu şebekeyle ilgili her şeyi de çabucak araştırttı ve sonuç olarak da, kendisine bağlattı. Buna, o "Güliz'in mütevazi çeyizi" demiştir).

Sıdıka'ya, şebeke, işte o işi verdi. Topladığı para dörde bölünüyor, ikisi şebekede kalıyor, biri Sıdıka'ya, biri de anaya veriliyor.

Kız becerikli. Neye göz koymuşsa elde etmek için yırtıcı. Dayaktan mayaktan yıldığı yok. Gözünü budaktan sakınmaz. Gazhâne'den kömür, semt pazarından da canı neyi çekmişse onu yürütüyor.

Güliz hikâyesine gelince; kız neden bir başkasını değil de bunu seçmişti? Sıdıka nerede, Güliz nerede?

Bu soru da cevaplandırılıyordu:

Güliz diye bir kız vardı. Okullarında idi ve öğretmenler, yöneticiler, veliler, herkes onu -bu pislik, edepsizlik, ahlâksızlık batağında- temizlik, terbiye, ahlâk putu diye kafalarına kakıp duruyorlardı. Bütün öteki çocuklar gibi, Sıdıka da ne zaman öğretmenlerin, yöneticilerin karşısına çıksa.. ki, her Allah'ın günü birkaç kere oluyordu bu.. Güliz adıyla burun buruna geliyor: "Güliz'e bir bak.. Güliz gibi olmaya çalışsana.. Güliz'i görmüyor musun?".. ve benzerleri!

İhtiyar'ı pek düşündürmüştü bu: Kız, adı için Güliz derken, acaba, kendi yerine gerçek Güliz'i görüp hınç mı çıkarıyordu, yoksa, kafasının ve gönlünün derinliklerinde bir Güliz özlemi mi vardı?

İhtiyar için çok çok önemliydi bu ve alttan alta, ilk ihtimâlin gerçekleşmesini istiyordu.. "hoş, olmasa da benzetirim ben" diyerek.

Ne var ki, daha önemlisini de öğrenmişti: Sıdıka oğlan çocuklarından ve erkeklerden tiksiniyordu. Düşmandı onlara.. onlara yüz veren kız çocuklarına da. Öyleleri ile ve oğlanlarla hırlaşmak için sebep arardı. Bulurdu da. Karşısına hakkından gelemeyeceği biri çıktı mı, basıyordu yaygarayı. Milleti başına topluyor, sonra da şeytanı bile ağzı açık bırakacak iftiralar savuruyordu. Büyük adamlar için en geçerli, en korkunç karası, pek ustaca düzenlediği, dolambaçlı -güya çocuksu- bilgisizliğe uygun bir anlatımla ortaya koyduğu "sübyancılık" olmuştu. Söktürmüştü de bunu. Çünkü, elinde büyücek bir para, zırıl zırıl ağlıyor; "Şeker al dedi, bana.. sonra da, nah bu herif" diyordu. Sümüklerini çekiyor, yalıyor; fincan gibi gözlerini şaşkın, korkmuş.. yardım istercesine.. asıl kalleşçesi.. anlaşılsın istercesine başına toplananların yüzünde gezdiriyordu.

Bir seferinde de, arakçılığını önleyen bir adamı gözetlemiş, onun peşinden, her zamanki gibi yanık yanık bağırarak kahveye girmiş ve; "Donumu vermiyor.. na bu herif" demişti.

Ve, işte o zaman hapı yutmuştu; çünkü "maytap"ı seyretmeye gelen bir başka bacaksız, katıla katıla gülerek; "Yalan söylüyor be.. valla yalan" demişti.

Sıdıka bir yandan ona saldırmaya çabalarken, bir yandan da donunun olmadığını göstermeye kalkışıyordu. Ama öteki velet sığınacak bir arka ve

açıklama fırsatı bulmuştu:

- “Yalan valla billa.. daha demincek Şekip ağanın bostanından domatesle biber doldurdu donuna.. götürdü evlerine.”

Çocuğu koca koca adamlar zor kurtardı tırnaklarından, dişlerinden. Kedi gibi dövüşgendi.

Kavgacılığında da, çamur atmalarında da durulacak noktayı ve girişim zamanını ayarlayabilseydi, değil mahalleyi, yedi düveli birbirine katardı.

İhtiyar, burada iyice heyecanlanmış ve bu çeşit heyecanlanmalarında hep olduğu gibi, coşmuş; “Bunu da öğretirim ona ben” demişti.

Ve, emretmişti: “Getirin onu bana.”

* * *

Getirdiler 1958 yılının güzünde.

Kızın adı artık kimliğinde de Güliz’di. Yeni bir aile bulmuşlardı ona. Bir de dedesi vardı artık. Bütün bunlar kendisine anlatılınca kızın kılı bile kıpırdamadı.. tıpkı gemilerde para toplarken olduğu gibi:

Dünya’da olup biten her şey, sanki onun için, hep olması gereken, üstelik olmasını beklediği şeylerdi. Nitekim, kendisine yapılan bu teklifi *İhtiyar*’ı -kelimenin tam anlamıyla- hayran bırakan bir donuklukla, bir, iki saniye içerisinde ölçtü, biçti ve kabul ettiğini belli etti.. bir tek söz söylemeden!

Sevinmiş miydi? Herhangi bir tedirginlik duymamış mıydı?

İhtiyar dahil, kimse anlayamadı bunu.

Ve, *İhtiyar*, aradan bunca yıl geçtiği halde ve bunca yıl içerisinde, kız kimi sevmiş, kimden tiksinmiştir? kime dost, kime düşmandır? bir türlü bilemedi. (Onu çekip alıncaya -veya, doğrusu, çekip aldığını sanıncaya- kadar *Delikanlı*’ya karşı duyduklarını da, kesinlikle, anlayamamıştı.. tıpkı *Delikanlı*’nın da bir türlü anlayamadığı gibi. Dahası da var: *İhtiyar*’a; “Ooo.. ateş bacayı sarmış” dedirten olay geçtikten ve Güliz’i ondan çekip aldıktan -veya aldığına inandıktan- sonra bile *Delikanlı*, bu bilemeyiş, anlayamayış için yüzde ellilik, tam o kadarlık, yâni insanı deli edecek dozda bir kuşkuyla kıvranıp durmakta idi. Öylesine ki, kız onu, artık aşkına, uğrunda olmayacak şeyleri yapsa da inandıramazdı. Nitekim çılgınlığın ötesinde şeyler yapmış, ama *Delikanlı*’yı dengeli bir psikolojiye bağlayamamıştı.)

İhtiyar'a göre, geldiği gün kızın kendisinden ne istenip ne beklendiğini anlamasına imkân yoktu; çünkü olamazdı. Üstelik, gene *İhtiyar*'a göre, umursamazdı da bunu: Güliz, sâdece, kendisine neler verilebileceğini, neler sağlanacağını kavramaya çalışmış olmalıydı. Ama, gene de, *İhtiyar*'ın "acaba" diye duraklayışları olmadı değil; kızın davranışları ve görüntüsü o kadar kesindi ve bu davranışlarla bu görüntü herhangi bir "dürüst iş adamı" nınkilerden farklı değildi.

Umursamıyordu karşısındakilerin -*İhtiyar*'ın bile- kişiliğini. Sempati ve antipati denilen şeyler sanki yoktu bu kız için. Bu da: "Dünya'yı, insan denilen yaratığın antipatileri ile sempatileridir kenefe çeviren" diyen *İhtiyar*'ın kıza verdiği önemi pekiştirdi.

Bununla beraber, *İhtiyar* sinsi gözetleme ve araştırma raporlarından, zamanla, Güliz'in yakınlık gösterdiği, hattâ konuşup gülüştüğü kimselerin de olduğunu öğrendi. Bunlar sıradan kişilerdi; ona birşey veremeyecek ve ondan bir şey alamayacak kişiler.

Ve, *İhtiyar*, keyifle anladı ki, birisi kendisini -yâni *İhtiyar*'ı- ne kadar sevmiyor, ne kadar umursamıyorsa; kendisi de -yani *İhtiyar* da- birisine ne kadar tepeden bakabilecek durumda ise kız da ona o kadar yaklaşıyordu.

İhtiyar; "Buna mim koymalı" demiş ve kızın kendisinden nefret ettiğini böylece anlamıştı: "Güliz benden nefret ediyor. Eh, ne yapalım" diye düşünür ve keyiften dört köşe olurdu.. sık sık. Çünkü, kızın bu nefreti -ve öteki duyguları- anlaşmaya karıştırmadığını, hiç bir zaman da karıştırmayacağını, kesin olarak, anlamıştı.

İhtiyar, onda bir başka şeye de mim koymuştu: Adının her soruluşunda kız, özel bir çabuklukla "Güliz" diyor ve bunu söylerken derin bir haz duyuyordu. Belliydi bu; duyduğunun memnunluk değil, övünmek hiç değil, bal gibi haz olduğu belliydi. *İhtiyar*, bir seferinde; "ciğeri yiyip yutmuş kedinin hazzı" diye düşünmüştü. Kız "Güliz" derken hıncını çıkarıyordu. Belliydi bu. *İhtiyar* bunu anlar anlamaz da -gene keyiften dört köşe- "vay geldi bu domuza tutulacak enayinin başına" diye ellerini uğuşturmuştu.

İhtiyar'ın cepheye -para, ün, uyuşturucu maddeler, mevkiler gibi- "mâşuka'lar.. Leyla'lar.. büyük aşk'lar" sürüşleri de görülmemiş değildi. Ötekilerle nasılsa, Leyla'larla da yığınla öğrenci, öğretim görevlisi veya iş ve politika adamı düşürmüştü ağına: Kimi şantaja mahkûm, kimi de duygularına veya eteklerine!

Ve Güliz çok güzel, güzelden fazlası, çok çekici bir kadın adayı idi: “Güzellikten bin kat önemlisi, erkek denilen budalaları deli divâne eden mizacın tohumları gelişiyor onda. Ergenliğin bu mizacı bozmasına izin vermeyeceğim” diye kararlaştırmıştı. Güliz ile çok önemli işler başaracağına inanıyordu. O kadar ki, bir gün, genel tarih’e bölüm başlığı düşürür gibi, kendi hayatı için “Güliz Dönemi” dedi. Güliz’i keşfettiği için daha o günlerde övünmeye başlamıştı.

* * *

Güliz -*İhtiyar* öyle inandığı ve güzelliği sıhhatten ayrı düşünmediği için- iyi besleniyordu. Güliz, kısa bir zamanda, oturup kalkmasını, çatal, bıçak tutmasını, bardak kullanmasını öğrendi. Sonra da özel bir koleje verildi. Güliz müzik ve resim dersi almaya, tiyatro, resim, konser galalarına götürülmeye başlandı. Güliz, yaş daha onsekiz demeden, bütün güzel sanatların ve politik öğretilerin kavramlarını, klişelerini biliyor ve meselâ, “Vivaldi.. konçertonun babası” diyordu. Brecht için yepyeni sözleri vardı. Her çeşit klâsik için gönül çelen sevimli nükteler yapabiliyordu. Daha bir değişen, büsbütün vahşileşen donukluğunun ardından patlayan bu gösterilere dayanmak, erkekler için gerçekten zordu.

Ve -evet- “Güliz Dönemi” başlıyordu.

* * *

Ve Güliz her yönüyle denetim altında idi. Onunla, bir de “Abla” ilgileniyordu. Tam bir cadaloz olan, bu çirkin mi çirkin Abla, aslında iki uzmanlık yapmış bir doktordu; hem psikiyatr hem de jinekolog’du. *İhtiyar*, ona, kızdaki âdet gecikmesi yüzünden, demediğini komamıştı. Ama, Abla’nın getirdiği “müjde”ye de pek sevinemedi; zira Güliz birdenbire şapşallaşmış, büyük şehre indirilivermiş bir dağlıya dönmüştü. Öğretmenlerinden ters raporlar geliyor, *İhtiyar*’ın alaycılığı da kara’ya çalmaya başlıyordu: “İyi bir ana mı olacak yoksa mendebur” demeye başlamıştı.

İyiden iyiye tedirginleşmişti. Sordu Abla’ya:

- “Hep böyle midir bu? Yâni sen de böyle mi olmuştu?”

Abla kesin bir şey söylemiyordu; ama büsbütün umutsuz da değildi: Kız, belki de, şeytanlaşacak veya canavarlaşacaktı. *İhtiyar*; “Belkiymiş!..”

diye tısladı ve belki'ye bırakmadı ve işe el koydu: Mayanın baskın çıkacağına inanırdı; bütün mesele, onu minicik bir şokla, şöyle bir kımıldatabilmekte idi: İlk hareketi vermek!

Becerdi de:

Güliz'in o büyük olay'dan, yâni âdet'ten önceleri pek hoşlandığı, çünkü *İhtiyar*'ın hiç hoşlanmadığı bir "ağabey" vardı. O da, Güliz'e "iyi ve sıcak" davranmakla görevlendirilenlerden biriydi. Bunu da pek güzel ve gönülden yapıyordu. O kadar ki, ilişkileri -tabi kızın domuzluğundan- çarpıcı, hattâ göze batıcı bir kıvam almış, o zaman da, İhtiyar, defetmişti "kerata"yı.

İşte şimdi aklına gelmişti o "kerata". Getirin, dedi. Getirdiler. Ama yanında -*İhtiyar*'ın kalleş oyunu- "sarışın bir âfet" vardı... kendisinin "mendebur", Güliz'in de, sonra sonra "sarı çıyan" dediği düzmece sevgili. "Ağabey" sarışına pervâne.. kul, köle.. ve, Güliz'e artık metelik vermiyor. O bir şey değil.. yâni, Güliz'e, umursamazlıktan öte, pek "kibar", pek "kardeşâne" davranıyor.

Oyun sökmüştü, Güliz hayatının ilk kadınlık savaşına girişti:

Önce Gazhâne üslûb ve sözlüğüne dönüş. Hem de yepyeni ve -*İhtiyar*'ın bayıldığı- küfürlerin eklenmesiyle. Arkasından da, gene hakkında parlak raporlar.

Güliz, üstelik, şimdi yalnız ders kitaplarını ve onların yardımcılarını değil, eline ne geçerse -yâni *İhtiyar* hangilerini istiyorsa, eline onlar geçtiği için- her çeşit kitabı yutarcasına okuyordu. Bu kitapların da yardımıyla, kısa bir süre sonra, içinde erdem adına ne kalmışsa veya kalabilecekse, hepsinin de köküne kibrit suyu döküldü ve *İhtiyar*'ın bayağılığına bayıldığı o yaygın deyişle, tam bir "Melek yüzlü, mâsum görünüşlü şeytan" olup çıktı.

* * *

Sonuçtaki mükemmellik -elbette- *İhtiyar*'ın eseri idi: zira gidişat tam kıvamını bulunca vurulan "nihâî darbe"yi ancak o akıl edebilirdi:

Güliz, tutulduğu Ağabey'in *İhtiyar*'a körü körüne bağlı bir köleden başka bir şey olmadığını, o istediği için kendisini sever göründüğünü ve gene o istediği için bırakıp da "sarı çiyan"la -gene emir üzerine- kırıştırma numaralarına giriştiğini "tesadüfen" eline geçen "belgeler"den öğreniverdi.

Ama Güliz, bu keşfinden sonra -şaşılacak şey- *İhtiyar*'a eskisinden daha donuk davranmamış, *İhtiyar*'a düşman kesilmemiş, tam tersine, kendisinden

ne beklediğini -gene şaşırtıcı- açıklık ve kesinlikle kavramış, verilmeye başlayan ufak tefek “görev”leri tam bir içtenlikle benimsemişti.

Çünkü.. profesyonel bir boksör gibi, yediği dayak ne kadar ağırsa o kadar ödüllendirileceğini de anlamıştı. (*İhtiyar* onu, bu “hazin aşk mâcerası”ndan ve -sırça bir kavanoz gibi- “kalb kırılışı”ndan sonra, servet denilebilecek bir para ile, açıkça hissettirerek, bir avunup unutma, bir yaraları sarıp sarmalama gezisine, Paris’ten, Kopenhag’ dan, Stokholm ve Oslo’ya kadar yedi büyük başkenti içine alan bir geziye göndermişti.)

Kısacası, anlaşma yüzde yüz kesinleşmişti ve ondan iki taraf da memnundu. Üstelik iki tarafın da dürüst ve uyanık olduğu, ayni kesinlikle ortaya çıkmıştı.

* * *

İhtiyar, artık “Güliz, benim bütün ömrümde zerresine leke düşürmediğim, zırnık tâviz vermediğim bağımsızlığımın yeni bir garantisi oldu” diye düşünmektedir.

Bağımsızlık!

İhtiyar’ın sözlüğünde de bağımsızlığın anlamı şudur:

Hiç bir kimseye ve hiç bir erdeme, hiç bir değer yargısına bağlanmamak! Saymamak, özellikle de sevmemek! Özellikle; çünkü sevmemekle kalmamak, sevgiyi ve seveni, yâni zinciri ve kendi kendini zincire vuran küçük, değersiz, işe yaramaz ve bayağı bulmak!

Hele aşk!

Tiksinmektedir aşk’tan.. patalojik bir şekilde tiksindiği solucanlardan da çok!

Ve, “Kutsal enerji” için, “kutsal savaşın hakkı olan enerji” için kadını erkeğin, erkeği kadının asalağı saymaktadır.. Asalakların en oburu, en acımasızı hem de. (Ve -çünkü *Delikanlı* o günlerde artık gelmiştir.. *İhtiyar*, onu sevdiğini sezmektedir, hattâ sık sık kabul etme zorunda kalmaktadır- Güliz onu bu “iğrenç zaaf”tan, bu “kölelik”ten kurtarsın istemiş, bunu ummuştur. Yoksa -imkânı mı vardı- *Delikanlı*’yı öteki “budalalar”ın, yâni “eylemciler”in yanına katılmaya bıraksın?)

Güliz’e sığınmıştı *İhtiyar*.. zerre kadar sevmeden, bir sempati kırıntısı bile beslemeden.. bir araba delisinin Lombirjina’yı veya silâh düşkünü birisinin M5’i değerlendirişi gibi! *İhtiyar*, o günlerde, ağaca toslayan

BMV’sinden sonra, umulmayacak bir şansla, eline bir Alfa Romeo geçirmiş o araba delisine benziyordu. Güliz onun için böyle bir şeydi. (Bütün bunlar olup biterken, “kıyâmet alâmetleri” ile dolup taşan gazetelerde küçücük bir haber çıkmıştı. Bu haber, Dünya’nın en ünlü otomobil fabrikasının, o yıl piyasaya sürdüğü en değerli markasını topladığını bildiriyordu. Çünkü bu en değerli markanın frenlerinde denetimde farkına varılamayan bir hata yapılmış. *İhtiyar*, bu haberi okumamıştı: Ona bir söyleyen de çıkmadı.)

İşler iyice kızışıyor

Türkiye'de durum o hâle gelmişti ki, şartlar ve çıkarlar gerektiriyor diye, Moskof Amerika'lı ile, Alman Fransız ile barışır ve dost olabilir, herhangi bir konuda anlaşmaya varabilirdi ama, "aziz ve kutsal topraklarımızın üzerinde" hiç bir şart ve hiçbir ülke veya Devlet çıkarı muhalefet ile iktidar'ı -parti temsilcileri ile birlikte "halk"larını da- bir araya getiremez, barış şöyle dursun, anlaşmaya râzı edemezdi. "Oh, kekâ!.."

Ama *İhtiyar*, her zaman ileriyi düşünmüştür; bu yüzden de bu durum ile yetinemezdi: Düzen'in bir yönünü, yâni iktidar kanadını yozlaştırmakla kalmadı, muhalefetin temellerine de çürütücü tohumlar ve sürfeler yerleştirmeye koyuldu. Düzen denilen "mendeburluğun" köküne kibrit suyu ancak böyle dökülebilirdi:

"Canı cehenneme bütün düzenlerin" diyor ve Anayasa'sının ilkelerinden en önemlisine, bütün gücüyle yöneliyordu: "Devlet'i Devlet eliyle yıpratmak, çürütmek ve çökertmek!.."

Artık bu ilkeye bir de paralel bulmuştu: "Muhalefeti muhalefet eliyle yıpratmak, çürütmek ve çökertmek!.."

İnsanlar ancak böyle yapılırsa alternatifsiz bırakılabilirdi. O da bütün gücünü bunu yapmak için seferber etti; bu yan ilkesini soldaki, sağdaki, bir parçacık bile olsa, iktidar'laşma, yâni bir düzen getirme şansı bulunan bütün muhalefet grupları için uygulamaya koydu.

Gücü -ve elbette dehâsı- bu işi de başarıyordu:

Bütün muhalefet gruplarında seçme adamları vardı. Onlar, *İhtiyar*'ın emriyle ve onun istediği konularda -karşılıklı olarak- ha bire çam üstüne çam deviriyor, pot üstüne pot kırıyorlardı. Bu da, kıyıda köşede kalmış aklı başında, iyiniyetli, dürüst ve yetenekli vatandaşları iyileştirilemez karamsarlıklara düşürüyor, kendi köşelerine çekilip toz olmalarını sağlıyordu.

Kısacası, bir taşla iki kuş vuruyor; kendisine, engel olmak değilse bile, zaman kaybettirebilecek insanları da saf dışı bırakmış oluyordu.

Evet; “bu aziz ve kutsal topraklar üzerinde”, değil birleşme, değil barış, selâm sabah bile bilmeyen ikilikler çıkmıştı ve bu ikilikler “karyokinetik” olarak çoğalıp gidecekti; çünkü işi rayına oturtmuştu. O, buna kelimeyi bambaşka ve kendisine göre en gerçek anlamda kullandığını iddia ederek, “faşist mekanizma” diyordu; bütün gruplar içindeydi; “Diksürüngenler” artık, nesilden nesile daha azgınlaşan bir kin ve düşmanlıkla birbirlerinin gırtlağına sarılacak, üstelik kendilerine boyuna yeni düşmanlar türetip üreteceklerdi.. tâ, mağra devrinin insanı gibi, tam o kadar yalnız ve tek kalana kadar! “Yaşasın demokrasi!”

“Yaşasın demokrasi” diye keyiften dört köşe oluyor, çünkü “Bu muhteşem.. ve görkemli sonuç.. ve neticeyi ben, totaliter düzenlerin herhangi birisinde, meselâ ve örneğin Nazizm’de veya allıklı Nazizm’de bu kadar kolayca alabilir miydim?” diyordu.

Ve, *İhtiyar*, yarattığı bu SAÇMA’nın, yâni bu kaos’un, bu kördöğüşünün haşmetini kimsenin kavrayamayacağına inanıyor, öte yandan da, onu önleyecek bir neslin yetişmesini de önlemek için gerekeni yapıyordu; yâni, “adı millî” eğitim mekanizmasını da dinamitliyordu; hem de ayni ilke’nin bir başka çeşitlemesi ile: Eğitim’i eğitim eliyle yıkmak!

Tarih’in en büyük sabotajını gerçekleştirdiğine inanıyordu: “Canavar kendisini yemeye başlamıştı ve gittikçe de iştahı artacak, oburlaşacaktı. Bunu artık kimse durduramayacaktı: Ömrünün ideali olan *Sersemleri ve Sersemliği Koruma ve Geliştirme Vakfı* gerçekleşmiş mi idi, ne?”

Gerçekten de, eşine az rastlanılan bir sabotajdı bu: Sorumluluk nedir bilmeyen, hiç bir yükümlülüğe yanaşmayan ve -tam kendi söyleyişi ile- görev mörev, ödev mödev, vazife mazife iplemeyen, sıkıntıya mıkıntıya gelemeyen; hangi makamda olursa olsun ve neler yapmış olursa olsun, hiç kimseye önem ve ehemmiyet vermeyen, herkesi küçümseyen ve hor gören, hiç bir şeyi ve hiç bir kimseyi beğenmeyen, kafalarına sokulan sloganlarla komaya girmiş burnu Kaf Dağında insanlar.. “yâni benim insanlarım, benim eserlerim dolduracaktı bu aziz ve kutsal toprakları.”

Ve İhtiyar, daha o günlerde, şehvetten mest olmuş gibi, süzülmüş gözlerinde, birbirlerinin gırtlaklarını dişleyen veya uysal koyun sürüleri gibi, tombul kuyruklarını sallaya sallaya, istediği otlaklarda pıtır pıtır yürüyen

binlerce, on binlerce, yüz binlerce genç canlandırıyordu.. sanki zafer'i tamamlanmış bitmiş de, film, bir yıldönümünde yeniden gösteriliyormuş gibi!

* * *

Bu arada *İhtiyar*, bütün güvenlik görevlileri ve herhangi bir sebeple uyanan meraklar için, "*tifturûnî Halebî bir moruk*"tan başka bir şey değildi:

İkindilere kadar berhânesinden çıkmayan, akşamları mendebur bir Karaköy lokantasında, çoğu zaman tek başına, iki kadeh rakı içen, sonra da sallana sallana, sarsak evin yolunu tutan varlıklı, bir söylentiye göre de korkunç zengin, ama komiye veya vestiyere yirmi beş kuruş bahşiş verirken eli geriye giden pinti ve mıymıntı moruğun biri! Sapık mı, ne? çünkü o söylenti de vardı.

Çok aşırı bir merak çıkarsa, daha başka ne bulabilecekti bu yıkıntıda?

Bir vakitler -İsa'nın doğumundan iki yüz seksen yedi buçuk yıl önce- bir "iş"e bulaşmış, ama elleri fena halde yandığı için, köşe bucak, sinmiş.

Daha daha?

Ayda bir, en çok da iki defa, ta gençliğinden beri üyesi olduğu bir kulübe gidip iki seans poker veya iki buçuk saat bezik oynar, hepsi de kendisine benzeyen tifturûnî Halebî'lerle.

Bir de, her yılın belli iki gününde, gene hepsi de beyhûdeleşmiş, hurdaya çıkmış, toplumca "terkîn-i kayıt" ları yapılmış "zevât-ı muhtereme" ile, Meşrutiyet döneminden kalma bir lokantada buluşan bir Meşrutiyet efendisi.. ve, üstündeki elbiseler gibi, modası çoktan geçmiş, komikleşmiş bir soyluluğun döküntüsü.

Gerçekten de *İhtiyar*, bu portreden başka bir şey olmadığını, kendisini tanıyan ve tanıyabilecek olan herkese kabul ettirmek için bütün objektiflere hep bu pozu vermişti:

İstediği alkış değildi. Alkıştan tiksiniyordu, övülmekten tiksiniyordu; çünkü insanlardan tiksiniyor, insanları -diksürüngenleri- solucandan aşağılık görüyordu. (*Delikanlı* doğru söylemişti: "Ne domuzsun sen! Övülmek istemezsin; çünkü kimse seni istediğin gibi övemez. En büyük övgüleri bile küçümseme sayar gibi, buna yeltenenleri nasıl payladığını kaç kere gördüm ben." Öyle: *İhtiyar*, övgüyü idrâk iddiası sayıyor ve kendisini kavrayabilecek bir kafa tasavvur edemiyordu.)

Ve, *İhtiyar* iş'iyle, önemli önemsiz bir ilgisi bulunanlara karşı ne kadar soğuk, ne kadar acımasız, ne kadar yukarlardan davranıp bakıyorsa, "sıradan vatandaş ilişkileri"nde de o kadar alçakgönüllü, o kadar tahammüllü, o kadar silik, hattâ onursuzdu. Horlanmaktan, alay edilmekten, umursanmamaktan, sanki, gücünün ve dehâsının kendisine verdiği tadın bir başka türlüsünü, hattâ ondan da fazlasını duyardı. Kısacası, *İhtiyar*'ı ve *İhtiyar*'ın beş duygusunu da, kafasını da, yöneldiği sonuçtan başka ilgilendirebilecek hiç, ama hiç bir şey yoktur.

Nitekim, onun *Delikanlı* ile ilgilenişi ve Delikanlı'ya -şaşılacak şey- katlanışı, ve -inanılmayacak şey- SEVGİ besleyişi de yüzde yüz iş'i yüzünden olmuştur.

4

Delikanlı

Pençesiz papuçların içinde vıcık vıcık olmuş çoraplar.. iç çamaşırlarındaki kokunun bütün bir vapuru, bütün bir tramvayı veya kahveyi, asıl müthişi, bütün bir sınıfı saracağından korkup insanlardan kaçışlar.. yedi buçuk kuruşluk kuru üzüm ve fındık veya leblebi ile karın doyurma çabaları.. bir Orta Anadolu kasabasında kapılan sıtma'nın nöbetleri ile, tenha parkların banklarını veya çimenlerini ıslatan terler.. ve terleme sonralarının anlatılamaz titremeleri.. asıl korkuncu, sıtma nöbetinin insanı vahşi bir hayvana döndüren acıktırmaları!

Ve, bütün bunlara rağmen -belki de bunların yüzünden- çığrından çıkan, marizleşen bir gurur: Bir şeyler yapma, savaşlar kazanma, varlığını kabul ettirme -kimlere?- veya, sâdece ıspatlama, var olduğunu, yaşadığını gösterme hırsı!

Bayrak veya madalya özlemi.. belki de sâdece bu hırs; ama nasıl, ne ile ve -evet- kimlere veya kime?

Ve, savaş! Ne için, nerede, neye karşı, kimlerle omuz omuza ve kimlerle diş dişe, gırtlak gırtlağa?

Değil cevaplandırmak, bütün bu soruları, şöyle bir esaslıca düşünmeden o hırsa kaptırıp giden -ipini koparmış- gurur!

* * *

Adı Raşit'ti. Beş kardeşin en büyüğü; savaş ekonomisinin pestile çevirdiği, küçük memur baba'nın dipsiz kile, boş ambar umudu!

Ama, aile'ye mûcize gibi gelen bir imkân, çocuksuz bir uzak akrabanın ilgisi, il'de liseyi bitirmesini sağladı.

Sonra, "hem çalışır, hem okurum" ile İstanbul ve üniversite dönemi.

Önce, bakır çivi, tahta, çivi kösele, deri, taban ve ökçe lastiği gibi şeyler satan bir hemşerinin mağazasında ayak işleri: Sabah erkenden kepenkleri açmalar, ortalığı süpürmeler, tezgâha yardım, Mercan Yokuşu'na açılan sokaklarda gidip gelmeler, götürüp getirmeler.

Sonra, Liman'da gemilere yükleme boşaltma puvantörlüğü. (Daha efendi işi, okumuşa yakışan iş) Ötekinden çok daha yorucu ve nefes aldırtmayan bir iş.

Buna rağmen, sınavları göze alacak kadar çalışabildi. Ama Haziran'da da, Eylül'de de "üssü mîzan"dan gümledi. Çakmasa *İhtiyar*'la karşılaşmayacak ve.. kim bilir, insan oğlu ile ilgili, yâni her kadere açık sırdır bu.. ne olacaktı?

Sırf ilk derstir diye ve işinden atılmayı göze alarak, açılış günü fakülteye gitti:

Anfide en arka sıranın en solunda oturuyordu. Kürsüde *İhtiyar*.. yaşı, oturduğu yerden, elli mi, altmış yedi mi, belli olmayan ve uzunboyu yüzünden büsbütün sıska görünen bir pimpirik! Dalgacı olduğu belli. Asıl önemlisi, sınıfa metelik vermiyor; sınıftakileri böcek gibi görüyor. Sesi zaten ince, ama sık sık yaptığı alaycı nüktelerde insanı sinirlendirecek kadar inceliyor. Raşit de onun her nüktesinde biraz daha sinirleniyor.

İhtiyar, nükteler, paradokslar, derken:

- "Öğrenmek ve bilmek zorunda değilsiniz. Sizden, yâni büyük insanlardan böyle şeyler istediğim de yok" demişti.

Elbette getirecekti arkasını. Ama bırakmadı Raşit: Sinirlenmenin ondaki tek belirtisi öfkenin elindeydi artık; parmağı, tam bir ilkokul öğrencisi, "öğretmenim" diye izin ister gibi havada, ayağa kalktı. (*İhtiyar* durumu görmüş ve sonradan söylediği gibi; "Hımm" diye düşünmüştü, "derslerini su gibi ezberlemiş, lise diplomasını pekiyi ile almış donuk kafalardan biri.")

Raşit, parmağı hâlâ havada, öğretmeninin "söyle yavrum" demesini

bekliyor. *İhtiyar* da, keyifle, parmağın dayanış ve direniş gücünü ölçüyor. Ve, sonunda, yenilgiyi, gene keyifle, kabul ediyor ve kendine göre, bir ilkokul öğretmenini andırmaya çalışarak:

- “Söyle yavrum” diyor.

Raşit de efendi efendi söylüyor:

- “Sayın profesörüm; öğrenmek, ya da bilmek zorunda kalırsak, bir sakıncası olur mu?”

- “Nasıl, nasıl!..”

İhtiyar, resmen coşkundur. Bir Mevlânâ coşkusudur bu; sema’a kalkıvereceğe benzer. (*İhtiyar*, birkaç yıl sonra, bu sahneyi hatırladıkları zaman, sâdece gülmekle yetinmiş, ama çok şey düşünmüştü. Gülüşü buruktu, düşündükleri de şunlardır: “Eveeet.. kendimi tutamamış, nasıl, nasıl diye bağırmıştım. Mevlânâ’nın, çarşı, pazar demeden sema’a kalkıverişlerini, o coşkunluk, o neşe ve sevinç patlamalarını iyi bilirim ben. Pek seyrek ve pek özel durumlarda da olsa, ‘benim bir beklediğim mi var? Bir Şems, bir Hüsameddin, bir Selâhattin mi bekliyorum ben?’ diye kuşkuya düştüklerim olmuştur. Bu, nasıl, nasıl da o çeşit patlamanın ve o sorunun kışkırtıcısı olacak gibiydi. Buna karşılık bütün sınıf.. yâni yüzlerce sersem surat sırıtıyor, bana yağcılık yapıyor ve ona bakıyordu: En zeki, en dalgacı bakışlarıyla. Hani pek de cin gibiydi mendeburlar; zırvayı çakmışlardı. Ona gelince, bir hârikaydı o”).

Raşit -o saç tıraşı.. o bıyıklar.. o mintan ve o iğreti kıravat ve- yüzünü iyiden iyiye şapşallaştırıyor, “ayıp bir şey mi yaptım?” der gibi, yarı şaşkın, yarı utangaç bir bakışla cici yaşıtlarını tek tek süzüyor. Ama, kırk paralık iz’an bu ahmak serinkanlılığın ardındaki kavgaya aşerişi sezebilir.

Profesör’ün “nasıl, nasıl”ının bir soru olmadığını bal gibi bilmektedir; ama sözünü, gene de ve, bu sefer düpedüz sövmek için, tekrarlıyor:

- “Demek istedim ki, sayın profesör, öğrenmek, ya da bilmek zorunda kalırsak bir sakıncası olur mu?”

- “Yo, yo.. kat’iyyen ve kesinlikle sakıncası da, mahzuru da yoktur. Adınız ne sizin?”

İhtiyar, daha başka birkaç şey de soruyor ve:

- “İstediğiniz zaman benimle konuşmaya gelebilirsiniz, Raşit efendi oğlum. Öğrenmek için bile olsa.” diyor ve sınıfa dönüyor:

- “Ha, evet; bir bilim dalında öğrenmek başka, o bilimin ilkelerine ve

ruhuna göre düşünmeyi öğrenmek.. falan filan. Gelelim şimdi biz kitabımızdaki ilk konuya.. değil mi, hanımlar, beyler?”

* * *

İhtiyar, o günden sonra, Raşit’i çok bekledi. Önceleri rahattı; kendisini görmeye -bu şerefe- can atacağına inanıyordu. (İlişkileri geliştikten, özellikle de, alttan alta onurunu tedirgin etmeye başladıktan sonra çok düşünmüştür bunu:) Gelseydi, belki de, belki de değil, muhakkak, Raşit, en çoğundan, “Gençlik Kolları”nın benimsediği, biraz önem verdiği “önder”lerinden birisi olacaktı. Çünkü, gelen herkes gibi, bir şeyler beklediği anlaşılacaktı. *İhtiya*r ise, böyle ilişkilerinde, bir Şekspir tefecisinden de beterdir; dokuz verir, doksan dokuz alır.

Ama Raşit gelmiyordu. Derslerde de görmüyordu onu. Sinirlenmeye başladı. Sonunda da tutamadı kendini ve üçünü, beşini derken bütün adamlarını seferber etti; akıl almayacak kadar incelen sesiyle; “bulun onu bana, sersemler” diye tepindi.

Bulamadılar onu. Bu da, örgütün tarihine, birkaç başarısızlıktan birisi olarak geçti. Sanki yer yarılmış ve Raşit’in üzerine kapanmıştı.

* * *

Her şey on dört saat içerisinde oldu:

İkindi sonrasıydı: Raşit Bayezid’deki öğrenci kahvelerinden birisinde, sobaya oldukça uzak bir masada tek başına oturuyordu. İçine üçbeş kitap, bir iki defter ve tıraş takımı ile yıkanmamış bir takım çamaşır, bir de gömlek tıkıştırılmış tahta bavulu ocakta idi. On gündür orada duruyordu. Gedikpaşa’daki pansiyonunun kirasını verememiş, ayrılmıştı. İşsizlik ve yokluk dönemi başlamıştı. Gününü iki poğaça veya simitle, akşamlarını da bir tas işkembe veya tavuksuyu çorbasıyla geçiriyordu. Çay ancak sabahları, o da bir fincan içilecekti. Puvantörlükte biriktirdiği liracıklarının üstüne titriyordu.. mukadder açlık günlerini elden geldiğince geciktirmek için.

Bu arada yaşıtları, yanı başındaki masalarda, öğle ve akşam üzerleri, briç veya okjin veya prafa partilerinin son ellerini oynarken, yemeklerini Üniversite Lokantası’nda mı, yoksa Hafız’da veya Pandeli’de mi yiyeceklerini tartışırlar, sotelerin, ızgaraların, fırınların, kebapların isimlerini sayarlardı. Bu sıralarda o, Bayezid veya Ali Emirî Kitaplığı’ndan bomboş

hezeyanlara pek benzeyen plânlarına, hesaplarına, kararlarına ve umutlarına dönmüş olurdu. Kendini deli gibi zorlar, bu tartışmaları işitmek istemezdi. İçinden dışarı, kışın yağmuruna, poyrazına, pusuna fırlamak gelir, ama yerinden kımıldayamazdı. O zaman da, bu genç -ve tuzu kuru- adamlarla hırlaşmak, hattâ dövüşmek için sebepler araştırmaya başlardı. Farkına varmazdı ki, çıkıp gitmeyişi, iskemleye çakılıp kalışı işte bu yüzdendir; onların -kendisine pek iğrenç ve namussuzca gelen- bu tartışmalarını ve öteki rezil konularını dinlemek, öfkelenmek içindir.

Arkadaşı hiç olmamıştı İstanbul'da. O günlerde ise kendisini acımasız, kalleş ve.. ve.. ve namussuz bir sürgün'ün kurbanı saymaya başlamıştı: Dünya'da akla gelebilecek ne kadar haksızlık varsa, hepsi de sırf onu bulsun diye icad edilmişti. Öyle geliyordu ona. Ve bunun böyle olmadığına hiç bir kimse -ve hiç bir şey- inandıramazdı onu. Her şey onu ezmek, rezil etmek, süründürmek içindi; o da her şeye ve herkese düşman olmak, her şeyle ve herkesle boğuşmak zorundaydı. Zorluyorlardı buna onu. Ve bunun ateş kes'i yoktu; hele barış'ı katiyyen yoktu.

Arada bir, bu acımasız alınyazısının yoldaşları olduğunu, olması gerektiğini düşünürdü. Ama neredeydi onlar?

Onları bulmak hırsıyla çırpındıkları da olurdu.

Aylardan beri gidip gelmeye, son iki haftadır gecelerini de, garsonlardan "Delibozuk Bekir"in izniyle, iki sıra dizilmiş iskemlelerinde, yastık yerine bir tavla, gecelemeye başladığı bu öğrenci kahvesinde, kendisine yakınlık gösterenler de çıktı. Ama bakışları onlara karşı da yumuşamadı, tatlılaşmadı. Hattâ, tam tersine, çeneleri böyleleri için daha bir kenetlendi. Gün boyunca sekiz on kelime konuştuğu yalnız Delibozuk Bekir'di. Kaslarındaki gerginlik yalnız onunla konuşurken gevşeyebiliyordu... Bekir'in ikrâm ettiği çayları içtiği bile oldu. Ancak bu çayları içerken saplantısından sıyrılabiliyor ve kulakları ile gözleri bağımsızlaşabiliyordu. Ancak o zamanlardadır ki, kendisinin de bir vakitler sevdikleri ve kendisini sevenler olduğunu -hayâl meyal.. ve hüzünle, bu yumuşacık duyguyla- hatırlayabiliyordu..

Mucizeye açık zamanlardı bunlar ve o ikindi sonrası da bunlardan birisiydi: Kapı -Haliç yönünden esen rüzgâr yüklenmiş gibi- açılıverdi. Gelen, üstü başı, kaşları kirpikleri bembeyaz, bir kardan adamdı. Şöyle bir silkininceden de ortaya, yüzü her zaman güleç ve tertemiz, bir piyade üsteğmeni

çıktı.

Raşit ona “Teyzem oğlu Mim Topbaş” derdi. Sımsıkı kucaklaştılar. Mustafa’nın gözleri dolu doluydu. Raşit düpedüz ağladı.

- “Eee, deli oğlan; nasılsın bakalım?”

- “İyiyim.. iyi.. çok iyi.”

- “Ne var, ne yok?”

- “İyi.. iyi.. çok iyi.”

- “Fakülte nasıl gidiyor?”

- “İyidir.. çok iyi.”

Bu sözler gece saat on bire kadar, belki, seksen defa tekrarlandı. Teyzem oğlu Mim Topbaş, Raşit’in gömleğine bakıyor, sorularını yeniliyor, gözleri papuçlarına takılınca gene yeniliyordu. Demek bir yerlerden bir şeyler öğrenmişti.

Sonra.. Beyoğlu’nda, Fişer’de, sıra son kadehlerinin son yudumlarına geldiği zaman konuştu; en zor işi yaptı:

Orman teşkilâtına vermişlerdi onu. Beş gündür İstanbul’da idi. Ama Raşit’in izini ancak o gün bulabilmişti. Anacığına ve babasına bile iki satır yazmıyordu ki.. kimse bilmiyordu ne yapıp ne ettiğini. Ne ise işte. Yarın sabah görev yerine, Pınarbaşı’na hareket ediyormuş. Sormuş, soruşturmuş, öğrenmiş: Pınarbaşı bir cennetmiş.. adı üstünde işte; gürül gürül bir dere.. tepeler.. aylarca kalkmayan kar.. kızaklar. Ve, Raşit’in bayıldığını bildiği kar ve kızaklardan, o an aklına gelivermiş gibi:

- “Hadi sen de gel!”

Tavladan yastık.. iskemleden yatak.. simitten, işkembe çorbasından tiksinti.. asıl belâ; öğle veya akşam yemeğinin yeneceği lokantanın ve aşçı ustalıklarının, yemeklerin tartışmaları! ötede karlar, kızaklar, dereler, ormanlar ve tanınmamışlık.. yâni, cephe gerisinde izin.. ve bu masa; alkol.. hatıralar, hatırlayışlar.. sevgi! Neden olmasın?

Tren dokuzu on beş geçe kalkıyor. Karaköy’de, sekiz vapuru için sözleştiler. Raşit de saat sekize yirmi kala, elinde pembe beje boyalı tahta bavulu, iskelede oldu.

Kayseri’de iki gün ve Teyzem oğlu Mim Topbaş’ın, “Ben ayakkabı alacağım, sana da alalım.. ben gömlek alacağım, sana da alalım.. pehhh.. bu ceket sana amma da yakışır.. alalım”ları.

Sonra Pınarbaşı’nda, Teyzem oğlu Mim Topbaş sonu gelmez denetlemelerinde iken, kitaplarda, dere boyu yürüyüşlerinde ve -en büyük sırrıdır bu- şiir denemelerinde Dünya’dan, tam üç ay kopmuşluk. Arkasından da, şubat’ta, ver elini İskenderun; yedek subay olmak için Hazırlık Kıtası!

Fakülte mi?

Askerlik süresinde derlenir toplanır, kaldığı yerden, daha sağlam, başlardı.. hattâ, fakülte de ne oluyordu?

Kısacası, Teyzem oğlu Mim Topbaş, yalnız kendisine mahsus tatlılığı ve gönül dolgunluğu ile, o hasta gururu pirelendirmeden kurtarmıştı Raşit’i. Ama bir süre için ve *İhtiyar*’dan değil.

* * *

3 yıl sonra, cebinde terhis tezkeresi ve biriktirdiği servet, İstanbul’a döndüğü zaman Raşit’in -artık emekli bir pimpirik olan- *İhtiyar*’ın gözünde pek çekiciliği kalmamıştı. Örgütteki dosyası da çoktan dürülmüştü.

Nitekim, bir raslantı ile, daha doğrusu öğretmenlik yaptığı okuldaki bir olay yüzünden, felsefe öğretmeni; “Aaa! bu o” diye söküp de, *İhtiyar*’a; “Hani bir vakitler sizin aradığınız bir delikanlı vardı ya” diye haber koşturunca, *İhtiyar*, sırf; “Ne hallere düştü kim bilir pis mendebur” merakıyla emretti:

- “Bir akşam Lokanta’ya düşürün onu.”

Raşit fakülteye yeniden başlamıştı. Bu arada cebindeki servetin dehşet verici bir hızla eridiğini görüyordu. Sağa baş vurdu, sola baş vurdu, sonunda da karşı yakadaki bir büyük lisede bir “muallim muavinliği” buldu. Çok törpülenmiş olmasına rağmen, mariz gururu silinip gitmiş değildi. Bu yüzden içine kapalılığı da olduğu gibi duruyordu. Hattâ, çadırlarda, dağbaşlarında geçen zaman bunu büsbütün koyulaştırmıştı. Sohbet denilen şeyi, dolayısı ile de -sade suya tirit- arkadaşlıkları zerre kadar beceremiyordu.

Tartışma bir yana, rastgele konuşmalarda bile herhangi bir itiraz, herhangi bir karşı düşünce, konunun önemi ne olursa olsun, ona ağır bir hakaret gibi geliyordu.

Herkesi.. yalnız sınıftaki cici akranlarını değil, herkesi hor görüyordu. Kendisini de çok üstün.. en üstün.

Ama üstünlüklerini nasıl kullanacağını, onların neye yarayacağını; hattâ üstünlüklerinin neler olduğunu bilmiyordu. Bildiği bir tek şey vardı: Kimseye

benzemek istemiyor, kimseyle bir tutulmak istemiyor, bundan nefret ediyordu.

Herkesi hor görebilir, herkese, kendi üslûbunca hakaretlerin en koyusunu, nüktelerin en alaycılarını yapabilirdi. Ve, direnen, karşı çıkan veya karşılık bulabilen çıkarsa, dövmeye, boğazlamaya kalkışabilirdi. Çünkü.. ona göre, herkesin her şeyi vardı; ama, her şeye herkesten çok lâyık olduğu halde onun hiç bir şeyi yoktu. Her şey onun hakkıydı, ama hakkını kurtarmak, ele geçirmek için kimi geberteceğini bilemiyordu.. ve, böylece, gittikçe içine kapanıyordu; insanlardan korkuyor, kaçıyordu:

Ama, olmayacak yerlerde ve anlarda, beklenmedik çatışmalar bu yapının kaderiydi. Nitekim, öyle patlamalardan birisinde muallim muavinliğinden kovuldu: İhtiyar'ın; "Bir akşam Lokanta'ya düşürün" dediği günlerde -onun için iğrenç pisliklerden başka bir şey olmayan- parasızlıkla, gene, burun burunaydı: Hamama gidemeyecek, çamaşırlarını yıkatamayacak ve yıkayamayacaktı. Delilik, derinliklerinde, kımıldamaya başlıyor, başkaldırıya hazırlanıyordu.* * *

İstanbul korkulu mart ayında. Duvarların ve büyük ağaçların diplerinde, katılaşmış ve kirlenmiş karlar var. Ama gökyüzü masmavi ve güneş -tatlı mı tatlı- ısıtıyor. Raşit, Üniversite bahçesinde, güney tarafında, kuytu bir yerde, yoldan iyice uzakta, bir banka oturmuş, "İnsanlığın Hâli"ni okuyor.

Kızlı, erkekli küçük bir grup, konuşa gülüşe geldi:

Çok değil, on, on beş adım ötesine bir çubuk çakıldı. Kızın birisinde beş tane demir halka var. Başladı sekiz, on adım öteden halkaları çubuğa atmaya. Beş atış, dört karavana.

Sırayla deniyorlardı. Sonuç, aşağı yukarı hep öyle: Ya bir, ya iki tutturma, gerisi boşa. İçlerinde en başarılısı, filinta gibi ve karayağız bir delikanlı. Kızlar ona bir başka bakıyor, bir başka gülüyor ve söylediklerini bir başka edâ ile söylüyor. O da bunun farkında; kasıldıkça kasılıyor, hava basıyor. İkinci turda da en başarılı o: Beş atış, üç isabet. Sırasını savdıktan sonra gelip Raşit'in yanına, kollarını bütün genişliğiyle açıp bankın arkalığına, onun sırtından da geçirmecesine -yâni pek küstahça- atıyor. Ve, neşeli, kendisinden memnun, canlı soluyuşlar arasında soruyor:

- "Becerebilir misin?"

Raşit -mecburen- çekiyor kılıcını:

- "Sen becerebildiğini mi sanıyorsun?"

Filinta delikanlı kahkaha taklidi yapacak kadar keyifleniyor:

- “Ne yâni? daha iyi atabileceğini mi söylüyorsun?”

Raşit bir vuruş daha yapmak zorundadır; anlayışsızlığa şaşıyor:

- “Ben onu demedim mi?”

Ötekiler de artık gelmişlerdir; kızlarda kışkırtıcı fıkırdaşmalar. Raşit coşuyor:

- “Bizim köyün başpehlivanı kendisini bir yenenin çıkabileceğini bir türlü düşünemezdi; çünkü köy sınırından bir adım çıkmamıştı.”

Ama filinta delikanlı mankafanın tekiydi; kurşun işlemiyordu ona. Darbeleri yiyen o değilmiş gibi, sâkin, hattâ dostça;

- “Hadi yarışalım” dedi.

Hepsinde, özellikle de kızlarda, Raşit’e; “şimdi hapı yuttun” diyen bakışlar.

Raşit de, umursamazlığı taklide çalışıyor: “İnsanlığın Hâli”ni yavaş yavaş kapatıyor, kanapeye bırakıyor. Ama elini çekmeden, pembe beyaz, yumuk yumuk bir el çekip alıyor onu; Ne lâübâlilik!

Ne var ki, ciddiyetsizlik o kadarla da kalmıyor:

- “A! Bir Malro! sever misiniz Malro’yu?”

Malro mu? kim o sivrisinek?

- “İnsan, arada bir bir şeyler okur.”

Çakılı çubuğa doğru yürürken, upuzun bir “Oooo” ardından geliyor. Dönüp bir el de ona ateş edecek; ama Filinta delikanlı hedef gösteriyor:

- “Yemeğine!..”

- “Ne demek yemek?”

- “Yenilen bir yemek ısmarlayacak demek.”

Grupta, özellikle kızlarda bir heyecan dalgalanması. O zaman da;

- “İyi ya” demek kalıyor Raşit’e. Ekliyor da:

- “Hamle et ya kâfir.”

Kâfir, Filinta delikanlı karşı çıkmıyor ve başlıyor halkaları atmaya:

Bak sen! dalga geçermiş namussuz: Sinek kovar gibi, zerre kadar önem vermeden yapılan beş atış; dördü tuttu.

Fena.. Raşit gergin. Eli titreyecek sanıyor. Gerçekte ise, gerginlik -ve “beylik anlamdaki düşünce”nin donuşu- bütün yarışmalarda onun büyük kozudur; nitekim ilk dört atışın dördü de, yâni güvene erip gevşeyene kadar

yaptıklarının hepsi tutuyor. Sonuncu karavana.

Oldukça çirkin, kara kuru bir kız -nerdeyse gözlükleri fırlayacak- zıp zıp zıplıyor ve çığlık çığlığa;

- “Yenilen yok! baştan!..” diyor.

Başlıyorlar. Sonuç beş, dört! Zafer Raşit’in. Ve Raşit’in zaferi.. el çırpmalar, zıplamalar, bravo’lar.. taçlandırılıyor. Filinta delikanlı da tam bir sportmen; elini sıkıyor onun:

- “Cuma günü.. mübarek gün, serbest misiniz?”

- “Ben.. daima serbestim.”

Kızların en güzeli ona hayran oluyor. Bakışları öyle.

Filinta delikanlı:

- “O halde” diyor, “sizi saat ondokuzda Küllük’ten alırım.”

Ve, Raşit, Lokanta’ya böylece düşürülüyor.

* * *

Raşit, Bayezid dolaylarındaki külüstür öğrenci lokantalarından birisini beklerken, kendisini -hepsi de en alâsından ve en iyi hazırlanmış- kılıç şiş, enginar, karides, balık yumurtası, kaz ciğeri, kalkan ciğeri, mantar ızgarası ve çeşitli salatalar karşısında buldu. Masada, ayrıca o günkü kızların en güzeli ile en çirkini de, yâni yalnız ikisi de vardı. Maroken kaplı listeyi aldı, fiyatlara baktı ve:

- “Ölümden dönmüşüm de haberim yok” dedi. Beklediklerini görünce de açıkladı:

- “Yenilseydim rehin kalacakmışım burda.”

Nükte sandılar; beğendiler, güldüler. O da bunu dürüstlüğüne karşı bir saygısızlık saydı:

- “Ama, yenilseydim, Şehzadebaşı’ndaki Tatar köfteciye götürecektim. O da öğleyin.. içkisiz.. ve -maalesef- yalnız ustamı.”

Maalesef’i -kendisine pek yakıştırdığı bir dürüstlükle- en güzel kıza, bir an için, bakarak söylemişti. O da gülümseyerek armağanlandırdı, bu dürüstlüğü.

İhtiyar orada idi: L biçimi koca salonda, L’nin dirseğindeki, her zaman oturduğu masada. Ve, çoğu zaman olduğu gibi tek başına. Yemeklerin, mezelerin ve hizmetin şaşırtıcı güzelliğine karşı, koca salonda, kendileri dahil

on yedi kişi vardı. Raşit saydı ve buna da şaştı. Ama asıl şaşkınlığı, müşteriyi sayarken farkettiği *İhtiyar* yüzündendi:

- “Bu ihtiyar adam da kim? Tanıyorum ben onu. A! rakı da içiyor” dedi.

Güldüler. Filinta delikanlı verdi cevabı:

- “Tanırsın elbette. Profesördü. Geçen yıl emekli oldu. Ne zaman gelsem burada görürüm. Erkenden de gider. Selâmlaşırız biz.”

Saatine baktıktan sonra da ekledi:

- “On yedi dakika yirmi iki saniyesi kaldı.”

Gene güldüler.

İhtiyar da, sanki onların gülüşü yüzündenmiş gibi, sol elini gözlerine siperlik yaparak masalarına doğru baktı.

- “Gitti bir dakikası daha.”

Bunu söyleyen Raşit’ti. Dalga geçmek istiyordu. Rahatlamak için. Çünkü, birden bire, *İhtiyar*’ın bakışı ve yüzü ile, omuzlarını silkip geçemeyeceği kadar tedirginleşmişti:

Kısık, ama -ta bulunduğu yerden bile belli olan- çakmak çakmak gözler.. bu gözlere siperlik yapan kocaman ve damarları -ta buradan bile belli oluyor- kabarık kabarık, kılları uzun ve kara el.. asıl önemlisi de, derin ve karmakarışık çizgileri donmuş, bakır rengine çalan bu yüz!

-Sanki- bir korsan veya bir dağbaşı eşkiyası uzakları çok uzakları gözetliyor.. av kolluyor. Kaçırmaz avını o!

Kızların en çirkini, onu büsbütün çirkinleştiren içten bir gülüşle;

- “Daldınız birden” dedi. Ekledi de; kadınlaşma denemesiyle: “Hüzünlendiniz. Neden?”

Dalma değildi. Hüzün de değildi. Raşit’in, hiç de seyrek olmayan ve çeşitli durumlarda da, çeşitli insanlar yüzünden de bastırıveren, açıklanamaz, hattâ yorumlanamaz vehimlerinden birisidir bu. Ve, bütün ötekiler gibi, bu da tez geçti.

Ama, on yedi dakika yirmi iki saniye de tez geçmişti:

İhtiyar kalktı. Yelek cebinden bozuk paralar çıkardı. Daha o doğrulurken koşup gelen ve saygılı gülümseyişleriyle iki adım ötede dimdik duran garsonla komiye bir şeyler verdi.

Bu arada Filinta delikanlı da;

- “Garsona elli kuruş.. komiye de bir yirmi beşlik.. belki de onluk! Hâlâ

gençliğinin hovardalık rakamları” diyordu.

Ama garsonun da, kominin de teşekkürleri candandı.. tıpkı saygıları gibi. Filinta bunu da açıkladı:

- “Patron fazlasıyla tamamlar bahşişleri.. yeter ki, profesör üzülmesin, incinmesin.”

Ve, Raşit’in hiç beklemediği bir şey, *İhtiyar* kapıya değil, masalarına yöneldi: Yalpalaya yalpalaya.. dudaklarında, şirin mi şirin bir gülümseyiş, geliyor.

Yalnız Filinta değil, kızlar da -en candan gülümseyişleri ile- ayakta beklediler onu. Raşit de -farkına varmadan- kalkmıştı.

- “Oturun oturun.. keyfinize bakın.”

Hep bir ağızdan:

- “Oturmaz mısınız.. efendim” dediler. Filinta delikanlı ekledi:

- “Bir kadeh? minicik bir şey.. iki yudum?”

Tısladı, yâni gülüşü, taklit etti *İhtiyar*:

- “Küfelik olayım öyle mi?”

Ve Raşit’e bakmaya başladı; hafızasını zorluyor, sökmeye çalışıyor gibiydi;

- “Bende okudunuz mu siz?”

Giyimleri, kılıkları, davranışları -aşağı yukarı- birbirinin benzeri binlerce yaşıt.. üstelik bir tek karşılaşma.. o da üç yıl -yâni, Raşit için, bir ömür- önce!.. büyüleyici bir şeydi bu hatırlama gücü. Ve, ne de olsa bir bilim adamı ve -bu da ona göre ayrı bir önem taşır- yaşlı bir adam! Raşit zaten peşin peşin saygıya mahkûm! Böylece de hayranlık beliriveriyor.

O kadar da değil, *İhtiyar*;

- “Dur bakiim, dur bakiim” diyor ve bir çocuk sevincini taklit etmeye çalışarak parlıyor: “Adınız Reşit mi?”

Sözü mü olur bu kadarcık yanılmanın? arkadaşları bile karıştırmıştır; Raşit’i Reşit’le.

Üstelik şaşırtmacanın arkası geliyor. Hem de, Osmanlı Tokadı gibi darmadağın ederek:

- - “Dur bakim.. şöyle: Bir şeyler öğrenmez zorunda kalırsak bir sakıncası var mı, efendim? Doğru mu?”

Raşit’in duyduğu, artık noksansız bir hayranlıktır:

- “Evet efendim.”

- “Eh sakıncalı bir şeyler becerebildiniz mi bâri?”

Raşit utangaç bir gülümseyişle başını eğdi. Teslim bayrağıydı bu. Ama hâlâ vardı mizacı:

- “Ne gezer, efendim.. tabi, keşif kolu, avcı kolu, süngü tak, süngü çıkar, yat, kalk.. kısacası takım eğitimi sayılmazsa” dedi.

- “A.. askerlik? Kutsal ve mukaddes görev ve vazife!”

Deminki gülüş ve gülümseyiş taklitleriyle ilgisi yoktu bunun; *İhtiyar* düpedüz keyifliydi artık. Ama pat diye değişiverdi, eski yapmacık güleçliğini takındı ve damdan düşer gibi;

- “Keyfinize bakın, keyfinize bakın” diye -o kocaman, o kıllı ve kabar kabar- elini sallayarak, yalpalaya yalpalaya çekip gitti.

Ardında bambaşka bir Raşit bırakmıştı:

İlgilenilmek.. benimsenmek, sevilmek; yâni varlığının kabul edilişi! *İhtiyar’a göre, “diksürüngenler için en önemli şey.. bu demektir ki, en evrensel ve en enayi zaaf! bol bol yararlanmalı bundan.”*

Herkes ister ilgilenmeyi.. benimsenmeyi; Raşit’e gelince, bunların peşinde Kaf Dağı yolculuğuna çıkmış, çöle düşmüş, yolunu yitirmiş!

Ve.. birden bire, hiç umulmadık bir anda, hiç umulmadık birisinde ve bir umut kırıntısının bile kalmadığı bir dönemde; “dur bakim, dur bakim... Reşit miydi adınız?”

O kadar olsa iyi: “Dur bakim.. hı, şöyle; bir şeyler öğrenmek zorunda kalırsak bir sakıncası var mı, efendim?”

Yâni, iki bin yıl önceki Raşit’in hatırlanışı.. ve hatırlatılıverişi!..

Üstelik masanın da -en güzel kızın, en çirkin kızın ve Filinta’nın- baş... ne başı? tek konusu Raşit olmuştu: Masada da ilgileniliyor, benimseniyordu: Alkolün Kleopatra’lardan, Zenon’lardan, Marlin Monro’lardan âşüfteleştiği, *yalnız insan*’ı zıvanadan çıkarttığı durum!

Raşit devler avcısı; ama Dünya dümdüz, devler korkudan sinmiş, köşe bucak saklanıyor: Nerede namussuzlar?!

Sonra coşkunluk bitiyor, yerini gururun en soylusuna, melâle bırakıyor; çünkü üçkâğıtçılıkların, şarlatanlıkların, kalleşliklerin, devlerden de kaçak ve kaypak *düşmanlar*’ın hikâyeleri, bir ağıt masal mağaralarının derinliklerinde ve bütün insanlık için söylenirmiş gibi, derin, pes ve vakur, yankılanıyor.

Ve masa da -en güzel kız da, en çirkin kız da, Filinta da- onunla birlikte coşuyor ve melâl tüllerine bürünüyor. Raşit onları da *İhtiyar*'ı olduğu gibi, tâ canevinde buluyor; onları şimdiye kadar bulamayışına hayıflanıyor. Ve bundan sonra da onlarla bir olamayacağını düşünerek yanıyor; kötü aydınlatılmış ara sokaklarda, zavallı pansiyonuna giderken:

- "Ah para" diye diş gıcırdatıyor.

Bu lokantaya ve onların gittikleri daha başka yerlere.. ki, düşünemiyor bile ama, öyle yerler olduğunu kestirebiliyor.. gidecek parası ve kılık kıyafeti olmadığı için para'ya ve paralı'lara daha bir kin duyuyor. Ama bu çıldırtıcı kin Filinta delikanlıya da, öteki kızlara da zerre kadar bulaşmıyor; yörüngesinden çıkmış bir uydu gibi, bir uzay sonsuzluğunda alevden elipsler çiziyor: Raşit, beyin donduran bu kinle -evet- Filinta delikanlının nasıl bir ellilik, yüzlük, beş yüzlük tomarı çıkardığını, ne müthiş bir hesap ödediğini ve -asıl önemlisi- garsona bıraktığı bahşişle kaç gün karın doyurabileceğini düşünmüyor, otomobilini düşünmüyor; kızların giyimlerini, süslerini düşünmüyor. Onlarla dostlar listesi açılmıştır; para ve paralılar birer kavramdır. Kin -ve savaş- bu kavramlaradır.. dostlarla omuz omuza yapılır savaş!

Otopsi

Lokanta sahnelemesinden çok önce, daha Raşit'in haberini aldığı gün *İhtiyar* emretti: "Öğrenin ıcığını cıcığını.. en hurda kırıntılarına kadar; yiyecek, içecek, giyim, kuşam, eğlence, kitap, mitap.. ne sever, ne sevmez.. ve ilgileri, ilgilenişleri, yapıp ettikleri.. hepsini."

Adamları da -*İhtiyar*'a göre çok uzun, gerçekte ise- yapılan işe göre çok kısa bir süre sonra, Raşit'in, kendisinin bile bilmediği veya farkına varmadığı veya unuttuğu her şeyini öğrendiler. Araştırmayı felsefe öğretmeni yönetiyordu. Raporu da o hazırlamıştı; oldukça kabarık bir dosya ile *İhtiyar*'a geldi. *İhtiyar* da, onun bir türlü anlayamadığı, hattâ anlamsız bulduğu bir titizlikle bütün belgeleri tek tek okudu:

- "Tebrik ederim.. bravo."

Felsefe öğretmeni tedirgindi: Bütün övüşlerinde olduğu gibi, alay mı ediyordu, yoksa gerçekten beğenmiş miydi? belli değildi. Yatıştırdı onu *İhtiyar:*

- "İyi, iyi. Çok iyi. Her şeyi öğrenmişsiniz. Her yönüyle çıkmış ortaya karakter. Bravo. Pekii.. hükmünüz?"

Oturduğu kocaman koltukta büsbütün ufak tefek görünen dazlak kafalı öğretmen, kendi kendisine orada olduğunu ve var olduğunu ispatlamak ister gibi öksürdü, koltuğun sağından sol yanına kaydı, kalın camlı gözlüğünü düzeltti ve kestirip attı:

- "İşe yaramaz.. güvenilemez."

İhtiyar çok şaşırmış gibiydi, upuzun bir "Yaaa?" çekti ve bir çocuk merakıyla sordu:

- "Neden?"

İşte şimdi resmen dalga geçiyordu. Anladı bunu öğretmen. Ama yanılmadığına da inanıyordu:

- “Lütfen” diyerek dosyaya uzandı. Aldı; altlarını daha önce çizdiği yerleri yorumlamaya başladı:

* * *

Delikanlı -her şeyden önce- bir jest meraklısı idi. Jest delisi idi o. Hem de pire için yorgan yakacak kadar. Bir hiç için olmayacak şeyleri göze alıyor, akla ziyan şeyler yapıyordu. Öğretmen, burada, “meselâ” diyor ve örnek vermeye koyuluyordu:

Delikanlı dört yıl kadar önce -ki o zaman ancak yirmi ikisinde, yirmi üçünde idi- bir kadınla tanışmıştı. Kadın gençti, güzeldi; bir randevu evinde çalışıyordu; gözü parada pulda değil, düpedüz yukarılarda idi; açıklamaktan çekinmediği, aksine pek hoşlandığı hayalleri vardı: Delimsekti. Oldukça tanınmış bir kadın şairin adını takınmıştı; kaypak ve kaçak bir dille de olsa, kendisini, o diye satıyordu.

Delikanlı bu masalı yutmuş muydu? “Allah var”, felsefeci bunu kesin olarak söyleyemezdi; ama, İstanbul’a bir kenar kasabadan, gökten düşer gibi düşen *Deli-kanlı*’nın “bin gemle zor zaptettiği” gururunun onu inanmaya ittiği rahatça söylenebilirdi. Nitekim, genç kadına, bütün “maddî ve mânevî” aykırılıklara rağmen bağlanışı da ancak bununla yorumlanabilirdi.

Öğretmen burada, yarı objektif görünme sevdasından, yarı da derinliğini göstermek hevesiyle; “Belki de” diyordu, “seçmiyor, değerlendirmiyor, hattâ benimsemiyor ve sadece bir kadını, bir sevgilisi olsun istiyordu.”

Ve anlatmaya devam ediyordu öğretmen:

Çabuk kaynaştılar. Kadın onun “dost”u olmasını istiyordu. Bu iş de gereğince yapılacak, kadın *Delikanlı* ile üç beş arkadaşına ve getireceği birkaç yoldaşına esaslı bir ziyafet çekecekti: Bir çeşit açıklama.. ilişkiyi sosyalleştirme töreni!

Hepsi güzel; ama “arkadaş” meselesi zor. Çünkü *Delikanlı*’nın, eski bir lise tanışından başka kimsesi yok. Uzun tereddütlerden sonra, çaresiz, durumu ona açıyor. O da bu fırsatı kaçırmıyor, yanına iki kişi daha alarak ve “büyük arkadaş” rolünde, “dost gecesi”ne geliyor:

Ziyafet için Bayezid’deki öğrenci lokantalarının en gözdesi seçildi. Masa da içkilerin ve mezelerin en alâları ile donatıldı. Kadehler kadın için de, o yaş ve o durumdaki gençler için de pek önemli ve ciddî olan bu bağlantının

şerefine kalkmaya başladı.

Arkadaşlar, özellikle de “eski arkadaş”, başlangıçta, *Delikanlı*’nın mutluluğunu -ve gururunu- candan paylaşıyorlardı. Kadının birden bire ve şaşırtacak kadar güzel okuduğu şarkılar gece’yi unutulmazlar listesinin başına oturtacak gibiydi. Kadehler gene kalktı.

Ve, işte o zaman, *Delikanlı*, “eski dost”un -ki daha ilk kadehin ardından *Delikanlı* için eski ve can arkadaşı olup çıkmıştı o- içmediğini, ama içer gibi yaptığını farkediverdi. Demek en eski arkadaşı kıskanıyordu mutluluğunu.. lâyık görmüyordu kendisini buna! Sordu:

- “Neden içmiyorsun?”

En yakın ve en eski arkadaş sırıttı:

- “İçiyorum.” Ekledi de: “İçtim.”

Delikanlı uzandı. Onun dopdolu duran kadehini aldı;

- “Öyle içilmez, böyle içilir” dedikten sonra dipledi.

Belliydi: Zıvanadan çıkmıştı. Ayni sözleri söyleyerek kendi kadehini de bir dikişte bitirdi. Bu kadarla kalmadı; iki kadehi de yeniden doldurdu ve, gene “öyle içilmez, böyle içilir” diye onları da hakladı.

Burnundan soluyordu. Nasıl bir öfke kimse durdurmayı deneyemedi.. kadının günler görmüş “abla”sı bile.

Ama, beş saniye bile geçmedi, *Delikanlı*’nın başı küt diye masaya düştü: Tam felç. Sanki inme inmişti.

“Dost gecesi” böylece bitti. *Delikanlı* kendisine, ancak, otuz altı saat sonra gelebildi. O da kadının candan ilgisi sayesinde.

* * *

Bu “meselâ” bitince, *İhtiyar*;

- “Eee.. ne olmuş yâni?” diye sordu. Felsefeci de ona, “daha ne olsun?” der gibi baktı.

- “Pekâlâ, pekâlâ.. devam ediniz meselâlarınıza.”

Devam etti o da:

Delikanlı, bir süre ve hiç kuşkusuz o kadının yardımıyla beyler gibi yaşadı. Felsefeciye kalırsa, tam bir mutluluktu bu; çünkü durumda en küçük bir aykırılık bulmuyor, daha doğrusu hangi durumda bulunduğunu düşünmüyordu bile.

Lüks bir dairede kalıyorlardı; elbiseleri, ayakkabıları, gömlekleri, kıravatları, paltosu, pardösüsü vardı. Çalgılı gazinolara gidiyorlardı. Ve -evet- *Delikanlı* bütün bunların üzerinde durmuyordu. Dahası, haftada, en azından bir iki kere Bayezid'e iniyor, başka bir yerde değil, ama mutlaka Emin Mahir'de, yâni bir vakitler gecelediği öğrenci kahvesinin bitişiğindeki bu lüks lokantada öğle yemeği yiyor, sonra da, dişlerinin arasında kürdan, kahvesini içmek için, Dünya'ya çok yukarlardan bakarak, o kahveye geçiyordu.

Kahvenin baş konularından birisi olmuştu. Bütün ilgiler üzerindeydi. Sonunda da, merak ve meraktan çok haset, hikâyesini öğrendiler. Ve, bir gün -o zamana kadar- durumundaki değişikliği, dalgacı bir "Allah versin"le geçiştiren, kendisine göre, hakkı olan açıklamayı alamayan garson Delibozuk Bekir kahvesini getirmedi, boşları toplamakla görevli çırakla yolladı. Hepsi bu kadar. Delibozuk -belki- küçümser, hattâ tiksinir gibi ve belli etmeye çalışarak yapmıştı bu işi; ama o kadar işte.

Böyle bir durumda normali nedir? En çoğundan, bir daha o kahveye gitmemek!

Öyle olmadı.

Ve, *Delikanlı*, o gece bir otelde kaldı: Eve, yâni kadının apartmanına gitmiş, döküntülerin atıldığı küçük ve penceresiz odadan tahta bavulunu alarak, bir daha dönmemek üzere ayrılmıştı. Bavulda, sâdece, bir takım çamaşır, üç çorap, iki gömlek ve -beşi geçmeyen- kitapları ile şiir denemeleri vardı. Kadının hediye ettiği değerli yüzüğü, saatı ve kıravat iğnesini bile bırakmıştı.

* * *

İhtiyar, burada, dalgın dalgın; "Şiir denemeleri" diye mırıldanırken, Felsefeci devam ediyordu:

Otel, Sirkeci'de, hepsi de pespâye, manavların, kebapçıların, koltuk meyhânelerinin bulunduğu külüstür bir şeydi. Ama *Delikanlı*'nın maddî durumu onu bile uzun süre karşılayamazdı: Ertesi sabahtan başlayıp harıl harıl iş aramaya koyuldu; şanslıydı bu sefer:

Sonbahardı, okullar yeni öğretim yılına hazırlanıyorlardı. Bu arada, büyük bir lisenin öğretmen yardımcılarına -muallim muavinlerine- ihtiyacı vardı. Bunu bir küçük ilândan öğrendi. Gitti, baş vurdu; işe alındı.

Böylece, barınacak bir yer ve yiyecek güzel yemekler, üstelik hiç de azımsanamayacak bir cep harçlığı bulmuş oluyordu: Sefaletin eşiğinden dönmüştü.

Delikanlı, küçücük bir çevreye bile uymakta zorluk çeken karakter yapısına rağmen -Felsefeci böyle diyordu- işini sevmiş, kendisini de hem yöneticilere, hem de öğrencilere sevdirmişti: Hırçınlığı, geçimsizliği ve hasta gururu küllerin altındaydı. Bu küller deşilmedikçe mesele yoktu ve -askerlik.. yokluklar.. bir büyük serüven, yâni kadınla ilişkisi.. asıl önemli olan, başının üstünde devamlı olarak sallanıp duran kılıç; yeniden yokluğa yuvarlanmak ihtimâli- ona, gerçekten de, sevgi, hatta saygı uyandıran bir hava veriyordu: Öteki yardımcı öğretmenler, öğrencilikten kurtulmak için daha kırk fırın ekmek yemeleri gereken üniversitelilerdi.

Kısacası -gene Felsefecinin söyleyişi ile- kedi yeni yerine ısınmıştı. Fakülteyi defterden sildi. Hiç değilse, öyle görünüyordu. Ama küçük işlerin adamı değildi o. Tam aksine, yenildiği, küçültücü şartlara ve küçük ortamlara düştüğü ölçüde büyük amaçlara yönelen bir yaratılışı vardı: Gerçekle bağdaşamayan, gerçeği kabul edemeyen, yâni kavrayamayan bir yaratılış!

* * *

Daha önceleri değil, ama işte buralarda.. felsefeci ince ve bilimsel yorumlarıyla mest olmuş anlatırken, *İhtiyar*'ın öyle bir dinleyişi vardı ki, başlangıçta övüldüğünü, beğenildiğini sanmak gafletine.. bunca denemesine rağmen.. düşen öğretmen zavallı bir güvensizliğe, hattâ düpedüz paniğe doğru kayıyordu. Ama *İhtiyar*, kendine vergi taklitlerden birisiyle onu yeniden şevklendirdi:

- "Hayret doğrusu! nasıl da öğrenirsiniz her şeyi! şaşılacak şey.. bravo, bravo! Evet?"

Demek gittikçe, dikenleşir gibi gelen o gülümseyiş taklitleri gerçekten beğendiği içinmiş! Hikâyeye döndü:

* * *

Okulda şiirler de yazan bir edebiyat öğretmeni vardı. Pek gözdeydi. Bizim *Delikanlı* da tutacağı yolu buluverdi: O öğretmenin yazdıklarından da güzel ve.. çok daha beğenilen, övülen şiirler yazacaktı; yenilgisinden ve küçülüşünden böylece sıyrılacaktı. Başladı mısralar düzmeye.

O zamana kadar şiirle miirle pek ilgilenmemişti. Bir kerecik olsun, yirmi beş kuruş verip de bir edebiyat dergisi aldığı bile yoktu. Orta öğrenim yıllarındaki edebiyatçılardan bir adım öteye geçmemişti. Birtakım raslantılarla okuduğu -meselâ Zerdüşt Böyle Dedi, meselâ İnsanlığın Hali veya Harb ve Sulh gibi- üç, beş kitap bir yana bırakılırsa, edebiyatla ilgisi öğrenimle sınırlı kalırdı. Ama içindeki hırsa her şey vız geliyordu. Hiç bir şeyi umursamıyordu bu hırstan başka. O kadar ki, daha şiirin ne olduğunu, şiirin nerelerden geçip şimdi nerelerde bulunduğunu bile bilmediğini, örnekler bile tanımadığını; şairler şöyle dursun, dergilerle ve edebiyat sohbetleriyle bile ilgilenmediğini hesaba katmadan işe koyuldu.

Felsefeci, burada, *İhtiyar*'ın az önce bağışladığı övgüyü büsbütün haketmek, hiç değilse sürdürmek ümidiyle, çapkın çapkın sustu; bekletti, sonra ekledi:

- "Elimizde o günlerden kalma birkaç şaheser var."

Bu da umduğundan çok daha kuvvetli bir ilgi buldu, *İhtiyar;*

- "Okuyun onları bana" diye atıldı.

Öğretmen de dosyayı şöyle bir karıştırdı ve sesine yapmacık bir kasıntı vererek başladı:

- "Şiirimizin adı: Savaşçı!"

Savaşçı

Yolun ormana düşecek.. balta girmemiş.
Kurnaz ol.. acımasız.
Tek karşılamaya değil, savmaya değil,
Karşı saldırıya da.. hemencecik.. ânında!
Tetikte, tetikte, tetikte,
Ve gerilmiş yay gibi.. hep.
Pusuların, kalleşliklerin, sinsiliklerin
Ve dişlerin, pençelerin kokusu vardır;
Alabilecek,
Ve, orman güzeldir; görebilecek misin?
Bin bir çeşit kanatlı,
Mini mini çiçekler.. ışık tortuları:
Tadını duyabilecek, koruyabilecek misin?
Orman güzeldir; güzelliklerini,
Işık sızdırmayan korkuların, kuşkuların

Ve nefes kesen bekleyişlerin anaforunda
Tadabilecek misin?
Yolun ormana düşecek.. balta girmemiş;
Pusular, sinsilikler, kalleşlikler, dişler, pençeler..
Ve görülmemiş güzellikler
Çiçeklerde, bitkilerde,
Yılanların derilerinde bile,
Pars gözlerinde bile.. görebilecek misin?
Yolun ormana düşecek.. balta girmemiş;
Kurnaz ve acımasız,
Tetikte, tetikte, tetikte.. hep!
Olabilecek misin?
Ve korkuların, kuşkuların, bekleyişlerin,
Özlemlerin anaforunda
Güzelliklerin kızlığına açık,
Sevince, yumuşacık duygulara açık, coşkulara açık..
Kalabilecek misin?

* * *

Felsefeci, kasıntılı okuyuşunu bitirdikten sonra, önceden hazırladığı nüktesini yapamadı: *İhtiyar*'ın görünüşü buna hiç de elverişli değildi. Acayip bir pençeyi andıran, uzun uzun parmaklı, kıllı ve damarları kabar kabar, üzeri de kahverengi beneklerle kaplı eliyle kâğıdı ondan kapar gibi aldı. Mırıldana mırıldana okudu. Sonra da öğretmene baktı:

- "Bir şeyler demiştiniz siz.. neydi? örnek, mörnek, dergi, mergi bile görmemiş gibi bir şeyler.. değil mi? Hıh.. yaramış işine. Bakın size söylüyorum: Bazı.. ama çok az rastlanan bazı insanların büyük şansı cehalet'tir. Ama siz anlayamazsınız bunu.. hoşgörmeli. Çünkü eğitimcisiniz siz. Eğitim terbiye yerine geçiyor, değil mi? İyi işte; eğitimli köfte yaparsınız siz. Bana gelince, eğitimcilerin başı olsaydım, ben, önce üstün yetenekli çocukları seçer, sonra da onlara örnekleri mörnekleri, dergileri mergileri yasaklardım.. yozlaşmasınlar diye. Ooo.. boşuna konuşuyorum. Var mı başka? şiir yâni?"

Felsefeci, süklüm püklüm;

- "Var, efendim" dedi.

Gerçekten de, *Delikanlı*'nın iki, üç denemesi daha vardı.

- “Veriniz onları bana.”

Aldı kâğıtları:

- “Anlatınız şimdi.”

Felsefeci de kaldığı yerden başladı:

Delikanlı, bu yeni açılmış, kalabalık mı kalabalık ve daha bir düzene konamamış lisenin hargürü içinde dünyadan kopup gitmiş, nerdeyse mutlu, yaşayıp gidiyordu.

Ve -Felsefeciye göre- bu bitkisel hoşnutluk ve şiir özentisi “demans prekos” belirtileri sayılabilirdi.. yâni erken bunama!

Zaten Felsefeci, *Delikanlı*’nın sert ve ölçüsüz tepkilerini de aynı şeye yoruyordu.

Delikanlı’nın haftada iki gün izni vardı; ama o bu günlerde de şehre inmiyor, ya deniz kıyısındaki balıkçı kahvesinde, ya da boş bir sınıfta vakit öldürüyordu. Öteki yardımcılar ve yaşıtları gibi değildi o: Büyük meseleler üzerine, meselâ toplum için, düzen için veya insanlar için, halk için çene çalmıyor; din, irâde, kader gibi konuların tartışmalarına da katılmıyordu. Spordan, müzikten, sinemadan, tiyatrodan hoşlandığı hiç söylenemezdi.

Bir gün, nöbet arkadaşına, fazla üsteleyince; “bedava dostluklar gelmez bana” demiş, sonra da ısırır gibi gülerek eklemiş: “son münzeviyim ben.”

İşte o günlerde *Delikanlı*’yı yeni ilgi içerisinde görüyoruz: Artık yutar gibi okuyor. Ama seçtiği kitaplar ün yapmış, başarmış kişilerin hayat hikâyeleridir. Yalnız bunlardır. Bu arada yaman bir Atatürk vurgunu olup çıktı: (Hâlâ da öyledir): Devrimler diyor, başka bir şey demiyordu.

İhtiyar araya girdi:

- “İncelemiş mi devrimleri?”

Hemen cevap verdi Felsefeci:

- “Pek değil.”

Bir bakıma “hiç değil” demekti bu. *Delikanlı*, gerçekten de, devrimleri de, Atatürk ilkelerini de incelemek için özel bir çaba göstermemişti. Ama onlara -kendine göre- saygıda kusur edenleri bağışlamıyordu: (Hâlâ da öyledir): Bu yüzden dövüştükleri bile oldu. Atatürk’e dil uzatanları pataklıyordu.

İhtiyar mırıldandı:

- “Gururlu.. bencil: Tahakküme kalkışacak kadar. Yakışıklı.. ve

kuvvetli. En önemlisi, kuvvetin kullanmak için var olduğunu biliyor ve kullanıyor.”

Konferans üslûbu ile, dalga geçiyordu. Güldü:

- “Evet?”

Sonrası, öncesi, *Delikanlı* pek memnundu hâlinden; yâni durumundan da, kendisinden de: Açlık korkusu kalmamıştı. Barınacak bir yeri vardı. Çamaşırları yıkanıyordu. Not defterine yazdığı gibi, iki pantalonu olsaydı, hep ütülü pantalonla dolaşacaktı. Ve, hiç bir masrafı olmadığı için, ikinci pantalon almanın hesaplarını yapmaya başlamıştı.. ki, olay patlayıverdi:

Okul yeni açılmıştı: Çok kalabalık. Kışlaya benziyordu; ama kışla deyince akla disiplin gelecekse, kışladan başka her şeye benziyordu:

Yöneticiler, değil öğrencileri, öğretmenleri, hattâ birbirlerini gereğince veya yeterince tanımıyorlardı. Kepazelik ayyuka çıkmıştı. Aslında, iyi bir aile babasından başka bir şey olmayan müdür bey, sonunda, baş yardımcılarını, yardımcılarını ve öğretmen yardımcıları dâhil, bütün yöneticileri toplayıp şöyle bir zılgıt çekme gereği duydu.

Toplantıya katılanların sayısı elliyi geçiyordu. Müdür bey de yüz yüze olunca, niyetlerine, hazırlıklarına ve gerekene göre konuşacak adam değildi; çelebinin biriydi. Toplantıyı anlamsızlaştıracak kadar belirsiz ve yuvarlak sözler söylemeye koyuldu. Sonunda bu saçmayı kendisi de anladı ve birilerini uyarmak gereğini duydu:

Öğretmen yardımcıları -muallim muavinleri- statüko anlamında bir sınıf, bir varlık değildi; yoktu onlar. Müdür bey de olmayana yüklenmeyi seçti:

Okulda işler iyi gitmiyorsa, onlar gerektiği gibi olmadıkları ve davranmadıkları içindi bu!

Hedefi bulduğu için rahatlamış, konuşmasına kaptırmıştı kendisini. Bu rahatlıkla;

- “Olmuyor” diye sürdürmek, yeni bir saldırıya geçmek üzere idi ki, otuzdan çok öğretmen yardımcısı bulunan okulda öğretmen yardımcısı denince kendisine saldırılacağını, hattâ saldırıldığını sanan.. sanan değil, inanan “bizimki” boru gibi çıkan bir sesle;

- “Olmaz elbette” dedi ve neden olmayacağını -makineli tüfek hızıyla- sıralamaya koyuldu:

Olmazdı elbette; çünkü, sabahları geç vakitte, çocuklar derse girmek

üzere iken, koridorlardan tıraşını olmamış, yüzünü bile yıkamamış, üstelik pantalon düğmelerini iliklememiş bir halde geçen müdür muavinleri vardı.

Olmazdı elbette; çünkü..

Ama daha ötesine izin -elbette- yoktu. Bir ses onunkinden de baskın çıktı:

- “Defoooolll.. defol haddini bilmez herif!”

*Delikanlı’*nın söylediği müdür yardımcısı, coğrafya öğretmeni idi bu. Müdür de onu -tabiatiyle- arkalayınca, “bizimki”ne “defolmak”tan başka yol kalmadı. Nitekim “bizimki” de, Sokrat’a taş çıkartan bir vekarla, pılısını pırtısını toplayıp baldıran tasını kafaya dikti; yâni doğuştan âşinası sefalete doğru defolup gitti.

Ve, Felsefeci şöyle bir yayıldı: Meydan okuyor, uğradığı alayların acısını çıkartıyordu; “Başlangıçta dalga geçtiniz ama, durum işte bu” der gibiydi. Gülümsüyordu da.

Ne var ki, *İhtiyar* hiç oralı olmadı. Aksine, Felsefecinin anlayışsızlığına şaşıyormuş gibiydi; sordu:

- “E? ne var bunda?”

Daha ne olsundu? Şimdi o da aynı oyunu oynuyordu: Anlayışsızlığa şaşırmışlık! Anlattı:

Sırtta yok, cepte yok. Eş yok, dost yok. Ama zemheri dışarda kol geziyor.. da, adam bulabileceği ve bulabildiği tek nimeti tepip çıkıyor!

Ancak ve ancak doktor işi.. hattâ klinik işi olan bu megalomani.. bu idrâksizlik neye yarayabilirdi?

İhtiyar bu soruya şaşılacak -ve ürperten- bir soğukkanlılıkla cevap verdi:

- “Bana.. benim işime.”

Ve, karşısındakini ezen, sivrisineğe döndüren küçümseyişi ile, bir bebeğe “baba” demesini öğretmeye çalışır gibi ekledi:

- “Önemli olan bilgi değildir; bilginin değerlendirilişidir. Bilgileri siz toplarsınız, taşırsınız, getirirsiniz; ben de değerlendiririm. Bitti. Gidebilirsiniz.”

5

Örümcek

Gazete akşamları çıkıyordu. Patron, Şeflik döneminin milletvekillerinden yükünü tutabileceği kadar tutmuş, ama pinti mi, pinti bir adamdı. Onca varlığına rağmen hâlâ “resmî ilân” oburu, hâlâ kâğıt karaborsacısı. İki kişi dışında, gazetesindekileri boğaz tokluğuna denecek kadar az bir ücretle çalıştırması ve bu ücretleri de kök söktürür gibi vermesi Bâb-ı Âli’deki ününe tüy dikiyor. Gazetesi güzel çıkmış, berbat olmuş; satıyormuş, satmıyormuş umurunda değil. Bütün dâvası o iki gelirde: Resmî ilânlarla kâğıt’ta.

Raşit oraya, “Musahhih aranıyor” başlıklı bir küçük ilânı okuyunca baş vurmuştu. Umutsuzdu, ama “hemen başla” dediler. Tashih nasıl yapılır, bilmiyordu. İşi kaçırmak korkusuyla ne bunu söyledi, ne de alacağı ücreti ve çalışma koşullarını sordu. Zaten gerekmezmiş: Bütün bunları on beş dakika geçmeden öğrenmiş bulunuyordu.

İşi sabah ezanıyla başlıyor, saat onbire doğru bitiyordu. Ona gazete, gazetenin patronu, gazetede çalışanlar ve gazetecilik için istemediği kadar bilgi veren iş arkadaşı âlem bir adamdı: Yaş kırk beş mi, altmış beş mi? belli değil. Gözkapakları şiş. Bıyıklar Bektaşî. Saçlar tarak yüzü görmeye görmeye kart koyun yapağısına dönmüş. Burun mora çalıyor. Küfürsüz konuştuğu yok

ve söz patronla, idare müdürlüğü yapan “kayınço”ya gelince sövüp saymalar daha orijinalleşiyor, ağdalanıyor. Sesi de boru gibi ve pervâsız.

Raşit, çok geçmeden, onun, Eski Yunanca, Arapça ve Farsça dahil, altı dil bildiğini ve Bâb-ı Âlî’nin dokunulmazlarından birisi olduğunu da öğrendi. Bir başka şeyi daha -gene çok geçmeden- öğrendi: Arada bir, bütün gazetenin tashihini tek başına yapması gerekecekti; çünkü iyileştirilemeyen bir alkolikti o. Evi barkı yoktu; ayni patronun çıkarttığı ve çok ciddîye aldığı sabah gazetesinde de çalışıyor ve koca bir konaktan bozma gazete binasında yatıp kalkıyordu. Küfürlerini elinde rakı şişesi, gazetenin önünde, sokaktan, bağıra çağıra savurdukları pek seyrek olmuyordu.

Ama bu hayhuy Raşit için saat on birde biterdi: Ondan sonrası artık kendi dünyası idi; fakülte idi, tanıştığı yeni gruptu: Onlarla, pek sık olmasa da, haftada bir, iki kere karşılaşıyor, konuşuyordu. Fakülteyi benimseyişi de bu yüzdendi.

* * *

Bir gün, nisan ayında bir öğle üzeri, Filinta delikanlı otuz metre öteden ona bağırdı:

- “Heey, keskin nişancı; nerelerdesin?”

Yanına gelince ekledi:

- “Kaç gündür seni arıyoruz. Bu akşam âlem var.. tam bir cümbüş olacak. Kaçıracaksın diye korktum.” Ve anlattı: “Görülmemiş şey; *İhtiyar* ziyafet çekiyor.. emekliliğinin yıldönümünü kutlayacak. Eski, yeni öğrencilerinden bir düzine dâvetlisi var; seni de istiyor. Saat altıda.”

- “O kadar erken mi?”

Filinta güldü:

- “*İhtiyar*’ın başlama saati, yaz, kış on sekiz otuz’dur. Hatırlasana: O gün biz başlarken o bitirmiş gidiyordu. Hep öyledir. Saat altıda, tamam.. gecikme.”

Raşit Lokanta’ya gittiği zaman, ziyafet için hazırlanmış masada sâdece üç kişi vardı. *İhtiyar* onu;

- “Ha, sen misin? geç otur, şöyle.. şöyle” diye karşıladı. Gösterdiği yer tam karşısına düşüyordu. “Benimle dalga geçiyorlar.. hocalığımla yâni. Bu da benim pek hoşuma gidiyor. Çünkü asıl yüzlerini görüyorum. Sen? senin

anlatacak pek bir şeyin yoktur ama, değil mi? benimle ilgili..” diye ekledikten sonra sormaya başladı: Ne yapıyor, ne ediyordu Raşit?

Raşit bu soruları, geçen karşılaşmadan kalan hayranlık ve saygıyla uygun bir üslûbla efendi efendi cevaplandırdı. *İhtiyar* ise, onun işini -güya o söylediği için- öğrenince;

- “O mendeburun gazetesinde mi?” dedi ve tısladı: “Adamın iliğini emer o; bulamadın mı başka bir iş?”

Sonra da hızla döndü, Filinta delikanlıya:

- “Tanıştırsana dayınla.. mâdem tashih biliyor, geç bir torpil de, üç, beş forma da buna versin.”

- “Konuşayım” dedi Filinta.

İhtiyar, bunun üzerine, Raşit’e:

- “Neticeyi bana bildir.. buraya gelir, haber verirsin” dedi.

Ziyafet tam altı buçukta, kadehler kaldırılarak başladı. Masada, nerdeyse öğrenciler kadar genç, bir doçentle iki asistan dahil, tam on üç kişi vardı. Ve, *İhtiyar*’la ilgili anektodlar geceyi, Raşit için, ilk karşılaşmada nasılsa öyle, sarıcı yaptı. Saat sekiz buçuktan, yâni *İhtiyar;*

- “Keyfinize bakın siz” diye kalkıp gittikten sonra da ayni tatlılıkla gece yarısına kadar sürdü. Herkes Raşit’le ilgileniyordu. Sorular hep ona idi ve küçük tartışmalar onun düşüncesine bırakılıyordu. Bu yüzden de Raşit mestti. O kadar ki, ne kendisiyle neden bu kadar ilgilenildiğini, ne de konuştukça bilgisizliğinin ortaya çıktığını düşünmeye yanaştı. Gemi azıya alan gururu coştukca coştu, hep dört nalla gitti: İlle kitaptan ve kitapların yazdığına göre olacak değildi ya; bütün bunlar üzerinde ve çoğunu yeni işittiği sloganlar için yorumlar, yargılar, hattâ açıklamalar sıraladı; birçok düşünceye karşı çıktı. Tartışma denemelerini cesaretle kabul etti. Ve, karşısındakilerin tartışmaları çabuk bıraktıklarına da dikkat etmedi.

Masadaki doçent, hemen ertesi günü; “E, anlat bakalım” diyen *İhtiyar*’a, onun kendisinden ne beklediğini bildiği için, şöyle diyecekti:

- “Hemen her konuda şaşırtıcı düşünceler bulabiliyor. Hiç biri bilimsel değil. Ama zırva da değil. Bir espri frondör. Ve.. galiba, en kuvvetlilerinden biri.”

* * *

Filinta delikanlı Raşit'i birkaç gün sonra götürdü dayısına. İki gündür arıyordu onu, ama görememişti:

- "Senin yüzünden geciktik. *İhtiyar* önem verir böyle şeylere" dedi.

Raşid'e gelince, bu işi hemen ayni gece unutup gitmişti o. Ama dayı beyin büyük yayımevinden, koltuğunda, dizgi yanlışları düzeltilecek on altı forma ile çıkarken, başına devletkuşu konmuş gibiydi:

İstediği saatlarda çalışacaktı ve sâdece bu on altı formalık işden, gazetedeki bir buçuk aylık ücretinden fazlasını alacaktı. Asıl önemlisi de, kotarabileceği kadar iş vardı: Bir çeşit sözleşme yapılmıştı.

Ayrılacakları zaman, Filinta ona;

- "Haber ver.. hemen bu akşam" dedi ve ayni şeyi ekledi: "*İhtiyar* önem verir böyle şeylere."

İhtiyar önem verse ne çıkar, vermezmiş ne çıkar? Ve, *İhtiyar*'ın önemi de nereden geliyormuş? demeden yâni bunları düşünmeye bile yanaşmadan, "hemen o akşam", saat altı buçukta Lokanta'ya gitti:

İhtiyar, orada, her zamanki masasında ve her zamanki gibi yalnızdı. Lokanta'da da henüz ondan başka kimse yoktu:

- "Ha sen misin?"

Oturmaya hazırlanıyordu; ama "otur" denilmediğini, birden bire, hatırlayıverdi; sallandı.

- "Hayrola? bana söyleyecek bir şey mi vardı?"

- "Yok" dedi.

Ne kadar düşünse bulamazdı bu cevabı. Ama bulduğu için memnun oldu; güldü.

İhtiyar da tısladı:

- "İyi ya. Otur."

Saatına baktı:

- "On beş, yirmi dakika.. misafirim var."

- "Rahatsız etmeyeyim."

İhtiyar gene tısladı:

- "Ooo.. demek edebilirsin?"

Ve, anlamasına vakit bırakmadı:

- "Otur.. oraya", ve garsona seslendi: "Baksana.. baksana buraya."

Garson bir koşu gelmişti:

- “Beyefendiye bir kadeh”, Raşit’e sordu: “Rakı mı?”

Raşit oturmuş, toparlanmaya çalışıyor. Dişleri kenetliydi. Dudakları da öyle. Masayı incelemeye koyuldu.. *İhtiyar*’la göz göze gelmemek için:

Ortada koca bir çerez tabağı; içinde beş karides, biri ıstakos ayağı, çeyrek enginar, incecik kesilmiş üç dilim balık yumurtası, bir parça beyaz peynir. Bir başka tabakta da soyulmamış bir mandalina.

Rakısı ve servis tabağı geldi. Ama garson bir şey isteyip istemediğini sormadan gitti. *İhtiyar* kadehini aldı. Raşit; “Ne acayip el” diye düşündü: İri, güçlü ve çirkin. Bir bu eller bir de gözleri... ikisi de -farkedilince- şaşırtıcı.. ve ürpertici; tiksintiye benzer çekingenlik duygusu.. önleyemiyor bu duyguyu. Elinde olmadan, yalnız onu düşünmeye başlıyor.. yalnız onu; bu adamı:

İçecek sanmış, kendisi de kadehini almıştı. Fakat kocaman el kadehi hep öyle tutuyordu; masadan üç, beş santim yukarıda.. titremeden. Raşit ise, kısa bir süre sonra kendi kadehini masaya dayadı; beklemeye başladı: İhtiyar için birkaç.. hattâ bir tek cümle bulabilmek çabasıyla. Beceremiyordu. İpnoza girmiş gibiydi. Benzeri durumlarda insan laf olsun diye bir şey söyler; bunu bile yapamıyordu. Neden sonra çenekemikleri oynamaya başladı. İşte o zaman da *İhtiyar;*

- “Beğenmediniz burayı” dedi.

Yok, yalnız elleri ile gözleri değil, sesi de şaşırtıcı idi: Havadan sudan, zamandan söz ederken, hal hatır sorarken bile dalga geçen, küçük gören, küçültmek isteyen.. umulamaz inceliği yüzünden insana hep öyle gelen bir ses!

Raşit yeniden gerginleşti:

- “Nereden çıkardınız beğenmediğimi?”

Tısladı *İhtiyar:*

- “Beğenseydiniz gelirdiniz.. o geceden sonra yalnız bir kere, o da dâvet zoruyla.”

Raşit içmemeye kararlıydı; ama içti:

- “Siz” dedi, gülüyordu: “Bu dünyada yalnız buraya gelebilenlerin yaşadığını mı sanıyorsunuz?”

Gene içiyordu. *İhtiyar:*

- “Şerefe” dedi ve içti.

Göz göze idiler. Ama *İhtiyar*, Raşit'in arkasında, kilometrelerce uzaktaki bir kuytuluğa bakıyor.. ve görüyor gibiydi: Sanki bu gözlerle o kuytuluk arasında hiç bir şey -ve kendisi- yoktu. Öyle bir kuruntuya kapıldı. İçti.

- "Haklısınız.. pahalıdır burası.. çok."

O kuruntu toz olup gidiverdi. Ses de, söyleyiş de milyonlarca insandan herhangi birisinindi.. belki de, *İhtiyar* değil, kendisi söylemişti. Buna inanası geldi. Bu fırsatı kaçırmamak içinmiş gibi, *İhtiyar* soruverdi:

- "Ne oldu o kitap tashihleri işi?"

- "Oldu."

- "Ooo.. bu güzel işte. Siz de kalkmış müjdeyi saklıyorsunuz.. şimdi içilir; şerefe."

Kadehini Raşit'inkine dokundurmuştu; içtikten sonra;

- "Alın burdan bir şeyler" dedi. Ortadaki meze tabağını gösteriyordu: "Istakoz alın.. iyidir."

Raşit, hiç istemediği halde.. mezesiz de içilebileceğini hiç düşünmediği için olacak.. ama ıstakoz değil, bir dilim pastırma aldı.

- "Bu iş olduğuna göre, sizin için bir şeyler yapabiliriz."

Ve, başını çevirmeden seslendi:

- "Baksana.. baksana buraya."

Garson koşarak geldi.

- "Söyleyiniz patrona, teşrif etsinler."

Garson hemen telefona gitti. Beş altı dakika sonra da patron masalarının yanında, ayakta ve garsondan çok daha emir kulu idi.

- "Bakınız" dedi ona *İhtiyar;* "Raşit bey canı çektikçe gelecek. Rica ediyorum, kendisinden yüzdeleri almayınız. Mezelerini, yemeklerini.. benim nasılsa, öyle.. istediği gibi, yarım porsiyon, çeyrek porsiyon.. istediği gibi veriniz. Emir veriniz lütfen tifturûnî garsonlarınıza."

Ve teşekkür etti. Patron -tam anlamıyla- etekleyip gittikten sonra da, iyi bir iş kotarmış bir bezirgan gibi, ellerini uğuşturarak;

- "Oldu işte" dedi Raşit'e, "içki parası dışında, hesap Tatar köfteciden pek fazla olmaz.. keyfine bak."

Biraz sonra masaya bir adam geldi:

- "Gecikmedim ya, efendim?"

Savruk giyinişli, güleç birisiydi bu ve Raşit onu tanıyordu: Profesördü. Ekledi:

- “Durun bakayım, gene neler yememişsiniz?”

Raşit o zaman *İhtiyar*’ın mezelere hemen hemen hiç dokunmadığını düşündü ve onun her yudumdan sonra, ancak, bir mandalin diliminin beşte birini dişlediğini veya bir karidesin kuyruğundan -o elleri ile- kibrit başı kadar bir parça didiklediğini hatırladı. “Neler yemediniz gene, bakalım”! demek hep böyleydi bu.

Raşit, *İhtiyar*’ın, akşamları yarım porsiyon haşlama balıktan başka bir şey yemediğini, binde bir de: “Bööyrek -börek değil- bööyrek var mı, bööyrek?” diye sorduğunu ve, varsa, ızgarada pişmiş iki tek muska böreği ve -gene varsa- bir kaşık ucu kadar pilâv yediğini, daha sonraları öğrenecekti.

Profesör gelince zaten ayağa kalkmıştı: *İhtiyar* ona:

- “Keyfine bak” dedi. Bu uğurlama sırasında garson da servis tabağını ötedeki masalardan birisine taşıyordu. Raşit bu masada istemediği kadar meze ve yarım şişe rakı buldu.

* * *

Hiç bir mantıkla bağlantısı olmayan raslantılar.. dayanıksız ilgiler, hattâ aşırı sempatiler.. ücreti parlak, buna karşılık rahat bir işin avucuna düşüverişi.. emekli bir “tifturûnî Halebî” profesörle kolay kolay bağdaştırılamayacak bir çevre ve ilişkiler.. ve nüfuz!

Sonra, Lokanta’nın patronu ile kendisi için konuşması.. konuşmadan önemlisi, konuşma tarzı.. ve -evet, evet- Tatar köfteci?

Gerçi Raşit, daha o akşam, *İhtiyar*’dan yedi masa ötede ve bütün bir gece pirelenmiş, bütün bunların üzerinde durmuştu; ama hem bir sonuca varamadan, hem de gerçeği, bulunduğu güneş sisteminden bambaşka uzay bölgelerinde beyhûde arayışlarla!

İhtiyar’ın kendisine, “Kırkıncı Oda”yı daha o akşamdan düşündürmek istediğini de, Raşit, çok sonraları ve yavaş yavaş.. önce Lokanta akşamlarında, kıyısından, köşesinden, o da tam anlayamadan, kâh bir hezeyan, kâh bir sulu matrakçılık, bazan de bir kara mizah veya iblisçe parodi sanarak öğrenecekti. “Kırkıncı Oda”yı gördüğü zaman ise, tıpkı masaldaki gibi, iş işden geçmiş olacaktı.

Raşit Lokanta için o akşam yapılan anlaşmadan tam anlamıyla

yararlanmaya başladı. Ama onu çeken şey, Lokanta'nın üstünlüğünden çok, yeni arkadaşları ve -asıl önemlisi- *İhtiyar* idi. Gerçi *İhtiyar*, çoğu kere, o masasına yaklaştığı zaman, kocaman elini gözüne siper edip, uzakları görmeye çalışırmış gibi bakıyor ve ayni eliyle, sinek kovarmış gibi selâmlayıp bir başka masaya selâmetliyordu; ama; "Ha, sen misin? geç otur" dedikleri de az olmuyordu. Raşit, işte o zaman, Lokanta'dan başka bir yerde olmak istemezdi ve *İhtiyar*, saat sekiz buçukta; "hadi sen keyfine bak" diye doğrulurken, Lokanta başta, her yeri sönük, soluk ve anlamsız bulmaya başlardı.

Raşit, bu akşam sohbetlerinin başlangıcında, saygılı, hayran ve *İhtiyar*'ın -bilgisinden hiç değil- görmüş geçirmişliğinden tortulaşan ve dalgacı üslûbu ile büsbütün çekicilik kazanan görüşlerinden bir şeyler kapmaya teşne bir dinleyici idi. Öyle de kalabilirdi. Hem de hoşlana hoşlana.

Ama, çok geçmedi, ilişkileri, farkına varılmayan bir antipatinin veya mizaç uyuşmazlığının hırçın didişmelere, çekişmelere, atışmalara çevirdiği "zorlama beraberlik"lerden herhangi birisine benzedi.

İhtiyar, Raşit'in istekleri ve bekleyişleri aksine, konuşmuyor, hiç bir konuda yargılarını veya yorumlarını açıklamıyor, bundan ustaca kaçıyor, onu büsbütün çileden çıkartan daha büyük bir ustalıkla da hep konuşturtuyor, düşüncelerini, duygularını, yargı denemelerini söke söke alıyordu.

Kırk paralık eylem güçleri olmayan, harekete geçme şansları bulunmayan iki düşman gibiydiler. Bu duygularını sâdece alaycı, küçümseyen veya küçültmek isteyen jestler, mimikler ve kelimeciklerle -ama anlaşılsın isteyerek ve anlaşılmaması imkânsız bir şekilde- belli etmeye can atıyorlardı.

İhtiyar hep kaçak dövüşüyordu; Raşit kendi gölgesiyle yumruklaşır gibiydi hep. Ve hep iş işden geçtikten, yâni gece bittikten sonra anlıyordu bunu. Her anlayışında da -yâni karşısında artık o yokken- öfkeden içi içini yiyordu.

Bu öfkeler daima ayni kararla sonuçlanırdı: Gelecek ravntta gelmeyeceğim bu oyuna.

Gene gelirdi ama:

İhtiyar'ın, "yaaa?.." "demek öyle düşünüyorsunuz.." "demeyin!.." veya "a!.." gibi beş on sesle konuştuğunu da artık biliyordu. Ne var ki, dokuz ayrı konuda doksan dokuz tartışmayı sürdürebilirdi o, işte bu beş on sesle; çünkü

her birinde doksan dokuz ton bulabiliyordu. Bu da karşısındakine doksan dokuz ayrı anlam, ayrı görüş, ayrı sav gibi geliyordu.

Raşit, bir akşam, en önem verdiği, bu yüzden de kaptırıp gittiği bir konuda, bir raslantı ile, birden bire uyanıverdi: *İhtiyar* da, sanki, kendisiyle birlikte konuşuyor, ayni sözleri söylüyordu. Hem de ayni mimik ve ayni duygu belirtileri ile.. dudaklarından gözlerine, boynundaki açı değişikliklerine kadar!

Dişleri kenetlendi, çene kemikleri oynadı, bir süre burnundan soludu, sonunda da boşandı:

- "Siz.. kalleşsiniz!"

- "Ooo.."

Ve, ayağa kalkıvermişti:

- "Keyfine bak sen.. keyfine bak."

Her zamanki gibi de, elini -sanki bütün salona.. ve bütün dünyaya- sallayıp gitmişti.

Raşit neden sonra anladı saatın tam sekiz buçuk olduğunu. Anlayınca da daha bir soludu: "Kalleş elbette.. kancık."

* * *

Raşit artık Lokanta'ya gitmiyordu. Gitmemeye kararlıydı: *İhtiyar*'ın kesin olarak inandığı kalleşliğinde ona, sebebini bilemediği -ve bulamayacağını sezdiği için ciddî şekilde düşünmeye yanaşmadığı- belirsiz, ama alttan alta işleyip duran bir korku veren bir şeyler vardı. Korkuyu yediremiyor, onu giderilmez bir antipati ile, nefretle maskelemeye gidiyordu.

Nitekim, kendisine hiç de aykırı gelmeyen birkaç raslantıda da bu duyguları açığa vuran şekilde davrandı:

Bir seferinde, bir bahar günü, bir vapur gezisinde yeni arkadaşları *İhtiyar*'ın da vapurda olduğunu görüp pek şaşırdılar ve onu aralarına davet ettiler. Az sonra Raşit onunla başbaşa idi.. metelik vermeyen, kalkıp gitmeye bile gerek duymayan bir umursamazlıkla sigarasını tüttürüyor, denizi seyrediyordu. Gözleri -sanki- bu İstanbul, bu Boğaz baharının büyüsüyle yumulup gitmişti. *İhtiyar*, birden bire, onun kolunu tutuverdi, sımsıkı ve şaşırtıcı bir güçle:

- "Bana bak" dedi.

Elinde olmadan baktı ve bambaşka bir adam gördü. Onda, bu ürkütmek isteyen ve gerçekten de ürkütücü öfkeyi ilk defa görüyordu. Raşit'in aradığı da bu olmalıydı ki, *İhtiyar:*

- "Sen beni pimpirik bir moruk görüyorsun, değil mi?" diye sorup da, o kocaman elinin iri ve kalın parmaklarını göstererek: "Bu parmaklarda yığınla insanın.. bu ülkenin ipi var" deyince gülüverdi:

- "Şimdi iyice cıvıttın." Ve, gözlerini kısarak ekledi: "Gerçekten öyle bile olsa vız gelirsin bana."

İhtiyar, fısıldadı:

- "Yazık."

Gerçekten acırmış gibiydi. Raşit buna da güldü. Ama umursamayan artık öteki idi. Şimdi onun gözleri yumulmuştu Boğaz baharının büyüsü ile. Kimse ve hiç bir şey koparıp alamazdı onu bu hazdan. İnandı bunun böyle olduğuna, Raşit.

Ve hemen ertesi sabah, yayımevinden, elindeki formaları geri istediler. Yeni ilişkileri de -pat diye- kesiliverdi. Yalnız -umulmayacak bir raslantı ve mutluluk- o külüstür akşam gazetesinden bir haber geldi: Çok sıkışmışlardı, acaba tashih servisine döner miydi?

Döndü elbette: Tatar köfteci dönemi yeniden başlıyordu.

6

Aşka dâvet

Resmî ilânlardaki düzeltmeleri son olarak bir kere de sayfa kalıpları alınmadan önce, dizgi, tertip odasında gözden geçirdiler. İş günleri bitmişti. Oysa ayni gün, dışarda en canlı, en hızlı saatlarında idi.

Ağdalı bir can sıkıntısı bezginlikle başkaldırı ve delileşme arasında sallanıp duruyor; bir o yana, bir bu yana. Ya kabın bir zayıf yerini bulup patlayacak, ya da bitkin düşecek.

Üç aşağı, beş yukarı, iş arkadaşı da ayni durumda.. ki, çekip gidemiyor. Edebiyat Fakültesi'nde, Sanat Tarihi Bölümü'nde ilk senenin iki yıllık bir öğrencisidir o. O da, Raşit gibi meteliğe kurşun atıyor. O da, bu gazetede bu tashih işine, boğaz tokluğu karşılığı, cankurtaran simidi gibi sarılmış. Ama -işte- hafta sonuna doğru, onun da, doğru dürüst bir şeyler yiyecek parası yok. Aralarındaki fark: Kafasını harıl harıl çalıştırıyor o; bir teklik kesmenin yollarını araştırıyor: Kimden? ve nasıl?

Penceresiz -ve daracık- tashih odasında, sırtlarını bir duvara, ayaklarını da ötekine dayamış, birbirlerine yan vermiş, birinin sağ, ötekinin sol dirseği masada, oturuyorlar. Arkadaşı, birden bire;

- "Bir dakika" diye dışarı fırladı, beş on dakika sonra da, elinde eski püskü bir iki buçuk liralıkla döndü:

- “Şemo’dan.”

Şemsi, sokağın hamal başı. Ufaktan ufaktan kâğıt karaborsacılığı ve aracılığı yapıyor. Kızı onun sınıf arkadaşı. Bu borç bunun yüzüsuyu hürmetine ve bir parça da -ama çok az- kızcağızın onur koruyuculuğuna karşılık. Ve; “Ecelesi yoh, beg... elin bollaşınca öde” diye.

Arkadaş, kucak dolusu ganimetle limana dönmüş bir korsan gibidir; deliler gibi eğlenmeye çağırıyor:

- “Yallah, Hacı Fettah’a.”

Fettah, döküntü basın işçilerinin gözdesi bir üçüncü sınıf aşçıdır. Özellikle pilâkisine doyum olmaz. Ama Raşit, son resmî ilânın son satırını da gözden geçirdikleri andan beri -Fettah ne kelime, en lüksleri dahil, bütün lokantalar ve, hele hele, Lokanta ne demek? -Dünya’nın tümüne lânet okuyup durmaktadır: Dünya’nın dibine dinamit yerleştirmeyi kurmaktadır. Bununla beraber, bu işi yemek yerken de düşünebileceğine aklı yatıyor; bir ara hırsla sarıldığı “açlık grevi” aklını yalayıp geçmiş, toz olmuştur. Önüne gelen tabakları silip süpürüyor... dövüşür gibi.

Yemekten sonra bir zafer gevşekliği.. neşeleşmeye gücü yetmeyen mahmur haz. *İhtiyar*’ı.. değil, onun bir sözünü hatırlayıveriyor:

“Doymuşluk.. her çeşidi.. diksürüngen mendeburluğu!..”

Omuzlarını silkiyor.

- “Beyoğlu’na çıkalım, ha?”

Gene silkiyor omuzlarını:

- “Çıkalıım.”

Sirkeci.. Büyük Postahâne. Arkadaş:

- “Bekle sen biraz” diyor ve merdivenleri, bir koşu, ikişer, ikişer atlıyor ve çok geçmeden de dönüyor; yürüyüşe devam:

Mısır Çarşısı: Pastırmalar, Trabzon yağları, Urfa yağları, ayaklarından çengele asılmış koyun, dana, öküz butları, kangal kangal sucuklar, tulum peynirleri, petek ballar, süzme ballar, nohut, fasulye, mısır, mercimek, pirinç hararları.. ve kokuları!

Sonra Çiçek Pazarı: Fideler, fidanlar, soğanlar, patatesler, funda toprakları, koyun gübreleri, saksılar, tohumlar... hanımcamadayandı veya hanımeli veya begonya pazarlığı yapan yaşlı hanımlar, genç kızlar.. başörtülü.

Yeni Cami: Tesbih, ağızlık, kitap sergileri.. musluklarda abdest alanlar, omuzlarında ceket, kolları sıvalı, paçaları kıvrık, dik merdivenleri ağır ağır inenler, çıkanlar.

Köprü: Haliç ve Boğaz'ın kapısı, gemiler, motorlar, takalar, şilepler, mavnalar, otobüsler, taksiler, yayalar, kamyonlar.

Sonra Karaköy.. Tünel.

Raşit ancak İstiklâl Caddesi'nin başında görmeye, işitmeye, duymaya başladı: Vitrinler, vitrinlere bakan güzel giyimli, genç, yaşlı, orta yaşlı kadınlar, erkekler.

Tiksinti idi bu.. fasulye pilâkisinin tiksintisi ve öfkenin eşiği idi, hor gören, dalga geçen, aşağılayan, öfkeye kışkırtan tiksinti. Ancak onunla görebiliyor, işitebiliyor, duyabiliyordu insanları.. hayatı.. üzerinde durmadan, durmaya yanaşmadan.

- "Gel şuna bir bakalım."

Bir resim sergisinin, girişe konmuş afişi idi bu. Arkadaşı ekledi:

- "Soyut resim."

- "Hiç anlamam."

- "Daha iyi ya.. asıl o zaman eğlenceli olur."

Düpedüz kolundan çekiyordu; girdiler:

Anlamsız'dan öte, saçma sapan, uyduruk, zevksiz çizgiler ve renkler. Raşit tabloları öyle buluyor ve ciddiyeti ve hayranlığı -etrafa da belli etmeye çalışarak- taklit ediyor; kısacası dalga geçiyor. Keyiften dört köşe. Arada bir, arkadaşının kulağına eğiliyor, önemli jestler ve ağırbaşlı fısıltılarla "fikir beyan" ediyor. Aslında ise, Bakırcılar'daki, çok beğendiği kebapçının künefesini, lâhmacunlarını, beytisini övüyor.. modern şiirin, modern resmin ve müziğin terimlerini kullanıyor.. pek bağıra bağıra değilse de, öyle kulağa da değil.. işitilsin.. özellikle de "o" işitsin diye:

Galeride fazla insan yok. Bir köşede üç kişilik bir grup, ötede iki genç kız, daha ötede tek bir yaşlıca adam.. ve, beride, oldukça yakınlarında, daha doğrusu, Raşit'in, adımlarını pek uzaklaşmamak için ayarladığı "o".. yâni genç, şık mı şık, güzel mi güzel bir kız. Ve, Raşit, tabiî, onun için konuşuyor, aslında onunla dalga geçiyor.. üstelik, bunu belli etmek isteğiyle.

Nitekim, sonunda -bu isteğin zorlamasıyla ve "sarımsaksal uyuşum" deyiminin çekimi- göz göze geldiler:

Raşit buluşundan ve genel olarak kendisinden memnun.

Kıza gelince; kızda pek güzel belirtilen bir küçümseyiş, bir bayağılama.. belki de düpedüz tiksinti!

Kan beynine sıçradı; kafası burgunlaştı ve -hep elinde olmadan, farkına bile varmadan- gözlerini (*yiyiverecekmiş gibi.. ateşler saçarak:* çok sonra Güliz'in anlatımıdır bu) açarak dik dik ve ısrarla baktı kıza.

Ama kılı bile kıpırdamadı kızın. Kaçırmadı gözlerini.. umursamadan ve tepeden bakan güzel.. böcek rengi gözlerini. Üstelik mırıldandı da:

- "İnce bir espriniz var.. siz de onu çok seviyorsunuz."

Arkasından da bir anlık, ama insanın içini, buz düşmüş gibi, ürperten yapmacık bir gülümseyiş.

Raşit'in o hasta yanı kudurmuştu; kendini kontrol diye bir şey artık yoktu. Hattâ saldırabilirdi. Arkadaşı kolunu tuttu. Ama gerekmezmiş; çünkü ayni anda -olmayacak şey- kız ona doğru bir adım attı ve başladı konuşmaya.. tam bir öğretmen gibi:

Ve, güzel öğretmen konuştukça tatlılaşıyor, öfkeyi yatıştırıyor, onun yerine ilgiyi koyuyordu.

Sanat Tarihi ve sanatın gelişimi üzerine söyledikleri, öyle el kitaplarında veya gazete ve dergi eleştirilerinde rastlanacak şeyler değildi. Bunları gıkı çıkmadan dinledi.. dinlemek zorunda kaldı. Sâdece, sıra dalga geçtiği tablonun yorumuna gelince:

- "Ne güzel" dedi gülerek, "genel düşüncelerinize söz yok. Ama sıra bir örneğin değerlendirmesine gelince iş epey karışıyor: Bu şey için.. yâni bu tablo için söylediklerini buradaki bütün şeyler veya bütün benzerleri için de aynen söylenebilir ve söylendikleri zaman da güzelliklerinden hiç bir şey eksilmez.. hiç bir şey değişmez.. yâni.. söylenmemişe eşit olurlar."

Kız acıyan, ama benimsediği, hiç değilse hoşgördüğü bir öğrencisine acıyan bir öğretmen gülümseyişi ile;

- "Öyle mi diyorsunuz?" diye sordu ve, "Gelin" dedi.

Raşit'e elinden tutup da çekmiş gibi geldi: Ötedeki resimlerden birinin önüne geçtiler. Kız başladı onu da, bir hikâye, ama deminkinden bambaşka bir hikâye anlatır gibi yorumlamaya.

Raşit, sonunda yutkundu:

- "Bütün bunlar.. bu resim iddiaları ve bu yorumlar, bana, benim

esprilerimden çok zeki şarlatanlıklar gibi geliyor.”

Kız gülümsedi gene. Hiç alınmadığı belliydi. Bu da -bu seferki halis gülümseyiş ile alınmayış da- Raşit’i büsbütün dağıttı:

- “Sâdece sizin için.. söylediklerinizi için değil; her zaman.. gazete ve dergi eleştirilerinde de öyle gelir bana.”

Ve, toparlanmaya çalışarak, bir solukta ekledi:

- “Saçma buluyorum bu şeyleri de, yorumlanışlarını da.”

Kız -adını biliyordu artık; Güliz- *saçma* üzerine, aklını bir hayli karıştıran paradoksal konuşmasını yaparken, caddede, Taksim Gezisi’nden, Liman’a ve Boğaz’ın ağzına bakan sokağa doğru yürüyorlardı.

Galeriden nasıl çıkmışlardı?

Birbirlerinin adını ne zaman öğrenmişlerdi?

Arkadaşı ne olmuştu? onunla nasıl ayrılmışlardı?

Hiç birini hatırlamıyordu Raşit. Hatırladığı, sâdece, Güliz’in güzelliğinde ve güzel sesinde, büsbütün vahşileşen bir ÇAĞ ve ÇAĞDAŞ İNSAN aforizmasıdır; başta -elbet- GÜZEL olmak üzere, klâsik değer’lerin ve değer yargılarının taşlamasıdır. Konuşmasının bir yerinde Güliz;

- “Müzelere saldırmıyorum ben” demiş ve eklemişti: “Müzelere saygım büyüktür. Mesele başka ama.. mesele, müzelere kaldırılmaları gereken sokaklarda yaşayan ve yaşanılan zamanlar içerisinde bırakılanlardır.. insan ve kavram! Ayakbağı oluyor bunlar; trafiği berbat ediyorlar; yolları tıkıyorlar; hasta arabalarına, cankurtaranlara, itfaiye araçlarına engel oluyorlar. Onların yüzünden yiyecek içecek taşıtları doğru dürüst gidip gelemiyor. Dün bugünün boğazına abanmış, nefes aldırtmıyor.”

Raşit bir şeye daha dikkat etti: Güliz konuşmasında DEVRİM veya DÜZEN ve DÜZEN DEĞİŞMESİ gibi, politikayı düşündürecek bir tek kelime söylemiyordu. Hattâ, Raşit, o, cankurtaran ve itfaiye arabalarını örnek getirirken, polis arabaları’nı hatırladığı için utanmıştı bile.

Sonra, Güliz;

- “Şurada oturalım mı biraz?” dedi: “Vaktiniz var mı? veya ister misiniz?”

Vakit? İstek?

Can atıyordu Raşit. Ama, galeride ona Bakırcılar’daki kebapçının et kokularını ve tatlı tepsilerini hatırlatan parasızlık ateş gibi düşüverdi içine.

Üstelik, kılık kıyafetinin, Güliz'in yanında büsbütün zavallılaştığını da gördü: Kızın "oturalım biraz" dediği yer, Kuzguncuk ve Kandilli korularına bakan, Boğaz'ı ayaklar altına almış, lüks gazino idi.

Ezilip büzülmeden, umursamadan; "Kibritim kalmamış" der gibi, açıkça söyledi:

- "Param yok."

Güliz de tıpkı onun gibi ve "Kibrit bende var" dercesine;

- "Bende var" dedi.

Raşit durakladı. Dişleri dudaklarında yer değiştirdi.

- "İstersen.. yâni, erkeklik gururunu kurtaracaksa, ısmarlamam; borç veririm."

Gülüyordu. Ama bambaşka bir gülüş. Sanki bir başka kızdı bu; öyle bir gülüş.

- "Ne zaman.. daha doğrusu nasıl ödeyeceğimi söyleyemem.. bilemem çünkü."

- "Eh, ne yapalım? Katlanın öyleyse ısmarlamama."

- "Ya bu kılık kıyafet? Yanınızda böyle birisi?"

- "Ooo.. bir centilmen! Vız gelir bana kılık kıyafet. Ben hep böyle giyinmem ki.. bir blucin, bir mont; tamam. Hilton'a bile öyle giderim canım isterse. Arkadaşlarım da buna göredir benim. Haydi."

- "Çok arkadaşınız var mı?"

Güliz adımını yarıda tuttu ve döndü: Bir anlık, bir saliselik ve "bana öyle geldi galiba" dedirtecek gibi, tam kadınca bir bakış. O da yetti Raşit'in kalbini hoplatmaya ve çok şey düşündürmeye.. gelecek zamanları kendisine bağlatmaya.

Hemen ardından.. kız önde yürürken, Raşit kendisini, ofsayt düdüğü yemiş gibi de hissediyordu: Yorumla bakalım şu ağızdan kaçıveren "arkadaş" ile ne demek istediğini!

Geniş bahçede fazla insan yoktu. Öndeki masalardan birisine, karşı karşıya oturdular. Kız, garsona güzel sandviçler ve çay ısmarladı:

"Bu saatlarda iki lokma bir şey iyidir."

Ve gülüverdi.. dostça. Sonra da cesur:

- "Belki de açsın? ha?"

- "Sayılır."

- “İyi. Yeriz işte. Parasız mısınız? yâni fakir mi?”

- “Oldukça.”

- “Yâni lüzumundan fazla? İyi. Ben zenginim. Yani lüzumundan fazla. Çok.”

İçinde gene bir şey kımıldamaya başlıyor, saldıracak bir şeyler arıyordu. Denedi:

- “Peder bey ithalatçı mı, ihracatçı mı? Belki de müteahhit?”

Ve, yedi gene yumruğu:

- “Hiç birisi değil. Yâni benim babam yok. Ölmüş yâni.. ben çocukken.. bebekken daha.”

- “Özür dilerim.”

- “Yoo.. gerekmez. Önemi yok yâni. Sevmeye vakit bulamamışım ki onu. Annemi de. Gene evlenmiş o. Çok güzel çok soylu imiş benim annem. Görmeye gelirdi arada bir, beni. Belliydi soyluluğu.. güzelliği de. Ama para, pul bana ne annemden, ne de babamdan kaldı. İhtiyar bir amcam vardır benim. Çok, çok zengin. Her şeyi benim sayılır.. yâni sayılır değil, öyle. Hiç bir şey istemem kendisinden; ama o bana isteyebileceğimden.. yâni istenebilecekten çok fazlasını verir durur. Dünyanın en iyi insanıdır o. O yetiştirdi beni.”

Hüzünlenmiş gibiydi ve hüzün onu çok, çok güzelleştiriyordu; ona en çok hüzün yakışıyordu. Bu da -saçma ve çağ ve çağdaş insan için söylediklerini hatırlayınca- Raşit’e şaşırtıcı, hattâ aykırı.. ve çekici geliyordu. Konuyu sürdürmek istedi:

- “Anneniz..”

Ama kız, bir pasta kırıntısıyla oynayıp durduğu çatalını tabağa atıverdi:

- “Bırakın artık annemi.”

Başını da sertçe kaldırmıştı. Sövecek gibi bakıyordu:

Al sana bir başka Güliz daha!

Öfke -yeniden- başkaldırmaya niyetleniyordu içinde; çene kemikleri oynadı, yapacak bir şeyler araştırmış gibi öteye beriye bakan gözleri hesap pusulasına takıldı ve, Raşit, ne demek istediğini çok güzel açıklar sandığı ters bir gülümseyişle;

- “Çok pahalı bu çay” dedi.

Yetinmedi, ekledi:

- “Bana gelmez.”

Bu da yetmedi:

“Beni çok aşar, düşünceleriniz gibi..”

İçindeki hırs hâlâ hoşnud değildi:

- “Sevmem terslenmeyi.. yanlış bir şey yapsam da.”

Kız, yanında kimse yokmuş gibiydi.. ya da, Raşit bir başkasıyla konuşuyordu: Böcek kabuğu rengindeki gözler denizi aşarak karşı korulara dalıp gitmişti. Raşit üsteledi:

- “Hiç sevmem.”

- “Hâşim’i sever misiniz?”

Başını birden bire ona çevirmiş.. karşılıklı, ama en belirsiz ve en romantik söyleyişlerle yapılmış bir aşk açıklamasından sonraki bir genç kız gibi soruyordu:

- “Yâni Ahmet Haşim’i?”

Sanattan, çağdan, çağdaş insandan söz ederken bir tek defa kullanmadığı bu “yâni”ler.. ve..

Susuşun ağdalaşmasına, Raşit’in düşünmesine ve yakalamak istediği havanın bozulmasına fırsat bırakmadı:

- “Ben çok severim.”

Raşit’in, şimdi, belli belirsiz de olsa, sezdiği şey ürkeklik; kaçmak isteğiydi. Yenik öfke dalga geçmeyi denedi:

- “Siz?”

Ve kelimenin üstüne basarak ekledi:

- “Yâni.. çağdaş değerlendirmeler sözcüsü?”

Karşılık tatlı ve dost bir küçümseme taklidi oldu:

- “Hıh.. ne ilgisi var onunla bu sevginin? yâni.. çağdaş değerlendirmeler ile Ahmet Hâşim’i sevmenin? ha?”

Ne bilsin Raşit? En iyisi yumuşamamak ve elden geldiğince acımasız saldırı; bir başka yanına:

- “Siz Fransızca veya İngilizce veya Almanca.. belki de hepsini birden, bilirsiniz..”

Kız araya giriverdi:

- “Almanca çok az.. yâni.. yeni başladım. Ama ötekileri ve İtalyanca ile İspanyolcayı çok iyi bilirim.”

- “Yok canım?”

Dalga geçmiyordu bu sefer; tam bir şaşırmışlıktı bu. Güliz’de sevgi yüklü bir gülümseyiş:

- “Vallahi. Yemin ettim işte.”

Ama tez toparlanıyor Raşit:

- “İyi ya.. siz onları bilirsiniz. Belki de ana diliniz gibi. Ama Hâşim? Yoksa Arapça ve Farsça da mı öğretti amcanız size?”

- “İhtiyar amcanız demek istediniz yâni.. hayır; ihtiyar amcam bana Osmanlıca öğretirdi.. Arapça, Farsça değil.”

Ve İstanbul ikindisinin denize bakarak okumaya başlayıverdi:

“Denizlerden
Esen bu ince havâ saçlarınla eğlensin.
Bilsen
Melâl-i hasret ü gurbetle ufk-ı şâma bakan
Bu gözlerinle, bu hüznünle sen ne dilbersin!
Ne sen,
Ne ben,
Ne de hüsnünde toplanan bu mesâ,
Ne de alâm-ı fikre bir mersâ
Olan bu mâi deniz,
Melâli anlamayan nesle âşina değiliz.”

Şiiri Hâşim, sanki onun için, onu böyle denize bakarken gördüğü için yazmıştı. Ve, o okusun diye yazmıştı. Raşit buna inandı. Kız, onu büyüleyen, kapıp götüren okuyuşunu sürdürüyordu:

“O belde
Hangi bir kıt’a-yı muhayyelde?
Hangi bir nehr-i dûr ile mahdûd?
Bir yalan yer midir veya mevcûd,
Fakat bulunmayacak bir melâz-ı hülyâ mı?
Bilmem. Yalnız
Bildiğim sen ve ben ve bu mâi deniz,
Ve bu akşam ki eyliyor tahziz
Ben etvar- ı hüzn ü ilhâmı,
Uzak
Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak

Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz.”

* * *

Ve, Raşit o büyü içerisinde, belki de o büyü yüzünden, düşünebiliyordu da:

Hâşim?

Peki.. ama neden çok daha güzelleri değil de, O BELDE?

Ve, neden şiirin iki yerini değişik bir sesle okudu?

O kadar da değil; kız “melâl” kelimesinin, bir, bir de son üç mısraın açıklamasında girişti:

- “Melâl?” dedi, belli belirsiz bir iç çekişle de buruk buruk gülümsedi: “Gel de anlat bu kelimeyi, bu veya benzeri şiirlerden öğrenmeyenlere! Osmanlıca-Türkçe sözlüğüne bakacak olanlara! Anlatamazsın ki.. ancak kendisiyle var olan.. açıklamaları usta yazarların metinlerinde bulunan kavramlardan biridir o. Ama, biliyor musunuz, melâl-i -sözlük anlamını bilmeseler de- yaşayan insanlar her çağda olacaktır. Primitif dedikleri şeyin anlamı bu olsa gerek. Kelimesiz düşünce olmaz. Ama duygu olur. İlkel insan.. geri insan bu işte; duygularını dile getiremeyen.. dile getirilişini de anlayamayan! Ne ise.. en, “spleen” kelimesini daha önce öğrenmemiş olsaydım, tam değerlendiremezdim. Hâşim’in melâl’ini.. başka başka şeyler; ama birbirlerinin şifresi.”

Raşit, ayni anda utancını da duyuverdiği bir hevesle, hayranlık itişiyle, bu üstünlüğe ayak uydurmak istedi:

- *“İçimde vardı Bayron’u bedbaht eden melâl.”*

- “Yahya Kemâl! Evet. Güzel hatırladınız. Yanılmışım demek!”

- “Hangi konuda?”

- “Sizin hakkınızda. Çağ değişimini kavrayamayan, ama herşeyleri ile.. özellikleri de kültürleri ile eski.. yâni geçen, dökülen, çürüyen, ya da çürütülen çağdan kopmuş insanlar vardır.. yığınla.. yâni, Türkiye’de geçilmez öylelerinden. Ben sizi... özür dilerim.. onlardan.. yâni ortada havada sallanıp kalmışlardan sanmıştım.”

Raşit heyecanlandı. Onun da yüzü pembeleşti. Kız çok ihtiyaç duyduğu cesareti arayıp da bulmuştu sanki; gene konuştu:

- “Ama bakın, en can alacak yerde bulup çıkarıveriyorsunuz bir şeyler..

Atlantis’ten.. o Kayıp Ülke’den.. ağıt bile yazamadığımız şiirimizden.. uygarlığımızdan. Düşündükçe daha anlamlı buluyorum çağırışımınızı: Melâl olmayacak serüvenlere de alır götürür.. yâni hep mahkûm bırakmaz sonsuz sürgün’e ve ayrılığa.. kendisini seçen.. veya bir mizaç gibi benimseyen insanları!”

Gözlerini aradı:

- “Sevdim.”

Neyi sevmişti?

Çağırışımını mı?

Veya, bu çağırışımın kendisine düşündürdüklerini mi?

Yoksa?

Raşit -birden bire- mûcize şehrin ikindisinde, mûcizeler ırmağı hâline gelen Boğaz’ın bu hâlinde, karşısındaki kızın, Güliz’in kendisini sevebileceğini de.. sevdiğini de düşündü.

Keklik avı

Çocuk yaşlarda idi (*İhtiyar*, “Bir milyon iki yüz seksen yedi bin otuz altı yıl önce” diye tısladı.. gülüşü taklit etti:) Atış talimleri, binicilik talimleri, güreş idmanları.. ve avlar!

Birkaç kere de keklik avına çıkmışlardı:

Çiftleşme dönemlerinde olmalıydı; içinde bir dişi keklik bulunan kafes kocaman bir ağaçta yaprakların arasına veya çalılıkların içine bırakılıyordu. Kendileri de uygun bir yere siniyorlardı.

Sonra başlıyordu dişi şakşakşıkıdak şakımaya; aşka çağırmaya erkeklerini.. deliye döndürürdü bu çağrılar onları.. *budalaları*. Sezemezlerdi tehlikeyi. (*İhtiyar*, ilk atışında, kafesteki çığırtkanlarını vurmuştu.).

* * *

(Reşit mi, Raşit mi, ne karın ağrısı) *Delikanlı*’yı defterden silip atamadığı için iyiden iyiye tedirginleşmeye başlamıştı. Arada bir, “un ufak etmek” hırsına kapıldıkları da oldu ve büsbütün çileden çıktı: “Bu kadar küçülmek!..”

Önce pes ettirmeliydi.. ki, temizletmek hak edilsin: Yenemediği için değil, yendikten sonra yok etmek! En büyüğe, yâni kendisine ancak bunu yakıştırabiliyor... hiç değilse *Delikanlı* konusunda! Asıl doğrusu ilk defa düşüyor böyle bir duruma; ilk defa karşılaşıyor bir yenilmezle.

“Ona” diye mırıldanıyor, yaz bahçesine -görmeden ve duymaksızın, işitmeksizin- dalıp gitmiş olarak, “yalnız verebileceklerimi anlattım.. alabileceklerimi hiç değil.. aldıklarım verdiklerim oldu; ona ait olanlar değil.”

Kısacası, dönüp dolaşıp gene ayni noktaya geliyordu: Ama, “geberttirmek” için değil; “geberttirebileceğini” anlatmak için!

Düşünüyordu: “Kazancı umursamamak başka, kaybı göze alamamak

başka!”

Biliyordu; kendi ağzından öğrenmişti: “Hangi mendebur öğretmişse”, *Delikanlı*, kazanç için; “Ben arpa ekmeğine razı olduktan sonra, Keyhüsrev’in bilmem nesi Darâ’nın bilmem nesinde imiş, bana ne?” diyordu. Arpa ekmeği de Acem’in fakirlik simgesi.

Ama herkesin kaybetmek istemediği, kaybetmeye katlanamayacağı bir şeyleri, hiç değilse bir şeyi vardır. Biliyordu *İhtiyar* bunu. Ve, yoksa bile verilebileceğini. O zaman hatırlamıştı işte çocukluk yaşlarındaki o keklik avlarını ve Güliz’i.

Onun, *Delikanlı* üzerindeki bu ısrarı Felsefe öğretmenini şaşırtıyordu:

- “Bu kadar ilgilenecek nesi var?”

Bu soru *İhtiyar*’ın yüreğini -merhametten- parça parça etmiş gibiydi; anlayışsızlığın bu kadarına -sanki- dayanamıyordu:

- “Keyfinize bakın siz, keyfinize bakın.. dert etmeyin böyle şeyleri.”

Bu bambaşka bir güreşti; tadı da, üslûbu da ona göre. *İhtiyar*, kendisini, “altın kemer”ini ortaya koymuş şampiyonlar şampiyonuna benzetiyordu. Ve, bu tenezzüle zorlandığı için öfkelenmekte haklı buluyordu: “Bu kadar küçülmek!..”

Ama Güliz -yalnız Güliz- anlıyordu onu. Ve Güliz -elbette- görevini de iyi biliyordu:

Ya bırakılamaz sevgili olacaktı, ya da, yenilmesi hırsla istenen, ama bir türlü alt edilemeyen tartışmacı; yâni gururun tedirginliği! Gidişat hangisini gösterirse!

Her görevinde olduğu gibi dürüsttü Güliz; sorumluluğuna sımsıkı bağlıydı; ücretini fazlasıyla hak etmeliydi:

Galeri hikâyesini de, “O Belde” sahnesini de, kelime sektirmeden ve dalga geçmeye veya övünmeye kalkışmadan, “üstün bir objektiflik”le, kısacası, kendine has üstünlükle, *Delikanlı*’nın mimiklerini, ses tonlarını bile atlamadan “rapor”ladı.

İhtiyar, hâlâ yaz bahçesine -görmeden, duymadan, işitmeden- dalıp gitmiş, sanki dinlemiyordu. Sonunda, gene dönmeden:

- “İyi ya” dedi, “devam.. bildiğin gibi.”

Güveniyordu kıza.. her zaman olduğu gibi:

Ne değersizleşecek kadar kolay, ne de erişilemeyecek kadar yüksek! her

an yakalanabilecek gibi ve yakalamak hırsını her an daha da körükleyerek, Güliz'in virtüozitesi idi bu.

* * *

Görevi verirken, *İhtiyar*, hiç bir çizgisine ihanet etmeden, *Delikanlı*'nın portresini çizmişti. Bir karakter bu kadar ustaca belirtilebilirdi: Güliz bunu, daha galeride gördü.

Arkadaş telefon ettiği zaman, Divan'daki bir çay randevusu için hazırlanmış, evden çıkmak üzereydi. *İhtiyar*'ın konuya verdiği önemi biliyordu; telefonla pastahaneyi buldu, özür dileyen bir not yazdırdı ve doğru görev yerine gitti.

Şimdi, *İhtiyar*'a raporunu verdikten sonra, Araba vapurunda, spor Şevrole'sinde düşünüyordu:

Delikanlı'nın, *İhtiyar*'ın çizdiği portreye tek uymazlığı, onun söylediğinden de yakışıklı oluşuydu. Şöyle bir göz ucuyla bir bakmış ve; "Yanında böyle bir adamın bulunmasını herkes ister" demişti. Olgun bir görünüşü de vardı *Delikanlı*'nın; "Yalnız ve çok çekmiş kimselerin olgunluğu bu."

Böyle düşünmüştü. Oyun çetin geçeceğe benzerdi. Anlamıştı bunu. Hâlâ anlayamadığı şey ise, o bahçede Hâşim'i ve O Belde'yi nereden çıkardığı idi.

Oyunu tadlandırmak için?

Denebilirdi; ama, o anda içinden geçirdiklerini de iyi hatırlıyordu; denize.. dalgın ve mahzun.. alabildiğine romantik.. bakarken:

"Pekii, kızım Sıdıka.. rol, mol gereği değil deee, sen bu oğlanı.. imkânı yok ya.. diyelim kiii, gerçekten seviverdin, tutuldun, vuruldun, yandın gitti ona! ne olacak o zaman? söyle bakalım Sıdıka hanım kızı benim!

"Deniz de o kadar güzel ki, namussuz.. deniz ve ikindi üzeri! Bir an işte.. gene oyun elbette: Gerçekten sevdiğimi, vurulduğumu kabul ettim; yandım; dertler, elemler, kederler sardı içimi. Ne kadar tadlanmıştı oyun: Romantiklerin o genç kızları gibi sevdiğimi düşündüm. Ve.. elbette.. bununla birlikte onu.. *İhtiyar*'ı düşündüm; ondan kurtulamazlığı düşündüm.. onun bağışlamayan, göz yummayan gücünü düşündüm. Ve aklıma, bu düşüncelerin eki imiş gibi, Hâşim, Hâşim'in O Belde'si ve o "mâi gölgeli" beldesinden ebediyen.. ölünceye kadar ayrı ve sürgünde kalmaya

mahkûmiyeti geliverdi. Biz.. yâni ben.. *İhtiyar*'ın elinde, sevginin, aşkın ve kendim olma'nın sürgünüydüm. Ha Faust'a Mefisto, ha bana o!

"Bunu düşündüm.. acı acı. Okudum O Belde'yi. Bir ağıt gibi. Ve yalnız kendim için değil, tanıdığım, tanımadığım binlerce genç kız ve genç erkek için..

"Ama, ı'ıh dedim; olmaz Sıdıka kızım, dedim. Toparlandım.

"Eğer.. o, kendisi anlatmasaydı Acem'in arpa ekmeği hikâyesini -elbette- bu kadarı bile olmayacaktı: Oyun içinde oyun bana göre değil ki.. ama anlattı işte. Ben de o zaman vardım sırrına o ölümsüz çoban mısraının, yâni koca Yunus'un sırrına: *Bir ben vardır bende benden içerü!"*

Yanakları pembeleşmiş mi idi ne?

Pencere zaten açıktı; kapıyı da araladı: Boğaz rüzgârı yüzünü ve boynunu yıkasın istiyordu.

* * *

"Merhaba."

- "Gelin."

Raşit, dünden sözleştikleri gibi, Kabataş İskelesi'nin çıkışında idi. Güliz'in eğilerek açtığı kapıdan bindi. Daha yerleşirken de tekrarladı: "Merhaba.. dedim."

Güliz arabayı -hiç de sıkışık olmayan- ana caddeye çıkarmak için, sırf dikkat kesilmiş gibiydi. Raşit de, eğilerek, sola baktı ve onun dikkatini abartılmış, bekleyişini ise gereksiz buldu; bu arada kızın yüzünü iyice görmüştü:

- "Sıkkın görünüyorsun.. pek."

Hızlı bir kalkış.. direksiyon fırıldak gibi.. güzel ellerinde.. dudaklar gergin ve içe çekilmiş gözler kısık. Lastikler asfaltı çığlık çığlığa yırtarken.. dişlerini göstermeden;

- "Siz de keyifli.. pek" dedi.

Şaşılacak şeş; Raşit gerginleşmedi. Güldü üstelik: Neşeliydi, keyiflendi:

- "Haydi ikimiz de sebebini söyleyelim. Ben hazırım. Heeey.. çok hızlı gitmiyor musun?"

- "Keyfinize bakın siz."

Ve ekledi:

- “Gaz pedalını daha dün öğrendiniz. Dün bir, bugün iki; çırak ustasına öğüt veriyor.”

Raşit o zaman gerginleşti. Usta, çırak sözüne değil, “keyfinize bakın siz”e! “keyfine bak, keyfine” çağrışımıyla. Sustu.

Çınarlar, duvarlar, insanlar, sollanan arabalar geriye doğru devriliyor ve susuyorlardı.

Ve, Güliz düşünüyordu:

“Oyun ne kadar tadlanabilir.. romantiklerin o genç kızları gibi sevebilirim. Ama *İhtiyar*’ı düşünüyorum.. hep. Ondan kurtulamazlığı düşünüyorum.. hep: Onun bağışlamayan, göz yummayan gücünü.. hep. O Belde var.. bunu biliyorum.. gidemeyeceğimi.. zi de...”

- “Lütfen yavaş, Güliz.. lütfen.”

- “Karışma be!”

Peki, bu hangi Güliz? Sinmiyor ama:

- “Durdur arabayı.”

Gaz pedalı rahatlıyor.

- “Peki, peki. İyi mi böyle?”

Ve, Güliz düşünüyor:

“Ha Faust’a Mefisto, ha bana o! Ama.. hangi bana? Anlaşmayı dokuz yaşındaki çocuk yaptı. Göğsü tahta gibi idi onun. Onu kandırdı namussuz.”

Kasıtla.. görmek için değil; bir klâkson yüzünden.. dikiz aynasına bakıvermişti: Kıvılcımlanan.. ve buğulu gözlerini gördü.. aralık ve nemli, pırıl pırıl.. vahşi dudaklarını gördü.. yanaklarındaki yakamozları gördü.

Ve -güya- aynayı ayarladı, gerdanını ve göğsünün yukarılarını gördü.

Düşünüyordu Güliz:

“O değnek gibi çocuğun elinden benim adıma imza aldı.”

- “Çay içmeyecek miyiz?”

Akıntı Burnu’nu geçiyorlardı.

- “Emirgân’da.”

“O Belde”ye takılıyordu aklı.. gene. Fakat aklına gelenler başka şiirlerdi: Önce “Savaşçı”, sonra da “Sevgi”.. *İhtiyar* vermişti bunları.. avını iyice tanısın diye. Tanımıştı işte. Ama o, “tanıyorum işte” diyebildi, ancak.

Gözucuyla, hırsızlama, baktı: *Delikanlı*’nın profili, belli belirsiz sislenmiş yeşillerle mavilere düşüyordu. “Sevgi”yi -hüzün ve heyecan

karışımı, o çok az varılan duygu karışımı ile- hatırladı:

“Erkenden gel;
İpek -çiçeklerinin açılışını seyrederiz;
Mor, pembe, sarı, beyaz.
Güzel şeyler düşünüyor insan.
Sekiz bin yıl önceki gibidir deniz.
Hatırlarsın;
Güneşler taşırdı minicik dalgalar,
İlk buğdayı ektiğimiz yere,
Her güneşte mutluluklar, umutlar vurulmuş denklere.
Gene öyle oluyor deniz, gün doğarken;
Erkenden gel, gecikme:
İpek - çiçeklerinin açılışını seyrederiz;
Mor, pembe sarı, bembeyaz.
Biraz daha kal.. birazcık daha:
Göreceksin;
Önce çatısı, sonra delişmen pencereler ve serin balkonu,
- Büyük peygamberler doğmadan önce düşündüğümüz-
O masal ve şarkı tüten ev,
Bir de bakıyorsun bitiveriyor olduğu yerde,
Göreceksin.

Ne olur daha kal, birazcık daha.
Hep böyle yaparsın..
Yüzyıllardan beri sen.. her gelişte.
Senin yüzünden işte,
Salgınlar, hınçlar, savaşlar;
Senin yüzünden beyhûdeleşir peygamberler işte!
Hep böyle yaparsın,
Kalmazsın biraz daha,
Yüzyıllardan beri, her gelişte.

Erkenden gel, gecikme.
Ne olur, bir dönem kal!
Hep böyle yaparsın.. her gelişte..
Bunca dert, bunca yara ve yoksulluk ve vebâl,
Ve -gök ekini biçer gibi- erken ölümler
Senin yüzünden işte!”

* * *

Büyük, mermer çeşme.. üstünde, henüz okunmamış ve hiç bir zaman okunamayacak bir yazıyla yazılmış gibi, ilk insandan beri aranan mutluluğun şifresi!

Raşit ısrarla yazıya bakıyor; sökmeye çalışıyor. Bir okuyabilse! Ama okuyamayacağını, o şifrenin çözülemeyeceğini biliyor. Güliz'in "keyif" dediği neşenin artık zerresi yok. Kederli sanılacak kadar ciddî. Dalgın değil, düşünceli.

- "Haydi söyleyin bakalım."

İkinci çaylarını içiyorlardı; Dünya'nın en güzel ırmağına ve yamaçlarına karşı... Dünya'nın en yaşlı çınarının altında.. en eski türküleri dinleyerek.

- "Neyi?"

- "Sebebini.. keyfinizin. Ben hazırım demiştiniz."

- "Önemli değil."

- "Hiç de öyle görünmüyordu ama."

- "O zaman. Onunla gelmiştim.. size.. Yalnız o vardı."

- "Söyleyin gene öyle olur.. haydi."

Raşit yutkundu ve barış teklifine uydu:

- "Yeni bir iş buldum.. çok iyi."

Biliyordu bunu Güliz; nemrutluğu da bu yüzdendi.. oyuna düşürülüşünden habersiz, bayram yapıyordu "budala". Ama, gene de sevinci noksansız taklit etti:

- "Ooo.. bu çok güzel işte. Eh.. ıslatırız."

- "Ne zaman emredilirse.. meselâ, bu akşam!"

- "I'ıh, bu akşam olmaz. Perşembe?"

- "Oldu.. perşembe."

- "Hadi şimdi derse."

Hesabı -dört çay bir lira, yirmi beş kuruş da bahşiş- Raşit ödedi.

Büyükdere'den sonra, içeriye doğru açılan vâdiye saptıkları zaman yer değiştirdiler; direksiyona Raşit geçti:

Birinci vites.. ikinci vites.. üçüncü.. dördüncü.. gaz kes.. vites düşür.. dur. Geri vites.. ağaca paralel, geri geri park et. Dikkat.. heey, ne yapıyorsun.

Güzeeel.. oluyor işte. Acemi sende!

Ve, nihayet:

- “Bugünlük bu kadar yetişir. Sana bir şey söyleyeyim mi? oldu bu iş. Haftaya muayenelerine başlayabilirsin, ehliyet için. Hadi yola sen çıkar arabayı.. Büyükdere’ye kadar kullanırsın.”

Üzerinde “niçin” diye durmadan, Güliz öyle dediği için, araba kullanmanın “çok önemli ve gerekli” olduğunu kabul etmiş;

- “Çok kolay.. ben sana on günde öğretirim; çünkü ben beş günde öğrendim” deyince de, daha çok bu tatlı şaka yüzünden, ders almaya râzı olmuştu.

* * *

Sayılı yayımevlerinden birisiydi bu. İşten hiç anlamayan, ama zengin mi, zengin bir adam yeni devr almıştı. Söylediklerine göre, eski patron Bâb-ı Âlî’nin en iyi kitapçılarından birisiydi ve akıl almaz olaylar sonunda iflâs etmişti:

Kitap deposunda su baskını.. kâğıt deposunda yangın.. dizgi ve baskı makinelerinde ardarda gelen önemli ârızalar.. ısmarladığı makinelerin döviz, gümrük, kredi işlerinde olmayacak aksaklıklar.. kâğıt tahsislerinin şıp diye kesiliverişi! Sonunda da o güzelim ve köklü kuruluş bir varmış, bir yokmuş!

Raşit dizgi ve düzeltme servisine gidip gelmeye başlar başlamaz öğrenmişti bu hikâyeyi. Aslını anlayamadı ama. Doğrusu, pek ilgilenmedi: Güliz’i düşünüyor, havadan gelen bu piyango benzeri işin mutluluğuyla gözü hiç bir şey görmüyordu. Uzun süre, düşünü kurduğu yaşayışa kavuşmuştu: Aşk, ilk ergenlik günlerinden beri içinde idi.. var oluşunun ekseni gibi. Ve ölçüsüz gururunun ikinci bir adı olarak: Her şey aşka lâyık olmak, aşkı hak etmek içindi. Sabırla ve titizlikle.

Çerçeve boştu; ama önemi yoktu bunun, portre nasıl olsa ortaya çıkacaktı, sevgili elbette gelecekti. Bir tek kız arkadaşı olmadığı, olmayacağı ve olması için bir şeyler yapmadığı ve yapabilecek durumda bulunmadığı halde hep inanmıştı buna. Daha doğrusu bir inanç bile değildi bu; en kesin gerçeğin kavranışı gibi bir şeydi: Belli vakit gelecek, gün doğacaktı.

Doğmuştu da işte: Güliz’in bu önlenemez alınyazısı olduğunu, önce hırçınlıklarla, tedirginlikler, hattâ korkularla düşündü. Hayır, aradaki kültür, çevre ve servet farkı yüzünden değil.. bunları, söz konusu oldukları zaman

bile umursamadı. Bütün mesele kendisinde başlayıp kendisinde bitiyor, daha doğrusu düğümleniyordu: Aşka lâyık olmak.. aşkı haketmek! Güliz'le beraber şuur üstüne çıkan bu idi.

Bir şeyler yapmalıydı o. Ama ne?

Üstünlüğünü.. üstün, çok, çok üstün olduğunu ispatlamalıydı. Ama nasıl?

Devlerle savaşmalıydı. Ama devler neredeydi.. ve dev ne idi?

Elbise yaptırmış, gömlekler, kravat ve papuç almıştı; çoraplar, kilotlar, fanilalar, mendiller almıştı. Utanıyordu bundan, ama daha çoğunu da almak istiyordu.

"Avans" kelimesinin kendisiyle ilgili olarak söylendiğini ilk defa işitiyordu. Aklından bile geçirmediği halde, müessese müdür söylemişti:

- "İhtiyacınız varsa söyleyiniz bana; avans verdirtebilirim, Raşit bey."

Ve, pek zarif bir şekilde, üstünü başını düşündürtmüştü. Dahası da var: Beyoğlu'ndaki bir markete kart yazdı:

- "Tanırlar beni orada. Düşük taksitler yapmalarını rica ettim. Bir boş vaktinizde gidin."

Öyle bir şey söylenilmemişti; ama ona düzeltme servisinin şefi gibi davranılıyor, ayrıca basılması düşünülen veya teklif edilen kitapların bazıları için oyu soruluyordu. Bunların ayrı bir ücreti de vardı. Kısacası düze çıkmıştı. Bu da, onun için asıl dâvanın başlangıcı oluyordu.

O gün, Güliz'le dolu, Güliz'e giderken, birden bire, *İhtiyar*'ı ve *İhtiyar*'ın bir sözünü hatırlayıverdi: "Kaybedecek bir şeyi olmayanların şirretliklerini cesaret sanıyorlar.. aptallar. Cesaret.. ve kahramanlık değerli bir şeyler elde edebilmiş kimselerin üstünlüğü.. ve ayrıcalığıdır. Kelle koltuktaymış.. mendebur! can'ının beş para etmediğini kendisi de biliyor da onun için kellesi koltuğunda."

Önce yadırgamıştı bu anlayışı ve mantığı. Öfkelenmişti hattâ, çünkü - doğrudan doğruya olmasa bile- söz buraya "eylemciler"den gelmişti. Ve o günler Raşit'in savaş bayraklarının dalgalanmasını, madalyalar konmasını daha bir hırsla istediği, ama bu savaş birliklerine hangi askerlik şubelerinden gidileceğini bilmediği dönemlerinden bir başkasıydı işte: Gazete haberlerinden, sâdece onlardan ve o kadarcık tanıdığı "eylemciler"le bir düşünce, bir inanç bağlantısı yoktu. Daha ötesi, onların düşünce ve inançları nelerdir, hattâ gerçekten ve gerçek bir değer taşıyan bir düşünce ve inançları

var mıdır, bilmiyordu. İşin bu yanını umursamadığını da söyleyemezdi. Ama önemsiyordu ve özeniyordu. Bu yüzden de *İhtiyar*'ın o çarpıcı aşağılamasına ayni üslûbla karşı çıkmış, horozlanıvermişti.

Şimdi ise ayni söz ona bambaşka şeyler düşündürüyordu.. korkuyu andıran bir tedirginlikle:

Bu "gardrop zaafı"ndan utanmak yeterli miydi?

Ya o "bir kat elbise daha" heveslenmeleri ve "şu kravat o gömleğime ne güzel gider" benzeri, kendi kendisine yabancılaşmalar?

Ve -elbette asıl önemlisi- Güliz?

"Ben arpa ekmeğine râzı olduktan sonra Keyhüsrev'in bilmem nesi Darâ'nın bilmem nesindeymiş, bana ne?"

Söylemek ne kadar da kolaymış! ortada bir Güliz.. *İhtiyar*'ın söyleyişi ile, değer verilen bir şey olmadıkça!..

İnsan'ın "kelle"den değerli saymaya can attığı ne kadar da "şey"i var!

Tedirginlik gittikçe koyulaşıyordu.. adımlarını -Güliz'e doğru yürüyüşünü- tutuklaştıracak kadar:

Acaba.. birtakım düşünceler, inançlar gibi.. Güliz'ler de insan'ın kendi değersizliğini.. beş para etmezliğini sezişinden mi doğuyor?

- "Aşk ve aşkın sebep olduğu kuruntularla Don Kişot'luklarda mı bir erzats?"

"Ben arpa ekmeğine râzı olduktan sonra.."

Saata baktı: Bir sonraki trene binebilirdi; yâni, en azından, yirmi dakikası daha vardı. Güliz onu Florya istasyonunda bekleyecekti.

Gar'a girmedi; araba vapuru iskelesine gitti. Denizde, az ötesinden Boğaz'a açılan yerlere kadar, minicik dalgalarda kum gibi güneş kaynıyordu; gözleri kamaştı. Yumdu onları. Ve, az ötesindeki sandalda kızartılan kofanaların -bir vakitler ağzını sulandıran, çene kemiklerini kenetleyen- kokularından ve cızırtılarından başka bir şey duymadan, işitmeden sancılı muhasebesine kapandı:

Bir vakitler?

Hangi bir vakitler? daha dün'e.. bir buçuk ay öncesine kadar, bu kofana veya palamut veya istavrit veya hamsi cızırtıları ile kokuları, yalnız ağzındakileri değil, bütün salgı bezlerini gaddarca tahrik ederdi. Ama çenekemikleri vardı o zaman.. kerpetenle çekilmiş gibi gerilen kapakları

vardı burun deliklerinin.. “pöhh” diye boşaltıp “hıhhh” diye yenileyebilirdi ciğerlerindeki -içindeki- havayı!

Peki ya şimdi? yâni Güliz’den sonra?

Vitrinleri, lüks lokantaları, *batılı ve çağdaş* yöntemlerle çay veya içki servisi yapılan gazinoları, pasta salonlarını, *cafe*’leri düşünürken?

Şimdi ona ihânet eden yalnız salgı bezleri değildi; daha kalleş, daha başına buyruk bir şeydi. Ve, artık, çenekemikleri de, burun delikleri de eskisi gibi yardımcı olmuyorlardı ona.

Umut verici bir nokta: “Yalnız adam gururu” her ne kadar evcilleşmiş görünüyor veya evcilleşmeye yetenekli davranıyorsa da, ayni “yalnız adam”ın kuşkuculuk ve güvensizliği hep tetikte, hep emre hazır, olduğu gibi duruyordu; tehlike’yi görmek, tehlike’den başka bir şey görmemek ve sâdece tehlike görmek için!

Görev başına geçmişti işte:

“Vız gelir bana kılık kıyâfet. Ben hep böyle giyinmem ki.. bir blucin, bir mont; tamam. Hilton’a bile öyle giderim canım isterse. Arkadaşlarım da buna göredir benim.”

Peki, öyle de, bu kız -ilk haftalardaki bir ikinin dışında- neden hep mevsime, vakitlere ve çevreye uygun -hepsi de Paris Mode’dan veya Elle’den- kıyâfetlerle oldu yanında?

Ya, kız, erkek, arkadaşlar?

Ve -yalnız giyim, kuşam mı?- yenilenler, içilenler?

Güliz, artık, “ben yalnız bu akvaryum’da mutlu olabilirim” demek ister gibiydi.

Dahası da var: yeni -tatlı bir gri idi- elbisesini ilk giydiği gün: “Oooo.. benim lâcivert, pembelerimle ne güzel uyuştu!..”

Açıkça mutlanmış.. gururlanmış görünmüştü kız. Arkasından da; “Sana bej ve taba kostüm ne gider ama.. bomba gibi olursun” benzeri sözler.

Bunları, dalına basmak, kışkırtmak için yapılmış şakalar saymıştı. Şimdi ise ayni sözler, söylendikleri anda unutulup gitmiş olan daha başkalarını da hatırlatıyordu:

“Para mı? ondan kolay ne var? Sen bile, istesen para içinde yüzersin.”

“Hatırlar mısın; daha bir, iki ay önce sanki sen Ferhat’tın, para da Şirin. Oysa, bak, küçük parmağını bile oynatmadan, iyi, kötü kazanmaya başladın.

Bir de istesen..”

Bunlar, demek ki, konunun gollük paslarıydı; gözlerini güneş denizine aralarken mırıldandı:

- “Bende o kafa ne gezer!..”

Kendisini, nice zamandır, kanatlanmış, aptalca uçuyor saydı. Çünkü müessese müdüründe de Güliz’e paraleller belirmeye başlamıştı:

“Nasıl, nasıl Raşit bey? bu düşüncenizi sakın patron duymasın; bu kitabı basacağı için çocuklar gibi seviniyor o. Sakın açıklamayın kararınızı. Aksine, övün övebileceğiniz kadar.”

Ve, patronun beğendiği kitap için olumlu rapor vermeyen arkadaşın hikâyesi: İşine son verilivermiş zavallının!

Hemen ertesi gün de, Raşit’in muhasebedeki durumunu bildiren bir pusula.. bir soruyla birlikte: “Çektiğiniz avans miktarı şimdiye kadarki uygulamalarımızı aşmış bulunuyor. Ne şekilde kapatmayı düşünüyorsunuz? lütfen bildiriniz.”

Muhasebe şefiyle yaptığı konuşmayı hatırladı: Adam, Raşit’in teklifini komik bulmuştu. Gülerek: “Bu benim yetkimi aşar; müdür beye söylemeliyim. En iyisi siz konuşun onunla; bu daha doğru olur. Zaten avanslar onun emri ile verildi.”

O pusula ve bu konuşma ile kapıldığı paniği de hatırladı: Yeni bir şeyler almayı.. ve.. Güliz’le beraberliklerini daha da sıklaştırmayı kurduğu günlerde bordroya, avans kesintisiyle kuşa dönmüş bir ücret için imza atmak!

Ama, müdür bey eski müdür beydi; kuruntularının aksine, canavarlaşmamış; daha da yakınlaşmıştı:

“Ooo.. saçma! Peki ne yiyecek, ne içeceksiniz? Olmaz öyle şey.. konuşurum ben”. Eklemişti de: “Tam ben size, gelirinizi yükseltecek ek bir iş düşünürken..”

Bu “ek iş” de üç gün önce belli olmuştu: Yayımevi bir dergi çıkarmaya karar vermişti. Hazırlıklar, aşağı yukarı tamamdı. Yayım Müdürü de Raşit olacaktı.

“Fakat hiç anlamam ki ben.”

“Anlanılacak değil, öğrenilecek bir şeydir bu. Beş günde öğrenirsiniz. Size, başlangıçta, Bâb-ı Âlî’nin en usta sekreteri yardım edecek.”

Sokağın bu en usta sekreteri ile dün tanışmış, sabahleyin de ikinci dersi

almıştı. Bu arada, şöyle bir göz attığı yazılar, şiirler ve hikâyeler de -imzalarıyla birlikte- bir tuhaf gelmişti ona.

Bir tuhaf?

Ama üzerinde durmayı göze alamadı; kaçtı.. Güliz'in hediyesi olan saata bakarak.

Tirene ancak yetişecekti: Kofanaları ve denizi sesleriyle, renkleriyle, görüntüleriyle arkada bıraktı.. ama, bütün bu hatırladıklarının arkasında -pek silik de olsa- beliren *İhtiyar*'ın portresini değil. *İhtiyar*, bir "Kırkıncı Oda" merakıyla birlikte hep onunla birlikte kaldı.. Güliz'le yemeklerini yerken bile.

* * *

Yemekte, "dalgın görünüyorsun" dedi Güliz. Bunu, kulübe gelirken arabada da sormuştu. Raşit gene sustu.

- "İçmiyorsun da."

Delikanlı çatalını bıçağını bıraktı. Sandalyesini bir parça geriye çekti. Ayaklarını uzattı. Gülümsedi:

- "İpe sapa gelmez düşünceler."

- "Örneğin?"

- "Meselâ.. meselâ Sirkeci'de, Eminönü'nde, Karaköy'de, hani kofana, istavrit filan kızartırlar sandallarda.. kurum bağlamış saçlarda? yağ ne yağıdır ve kaç kere kullanılmıştır, Allar bilir.. kararmış gitmiştir. Birisi söylemişti bana; ikinci, hattâ üçüncü sınıf lokantalar iki üç gün kullandıktan sonra onlara satarlarmış. Bu nefis yemekten sonra hatırlattığım için özür dilerim. Ama ben düşündüm ki, o kızartmaların tadı, neden deminki halis, muhlis levrekte yok? Sahi neden?"

Güliz'in gülümseyişi solar gibi oldu; ama ayni anda daha da parıldadı:

- "Başka?"

- "Başka ne olsun?"

- "Bilmem.. sen söylemelisin."

- "Seni de düşündüm."

- "Bu güzel işte."

- "Yok.. sanmam."

- "Ooo!"

- "Değil, değil.. yâni o kadar da aykırı değil. Ama gene de özür

dilemem gerek; çünkü düşündüğüm tam mânasıyla sen değildin.. kıyafetindi.”

- “Sevmedin mi?”

- “Mümkün mü? Sevmek kelimesi yetmez bile. Şahâne gerçekten. Kumaş, biçim ve biçki! Zaten bütün giysilerin böyle. Çoktan beri, yâni giyimini gördüğümden beri, gözlerim dört açılmış, caddelerde, salonlarda hep hanımlara bakıyorum. Bir bakıma bütün o şık ve zarif hanımlar gibi giyiniyorsun; ama hiç birisinde, seninkilerin benzeri yok. Dışardan mı giyinirsin?”

Güliz’in gülümseyişi bu sefer tam anlamıyla soldu:

- “Evet? başka?”

- “Var daha..”

- “Söyle. Bir şeyler anlar gibi oldum. Yardım et.”

- “Peki.. Meselâ şu konyak..”

- “Kalleş. O daha yeni geldi. Sen yemektekileri.. bile değil, seni, bana gelirken dalgınlaştıranları anlat.”

- “Kalleşlik değil. İnan. Hepsi birbirine bağlı: Ha yemekteki şarap, ha bu.. Napolyon.. konyak. O şarabı da bakkallarda bulamazsın. Değil mi?”

- “Bulunmaz pek.”

- “Pek değil; bulunmaz. Biliyorum. O mühim değil. Şef garson şarabı övünce heveslendim ve bu hevesle içtim. Ama daha kadeh bitmeden de gene sandal balıkçılarını hatırladım: Bir gün, bir arkadaşımla, günlerce hayalini kurduktan sonra, elimize para geçer geçmez kıyıya koşturmuştuk.. bir şişe Marmara Şarabı ile. Bunu da düşündüm işte.. nerde o, nerde bu kalite üstü kalite şarap dedim. Özledim onu.”

Kulübün Marmara’ya açılan taraçasında idiler.. en güzel çiçeklerin, bakımlı ağaçların ve kocaman bir havuzun karşısında. Denizin değil.. çinilerle kaplı havuzun maviliğindendi Raşit’in “Mâi Belde”yi hatırlayışı. Güliz için de böyle olmalıydı bu; çünkü Güliz, aylarca önce “O Belde”yi okuyan Güliz’in o an çekilmiş resmi gibiydi: Raşit ona doğru eğilerek, kısık bir sesle okudu:

“Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak,
Bu nefy ü hicre..”

Bırakmadı Güliz:

- “Kes.”

Dönüvermişti. Gözleri çakmak çakmaktı. Burun kanatları -pespembe- titriyordu. Sonra, öfke yalvarmaya dönüverdi.

- “Lütfen.”

Sustular. Artık ikisi de ötelere -ama görmeden- bakıyorlardı. Güliz kadehe uzandı:

- “Sen de iç.. lütfen. Belki bulursun o tadı.”

Raşit içmedi.

- “Öyle olsun. Öyle oldu, öyle olsun. Mevlânâ’nındır bu: Öyle oldu, öyle olsun.”

Bir yudum daha içti konyağından. İçini çekti.. ardarda.

Raşit anlatmak istediğini anlattığına inandı. Güliz’in hâli, ona bir itiraf ve özür dileyiş gibi geldi; bu yüzden de daha açıklığa yöneldi:

- “Daha başka şeyler de düşündüm; meselâ başıma ikide bir konup kalkan Devlet Kuşları’nı düşündüm.. birtakım raslantıları düşündüm. Ve.. devlet kuşlarının da, raslantıların da en muhteşemini.”

Güliz telâşla döndü: Acı çekiyor gibiydi. Ona göre bir sesle:

- “Beni karıştırma.”

Hiç bir lütfen’in, hiç bir ağızda belirtemeyeceği bir yalvarıştı bu. Ama söyledi sözünü:

- “Evet; seni de düşündüm. Yâni kendi pimpirikliğimi düşündüm. Peki; geçelim. Daha başka bir meselâyı anlatayım: Bana verilen.. benim dehâma ve üstün yeteneklerime verilen neşriyat müdürlüğünü düşündüm. Biliyorsun onu, değil mi?”

Bakıyor ve bekliyordu. Söke söke de aldı cevabı:

- “Evet.”

- “Senin için, raslantıların ve devlet kuşlarının en muhteşemi dedim, demin. Öyledir de.. kompliman değil bu. Sen benim umabileceğim en.. büyük şeysin.. büyük işte.. umulmayan.. umamayacağım. Ama, daha da şaşırtıcı bir raslantı da var, değil mi? Senin yaşlı ve çok, çok zengin amcan benim eski profesörüm çıktı. Öyle mi?”

Cevap vermedi Güliz. Yüzünde de evet veya hayır anlamına alınabilecek bir değişiklik olmadı.

- “Amcan veya değil.. Değilse, o veya amcan veya bir başkası.. ama

mutlaka, bir iblis var ortada. Bu da, biz yokuz demektir.”

- “Biz varız.”

Bir fısıltıydı bu. Raşit’e söylenmemişti. Kendisinden de o kadar uzaklaşmış gibi, ekledi:

- “Olmalıyız.”

Raşit kelimeyi işitmişti. Ama o kadar yabancı buldu ki, bir türlü yorumlayamıyordu. Zorladı kendini, gene bir anlam veremedi. Sonunda sordu:

- “Ne dedin?”

- “Hiç.”

İki yudum arasında kalmıştı bu “hiç”.

- “Konyak gerçekten nefis.. iç.. hadi, benim için iç.”

Anladı içmeyeceğini.. ve, kalkmak üzere olduğunu:

- “Bir dakika. Ayrı ayrı çıkmak olmaz. Lütfen.”

Telaşlanmıştı. Ama gene de kalan konyağını bitirdi. Tuvaletten döndüğü zaman gördü Raşit: Makyajını tazelememiş, tamamen silmişti. Ve böyle çok daha güzeldi.. dayanılmayacak kadar. Duyduğu sevgiye dayanamayacağından korktu *Delikanlı*.

* * *

Güliz, *İhtiyar*’a her şeyi, her zaman olduğu gibi, bütün ayrıntıları ile anlattı. Ama, son bir aydır nasılsa öyle, duygularından bir kırıntıyı bile sezdirmeden.

- “Demek böyle.. ayrı dünyalar ha? vay kerata vay!..”

İhtiyar ellerini uğuşturuyordu; keyften dört köşe olduğu belliydi. Oysa Güliz onu köpürecek, küplere binecek sanmıştı.

- “Telefon et kel felsefeciye.. hemen. Dergideki iş için ısrar etmesinler. Yayımevindeki işine son vermesinler. Çekip gitmekte direnirse de def olup gitsin. Ama, tazminat mazminat diye yüklüce bir şeyler versinler.”

Güliz söylenilenleri yaptıktan sonra izin istedi.

- Git elbette. Yalnız içindeki aşkın sönmez bir ateş olduğuna inandır o mendeburu; anlaşıldı mı?”

* * *

Güliz, araba vapurunda düşünüyordu: Gerçekten aşk mıydı bu?

Yok canım demeye dili bir türlü varmıyordu. İlişkinin duygusal yanını, uzun süre, "*İhtiyar*'a bir kazık" diye dalgaya alarak geçiştirmeyi başardı. Üstelik, hiç bir zaman unutamayacağı, unutamam dediği "Sarı çiyan" serüveni de yüreklendiriyordu onu; çünkü bu serüvenin bölüm başlığı mermere kazılmıştı: Aşk genç bir kız için tutmuş bedduadır!

Gözünde aşk o kadar iğrençleşmişti ki, genç erkeklerden tiksintisi ve, paralel olarak, soğukluğu geçen yıla kadar sürdü. Aşk'ı yücelten, kutsallaştıran, hattâ sâdece önemseyen tanıdığı kızları budala ve zavallı buluyor, öylelerini konu alan romanları, hikâyeleri, piyes ve filmleri de küçük görüyordu; ergen kızların ahmakları için düzenlenmiş yutturmacalar sayıyordu. Akranları arasında konu açılınca kimsenin gık diyemeyeceği bir materyalist idi o.

Bir yıl önce -yarı görev gereği, yarı merak veya, belki de, itiraf edemediği bir tahrik- *İhtiyar*'ın bir türlü yola getiremediği deli-fişek bir yaşlı roman yazarı ile, topu topu beş kere yattıktan sonra; "etin büyük sorunu" demeye başlamıştı. Kısacası, bir yıldan beri aşk, onun için susayınca içmek, acıkınca yemek, gece uyumak gibi bir şey, bir "gereksinme" idi.

Ama -şimdi.. araba vapurunda düşünürken- bir başka şeyi daha hatırlamadan yapamadı: O romancı ile ilişkisinin yatak yanını da saklamıştı *İhtiyar*'dan.

Bunu hatırlayınca: "Onun asla öğrenemeyeceği şeyleri bir ben yapabilir, ona bir ben kazık atabilirim" diye atlayıp geçmek istedi konunun üstünden. Olmuyordu ama:

İhtiyar'a kazıksa, *İhtiyar*'a kazık ancak bu olabilirdi. Ötekini -kim bilir? *İhtiyar*, belki- biliyordu da ses çıkarmamış, tıslayıp geçmişti. Kazık.. değil.. kazık girişimi bu idi işte; olmasaydı, *Delikanlı* tokatı -Kulüp'te- şırrak diye patlatınca -Güliz Güliz olsaydı- öyle, o hebenneka kızlar gibi, darmadağın olup, şapşallaşır mıydı? Bulurdu elbet söyleyecek bir söz veya sâdece, bir bakış, bir gülüş. Ve *Delikanlı*'yı; "Manyak mıyım neyim ben lan" diye burguya geçirebilirdi.

"Yok kızım Sıdıka.. et, met, gereksinme, mereksinme diye.. hele hele, *İhtiyar*'a kazık mazık diye küllemeye kalkışma; yoksa başın gerçekten belâya girer."

Arabanın radyosunu açtı. Hay Allah.. bulduğu iki müzik de aşktan dem

vuruyor. Ve, öyle böyle değil, Güliz efkârlanıyor!

- “Versene bir çay.”

Arabaların arasında, elindeki tepsi çaylarla, kahvelerle, ayranlarla dolu garsona seslenmişti.. azarlar gibi.. öfkeli öfkeli.

Çaydan aldığı iki yudumu püskürtmek geldi içinden; ılık, şekersiz içtiği için büsbütün rezilleşen renkli su sinirlerini büsbütün gerginleştirdi ve o, bu sefer, resmen söylendi: “Pis.. eşek!..”

Sövüyordu *Delikanlı*’ya.. hem de Gazhâne günlerinin Sıdıka’sını içinde buluverecekmiş gibi!

Ne olurdu sanki -Delikanlı- bu oyuna geliverseydi?

O zaman -*İhtiyar* memnun, et memnun- bir dosya daha kapanır giderdi. İçinde, daha sonraları; yâni dosya kapanırken veya kapandıktan sonra, bir şeyler kımıldayacak gibi olsa. Güliz onu hor görerek sıyrılıp çıkabilirdi.. *Delikanlı* da kendini satmış yüzlerce, binlerce kişiden birisi olup çıkardı çünkü.

Güliz onun kendisini sevdiğini adı gibi biliyordu. İnanmıştı buna.. veya buna inandırmıştı kendisini. Öyle veya böyle, gerçek bu idi onun için. Sevmek? hem de nasıl? Evet, emindi bundan.

Ama, *Delikanlı*, buna rağmen.. belki de bu yüzden.. tepip gidiyordu işte her şeyi!

Gene başladı sövüp saymaya. Bu sefer tam Gazhâneli.

“Kadın.. ama halis kadın bir tek şey için.. kendisi için yaratılmış erkek için yaşar.. ve ölür.”

Nerede olduğunu -bu budala cümleyi- bir türlü çıkartamıyor, ama onu okuyunca nasıl katıla katıla güldüğünü -şimdi daha bir güzel- hatırlıyordu.

İşi -gene- dalgaya almayı denedi ve çok ünlü bir homoseksüel şarkıcıyı taklit ederek mırıldandı: “Erkeğim benim.. buldum mu yoksa seni?”

Tutmadı ama.. galiba, gerçekten de, bulmuştu erkeğini. Arabalıdan çıkarken düşündüğü de bu idi. Evde.. yemek, memek yemeden kapaklandığı yatağında, bir ara, yastığı yumruklaya yumruklaya sorduğu da bu oldu: “Nasıl oluyor bu iş?”

Gerçekten de aklı almıyordu; çünkü çok daha yakışıklılarını, hem de onunla ölçülemeyecek kadar üstün durumda olanlarını görmüştü. Hepsi de can atmıştı kendilerine gülümsesin diye. Aralarında canının çektikleri de

olmuştu. Fakat hiç birine benzemiyordu bu:

Ötekilerin karşısında daha bir rahatlaşır, daha bir güçlenir ve bütün kozlarını -bir profesyonel gibi- içgüdü rahatlığıyla kullanırdı. O kadar ki, *İhtiyar*, uzun süreden beri -bu yanını anladıktan sonra yâni- önemli her başarısında ona, "Tekirim benim" demeye başlamıştı. Güliz'in de hoşuna gidiyordu kediye benzetilmek: Yumuşaklığın, uysallığın ardındaki çeviklik, vahşilik, yırtıcılık.. ve bağımsızlık!

Öyle buluyordu kendisini ve öyle oluşundan gurur duyardı. Yüzü koyun yattığı yatakta sırtüstü dönüverdi; gözleri avizede mıhlanmış, mırıldandı:

- "Mırr.. mırr.. mırr."

Kediyi şaşılacak kadar güzel taklit ediyor ve kendisini daha da aşağılayabilsin diye daha da güzelleştirmeye çabalıyordu. Ayaklarını aşağıya sarkıtarak oturdu:

- "Okşanmak, sırtını kabarta kabarta, sürtüne sürtüne mırmırlanmak, kendini bırakmak istiyor, namussuz."

Her kedinin herkesten başka türlü davrandığı birisi olduğunu iyi biliyordu. *İhtiyar*'ın benzetmesinden bu yana ilk defa hatırlıyordu bunu:

Delikanlı'nın karşısında da, ötekilerde olduğu gibi, rahat ve güçlü kalabildiğine inanırken kendisini kandırmaktan başka bir şey yapmazmış meğer. Bu aldanış onun kendisine -ötekiler gibi- bağlı görünüşünden gelirmiş. Oysa, yumak değilmiş o; kucağından inmemek istediğiymiş:

- "Tokadı yiyince dank etti, değil mi? Sürtük!.."

O çileden çıkartan soru gene takıldı diline:

- "Nasıl oluyor bu iş?"

Akıl.. zekâ.. mantık.. kültür, görgü, bilgi.. hattâ mizaç!

- "Hepsi de lâf bunların. Bir de cinsiyet denilen şey var.. kadın denen şey. Ve onun gerçekleri."

İşte bu gerçekler için soruyordu daha çok: Nasıl oluyor bu iş diye. Çünkü bu gerçekleri anlaşılamaz, akıl erdirilemez buluyordu.

Erkekse erkek.. iyi ama neden ötekiler değil de bu, sâdece bu, ancak bu ve önlenemez şekilde bu değiştirebiliyordu?

Aklı, dönüp dolaşıp *İhtiyar*'a takılıyor, yorumu onda bulmaya çabalıyordu; *İhtiyar*'a kazık atmak!

Elma çiçeği!

Sonra Tekir!

İhtiyar'la anlaşma yapan onlar. Ama onlarla ilgisi ilişiği bulunmayan ve onların aklından da hayalinden de geçmeyen, onların istemediklerini, istemeyeceklerini isteyen, yalnız bu istek için yaşayacak gibi görünen birisi çıktı ortaya. O ne olacak?

İhtiyar -üzerinde bile durmadan.. başka bir ihtimâle zerrece yer vermeden- onu Elma Çiçeği'nin ve Tekir'in sözleşmesine bağlı tutmak istiyor.. ve tutuyordu. O'nun farkında bile değildi ve olmaya da niyeti yoktu; *İhtiyar* için o, Elma Çiçeği ve Tekir bir'di:

- "Engizisyon teslisi!.."

Bu *üçübirlik* çağırışımıyla titredi.. korktu; çünkü, kazık mazık gırgırlarıyla atlanıp geçilecek şey değildi bu: "Nasıl oluyor bu iş?" sorusunun kilitlendiği çekmeceyi kurcalar gibiydi şimdi:

İhtiyar'a direnmek? hele başkaldırmak? hem de tanıdıktan sonra?

Florya'da, Kulüb'ün bahçesinde, *Delikanlı* bir an önce çekip gitmek için hırçınlaşır, kabalaşırken, Güliz bunu ona anlatmak için nasıl da çırpınmıştı: Korkutma, gözünü yıldırma çabaları.. servet ve ün imkânlarını gösterme, hattâ ıspatlama çabaları.. bunlar bir şey değil, düpedüz ve resmen, yalvarma.. dahası -gene resmen- mutluluk vaidleri!

Hiç biri kâr etmiyordu. Sonunda -şaşılacak şey- gözleri dolu dolu:

- "Fakat aptallık bu sevgilim" demişti.

Evet; sevgilim!

Ve -yanılmamışsa.. hâlâ da yanılmıyorsa- kelime, kelimeden de çok kelimenin söylenişi o ezelî büyüsünü göstermişti; *Delikanlı* şöyle bir sallanmış ve gergin dudaklarını kemirmişti.

"Asıl aptallığı işte o zaman ben yaptım."

Yataktan kalkmış, aynanın önündeki tabureye, ama sırtı aynaya dönük, oturmuş, mırıldanıyordu: "Asıl aptallık benimkiydi elbette."

Çünkü, *Delikanlı*'nın sallantısına -zaafına- "kedi gibi" atlayıvermişti:

- "Sen onun sâdece verme gücünü.. o da binde bir, milyonda bir, gördün. Bir de alma gücünü bilsen.."

İşte bu sözle *Delikanlı*, gene, beraberliklerinden hırçınlaşan, kabalaşacak kadar bu beraberliği istemeyen *Delikanlı* olmuş, kendisini bulmuştu.. hem de, artık, küçümseyen.. belki de tiksinen.. bir gülümseyişle:

- “Senin sandığın kadar aptal değilim ben. Onu da kestirebiliyorum. Üstelik, bir takım şeyler öğrendim amcanız hakkında.”

Ve anlattı da: Geçen hafta emekliliğini alan ser mürettipten öğrenmişti; yayımevinin eski sahibinin başına yağan felâketlerin nereden, yâni kimden geldiğini. Gerçi, adamcağız bu canavar oyununu, bir iş yerinin Mafiye tarzı gasbından ibaret görüyordu. Ama, yayımevinin bu gasbtan önceki yayımları ile sonrakileri, özellikle de şu dergi hazırlıkları şöyle bir düşünülecek olursa oyunda dolayısıyla da -Amcanız beyefendinin diyordu, *Delikanlı- İhtiyar*’ın iş’den daha çok önemseyerek burnunu soktuğu bir şeylerin olduğunu ve birtakım dolaplar çevirdiğini anlamak için fazla zeki olmak gerekmezdi. (*Delikanlı:* “benden zeki olmak gerekmez” demişti.)

Güliz hatırlıyor ve üzerinde durdukça ne kadar aptallık ettiğini daha iyi anladığına inanıyordu; “Çünkü büyü o kelimede ve o kelimenin söylenişinde idi.”

Sanki, istenmeyene.. korkuluya mahkûmiyetini daha çok perçinleyen bir şeymiş gibi; “Beni gerçekten seviyor o.. o da beni seviyor” diye mırıldandı. Ve bütün meselenin onu “sevgilim” kelimesinin içtenliğine inandırabilmek olduğunu düşündü. Eğer, o zaman, fazla akıllılığı denemeyip de o kelimenin ve kelimeyi söyleyişinin peşinden gitseydi böyle olmayacağına inandı.

Ayağa kalkmıştı. Dimdik duruyor ve aynaya bakıyordu; aynada yalnız kendisi vardı, başka hiç bir görüntü yoktu. Sanki oda bomboştu.. dünya bomboştu. Orada *Delikanlı* da olmalıydı.. yalnız *Delikanlı* olmalıydı.

Bütün bunları, bu duyduklarını, düşündüklerini ona -olduğu gibi; *İhtiyar*’a nasılsa öyle- anlatmaya karar verdi:

Mutluluğa hakkı olduğuna inanıyordu ve yaşamanın tek amacının, varlık sebebinin mutluluk olduğuna inanıyordu; onunla mutlu olacağına ve onu mutlu edeceğine inanıyordu: Buna onu da inandıracaktı. Daha şimdiden son cümlesini bile bulmuştu; tekrarlayıp duruyordu. Ona da söyleyecekti:

“*İhtiyar*’ın karşısına geçerek değil.. kesinlikle! yanında olursak mümkündür bu.”

7

Kırkıncı Oda

Ona; “deli bu adam” diyebilecek kadar yaklaşan beş, on kişi ancak vardı. Onlar da söylemezlerdi böyle bir şeyi; çünkü *İhtiyar*’ın -her konu, her tutum, her davranış, her istekte- onlara verdiği tek duygu mahvolmak korkusuydu: Bu adam sâdece mahvetmek için yaşıyor ve mahvetmeyi biliyordu.

Gene o beş, on kişinin.. meselâ, Felsefeci’nin -o, kendilerine iltifat edip söylediği için değil,- olaylardan öğrendikleri bir ilkesi vardı *İhtiyar*’ın: *Boyun eğdiremediği için ezmek.. ı’ıh.. tad vermiyor bana. Boyun eğdirdikten sonra ezmektir mârifet!*

Bunun için de, *Delikanlı*’ya verdiği önemi başlangıçta aykırı ve anlamsız bulan Felsefeci, *İhtiyar*’ın şimdiki ısrarını anlıyordu: Ezmeye, mahvetmeye yönelişlerinden birisiydi bu. Bunun için de, onun Güliz’i, bu sefer “ateş kes ve müzakere elçisi” olarak görevlendirişine şaşmadı: Güliz -*İhtiyar*’ın söyleyişi ile- duyduğu ateşli aşkın zorlamalarına dayanamayacak, *Delikanlı*’yı, yalvar yakar, “Amca” ile barıştıracaktı.

* * *

Güliz, gerçekten, yalvar yakardı. Ama “görev” gereği değil. Nitekim

önce aldığı bu görevi anlattı, sonra da duyup düşündüklerini. Ve, o son cümlesini de söyledi:

- “Raşit.. beni seviyorsan beni mutlu et.. mutlu etmek zorundasın. Mutluluk hakkım benim.. hakkımız. *İhtiyar*’ın karşısına geçerek değil.. kesinlikle! Yanında olursak mümkündür bu.”

Delikanlı donuk donuk ve uzun uzun baktı ona. Sordu sonunda:

- “Ne buluyorsun bende?”

- “Ah bir bilebilsem bunu.”

İki damla yaş gözlerinden, pıt pıt diye düşüverdi.

- “Ağlıyorsun?”

Güliz bir adım attı ve başını onun omuz altına koydu. Kolları.. ürkek.. zayıf.. sırtını sarmıştı:

- “Nasıl ağlamam.. elimde mi?”

Gülhâne Parkı’nda idiler. *Delikanlı*, başka hiç bir yeri değil, burayı istemişti buluşmak için; “Arabayla da gelme.. ve, lütfen, bir defaya mahsus, Fatih’li veya Kocamustafapaşa’lı bir Nihal gibi giyin” diyerek.

Yanlarında bir kale duvarı yükseliyordu. Çevrelerinde, kim bilir kaç nesil görmüş ağaçlar vardı. Raşit kollarına hükmedemedi; kucakladı kızı. Saçlarını hafif hafif, koklaya koklaya öptü:

- “Ağlama.”

- “Peki.”

Kız -bebekler gibi- içini çekiyordu.

Raşit yürüdü. Sol kolu Güliz’in omuzunu sarmıştı. Karşılarına, birdenbire çıkıverdi deniz.. yüzyıl önce -Güliz O Belde’yi okurken- çekilmiş resim gibi.

- “Kabul” dedi; “oynayayım bu oyunu.”

Ne oluyor demeye kalmadan, elinde Güliz’in dudaklarını duyuverdi. Anında çekti, ama bu kadarı bile, onun üzerine sıcacık damlaların düşmesine yetmişti.

Mutluluk bu olmalıydı ve -Güliz haklıydı- elde etmek için de, korumak için de her şeye katlanmaya, her şeyi göze almaya değerdi.

Rüyadan önce Güliz uyandı ve onu da uyandırdı:

Kız biraz sonra *İhtiyar*’a telefon edecek, müjdeyi verecekti; “Kafesledim kekliği.. bu akşam Lokanta’dayız. Müjdemi isterim.”

Sonu ne mi olacaktı? Nasıl bilebilirdi bunu. Ama öyle veya böyle, bağımsızlığına kavuşacaktı... *Delikanlı*'yı da *İhtiyar*'ın taktığı kancadan -mutlaka- kurtaracaktı.

- "Şöyle, böyle.. nasıl yâni?"

- "Nasıl bilebilirdim dedim ya sana. Belki bağışlatarak.. çırak çıkartılarak. Belki şantajla. Belki de.."

Güldü. Ama Raşit'in bütün sözlerinden çok daha ciddiye aldığı bir gülüştü bu:

- ".. belki de öldürerek."

Anlık bir öpüşten sonra da, bu acayip şakayı tutturma çabasına girişti:

- "Eee.. kolay mı? bağımsızlık savaşı bu. Onun mendeburları.. mendebur sersemleri ıspatlayıp durmuyor mu? bu savaşta ölmek de var, öldürmek de.."

Ve esas konuya döndü:

- "Senin için hiç bir mesele yok.. istediğin gibi davranabilirsin bana. Ama bir anlarsa benim sana gerçekten vurulduğumu.. tutulduğumu.. ve gerçekten seviştiğimizi, her şey bitti bil. Yapmayacağı ve yapamayacağı şey yoktur iblisin."

Raşit -bir an- donuklaştı ve uzun uzun baktı ona.

- "Bakma öyle. Biliyorum ben bu bakışını senin. İstemiyorum. Bakma, söyleyeceğini söyle."

Susuyordu *Delikanlı*. Güliz iyiden iyiye telâşlandı:

- "Söyle düşündüğünü.. açık açık.. olduğu gibi."

- "*İhtiyar*'dan ödün kopuyor. Beni de korkutmak istiyorsun. Ama ben.. işte açık açık söylüyorum.. ondan değil, senden korkuyorum."

Güliz'in gözleri fincan fincan olmuştu. Utandıran, şaşırtan bir içtenlik. Ama söylemek zorunda saydı kendini:

- "Bir iddia değil. Önleyemiyorum, o kadar."

- "Neyi önleyemiyorsun? hadi söyle."

- "Tutmayan, ama mutlaka oynanması gereken oyunun, acaba, bir başka sahnelenişi mi başladı? Yâni, rejisör senin rolünü mü değiştirdi? önleyemediğim.. olur olmaz zaman aklıma takılıveren bu işte."

Güliz ayağa fırlayıverdi. Burnundan soluyordu. Dişleri sıkılmış, dudakları sımsıkı kapanmıştı. Gözleri kısıktı. Neden sonra konuştu:

- “Bırak öyleyse. Bırak değil, bırakıyoruz. Şimdi açar telefonu; yemedi gözü aptalın derim. Aptal.”

Telefona varmıştı bile. Üçüncü numarayı çevirirken tuttu bileğini:

- “Bağışla.. olmayacak bir daha.”

Güliz onun göğsüne kapanıverdi. Sarsıla sarsıla ağlıyordu. Zor nefes alıyordu. İki hıçkırık arasında;

- “Olmasın” diyebildi. Eklemek için de epey çaba harcadı: “Olursa.. çok çok kötü olur. Bize, kimsenin yapamayacağı.. onun bile yapamayacağı kötülükleri yapar.”

Anlamıştı *Delikanlı:* Bundan sonra atacakları her adım dönülemez’e doğru götürecekti onları. Pek güzel anlatmıştı Güliz; anladı o da. Anladı ki, birbirlerine güvenmekten başka hiç bir umutları kalmayacaktı. Her şey.. ve kaderleri bu akşam kilitleniyordu işte. Kız bunu pek güzel anlatmıştı; çünkü bütün benliğinde duyuyordu; çünkü *İhtiyar* için tahminleri yoktu onun.. *İhtiyar*’ı biliyordu o.

Anladı *Delikanlı:* Ya şimdi telefon etmeli, yahut da mutlulukları için.. hattâ.. düpedüz yaşama şansları için.. hiç değilse büyük bir suçun iki ortağı gibi.. birbirlerini sevmeseler, birbirlerine diş bileseler bile her biri ihânetin kendisini de mahvedeceğini bilerek.. birbirlerine güvenmeli idiler.

Delikanlı bütün bunları anladı ve korku, ilk defa, içini ürpertti; zira bir yandan *İhtiyar*’ın gerçek portresi netleşiyor, öte yandan da -ki asıl korkuncu bu- yaşama şansının bırakılamaz şartı olan “Güliz’e güven”i koruyup koruyamayacağını kestiremiyordu. Kızı daha kuvvetle sıkarak mırıldandı:

- “Olmayacak bir daha.”

Onu değil kendisini inandırmak için söylemişti bunu. Başarıp başaramadığına pek bakmadan rahatlar gibi oldu.

* * *

Çok eskiden seyrettiği bir sahne tekrarlanıyor gibiydi ve o, bu sahnenin ardından kötü şeylerin geleceğini -çünkü, öyle işte, piyesi daha önce de seyretmişti- biliyor gibiydi:

İhtiyar, Lokanta’da, her zamanki masasında, tek başına, masadan epeyce geriye çektiği iskemlesine yaslanmış.. “bu masa mı? İlgim yok ki benim onunla” der gibidir.

Biliyor *Delikanlı*: Az sonra o kocaman elini, bir dağlı veya bir korsan gibi, gözüne siperlik yapıp kendilerine doğru bakacak. İşte.. oldu bile.. bakıyor. Ve, *Delikanlı* kendisini zor tutmaktadır; "kim şu adam? onu tanıyorum galiba" dememek için.. ve oturduğu masada Filinta delikanlı ile çok güzel ve çok çirkin kızların değil, yalnız Güliz'in bulunduğuna inanmak için.

Sonrası da ayni oyunun tekrarlanması gibi olacaktır; bunu da kestiriyor. Ve yanılmıyor:

İncecik ses bütün salondan işitilmiştir: "Baksana buraya!.." Komiyle garson seyirtmiştir ona. Kocaman ve kıllı el yelek cebini karıştırmakta, beşlikleri, onlukları -komi için- yirmi beş kuruşa tamamlamaya çalışmaktadır. Garsonun bahşişi de -ayni saygılarla- alınmıştır. Ve, işte, onlara doğru gelmektedir.. "en tatlı gülücükleri" ile.

Ayağa kalkarak karşılıyorlar onu:

- "Keyfinize bakın, keyfinize."

Güliz.. yok, Güliz değil.. Güliz olamaz; genç ve güzeller güzeli bir kız.. sevdiği, sayıp benimsediği öz be öz amcasına gülümseyişlerin en candanı ile;

- "Buyurmaz mısınız? bir kadeh?"

- "Ooo.. küfelik olayım öyle mi? Sizi gördüğüme sevindim, Reşit bey. Seni de, Güliz. Bir arada oluşunuza büsbütün. Güliz, getirsene Reşit beyi bana.. ama gecikmeden. Hadi, keyfinize bakın siz."

O kocaman, o kıllı, o kabar kabar el sallanıyor ve, *İhtiyar*, yalpalaya yalpalaya çıkıp gidiyor. Şimdi perde arasıdır; kreşendo hazırlanmıştır. Sigaralar, gazozlar içilecek, tuvalete gidilecektir; ama kafalar ve duygular, belli belirsiz sezilen kader'e bağlıdır, onunla sınırlı ve çevrelenmiştir.

Güliz fısıldıyor.. kadehini kaldırırken ve "şerefe" veya hattâ, "mutluluğumuza" dermiş gibi:

- "Asıl şimdi oyna."

Anlıyor bunu da *Delikanlı;* çünkü dört bir yanında elektronik kulaklar ve gözler varmış gibi geliyor ona. Kadehini derhal kaldırıyor ve -ciddî, vakur, kısacası- Güliz'le gururlanmış:

- "Şerefe.. mutluluğumuza" diyor, içiyor.

Güliz gülüyor. Nerdeyse ağzındaki içkiyi püskürtecek. Yutkuna yutkuna, zor belâ:

- “O ne biçim içiş öyle” diyor. *Delikanlı* da gülüyor, bir damla içki bırakmadığı kadehine bakarak:

- “O kadar güzelleşiverdin, ben de kendimi o kadar mutlu duydum ki, bunu, güzelliğini ve mutluluğumu tam mallanabilmemin yolu imiş gibi geldi bana.. kadehteki.. içtim.”

Güliz onun elini -tam bir minnetle- tuttu:

- “Çok teşekkür ederim.”

Ötelerdeki masalarda oturanlar onlara -gülümseyerek- bakıyorlardı. *Delikanlı*’ya oyun bitmiş, kendi öz hayatları başlamış.. veya.. bu da aynı şey.. oyun, tam bir kesinlikle, özhayatlarının yerini almış gibi geldi.

Güliz için de böyle olmalıydı bu; çünkü, o andan sonra “oyun”dan söz etmediler; birbirlerine “oyun”u hatırlatacak hiç bir şey yapmadılar: Sözleri gibi davranışları da hep söylenmesi veya yapılması gerekli -ve normal- şeylermiş gibi oldu.. tam öyle oldu.

* * *

İhtiyar’la ilişkileri de tıpatıp buna benziyordu: Kanlıca sırtlarındaki köşke gidişlerinden sonra, hafta bile geçmeden, *Delikanlı* ile o, birbirlerinin sohbetinden hoşlanan iki ahbap olup çıkmışlardı:

Delikanlı, sadece bir kere, o da hemen başlangıçlarda, rolünü inanılamayacak kadar güzel oynadığını düşündü. Ama tez geçti bu ve, *İhtiyar*’la beraber olmaktan şaşılacak kadar hoşlandığını, onunla beraber veya onu düşünürken hiç bir arka hesaba kapılmadığını -şaşırarak- gördü:

Onu gerçekten dinlemek istiyor, onunla beraber olmak istiyor ve -daha önemlisi- ona söyledikleri, yâni tartışma veya sohbetlerinde ileri sürdüğü düşünceleri, yorumları, görüşleri tam bir içtenlik taşıyordu.

Şaşıyordu buna: Sanki ikisi de birbirlerinin herşeyini bildiklerini biliyor ve başka türlü olabileceğini de akıllarından bile geçirmiyorlardı. *Delikanlı* için *İhtiyar*, onun için de *Delikanlı* böyleydi işte ve bu da güzel bir şeydi.

Bütün bunları Güliz’e anlattıktan sonra, *Delikanlı* işin içinden bir türlü çıkamadığını ve çıkamayacağını belli eden bir nükte yaptı:

- “Sportmenlik.. veya centilmenlik dedikleri şey bu mudur?”

Ama Güliz ciddî ciddî cevap verdi:

- “Senin için evet. Tam bir sportmensin sen; müsabakayı kabul ettin.

Ama o kalleş; senin bildiğini bilmiyor. Ne domuzdur o.. tatlılığı, içtenliği hep seni istediği duruma sokmak için.”

Doğru olan da, galiba, bu idi:

İhtiyar onu köşk’e henüz bir ikinci defa çağırmamıştı. Ama, artık, haftada en az iki üç akşam Lokanta’da *Delikanlı*’yı; selâmlamak için masasına geldiği zaman, o kıllı ve boğum boğum elini gözüne siperlik yaparak; “Ooo.. sen misin? böyle buyurmaz mısın? diye masasına oturtuyordu.

Delikanlı Lokanta’ya, en erken yedi buçukta gidebiliyordu. Yedi buçuk veya sekiz on beş.. masa hep o ilk oturduğu gibiydi. O da, bir seferinde, ilk akşam gelen doçent gibi; “Bakalım gene neler yememişsiniz” dedi: Gerçekten de, en iştahsız insanın bile ağzını sulandıracak kadar zengin olan meze tabağı dokunulmamış gibi duruyordu.

İşte bu akşam da öyleydi. *İhtiyar*, yüzlerce metre öteyi görmek içinmiş gibi, elini siper edip kısık gözlerle ona baktıktan sonra.. güya, tanıdı.. seçti;

- “Ooo.. sen misin? böyle buyurmaz mısın? Geç, otur.”

Sevindi; çünkü, çoğu akşam olduğu gibi; “Ooo.. sen misin? Demek bu akşam burası şereflendiriliyor” diyebilirdi ve bu da “al voltanı” anlamına -açıkça- gelirdi.

Çabucak oturdu. Birinci paketini çıkardı, kibritini hazırladı. Bu arada, meze tabağını inceliyordu. Neşeliydi. Gülerek -o çok hoşuna giden- nükteyi tekrarladı:

- “Bakalım gene neler yememişsiniz?”

İhtiyar da güldü:

- “Önemi yok onun. Ama sen, belki de konuşmak istersin.”

Kibriti çakmak üzereydi:

- “Evet” dedi. Yaktı.

- “Dur.”

Durdu. Baktı.

- “Söndür onu.”

Delikanlı, sigara dudaklarında, kibrit yanıyor, baktı.. bir şey anlayamadan.

- “Söndür.”

Söndürdü. Bekledi.

- “Hıh. Oldu. Bak buna.”

Cebinden altın bir Düpon çıkardı. Bu çakmağın kadınlar için yapılmışı Güliz’de vardı. *İhtiyar* çakmağı masaya bıraktı:

- “Artık anlamışsındır; hep yalnız otururum. Gördün kaç kere. Benimle oturacak, yâni düşüncelerimi benim ilgilerimden, yarım saat, bir saat, bir buçuk saat çekecek tifturûnîde bir şeyler olmalı. Bir takım insanlarla konuşmak hoşuma gidebilir; ama hoşlanmak beş para etmez. Zaaftır.. mıymıntılıktır. Şimdi.. kaç kuruş sigara? elli mi? yâni elli kuruş mu? Sana elli bin liralık bir çek yazıyorum..”

Bir çek defteri çıkarmış gerçekten de yazıyordu:

- “Al. Al bu çakmağı da. Bak, som altındır. Senin olacak.”

Cebinden nefis ambalajlı bir paket de çıkardı:

- “İngiltere’de özel olarak yapılmıştır. Al bu sigarayı da. Bundan sana hemen yarın kartonlarla göndereceğim. Ammma.. yer yerinden oynasa, bir tekini bile içmeyeceksin. Bu çakmağı kendi sigaranı yakmak için hiç kullanmayacaksın. Söz mü?”

Delikanlı donmuş gibiydi. Kılları çangalları düşündürten kocaman el çeki, sigara paketini ve çakmağı biraz daha ona doğru itti:

- “Söz verir ve sözünü tutarsan bunlar ve bu elli bin lira kaç para eder? ben sana bir imparatorluk vereceğim: At o sigarayı.”

Yaktığı ikinci kibritin alevi parmaklarına yaklaşıyordu; korunma içgüdüsüyle, silkeleyip söndürdü. Toparlanmasına da yardımcı olmuştu bu; sigara dudak ucunda, güldü:

- “Bir şey anladıysam arap olayım. Söz demek kolay.. elli bin liraya, hattâ sâdece şu çakmağa ne sözler verilir, kim bilir? Sözümü tutup tutmayacağımı.. tutmadığımı ne bileceksiniz?”

İhtiyar keyiflendi.. coştu hattâ:

- “Bilirim ben.. ben bilirim.. biliyorum da.”

- “Yok canım? yaka düğmeme casus mu yerleştireceksiniz?”

- “Hadi oradan sersem.. hiç bir casus.. mekanik veya etli, kemikli, sinirli, duygulu.. insanın kendi hükmü kadar doğru bilgi veremez. Bilirim ben. Sen şimdi, ya söz diyecek, yahut da üçüncü kibriti yakacaksın. O dediğin ihtimâl senin için söz konusu olsaydı, çoktan cebe indirmiştin bu çerçöpü.”

Delikanlı gerginleşti. Kibrit kutusunu sağ elinden sol eline aldı. Avucu iyice sıkılmış ve hafifçe terlemişti. Sonra gevşedi, rahatladı. Yüzündeki çizgiler de öyle. Gülümsedi;

- “Haklısınız” dedi.

Üçüncü kibriti çaktı.

Şimdi gerginleşen *İhtiyar*’dı.

Alev sigaraya ulaşmak için çabalar gibiydi. *Delikanlı* onu, gülümseyerek seyretti:

- “Bu konu bir kere daha konuşmaya değer” dedi ve sigarasını yaktı: “Toplayın lütfen çerçöpünüzü.”

İhtiyar’ın keyfi de, coşkunluğu da uçup gitmişti; bunun yerine açıkça belli olan bir memnunluk vardı onda ve bu memnunluğu keyiften de, coşkunluktan çok önemsediği de belli oluyordu. *Delikanlı* şaştı buna.

Sahnenin başlangıcından bu yana uzun dakikalar geçmiş gibi geliyordu *Delikanlı*’ya; oysa garson henüz servise başlamamıştı bile. Aldanışı yüzünden sinirlendi de:

- “Nerde kaldı bu şapsal! daha ne içeceğimi bile sormadı.”

İhtiyar ona cevap verecekmiş gibi eğildi, ama bambaşka şeyler söylemeye başladı:

- “Sigara çok zararlı bir şeydir. Hele aç karnına içilirse; Nikotin.. katran.. ıvırzıvır.. nefes yolları, ciğerler, mide.. filan falan.. Ben bunları söylemek istemedim.”

- “Anladım, anladım.. mankafa değilim. Sizinle konuşmak şerefine ermek için bir şeyleri olmalı tifturûnîlerin.”

- “Aferin.. cin gibisin; anlamışsın. Anlamadığın yanını da sinirlerin iyice yatıştığı zaman söylerim.”

Garson, tam zamanında geldi. Rakıyı, suyu bıraktı. Siparişleri alıp giderken, *İhtiyar* ona sordu:

- “Baksana buraya; arpa ekmeği var mı?”

- “Hayır efendim; çavdar var. Emreder miydiniz?”

- “İnce bir dilim.. çok ince..”

Delikanlı’ya bakıyor ve gülüyordu; garson gidince;

- “Ya sana anlatan bilmiyor, ya senin aklında yanlış kalmış: Fıkradaki ekmek arpa değil, çavdar ekmeğidir zaten. Acem, ben çavdar ekmeğine râzı

olduktan sonra.. dermiş. Sen, hâlâ, çavdar ekmeği ile yetinebileceğini ispatlamak çabasındasın. Aptallık. Dur sana Atatürk'ü Atatürk yapan vasıflarından birisini anlatayım. Söylemiştim sana, tanıdım ben onu; yâni büyüklüğünü."

Arpa veya çavdar ekmeği tamam. Yürüttüğü tahmin de doğru. Ama şu Atatürk ve Atatürk'ün büyüklüğü hikâyesi ne oluyor?

Delikanlı yeniden gerginleşti; çünkü *İhtiyar*'ın damdan düşer gibi, sözü dan diye buraya getiriverişi ilk defa olmuyordu. Ve, her seferinde de İhtiyar o kadar içten konuşuyordu ki, kuşku önlenemez bir hâl almıştı. Bu, Atatürk'ü övme yarışı çoktandır pirelendiriyordu onu.

O konuşurken içti ve -biraz da, "gene neler yememişsiniz"in ardından gelen ve onu açıklamak için ortaya atılan çek, çakmak, sigara sahnesi yüzünden *İhtiyar*'a inat, atıştırdı durdu. Başardı da onu dinlememeyi. Ama ne o? *İhtiyar* hüzünlenmiş, esef denizlerinde yüzüyordu; sırf kulak kesildi:

- "Harcadı kendisini, harcadı.. sanki milleti ve memleketi üstün dehâsından bile bile mahrum bıraktı. Yoo.. hayır; içkiye ve birtakım mendeburlarla gece çenebazlıklarına düşkünlüğünden.. intihar'a pek benzeyen tutumundan söz etmiyorum. Zaten bu bir sonuçtur gibi gelir bana. Asıl mesele çok daha başkadır ve üzerinde durulmamıştır. Ben onu anlatmak istiyorum sana. Türkiye'nin dağ gibi ekonomik ve sosyal meseleleri dururken dehâsını tarih gibi, dil gibi tifturûnî uzmanların işi olan pimpirik konulara, o dehâlara has tutku ile bağlamasını ancak iki ihtimâlden birisi ile açıklayabilirim; çünkü ancak öyle açıklanabilir."

Sustu. İçti. Ha dudaklarını ıslatmış, ha içmiş.. o kadarcık ve bütün yudumları gibi. Sonra da meze tabağından çatalının tek ucuyla bir peynir kırıntısı aldı ve, sanki, koca bir lokma çiğniyormuş gibi, takma dişlerini takırdata takırdata çiğnemeye başladı.

Delikanlı, birinde çatal, ötekinde bıçak, elleri Mersin Füme'nin üstünde donup kalmış, bekliyordu. Onun bu yudumu sırf bu bekleyişi sağlamak için içtiğini, gevişlerini de gene bu yüzden sürdürdüğünü bile bile, tutamadı kendini, sordu:

- "Nedir o iki ihtimâl?"

İhtiyar, onun bir türlü alamadığı füme mersin balığını yiyip yutan kendisiymiş gibi yalandıktan sonra:

- "Bir" dedi, "umutsuzluk.. bedbinlik, yâni karamsarlık; yenilmişlik..

pes ediş! Senin anlayacağın, hakikî meselelerle başedemeyeceğini kabulleniş. İki; bu meseleleri kavrayamayış veya umursamayış!”

Ve, birden bire:

- “Ooo” deyiverdi.

Patlamak üzere olan *Delikanlı* da, bu “ooo” ile birlikte, elinde olmadan duvar saatına baktı: Sekiz yirmi dört!

Gene de konuşacaktı, konuşmak için can atıyordu. Ama, *İhtiyar*, her zamanki gibi başını bir parça yana çevirerek seslendi:

- “Bak buraya.”

Garson geldi. Tam dakikasında hazırladığı adisyonu -derin bir saygıyla- uzattı. Hesap inceden inceye gözden geçirildi. Borç kuruşu kuruşuna ödendi. Bahşişler -atiye gibi- verildi. Saat şimdi sekiz buçuğa bir vardı:

- “Bu konuya devam ederiz bir gün” dedi ve son damlaları da içtikten sonra; “keyfine bak sen” diye kalktı, elini gözlerine siper etti, yarıdan çoğu boş masalara tek tek baktı, kocaman elini, ortaya salladı; yalpalaya yalpalaya yürüyüp gitti.

Delikanlı bu konuyu, özellikle de hükmünü son dakikalara kasten bıraktığına emindi. Çünkü -işte- kafasını bu konudan ve bu şaşırtıcı yorumdan bir türlü kurtaramıyor, yalnız bunu düşünmek istiyordu. Yalnızlığının ve inançsızlığının tek dayanağı gibi dört elle sarıldığı adama, şimdiye kadar bu açıdan hiç bakmamıştı. Dürüstlüğü -ve yiğitliği- söylenilenlerin üzerinden, kalaylayıp geçmesini engelliyordu. Dinlediklerinin karşısında ise kökleşmiş yargıları vardı. Kısacası, bunalım başlıyordu.

* * *

Güliz’le çok seyrek ve ancak *İhtiyar*, kendisiyle ilgili bir şey istediği zaman buluşmaya başlamışlardı, *İhtiyar*, *Delikanlı*’nın, Güliz’i kaybedebileceğini, hattâ kaybetmek üzere olduğunu aralıksız olarak düşünmesini istiyordu. Kıza açıkça söylemişti bunu. Bu yüzden de, yapabildikleri tek kaçamak, görev buluşmalarında zaman ve yer hırsızlamaları idi. Kız, *Delikanlı*’nın artık vehim -zaman zaman da yapmacık, hattâ kandırmaca saydığı- bir tedirginlikle, her zaman ve her yerde, görülmekten korkuyordu.

Ve *Delikanlı*, bunun her zaman ve her yerde böyle olduğunu sık sık unutuyor, “ne hikmetse” hep kızı en çok arzuladığı zamanlara “denk”

geldiğini sanıyordu. Öfkeleniyordu, huysuzlanıyordu, nemrutlaşıyordu. Ona, daha geçenlerde;

- “Bu senaryoyu polisiye film çevirenlere satmalı. Adı da hazır: *İhtiyar*’ın Bir Milyon Gözü veya Budala Âşık.. değil mi?”

Kızın, onu utandıran, pişman eden cevabı şu olmuştu:

- “Söz vermiştin; hani bir daha olmayacaktı?” ve hüzünle, umutsuzlukla eklemişti: “Hiç bir aşk dayanamaz kuşkuya.”

Delikanlı bu konuşmaya, “öyle eşeklikler yok” diye diye geldi ve hemen konuşmaya başladı. Lokanta akşamını anlatıyordu.

- “Sigara ile küçük bir irâde denemesi yapmak istiyordu. Anladım elbette. Ve, ben de, bu olayda en büyük irâde gösterisinin altın çakmağa ve ellibinlik çeke.. asıl önemlisi, imparatorluğa metelik vermemek olduğunu anlatmak istedim. O da bunu anladı sanırım.”

Güliz, başını esefle salladı:

- “Hâlâ dalga geçiyorsun.. bir türlü anlatamadım sana; imparatorluk ya! hem de ne imparatorluk. Göreceksin bir gün.”

Delikanlı, şaka şansı kalmadığı için, çok istediği halde; “Sen de bu imparatorluğun propaganda servisini mi yönetiyorsun?” diyemedi. Güldü ve Atatürk için *İhtiyar*’ın söylediklerini anlattı:

- “Sevdiğini, beğendiğini bilmesem, matrağa alıyor derdim” dedi.

- “Ne? sevmek mi? saymak mı? Delisin sen. Sevdiği bir tek adam.. gelmiş, geçmiş.. yoktur onun. İşte bunu adım gibi biliyorum. Beğenmeye gelince, tek isim, o da `hıh’ demecesine, Troçki’dir. Sana bu kadar önem verişi, üzerinde direnişi, bir parça da, bu konudaki benzerliğinizden geliyor. Yo, yo.. sevme meselesi değil.. onu karıştırmadan söyledim: Beğenmemek konusunda.”

- “Ama benim beğendiklerim de var.”

- “Sahi mi? bak bu güzel işte. Ama hiç belli etmiyorsun.”

- “Dalga geçme.”

Aslında Raşit, örnek vermek için beğendiği bir kaç isim arıyordu. Bulamadı. Güliz bunu anlamış gibiydi:

- “Ben de seni, Atatürk’ü, kimseleri beğenmeyişinin özrü olarak seçtiğini sanırdım. *İhtiyar* ise senin, Atatürk’ü gerçekten ve.. haydi söyleyeyim.. *evrensel budalalığın tapma içgüdüsü* ile sevdiğine inanır.

Putunu sana kırdırtacak. Başlangıçta, tabiî seni savunmasız ve rahat hâle getirmek için, sever ve beğenir göründü onu. Yoksa; işte, eyleme geçti bile. Bak sana bir kopye daha vereyim: Sana cidden önem veriyor o. Göze batan belirtileri bir yana; birisi geçip onun karşısında birisini övecek de, *İhtiyar*, en azından, 'yok canım? demek öyle? hayret?' diye açıktan açığa alaya almayacak ve o karşı durulamaz, çürütülemez, hattâ kuşku duyulamaz demagojileri ile, övüleni yerin dibine batırmayacak! Olmaz öyle şey. Delirir, çileden çıkar birisi veya bir şey övüldü mü."

Bununla beraber, *Delikanlı*'nın kafası, önlenemez bir saplantı ile, artık hep o açıya göre, *İhtiyar*'ın yorumuna göre çalışıyordu. Sonunda farkına bile varmadan, bir başka "put" peşine düştü: O zamana kadar sâdece dizgi yanlışlarını düzeltmek için okuduğu kitapları, artık, bir takım isimleri ve -hepsinde işlenen- bir öğreti'yi, Marksizm'i anlamak için okuyordu.

Bu arada *İhtiyar*, Lokanta'da pek görünmez olmuştu. Güliz de öyle. Kesin olarak kararlaştırdıkları için, kızı, verdiği iki telefon numarasının dışında, hiç bir yerde aramadı. O yerleri bilmez görünmesini tekrar tekrar istemişti kız. Çevirmekte serbest olduğu iki numarada ise her arayışta, bilmediği bir kadın çıktı karşısına. Hep ayni soruyla: "Kim arıyor efendim?"

Sonunda da hep aynı şey: "Söylerim efendim."

Kuşkuyu önleyemiyordu ve Güliz'e güvenememek onu sinirlendiriyor, ikide bir, olmayacak şeyleri yapmaya kışkırtıyordu:

İlgili, ilgisiz, çeşitli konuşmalardan ve olaylardan *İhtiyar*'ın kıza, onu gözetim ve denetim altında tutmayacak kadar, hattâ gözü kapalı itimat ettiğini anlamış, daha doğrusu bunun böyle olduğuna inanmıştı. Bu inanç o kadar kuvvetli idi ki, bu kaçışlar, bu davranışlar, kızın kendi yanında değil, kendisine karşı olduğunun ispatlanışı gibi geliyordu ona. Bunalım ciddileşmişti; ne olacaksa olsun demeye ve ne şekilde olursa olsun ipi koparmanın yolunu aramaya başlamıştı.. ki, Güliz yayımevine telefon etti ve; "Yarın Köşk'e dâvetlisiniz" dedi. Sordu ona:

- "Ya sen?"

- "Hiç bilmiyorum. Yâni orada olacağım, ama görüşüp görüşmeyeceğimizi söyleyemem."

- "Dinle."

- "Hayır; sen beni dinle ve saçmalamayı bırak: Sabırlı ol. Asıl önemlisi bana güven.. bana güvenmelisin. Yoksa hiç bir umut kalmaz. Seni bilmem,

ama ben mutlaka mahvolurum.. güvenmezsen.. ölçülü ve serinkanlı olmazsan. Beni zorla söyletme; elimden geleni ve yapılabilecek olanı yapmaya çalışıyorum ben. Göreceksin.”

Sonra sözü değiştirdi, Köşk’e nasıl gideceğini anlattı: Onu, Sirkeci’de, dokuz buçuk arabalısında, fakülteden tanıdığı bir arkadaşı bekleyecekti. O götürecekti.

Gerçekten de, söylenen yer ve saatte, Filinta delikanlı Raşit’i gri bej bir spor Şevrole ile bekliyordu.

Köşke arka taraftan, Kısıklı caddesinden gittiler. Filinta onu, kapıda yaşlı bir adama ve iki kurt köpeğine teslim ederek, Beykoz’a doğru gazladı.

Raşit Köşk’ün girişinde bir başkasına devredildi.

İkinci kata çıktılar. Önce geniş ve denize bakan yanında balkonu olan bir sahanlık. Sonra dört kapının açıldığı kocaman bir sofa. Kapılardan sol gerideki açıktı ve içerden bir ses geliyordu; birisi bir şeyler okuyordu. Raşit, ayakta duran ve bahçeye bakan *İhtiyar*’ın sırtını gördü. İki adım daha.. dazlak kafalı, kalın gözlüklü, sıska bir adam, bir koltuğa oturmuş, elindeki kâğıtta, yazılı olanları okuyor.

Yanındaki genç, eliyle gösterdi ve “girin” dedi.

Raşit de; “İşte bu yüzden, geri kalmış ülkeler” sözünün üstüne girdi. Tam o anda da *İhtiyar* hışımla döndü; Raşit’i görmüştü; ama önce dazlak kafalıya:

- “Geri kalmış değil. Geri kalmış değil: Geri bırakıl..mış! Hep böyle denecek.. herkes böyle diyecek.”

Ancak bundan sonra gülümsedi *Delikanlı*’ya:

- “Ooo.. sen misin? keyfine bak.”

Gene döndü dazlak kafalıya:

- “Pekâlâ.. pekâlâ işte. Hemen gönderin, çıksın. Başyazı olacak. Fıkracılarınız filan da işlesinler bunu. Öteki meseleye gelince, kolay o. Yalnız mendeburun ihtiyacı çok daha azdır. Eminim bundan. Araştırın ve ancak nefes almasına yetecek kadarını verin. Bıktım kumarından pis herifin. Bıkıldığını da iyice anlatın. Bir kere daha sefil olmak istemiyorsa, o istediğim yazı dizisini bitirene kadar uğramasın bitirim yerlerine. Hatırlatın bunu. Yazının daha fazla beklenemeyeceğini iyice anlatın.”

Delikanlı’ya -tatlılığı ve şirinliği arayan gülümseyişi ile- baktı:

- “Evet.. böyle işte; nelerle uğraştığımı görüyorsun. Zaten, nelerle uğraştığımı görüp de bana acıyasın diye rica ettim seni.”

Güldü.

İşinin bittiğini çoktan anlayan dazlak kafalı derlenip toparlanmış, çantasını koltuğuna almıştı:

- “İzninizle, efendim” dedi.

- “Eh.. demek gitmek istiyorsun.. pekâlâ.”

Adam çıktı, *İhtiyar* da, sanki kaldıkları yerdenmiş gibi;

- “En basit şeyleri anlayamıyorlar.. mendeburlar. Bunun için de kullanılması en kolay, ama tesir gücü sınırsız silâhı paslandırıyorlar. Bana hak verdiğini sanırım. O ki, benim en güvendiğim, sözde cin gibi, adamım. Kelimelerle düşünürüz. Bunu o da öğrenmiş.. yâni bu sözü. Ama kavrayamadıktan sonra bilmek kaç para eder? Gördün işte: Kelimeleri, kavramları yanlış düşündürtmek için kullanmamız gerektiğini bilmiyor.”

Delikanlı neyi gördüğünü, hatta konunun ne olduğunu bulmaya çalışırken, *İhtiyar* önce kocaman sarkaçlı duvar saatına, sonra da yelek cebinden çıkardığı kendisininkine baktı ve yeniden öfkelendi:

- “Nerde kaldı bunlar!..”

Saatın, incecik sesine karışan vuruşları o sustuktan sonra devam etti: On birdi.

Az sonra da sofadan ayak sesleri geldi. *Delikanlı* heyecanlandı; “Güliz bu” diye düşündü. Gerçekten de, ancak bir kız böyle yürüyebilirdi. Sırtı kapıya dönüktü. Ama aynadan görebilirdi; yan gözle baktı aynaya ve iki şeyi birden aynı anda gördü: *İhtiyar*’ın bu bakışını yakaladığını, yakalar yakalamaz da iblis gibi sırıttığını, bir. İkincisi de gelenin kestirdiği gibi bir kız olduğunu, ama Güliz olmadığını!

Kızın elindeki tepside, kristal bardağın sarısını büsbütün altınlaştırdığı ıhlamur vardı.

- “Özür dilerim, efendim.”

Kız bardağı, geniş pencere boyunca uzanan masaya koyarken, iki dakikalık gecikme için özür diliyordu. *İhtiyar*, ıhlamura pençe saldı. Memnundu artık. Ama terslemesini önlemeye yetmedi bu:

- “Özür diliyormuş.”

Açıklama beklediği belliydi. Nitekim kızda bunu anladı:

- “Güliz getirecekti; telefona gitmesi gerekti, efendim.”

- “Pekâlâ, pekâlâ.”

Kız giderken, *İhtiyar*, ıhlamura dokundurduğu dudaklarını “pıppıppıp”lıyordu:

- “Hatâların arasında nitelik ve mâhiyet farkı yoktur. Seksen yedi buçuk kuruşluk bir testiyi kıran da seksen yedi buçuk bin liralık vazoyu kırandan başka bir şey yapmış değildir.”

Ihlamurunu yudumlamaya başlamıştı. Her yudumda gözleri yumuluyordu. Deminki konuya dönüverdi:

- “Geri kalmış ülkeler..miş! Bunun arkasından, evde kalmış kızların yakınışı gelir: Kör kaderim benim! Öteki, öteki.. yâni, geri bırakılmışlık! İşte o zaman başlar dişler gıcırdamaya ve kafa düşman aramaya. Düşmanı göstermek de benim işim.”

Soruverdi:

- “Sen de içer miydin?”

Bardağı gösteriyordu ve, çok dalgınmış da yeni düşünebilmiş gibi görünmek istiyor, bu yapmacığını da belli etmeye özen gösteriyordu. Anlaşılmayacak bir şey değildi bu. *Delikanlı;*

- “Tiksinirim ıhlamurdan” dedi. Bacaklarını biraz daha uzattı, sigarasını çıkardı, yaktı.

- “Güzeeel! Pek aptal değilsin: Neler verebileceğimi ve neler alabileceğimi, yâni gücümün sınırsızlığını anladın. Ama, hâlâ çavdar ekmeği hikâyesi! Güzel.”

Son yudumu da içti. Yalandı. Dudaklarını emdi. Bu arada yüzü sâdece köşeli ve geniş bir çeneden ibaret kalmış gibiydi. Güldü:

- “Herkesin bırakamayacağı bir şey vardır ve ben insanları bırakamadıkları şeye veya şeylere göre değerlendiririm.”

- “Bütün bunlar beni hiç ilgilendirmiyor. Bir şeyler çevirdiğiniz belli. Ama bu da ilgilendirmiyor beni. Benim için yapacağınız değerlendirmeye gelince, o da vız gelir bana.”

- “Enfes.”

Güldü *Delikanlı* ve karşı saldırıya geçti:

- “Özür dilerim ama, ben henüz sizde güzel, ya da enfes diyebileceğim bir şey görmedim.”

- “İdraksizlikten değil, inattan.”

- “Falcılığı bırakın da söyleyin bakalım: Beni karargâhınıza çağıracak kadar şereflendirmenizin sebebi nedir?”

İhtiyar oralı olmadı:

- “Sendeki inat tedâvisi imkânsız bir onurdan mıdır, kuru bir kendini beğenmişlik midir, yoksa insan ve toplum denilen kepazelikleri kavrayışından mıdır? İşte bunu bilmiyorum.”

- “Söyleyin dedim size.”

- “Söyledim ya işte. Bunu anlamak istiyorum.”

- “Benim sizde anlamak istediğim hiç bir şey yok.”

Sigarasını atacak bir tabla aradı. *İhtiyar* ona ıhlamur bardağının tabağını verdi:

- “Söndür bunda.”

Delikanlı, ikide bir, deniz feneri çakar gibi, Güliz’i hatırlıyor ve akıllı davranmak, sözlerine dikkat etmek istiyordu. Ama sonuç hep ayni idi, bütün sürtüşme, çatışma ve gerilimlerinde her zaman olduğu gibi, akıl, mantık, hesap, kitap, hiç bir şey kalmıyor, mizah bastırıyor, böylece de içinden nasıl gelirse öyle davranıyor, öyle konuşuyordu. Pervâsız bir gülüşle bardağı da aldı:

- “Bakın” dedi ve önce izmariti attı onun içine, sonra da cebinden Bafra paketini çıkardı; avucunda ezdi, onu da bardağa tıkıştırırken ekledi; “oldu işte.. bir daha içmeyeceğim. Çekiniz, çakmağınız için değil. Canımın istediği her şeyi bırakabilirim demek istiyorum. Bırakamayacağıma veya bırakamayacaklarıma gelince; haydi bakalım, önce siz söyleyin: Sizin bırakamayacağınız şeyler nedir?”

- “Şeyler değil.. şey.”

İhtiyar adamakıllı neşelenmişti. *Delikanlı* da, bu neşe yüzünden onu büsbütün çirkin buluyordu. Çekinmeden buruşturdu yüzünü; belli etmek istedi tiksintisini. Ve başaramadı galiba. Bu kuşkuyla da büsbütün gerginleşti:

- “Nedir o şey?”

- “İşim.. mesleğim.. felsefem.”

- “Hımm.. felsefeniz için bir şey diyemem elbette. İşe, mesleğe gelince.. yanılmıyorsam, emekliliğe ayrılışınızın yıldönümünü kutlayalı epey oluyor.”

- “Budala!..”

- “İyi ya.. söyleyin de anlayayım; bakalım ne imiş bu yaştan sonra bile bırakmaya katlanamayacağınız meslek.”

- “Beni pek moruk bulduğun belli. Ama asıl moruklayan sensin. Anlatayım bak: Bir şey yapmayan veya yapmakta olmayan bitmiş demektir. Yâni moruktan da fazla. Zaman’a ihânettir bu. Zaman da kendisine ihânet edenle hesap kesiverir. Ammaa, bir şey yapmışsan veya yapıyorsan zaman’dan korkma; çünkü senin içindir o ve artık senin için vardır. Bir takım pimpiriklerin ölümsüzlük, ölümsüzlük, deyip durdukları şey işte budur. Benim dakikalarım milyarlarca mendeburun.. ve senin.. (ve senin derken, beynine kurşun sıkıyormuş gibi sırıtıyordu) yıllarından uzundur ve dolgundur ve verimlidir. Öyle olmasaydı, ben, 27 Mayıs sabahı geberir giderdim.”

Delikanlı meraklanıverdi, elinde olmadan ona doğru eğildi. Bu da *İhtiyar*’ı yeniden neşelendirdi:

- “Demek çok merak ettin. Bende çok daha meraklıları var. Ama önce sözleşmeyi imzalamalıyız. Ondan sonra her şeyi öğrenirsin.. kimsenin bilmediklerini.. ve bilemeyeceklerini.”

Cevap bekler gibi sustu. *Delikanlı*’da gerginlik şaşkınlığa kayıyordu. Toparlanmak çabasıyla:

- “Mesleğinizi hâlâ söylemediniz” dedi.

- “Akla metelik vermem; çünkü yok o. Tanrı her nesilde bir iki kişiye bağışlıyor onu. Hiç bağışlamadığı nesiller.. hattâ çağlar da cabası. Dünya, her şeyi sempatileri ve antipatileri ile berbat eden diksürüngenlerle dolu. Seni düşünüyorum da, acaba ben de, bu, uzun, upuzun ve arınmışlığını doksan dokuz bin yedi yüz seksen üç sınavda ispatlamış hayatımda ilk kez.. evet, acaba.. o solucansal sempati oyununa mı geldim diyorum.. demeden yapamıyorum; çünkü beni şaşırtan budalalıklar yapıyorsun. Güliz sana anlatamadı mı benim mesleğimi.. işimi? Güliz’e güvenirim ben. Demek..”

Kendini tutamadı *Delikanlı:*

- “Güliz’in ne ilgisi var bütün bunlarla!”

- “Pöh.. ne ilgisi varmış! Bütün bunların dışında Güliz var mı ki? Demek bunu bile anlamadın!”

- “Anladım, anladım.. hiç bir şeyi değilse bile bunu anladım.”

Burnundan soluyordu. Bir an için, *İhtiyar* her şeyi anlayacak diye korktu. Ama yersizmiş bu korku:

- “Ee? o zaman?”

- “O zamanı, bu zamanı var mı? Sözleşmeden söz ediyorsunuz: Açık açık, kendinizden işitmeliyim.”

- “İyi ya.. işit. Bazı bölüm başlarını söyleyeyim sana: İnsan denilen diksürüngenler arasındaki anlaşmazlıkları ve düşünce değil.. sempati, antipati ve inanç ayrılıklarını körüklemek, barışa yanaşmaz uzlaşmazlıklar, kinler, düşmanlıklar hâline getirmektir benim işim. Biri iki, ikiyi dört, dördü onaltı yapmaktır benim işim. Ve benim işim yeni yeni sersemlikler türetmek, mevcut sersemlikleri de üretmektir.”

- “Peki.. bütün bunlar niçin?”

Güldü *İhtiyar*. Meselenin çözümlendiğine inanmış görünüyordu. Pencereye döndü:

- “Herkes denize bayılır. Ben ormanı severim.”

Delikanlı “Savaşçı”sını hatırlayıverdi. Ama “saçma” dedi içinden: Nasıl bilebilirdi şiirini *İhtiyar?* Cesurlaştı:

- “Ben de.”

Kendine göre dalga geçişlerinden birisiydi bu: Ne var ki, daha çok kuşkulanmakta gecikmedi. *İhtiyar* ona dönmüş sırıtıyordu:

- “Hele balta girmemişleri!..”

Yok ama.. elbette raslantıydı. Tam bu anda *İhtiyar* soruverdi:

- “Raslantılara inanır mısın?”

- “Yâni düşünceleri okuyan makineye mi?”

Kuşkusunun doğru olup olmadığını anlamak istiyordu.. hırsla. Gözlerini ona dikmişti. Oralı olmadı *İhtiyar,* konusuna döndü:

- “Anlaştığımıza sevindim. Yalınız.. çünkü. Yooo, yo.. sızıldanmıyorum.. kat’iyyen. Allah esirgesin. Yardımcı mardımcı tifturûnîliği de değil bu. Çok daha büyük bir şey benimki. Anlayacaksın elbette. Madem anlaştık.”

Delikanlı, bir başkası kendisi için konuşurmuş veya o bir başkası için konuşuyormuş gibi:

- “Anlaştık” dedi.

İhtiyar, önce duvar saatına, sonra da yelek cebinden çıkardığı kendisininkine baktı:

- “İyi ya.. artık geriye bakılamayacağını da anladın demektir. Eminim bundan. Şimdi git. Canın istediği zaman da gel. İşittiğime göre araba

kullanmayı öğrenmişsin. Garajdan bir araba al. Canın hangisini çekerse.”

Delikanlı, onun ayağıyla bir zile bastığını gördü. Belki de görmesini istemişti. Mırıldandı:

- “İhtiyaçları körükle ve çoğalt.”

- “Yüksek sesle konuş, yüksek sesle.. kulağım az işitir benim.”

- “Pek güzel işittiniz. Ama yüksek sesle söyleyeyim bir kere de: İhtiyaçları besle ve çoğalt, derim.”

Öfkeli görünen o değilmiş gibi güldü *İhtiyar:*

- “Onu da nereden çıkardın?”

- “Geldiğim zaman, o dazlak kafalı adamla birisinden konuşuyordunuz. Belki saçma ama, kendi durumumla bir benzerlik görür gibi oldum.”

- “Hiç değil. Olsa bile.. ki, değil diyorum sana.. ne kararlaştırmıştık? *Geriye bakmak yok artık!*”

Delikanlı dondu kaldı: Gelen Güliz’di. *İhtiyar* ona bakmadan:

- “Sen misin?” dedi, “Reşit beyi”

Delikanlı kesti:

- “Reşit değil.”

İhtiyar güldü:

- “Eh.. görüyorsun işte; senden başka kimse yok burada. Raşit beyi garaja götürsünler. Daha iyisi, sen kal burda. İşimiz var.”

Delikanlı onun bu sefer bir başka zile bastığını gördü. Aradan beş saniye bile geçmeden de soldaki ara kapıdan, giyim kuşamıyla bir genel müdüre veya mâliye müfettişine benzeyen orta yaşlı ve dinç birisi girdi. *İhtiyar*, ona:

- “Beyi garaja götürünüz. Bir araba alacak” dedi. Sonra *Delikanlı*’ya döndü:

- “Al bunları.”

Duvar boyunca uzanan masadan bir çekmece çekmiş, oradan aldığı bir karton İngiliz sigarasıyla altın Düpon’u uzatıyordu. Bayram günü el öpmeye gelmiş sevgili torununa hediyesini verir gibiydi.. veya öyle görünmeye çalışıyor.. ve *Delikanlı*’ya daha da çirkinleşmiş geliyordu. Aldı; alırken de;

- “Aklımda” dedi.. lâdes’i önlemiş gibi.

Önce *İhtiyar*, sonra kendisi, hemen onunla birlikte de, Güliz güldü.

İhtiyar gülmeseydi, Güliz, acaba gene gülümser miydi?

Korka korka sürdüğü Opel'inde, neden sonra, bu soruya takılıverdi ve bu gülümseyişin çok önemli bir şeyi açığa vurduğuna inandı: Güliz *İhtiyar*'ındı.. kendisinin değil. Bu zanla da rahatladı. Kullandığı arabada ilk defa yalnız olmanın verdiği tedirginlikten kurtuldu. İçine güven geldi. Yoksa, bunun için miydi Güliz'i *İhtiyar*'a devretmek?

* * *

Delikanlı'yı arayan Güliz'di. Cıvıldıyordu sesi. Daha "Merhaba" derken bile. Kız, karşıdan gelen "merhaba"nın kasıtlı soğukluğunu da farketmemiş olmalıydı; ayni sıcaklıkla devam etti:

- "Dün harikulâdeymişsin."

- "Yok canım!"

Kız hâlâ farkında değildi:

- "Kendisi aynen böyle dedi. Bu akşam da şerefine bir cümbüş düzenledi.. Gazino'da. Düşün bir kere, biz ikimiz gideceğiz.. beraber."

- "Nereden telefon ediyorsun sen?"

Güliz o zaman uyandı:

- "Dur bakayım; ne oluyor sana? Evimden ediyorum."

- "Evinden demek. Yalnız mısın?"

- "Evimden ve yalnızım. Yoksa.. bak Raşit.. lütfen. Tamam. Kapatıyorum. Hemen ara evi de için rahatlasın."

Ve, çat diye kapattı telefonu, *Delikanlı* da başladı kıvranmaya. Hatırladı da: "Kuşkuya hiç bir aşk dayanamaz."

Güliz'i bile bırakabileceğini mi ispatlamak istiyordu?

Böyle ise *İhtiyar*'a mı, kendisine mi?

Yoksa istediği *İhtiyar*'ın gücünden ve servetinden yararlanmakta serbest kalmak, kontrol korkusundan kaçmak mıydı?

Bu son ihtimâl, bir bakıma da.. hattâ doğrudan doğruya, *İhtiyar*'ın yaşayışının kesin hâkimi saymak ve öyle kabul etmek değil miydi?

Dudaklarını kemirdi:

- "Artık ha Güliz, ha ben."

Mırıldanmıştı. Telefonun zili çaldı. Bekledi. Arkadaşı açtı:

- "Buyurun; Işık Yayımevi. Bir dakika efendim."

Uzattı *Delikanlı*'ya:

- “Sizi istiyorlar.”

Aldı:

- “Evet?”

- “Aramadın.. utandın.. kuşkularının kofluğundan. Söyledim sana: Hiç bir aşk dayanamaz kuşkuya. Yok için kuruduysa o başka. Daha başlangıçta bile değilsin. Onun nasıl bir canavar olduğunu yakında görecek ve benim davranışlarıma, korkularıma hak vereceksin.. sen benden beter olacaksın. Bak sana bir şey söyleyeyim: Üstüne varmaya da hiç niyetim yok. İçindeki o uru temizleyemeyeceksen vız gelirsin bana. Anladın mı? İyi anladın mı, Çağdaş Faust? Dinle şimdi: Bu bir işdir. Akşam cici arabanla gelecek, beni alacaksın. Tam yedi buçukta.”

Çat. Telefon kapandı.

Delikanlı, tam yedi buçukta, Teşvikiye’de, Güliz’in kapısındaydı. Kız:

- “Hazırım” dedi. Hole bakmasına bile zaman bırakmadan kapıyı çekti. Yol boyunca da sâdece söylenmesi gerekenleri söyledi:

- “Masadakiler Lokanta’da gördüğün ayaktakımı olmayacak. *İhtiyar*’ın seçkin savaşçılarıdır. Kurmayları değil, savaşçıları. Alacağın not önemlidir. Not bana vız gelir demişsin. Hoşuna gitmiş onun. Ama işe yaramayacağına inanırsa hapı yutarsın. Bilesin. Hey dikkat, et.. yol onun.”

Delikanlı ancak o zaman kendisine geldi ve aklından her şeyi sildi, trafikten başka hiç bir şeye bakmaz oldu.

Bebek’ten az sonra Güliz;

- “Yaklaşıyoruz, yavaşla” dedi. Beş dakika kadar gittiler: “İşte orası. Kaldırımdaki arabaların yanına çek.”

Gazino, denize doğru uzanan bir iskeleye bağlı, uçuk mavi şeritleri olan bembeyaz bir gemiye benziyordu. Şimdiden yakılan ışıklarına akşam turunculukları vuruyordu. Bu yüzden de ampuller altın yuvarlar gibiydi.

Arabadan indikleri zaman Raşit Güliz’in, günün son ışıklarıyla yıkanan karşı kıyılara doğru gerinerek derin derin nefes aldığını gördü. Gülümsüyordu. Ne kadar rahattı. Kızın kendisiyle zerre kadar duygu bağlantısı olmadığına, kendisinden koptuğuna inandı. Bunun kendi yüzünden olduğunu düşündü. Üzüldü. İçi burkuldu; kaybının büyüklüğünü anladı. Yaklaştı ona:

- “Ne kadar güzel.”

- “Çok.”

Kız bakmıyordu ona. Ama gülümseyişi donuklaşmıştı. Sesi de buruktu:

- “Haydi,” dedi, “girelim.”

Yürüdü.

- “Güliz.”

Durmadı kız. Raşit uzun giriş yolunda da çağırdı onu. Ama gene durduramadı.

Onları -şef garson mu, patron mu- tertemiz giyimli ve bir insanın olabileceği kadar kibar, ama gene de sevimli, yaşlı bir adam karşıladı; Güliz’e adıyla hitap ederek yol gösterdi. Birbirlerine hal, hatır sordular. Güliz ona Raşit’i tanıttı, onu Raşit’e değil.

Geniş girişte durdular. Burada camlı, kocaman bir buzdolabı vardı. Adam Güliz’e dolaptaki levrekler, barbunyalar, ıstakozlar üzerine bir şeyler söyledi, mutfakta bulunanlardan söz etti. Güliz de Raşit’e, yemek seçimi için yardımcı oldu. Yürüdüler.

Yerler halı döşeliydi. Sekiz basamak çıktılar:

Salonun sol köşesi ceviz bir büfe ile değirmileştirilmişti. Büfe de, çeşit çeşit içki şişeleri ile, üzerine ebemkuşağı düşmüş gibiydi.

Güliz görününce salondakiler onu bağıra çağıra ve alkışlarla karşıladı. Kız canlanmış, neşelenmişti. Elini Raşit’in beline doladı ve;

- “Raşit bu işte” dedi. Raşit’e “merhaba”lar yağdı.

- “Bizi nereye oturtuyorsunuz, Tevfik Bey?”

Adam onları Beykoz’a doğru bakan camın önündeki iki kişilik bir masaya götürdü. Öteki masaların en küçüğü altı kişi için hazırlanmıştı ve gazinonun müşterisi bütün gece, bunların ne kadarı dolu ise o kadarla kaldı.

Raşit oldukça geç toparlanabildi ve ancak, ilk kadehler kaldırıldıktan sonra görmeye başladı; ilk farkettiği de, kuruntusunun aksine, kimsenin kendileriyle -ve özellikle, kendisiyle- ilgilenmediği oldu. İyiydi bu: Güliz’i bulmasını sağladı.

- “Dışarda, ne güzel dedim. Hava güzeldi, renkler güzeldi, deniz her zamankinden güzeldi. Sonra bir esinti vardı ki, insanı O Belde’yi bulduğuna inandırırdı. Ama sen hepsinden güzeldin.. gülümseyişinle.. hüznünle. Ben, sen olduğun için, sen öyle gülümsediğin için güzel dedim.”

Ve şaşkına dönüverdi.

- “Ooo.. Güliz.. niçin?”

Kızın göz pınarlarındaki iki inci tanesi önce yakamozlanmış, sonra da yanaklarından -su değil.. birer inci tanesi gibi işte- yuvarlanmıştı.

- “Ne olur.. yapma.”

Sesi titriyordu *Delikanlı*’nın. Güliz o zaman baktı ona.. böcekkabuğu gibi pırıl pırıl pırıldayan gözleriyle. Ve elini tuttu:

- “Sen yapma.. ne olur. Kıyma benim sevgime. Güven bana. Seni sevdiğime, ilk defa sevdiğime inan. Artık yalnız senin için.. sevgim için yaşadığıma inan.”

Sustu. Dalgınlaştı. Neden sonra fısıldadı:

- “Umut kesince düşmem üstüne. Bırakmak için yapamayacağım şey yoktur.. unutma.”

Bırakmadı ama *Delikanlı*’yı duygulanışına; bir neş’e çığlığı gibi, salona seslendi:

- “Heey, millet; ne yapıyorsunuz siz bakim!”

Kadehini kaldırmış gülüyor ve bir bir herkese bakıyordu. Birden bire kadehler havaya kalktı ve yirmi, yirmi beş kişi birden cevap verdi:

- “İçiyoruz.”

Güliz, tatlılığı *Delikanlı*’yı çileden çıkaran bir ağırbaşlı hoşnut kalmışlık taklidiyle ve sesini kalınlaştırarak;

- “İyi” dedi.

- “Senin için” dediler.

- “Bizim için” diye düzeltti ve bardağını yarıladı, sonra da, gene, fısıldadı: “Uçmak istiyorum. Uçabilirmişim gibi geliyor bana.. pırr.. ta oraya.”

Elini bir yerlere doğru uzattı. Sandalyenin ucuna kaydı, dikleşti, göğsünü gerdi:

- “Her şey yapabilirim ben.”

Ve birden donuklaştı. Bıraktı kendisini:

- “İlk defa.. sana diyorum ben diye. İlk defa ben diyorum.”

Ve boynunu bükerek uzandı ona doğru:

- “Daha ne olsun?”

Sonra, salondaki yaşıtlarından birisi oluverdi. Sanki, *Delikanlı* tabağından bir lokma kesmek için başını eğdiği kısacık zaman içerisinde

kalkıp gitmişti de yerine bir başkası, bir benzeri gelmişti. Hep böyle oluyor diye düşündü. Ve, içindeki güvensizliğin sebebini anladığını sandı: Bu kadar sert ve şaşırtıcı değişmelerin hangisi idi kız?

- “Bir şey iki şey olamaz.”

Acı çekiyordu.

Kız her hâlinde içtendi; inandırıcı idi. Ama hangisi idi?

Göz göze geldiler. Güliz lokmasını çiğniyordu. Gülüyordu. Neşeli idi. Memnundu. Ama bütün salona güler gibiydi.. hattâ orada olmayanlara da; bütün insanlara. Ve, bu küçük masada, kendisiyle oluşundan değil, burada, bu insanlarla birlikte olduğu için.. dünyada olduğu için.. yaşamakta olduğu için seviniyor, hoşnutluk duyuyordu. Öyle sandı.. öyle sanmak zorunda saydı kendisini. Birlikleri kuruntulara mahkûmiyet gibi geldi. Onunla oldukça, onu benimsediği ölçüde kuruntudan kurtulamayacağına inandı. Duyduğu acı arttı. Yenilmişti; yenik buldu kendisini: Gülümsemeye çalıştı; mizacının -benzeri durumlarda- ana çizgisi ve sığınağı olan öfke neredeydi?

Bir yudum içti. O daha kadehini dudaklarına yaklaştırırken;

- “Bensiz mi?” diye sordu Güliz. Kadehini almış ona uzatıyordu. Dokundurdu; bu sırada -söylememek için kendisini zorlaya zorlaya- en eski şiirlerden birisini düşünüyordu:

> “Güvençim, avınçım, sevinçim, kamuğ,
> Senin çınğ içimde durur ey uluğ.”

Ona bin yıllıkmış gibi gelen yalnızlığı boyunca aradığı Şirin’in portresi bu beyitte idi. Oysa, Güliz, işte, onunkine dokundurduğu kadehini -ve gülüşünü- salondakilere.. ve bütün dünyaya pay ediyordu; öteki kadehler kalktıktan sonra içti ve;

- “Ohh” dedi, “iyi ki dünyaya geldik.”

Sanki *Delikanlı*’nın düşüncelerine cevap veriyor, kuruntularını haklı çıkarmak, pekiştirmek için konuşuyordu. O kadarla kalmadı ama:

- “Senin hiç kendinden korktuğun oldu mu? ben sık sık korkarım kendimden. Yaptığım rollerden. Bir türlü anlayamıyorum: Hiç bir zaman, hiç bir konuda, hiç bir durumda rol yapmayı düşünmedim; işe rol yapayım diye başlamadım. Ama -sık sık- öyle zamanlar, durumlar ve konular oldu ki, onlar geçip gittikten sonra bana, benim yerime bir başkası konuşmuş, davranmış gibi gelir; öyle sanırım.. düşüncelerime, yargılarıma, anlayışıma, taban tabana

zıt olsa da, içtenliğe inanırım.. ve karşımdakini de inandırdığımı görürüm; korkayım mı, yoksa övüneyim mi, bilemem. Kâh kendimden tiksinirim, kâh, “sahneye çıkmalıymışsın sen, kızım Sıdıka” diye neşelenirim.”

Gülüverdi:

- “A.. ağzımdan kaçırdım işte; asıl adım Sıdıka.”

- “Amcan mı taktı Güliz’i?”

Farkına varmadı kız ekşimenin:

- “Yoo.. kendim seçtim.”

Daldı:

- “Ne hikâyedir bu.. bilsen.. bilmeni.. sana anlatmayı ne kadar isterdim.”

Acı çektiğine inandırdı.. hem de “rol”ü düşündürmeden.

- “Anlat.”

- “Öööö.”

Yüzünden tiksinti akıyordu:

- “Burada? bunların arasında öyle mi?”

Buradan ve bunların arasında’dan nefret ettiğine de inandırdı.

- “Gidelim.”

- “Ah deli.. delisin sen! Deminden beri.. etrafa gülücükler saçarken, herkese kadeh kaldırırken ne düşündüğümü sanıyorsun? Yoo, kalkıp gitmeyi değil.. benim çılgınlığım buna yetmez. Sâdece.. iyi dinle beni.. gecenin bitiminde, dağılırken, seninle, kimseyi kuşkulandırmadan, kimsenin ruhu duymadan buluşmak için nasıl bir oyun düzenleyebilirim diye beynimi mıncıklayıp duruyorum. İstemiyor artık *İhtiyar*. Anlamak istiyor, ben etrafında dolaşırken beni bırakıp bırakmayacağını.. sigara gibi. Ondan farkı.. ben sana razı olmayacağım.. emir bu.”

Ve, sonra, korka korka, korkusuna da inandırarak fısıldadı:

- “Asıl.. burda, işte bu toplantıda, benim bir görevim de var.”

Kız, nitekim, çok geçmeden kalktı, elinde kadehi, masaları dolaşmaya başladı.. *Delikanlı* da o zaman anladı içkinin su gibi aktığını ve kanların kaynamaya başladığını. Ve, sâdece bir masada havanın değişik olduğunu da, Güliz oraya girince, gördü: Masadakilerden üçünü tanıyordu. İkisi doçent, öteki asistandı. Daha birinci kadehlerini bile bitirmedikleri anlaşılıyordu. Güliz’i ayağa kalkarak karşılamışlardı. Buyur ettiler. Oturdu o da.

Doçentlerin birisini tanımıyormuş demek; çünkü öteki tanıştırdı onları. Kız da, tanışmadan sonra hep onunla konuştu, belli bir ilgiyle.. en candan gülümseyişleriyle.

Sonra müzik başladı. Herkesle beraber onlar da dansa kalktı. Güliz dans boyunca güldü, konuştu ve *-Delikanlı'*nın, fakültede dengesini, ağırbaşlılığını, her şeyden çok, ciddî ve verimli çalışmalarını iyi bildiği- doçenti de güldürüp konuşturdu. Kızı, ikinci danstan sonra, masaya o getiriyordu. Tam yaklaştıkları zaman Güliz:

- "Kadehim.. lütfen" dedi.

Doçent, çevik adımlarla gitti, kadehi getirdi. Kız o zaman tanıştırdı onları.

- "Oturmaz mıydınız?"

*Delikanlı'*ydı teklifi yapan. Güliz de üsteledi. Ama adam sandığı gibi istekli değildi; Güliz'e karşı davranışı da nezaket kuralları dışında yorumlanamazdı. *Delikanlı* dans süresince aklına gelenlerden utandı. Buna karşılık Güliz'in davranışlarından eziklik duydu. Başbaşa kaldıkları zaman bunu söylemeye hazırlanıyordu ki, o:

- "Hiç de başarılı değildim" diye başladı: "Ama bir başka şeyi becerdim."

- "Nedir o?"

- "Senin ayrı gitmek zorunda olduğunu söyledim; o götürecek beni."

- "Bu mu başka dediğin?"

- "Bu. Aslını bilmediğin şeylere öfkeleniverme. Anlamaya çalış. Anlamazsan sor. Tadını kaçırma."

- "Peki, neyin tadını kaçırdım şimdi?"

Kız -şaşılacak kadar bezgin, hattâ umutsuz- içini çekti. Bir yudum içti.

- "Hadi gene de söyleyeyim: Ben buradan seninle çıkarsam, mutlaka izlenecektik. O zaman da sen, beni, evime bırakacak ve filmlerdeki centilmenler gibi, iyi geceler ve renkli rüyalar dileyerek basıp gidecektin. Anladın mı şimdi?"

Hiç bir şey anlamamıştı:

- "Anlat."

- "Düşündüm ki, sen, gece bitince, hemen ayrılır, kararlaştıracağımız bir yerde beklersin. Ben de, dönen dolapların -şimdilik- hiç birisini bilmeyen bu

adamcağızdan orada ayrılıp sana gelirim.. diye düşünmüştüm işte.”

Delikanlı heyecanlanmıştı:

- “Bundan güzel ne olabilir! tamam.”

- “Ne tamamı? tadı mı kaldı?”

Delikanlı’nın çene kemikleri oynadı: Yoksa, asıl plân bu muydu? Ne diyeceğini bilemiyordu. Hiç bir dayanağı olmayan, ama çürütülmesi de ispatlaması kadar imkânsız kuşku -ve işe yaramayan öfke- onu da bezginleştirmiş, umutsuzluğa düşürmüştü. Kadehiyle oynarken düşündü: “Bir hakem seçsek oyunu ona verir; üzüntüden bitkinleşmiş, dünyanın haksızlığına uğramış. Ben mi? ben de onu üzen, ona haksızlık edenim.”

Katlanamayacağını, kaçış yolu aradığını aklına getirmeden karara doğru yöneliyordu; “Bir karar vermeli.. hem de en kısa zamanda” diye geçirdi aklından.

“Rol” yapmaya kalkışsa yüzüne gözüne bulaştıracağını biliyordu: Böyle durumlarda hep ayni olur, sesi, jestleri, mimikleri niyetine değil, duygularına ve asıl düşüncesine uygun düşerdi. Bıraktı kendisini: Gecenin havasını Güliz ayarlasındı.

Güliz -ama deminki değil- çocuksu bir neşeyle eğilmiş;

- “Ooo.. konuşulmaz burada” diyordu.

Çalgı bilinen dans havalarını bırakmıştı. Sıra halk havalarında idi. Ama genç çiftler bunlara da uyduruyorlardı yabancı dansların figürlerini. Üstelik daha bir coşkunlukla. Ve, hep bir ağızdan başlayıverdiler oynarken: “Helvacı, helva; şeker lokumdur helva” diye.

Güliz fırlayıverdi:

- “Gel.”

Bileğine sımsıkı yapışmıştı. Çekiyordu.

- “Oynamasını bilmem ben.”

- “Yürümesini de mi? kalk.”

Kimse kıyamazdı bu hevesi kırmaya. Kalktılar. Güliz çevikti, şuhtu ve zarifti. Yanakları al al olmuştu; güzeldi, kendisi dahil, hiç bir kızın olamayacağı kadar güzeldi; bunca gencin arasında en canlısı idi o.. mutluydu ve mutluluğa inandırıyordu, mutluluğun kaynağı gibiydi.

- “Bir de bilmem diyor, kalleş.. herkesten iyi oynuyor.”

Bağıra bağıra söylüyordu bunları ve gülüyordu.

Neş’e.. en kolay bulaşıcı. Güç ve enerji olunca, hareket en çekici şey.. şaşırtacak kadar. *Delikanlı* şaşmıştı kendi hâline: Dans faslı, uzun, upuzun ve alıp götüren Fıdayda ile kapanmıştı. Bir ara, alkışlar, ünlemeler ve kahkahalar da dindi. Salonu bambaşka bir havaya geçiren asıl sessizlik, solukların normale dönüşünden ve tokuşan kadehlerin çınçınlarından sonra geldi. Şimdi havada duygusallık.. belki de, hüzün.. hattâ.. melâl vardı.

Sonra, ayak sesleri yerdeki değerli halıda eriyen bir adam, ortadaki uzun masada oturan delikanlılardan birisine bir dîvan sazı getirdi.

Işıkların çoğu söndürüldü. Yalnız büfedeki mor ve koyu kırmızı ampuller yanık kalmıştı. Bir de girişin ışıkları vuruyordu salona. Sessizlik daha da ağdalaştı.

Ve, basık, hattâ sık sık yetersizleşiverecekmiş, büsbütün kısıklaşacakmış sanılan, ama gerçekleşince tam gereği kadar yükselen bir ses okumaya başladı:

> “Yürü bire Hızır Paşa,
> Senin de çarkın kırılır,
> Güvendiğin Pâdişahın,
> O da bir gün devirilir.”

Ve, sessizliği koyulaştıran uzunca aralarla birbirini kovaladı Pir Sultan Abdal’lar: “*Koyun beni halk aşkına yanayım”*.. sonra “*Gelin canlar bir olalım”*, arkasından da “*Yorulan yorulsun, ben yorulmazam/Devrim yolundan ben ayrılmazam”*.. ve yeniden coşku!

Delikanlı kaptırıp gitmişti: Cephede idi; içi esiyordu. Yıllarca aramıştı o, cepheye giden yolu. Ama karşısına hep, kendisi gibi, yol, yordam bilmez arayıcılar çıkmıştı. Omuz omuza dövüşmek istediği savaşçılar işte burada idi. Kalkıp o uzun masaya gitmek, orada oturmak, kolunu, onlardan bazılarının yaptığı gibi -kim olursa olsun.. kim olduğunu bilmeden ve düşünmeden- yanındakinin omuzuna atmak.. ayakları masanın altında uzatabileceği kadar uzanmış, başı eğik, gözleri, kavradığı, ama kaldırmadığı, yanlamasına dayalı tuttuğu kadehine mıhlı.. onlarla olmak istiyordu.

Güliz’le değil, onlarla gitmek, onlardan ayrılmamak istiyordu. Bu haletle şiirlerdeki kelime değiştirmeleri farketmedi; değiştirmeleri şiirin asıl kelimeleri saydı. Pir Sultan’ın kendisiydi, meselâ “*Açalım kızıl sancağı/Bitsin sömürü çağı*” diyen.. buradakilere ve kendisine bu görevleri yükleyen, komut

veren.. bunun için yaşamış olan.. elbette o idi.

Sonra, o da, ötekilerle birlikte, ötekilerden de çılgınca alkış tuttu. O da ötekilerle birlikte kadehini, bir yumruk gibi kaldırdı.. ötekiler gibi dipledi. Ve, ötekilerle birlikte başladı söylemeye:

"Çanakkale içinde vurdular beni,
Ölmeden mezara koydular beni; Gençliğim eyvah!"

Çanakkale diyen bir o idi; ama ötekiler bambaşka bir yer ismi söylemişlerdi. Anlayamadı pek. Bunun için de, daha sonraki Çanakkale'lerde sâdece notayla katıldı.

Bir vecd hâliydi bu: Dünya silinmişti gözünden. Güliz de öyle. Oysa hep kıza bakıyordu. Ama görmüyordu. Onun çapkın ve dalgacı gülümseyişini de.

* * *

- "Boykotun şerefine idi o coşkunluk. Aslına bakarsan, toplantının iki başka sebebi daha vardı: Birisini biliyorsun; sen. Ötekine gelince; haydi onu da.. yarınki baskılarına yetiştiremezler.. öbür günkü gazetelerde oku."

Güliz, Gazino'dan ayrılmadan az önce; "Sen git artık" demiş ve Rumeli Caddesi'nde, Osmanbey girişinin kırk, elli metre ötesinde, lambaları söndürmüş olarak park etmesini söylemişti. Oraya bir hayli geç ve *Delikanlı* dişlerini gıcırdata gıcırdata, "tipik bir konsomatris atlatması" diye düşünmeye başlarken, yürüyerek geldi. Nefes nefese idi:

- "Gazla" dedi; "Doğru, Teşvikiye'ye."

Karakol'un ötesindeki sokaktan sağa saptılar. Hilton'un altından Mete Caddesi, Taksim Gezisi, Elmadağı, Harbiye, Osmanbey.. tam bir tur. Bir ara sokağa girdiler:

- "Tamam. Kaldırıma al."

Burası *Delikanlı*'nın bildiği ev değildi:

- "Arkadaşının mı?" diye sordu.

- "Hayır. Benim. Daha iki yerim var. Burayı *İhtiyar* bile bilmez."

- "*İhtiyar* bile mi?"

- "Evet."

- "Ne dümendir bu birader.. hani hiç bir şey gizlenemezdi ondan?"

Holde idiler. Güliz aynaya eğilmişti. Oradan baktı:

- “Gizlenemez.. ama ben bazı şeyleri gizleyebilirim; güvenir çünkü bana. İstemediği hiç bir şeyi yapmayacağımı bilir. Haklıdır da.”

Aynada gözgöze idiler.. düelloya başlayacaklarmış gibi. *Delikanlı*, o; “güvenir bana” derken öyleydi. Kız da “haklıdır”ı onun meydan okuyuşuna tam bir karşılık gibi söylemişti. Birkaç saniye sürdü bu karşılıklı horozlanma. İndirdiler kılıçlarını.

- “Geç.. otur sen. Şimdi gelirim.”

Delikanlı söylenileni yaptı; salona girdi. Kız ışıkları holden yaktı:

Ceviz bir büfe. Camlı kitaplık da cevizden ve nefis. Mobilyaların beji onlarla uyum içinde. Aykırılık duvarlardaki iki tablo ile, kitaplığın sol kıyısına konmuş tahta heykelcikte; ölçü ve kuralların inkârı var bunlarda.

Güliz, iki içki bardağıyla geldiği zaman heykele bakıyordu; dalga geçtiğini belli etmeye çalışarak;

- “Primitif” dedi.

- “Öyle.. ve orijinal. Yâni buradaki züppelerin özentisi değil. Londra’da, böyle şeyler satan bir yerden aldım. Bizim paramızla tam yedi bin üç yüz lira.”

İçkisini uzatıyordu:

- “İçer misin? Fazla gelmez mi?”

Delikanlı başıyla, hayır demişti:

- “İyi. Onu da içerim ben.”

Kanepeye oturdu. Bacaklarını da çekti. *Delikanlı*’ya yandaki koltuğu gösterdi:

- “Sonra incelersin etrafı. Şimdi dinle beni. Önemlidir söyleyeceklerim.. çok hem de.”

Ve kaldığı yerden sürdürdü konuşmasını:

- “Boykotu biliyorsun. Bu fakültede ilk defa başarıldı. *İhtiyar*’ın bir türlü giremediği yerdi orası. Başarıldı sonunda. Ay geçmez, sıra işgâle gelir. Üçüncü sebebe gelince; dediğim gibi, bombası gazetelerde patlayacak. Ama biz kendimize bakalım. En önemlisi bu. *İhtiyar* senin Gazino’daki hâlini görseydi işin bitikti. Nasıl da kaptırıp gittin öyle! Dua et, benden başkasından rapor istemesin. Eylemciliğe aşeren birisi? Bunu öğrenince *İhtiyar*’ın yüzü ne haller alacak, görmeni isterdim.. ıhlamuruna sinek düşmüş gibi olurdu

mutlaka. Hiç bir şeye inanmayan, hiç bir şeye bağlanmayan, her şeyi küçümseyen adam! budur onun şöyle böyle ilgiye değer bulduğu. Sense, Gazino'da, biri çıkıp da; "ileri arkadaşlar" deyiverseydi, siperden ilk fırlayacak gönüllü gibiydin. Tiksinir bundan o."

- "Ben de ondan tiksiniyorum.. onunla ilgili her şeyden."

Utançla öfkenin arasında sallanıp duruyordu. Güliz'i gördü ve bir şeyler söylemek, bir açıklama bulmak zorunda kaldı:

- "Belki de" dedi, "bu tiksintidendi, bu tiksintiden kurtulmanın yolunu arayıştı o.. o hırs. Belki de, hücuma onu tepelemek için kalkılacağını kuruyordum."

İçmek üzere olan kız kadehi bırakıverdi. Heyecanlanmıştı:

- "Bak bu çok güzel. Söz konusu olursa bunu aynen söyle kendisine. Hâlini öğrenince alaya alacak seni, aşağılayacak, yerin dibine batıracak; sonra da *ocak*'lardan birisine defedecek. O zaman eylemcilerin arasında toz olup gideceksin.. döküntülerin bile emir verdiği, hattâ ayak işlerine koşturduğu birisi olacaksın. Böyle yapacak seni.. kaç örneğini gördüm ben. Onun için hayatın en büyük zevki.. en büyük ve tek zevki bir parça değer verdiği.. ne? değer verdiği mi dedim? varlığını ona duyurabilen, ya da onda bir sempati kırıntısı uyandıran insanları.. ve şey'leri unufak etmektir. Bir gün bana, herkes dişinin kovuğuna kaçmış kırıntıyı çıkarana kadar uğraşır demişti. Hiç unutmam: Felsefeciyi bir uşak durumuna düşürdüğü gün."

Delikanlı, kız sustuktan epey sonra, kalktı, dudaklarını kemire kemire ve yavaş yavaş yürüdü, sehpadaki ikinci kadehi aldı; içti. Bir alışkanlıkla ağzına atacak bir şeyler arandı.

- "Bak, orada kuru yemiş var."

Çukur seramiği gördü, ama almadı; elinde kadeh, geçip yerine oturdu:

- "Daha ikinci.. en çoğundan üçüncü konuşma.. görmüş, geçirmiş; insanlar ve hayat için, benim öğrenmek istediğim.. belli belirsiz düşüncelerimi pekiştirecek şeyler bilen, anasının gözü.. ve, insanları koyulaştıran mavalların aslını.. yâni asılsızlığını bana anlatabilecek birisi gibi gördüğüm, sevimli bulduğum, ilk dersten o ikinci, üçüncü konuşmaya kadar, hattâ sevgiyle benimsediğim bu adamdan.. inan bana.. tiksiniyorum.. gerçekten. Şimdi ise, sen beni ona düşman yaptın. İnan."

- "İnanıyorum canım. Çünkü anlıyorum. Daha doğrusu, biliyorum."

Bir yudum içtikten sonra, mırıldandı:

- “Çok geçmez, sen de anlar.. bilmeye başlarsın: Sen de kendinde beni görmeye başlarsın.” Gene içti ve daha da yavaş bir sesle, ama *Delikanlı*’yı bir hamlede yanına koşturan bir açıklıkla ekledi: “İşte o zaman başlayacak istediğim.. aradığım.. beklediğim.. uğrunda yaşamaya katlandığım sevgi.”

Delikanlı, kanepeye, kızın karın boşluğuna bıraktığı yere oturmuştu. Öpmek istiyordu.. aşkla, tutkuyla.. ve minnetle.

- “Yok sevgilim.. içim buz gibi. Senin yüzünden. Kuşku, kuşku, kuşku! İnanılmaz, güvenilmezken sevişmek? Yok canım; konsomatris değilim ben.”

Delikanlı, içi burkularak ve utanarak hatırladı, tam bir konsomatris atlatması diye düşündüğünü: Raslantılar da kendisini cezalandırmak içindi.

Kız, yumuşak ve zarif bir çabuklukla bacaklarını topladı; kanepeden kaydı. Kadehi elinde idi, iki adım ötede dimdik durdu. Yanakları pençe pençe idi. Göz pınarları dolmuştu:

- “Çaresizliğimi biliyorum artık; beni anlaman için onu tanıman gerek. Korkarım, sen bir yanında, ben bir yanındayım Sırat Köprüsü’nün.”

İçkisini bitirdi. Yürüdü. Çıkarken, arkasına dönmeden;

- “Yandaki odada yatarsın.. kalmak istiyorsan. Banyo koridorun öteki ucunda. İyi geceler” dedi.

* * *

Ve, *Delikanlı*, o geceden -çok değil- üç gün sonra, kendisini *İhtiyar*’ın Kırkıncı Oda’sında buldu:

Belki iş işten geçmemişti; belki, istese, elini kapının tokmağından çekebilir, yetiştiği çevrenin ve koşullarının, normal uzantısı olan yaşayışa dönebilirdi. Yapamadı ama.. yapmadı: Açtı kapıyı. Onu buna iten, olağanüstü bir şeyler yapmak için çırpınan mizacı değildi. Arabasıyla, lüks dairesiyle, gazino, lokanta ve çarpıcı insanlarıyla, elde ettiği yeni yaşayış değildi. Merak da değildi; kapıyı -Sırat Köprüsü’nü düşünmeden- Güliz’e ancak bu odadan geçerek ulaşabileceğine inandığı için açtı o.

8

Oynamadan önce...

Delikanli’nın hiç bir şeyi umursamaz, hiç bir şeyden çekinmez ve her şeye saldırmaya hazır bir görünüşü vardı. *İhtiyar*, arada bir ona bakıyor, her bakışında da bıyık altından -pis pis- gülüyordu.. mırıldanıp durduğu çocuk şarkısını kesmeden.

Belki ellinci tekrarlayış idi:

> “Faydası yoktur gözlerdeki yaşın,
> Oynamadan önce iyi düşün taşın.”

Erkek veya kadın, bir sesin bu kadar incelebileceğini düşünemezdi insan. Nihayet sustu. Şimdi, elindeki işin en dikkat isteyen yerine gelmiş gibiydi. Öyle sandı *Delikanlı*. Değilmiş ama; konuşmak içinmiş:

- “Bütün çocuk şarkılarını severim. Söylediğime gelince; bayılıyorum ona. Mesleğimi seçmemiş olsaydım eğitimci olur ve bütün okullara bu iki mısraı astırtırdım; senin ulu Atatürk’ünün şu ünlü Gençliğe Hitâbesi yerine.”

Üç tıslayışla gülüşü taklit etti ve önce duvar saatına, sonra da yelek cebinden çıkardığı -altın köstekli- kendisininkine baktı; elindeki işi bıraktı, *Delikanlı*’nın sol gerisindeki hasır iskemleye oturdu:

- “Anlıyorsun sanırım, gençliğe hitâbe’nin tam zıddıdır o. Elma

şekeridir seninki. Baştan çıkarır ve bana ham madde üretir, işimi rezil şekilde kolaylaştırır.”

Delikanlı başını, bir parça, öte yana çevirdi: Onu aynadan görmek için. Ama ondan önce, elinde ıhlamur bardağıyla giren Güliz’i gördü. Tedirginleşti; bundan sonra kendisini tutamayacağından korktu. *İhtiyar* da buna benzer bir şeyler düşünüyor olmalıydı: Gözlerini, aynada, ona dikti: Hiç bir şeyi kaçırmamak istermiş gibi.

Delikanlı, en iyisi bu olacak diye düşündü ve gülerek;

- “Merhaba Güliz” dedi, “o geceden beri nasılsın?”

- “İyi.. sen?”

- “Hiç fena değil.”

- “İçgüveysinden hallice.”

Baktı; onun korktuğu duruma *İhtiyar* düşmüştü: İyice rahatladı:

- “Yoo.. tam iç güveysi gibiyim.”

Başarmıştı: *İhtiyar*’ın sağ yanağı arka arkaya üç defa seyirdi. *Delikanlı* da, bunu görünce, canı sıkkın ve üzgün görünmeye çalışarak üsteledi:

- “Tam öyle.”

İhtiyar’dan gene o tik:

- “Peki, peki.. keyfine bak.” Elinin tersiyle, git demişti.

Güliz de çıktı.

Aynada göz göze geldiler. *İhtiyar*’ın dudakları sımsıkı kapalıydı; bir çizgiye dönmüştü. Burnundan soluyordu. *Delikanlı*, onun kendisinden nefret ettiğine inandı. Artık içinde korkuya benzer bir şeyler vardı ve aynada Güliz’in boşluğunu iyice rahatsız eden bir tedirginlikle duyuyordu.. kalkıp gitmek, insan mı, değil mi diye ikide bir belli belirsiz kuşkulara kapıldığı bu adamdan, bu adamın bilindiği, sözünün edildiği yerlerden uzaklaşmak istedi. Bu istekle ve bu isteğe göre kımıldadı bile.. doğrulur gibi oldu. Ama, *İhtiyar* onu, o çirkin ve çirkinliği ölçüsünde horlayışı belli tıslayışı ile durdurdu:

- “O gece nefismiş.”

Bu tıslamalar.. bu burundan burundan gülüş taklitleri! Ve “o gece!”

“O gece”yi -yoksa- Güliz olduğu gibi anlatmış mıydı?

Çene kemikleri oynadı. Üstüne üstüne gitti.

- “O gece.. başkasını pek bilmem.. benim için enfesti.”

Dudakları kısık, gülüyordu. Dönmüş, *İhtiyar*’a bakıyordu. Gözleri de

kısıktı; *İhtiyar*'ın "o gece"ye dair bildiği ne ise, onu kastettiğini anlatmak istiyordu: Meydan okuyordu. Her zamanki gibi.. mizacına uygun olarak. Yâni, tehlike mi? Kaçmak yok.. karşı saldırı.. derhal.. kediler gibi.

Ama *İhtiyar* belirsizliği sürdürdü:

- "Hayır.. enfes değil.. enfes olan senmişsin. Anlattı bana her şeyi.. Güliz. Coşmuşsun. Kendinden geçmişsin. Yerinde duramıyormuşsun. Bayrağı bana verin der gibi bir hâlin varmış. Kısacası, o budalaların en budalası imişsin. Katılır mısın aralarına? Sorar mısın desene!"

Delikanlı'nın gülüşü ile şaşalamış gibi oldu:

- "Ne sırıtıyorsun?"

- "Çok eğlenceliydi."

- "Nasıl, nasıl?"

- "O kadar eğlendiğimi hiç hatırlamıyorum."

- "Nasıl yâni?"

İhtiyar şimdi üzgündü.. hattâ perişan. Sanki, hiç ummadığı, beklemediği bir kayba uğramış!

Delikanlı anlamazlıktan geldi; tutan oyununun tadını iyice çıkarmaya koyuldu:

- "Afyonkeş midir, nedir onlar öyle! Hasan Sabbah'ı hatırladım. Kırk milyona yakın insan yaşıyor bu memlekette. Ama seninkiler, kırkı bir araya gelince, bir kendileri var sanıyorlar. Geri kalan milyonlar koyun.. bile değil.. toz. Toz edebileceklerine de inanıyorlar. İyi uyutmuşsunuz! Bravo! Doğrusu bu ya, gerçekten çok eğlenceliydi. Teşekkür ederim."

- "Demek öyle!.."

Kendi kendine söylemişti bunu *İhtiyar*. Dalgındı. Kalktı, ona göre bir yürüyüşle gitti, az önce bıraktığı işini aldı:

- "Çalışacağım."

Git demek istiyordu. *Delikanlı*, önce, anlamazlıktan geleyim diye düşündü. Ama saygıyla selâm verdi; onu rahatsız etmemek için titizlenirmiş gibi, ayaklarının ucuna basa basa çıkıp gitti. Hepsinin de yapmacık olduğu anlaşılsın istiyor, bu isteğini belli etmeye çalışıyordu.

* * *

- "Demek öyle?"

İhtiyar keyifliydi; gözlerinin içi gülüyordu; Dünyanın en lezzetli meyvesini yemiş gibi de yalanıyordu. *Delikanlı* saf bir şaşırmışlıkla:

- “Ama” dedi, “siz de hayransınız ona.”

- “Ne?”

Gerçek bir öfkeydi bu. Öfke coşturdu *İhtiyar*’ı:

- “Ben.. ben birisine hayran olacakmışım ha! Hem de ona, Marks’a.. koca eşşeğe!”

O günden sonra sık sık oluyordu böyle konuşmalar. *Delikanlı*, dakikalarca Marks’ı ve Marksizm’i övmüş; kendisini belli bir alaycılıkla dinleyen *İhtiyar* “demek öyle?” deyince de bu cevabı vermişti.

İhtiyar akıl almaz bir hızla konuşuyordu:

- “Büyük adam’mış! Kimlere, ne mendeburlara büyük adam demişsinizdir siz! bir bilseniz utançtan geberirdiniz. Bir bölüğünüz, günün büyük adamının veya adamlarının ne tifturûnî hâlebî olduğunu sezerseniz ve.. o zaman ne yaparsınız, bilir misin? Haydi yallah bir başka tifturûnîyi büyük adam’laştırmak için kollarınızı sıvarsınız. Bu amelelik için hayatınızı koyarsınız ortaya. Bâbil Kulesi’nin ve Ehram’ların ameleleri sizden onurludur. Büyük adam’mış! bu alçalışınızın sınırı da yoktur. Yâni yalnız politikada, Devlet denilen aptallığın üzerinde değildir bu yutturmaca. Sanatta, edebiyatta, bilimde de yutarsınız siz oltadaki bu yemi. Bu oyun bir endüstridir.. insanların kurabildikleri en büyük endüstri. Burada Nobel’i övgüyle anmalıyım: Zıbarıp gitmeden önce uydurduğu “ödül” yutturmacası, daha önceki buluşundan, yâni dinamitten bin kat yıkıcı, yıkıcı ne kelime.. gerçek değerler ve gerçek üstünlükler dediğiniz pimpiriklikler için çürütücü olmuştur. Niçin saklayayım? İşte ben bile yararlanıyorum bu buluşundan. Ben bile çeşitli dallarda ödüller koyuyor ve bundan ayni amaç için, yâni asıl başarılıları, işime gelenlerin karşısında küçük düşürmek, gölgede bırakmak için yararlanıyorum. Sen.. kendini düşün.. daha düne kadar sen de, ödüllendirdiğim sinema, tiyatro ve müzik ve resim ve roman ve üniversite çürüklerine ne kadar hayrandın!”

Mitoloji’deki kötülük tanrısına çalışan bir acayip yaratığın pençesini andıran kıllı eli, umulmaz bir hızla tabağına dalıyor, bir mandalina dilimini kapıyor ve onun ucundan kopardığı minicik bir parçayı ağzına atıyor. Sonra, takma dişler, sanki o minicik parça kocaman bir mandalinanın bütünüymüş gibi uzun uzun çiğnerken sürdürüyor:

- “Büyük adam ve ün yaratma endüstrisi! Yaşaması gerekir.. sürmesi ve geliştirmesi gerekir.. bütün endüstriler gibi! Çünkü toplum denilen tezekten piramitin her katında ondan, sâdece ondan ve ancak ondan beslenenler vardır: Başkent’ler bu oyun sayesinde kurulur ve yaşar. Çeşitli piyasalar ve para kaynakları ve borsalar da öyle. Ve ünvanlar ve itibarlar ve nüfuz yağmaları.. senin anlayacağın, insan denilen diksürüngenler’in gözlerini döndüren ne varsa, her şey bu oyun sâyesinde var olur ve sürer. Bunun için de sonu gelmez. Bu iğrenç oyuna son vermek için bambaşka bir sözlüğün dehâsı.. zavallı beyinlerin hayâl bile edemediği bir güç, bir üstünlük gerekir.”

Sözünü ettiği dehâ, üstünlük ve güç’ten düpedüz kendisini kast ettiği ne kadar da açıktı. Ama, *İhtiyar* bu açıklıkla yetinmiyor, kelimeleri de kullanıyor:

- “Ben o’yum işte. Anlayacaksın bir gün.. bütün aptallığına rağmen. Ben, bu mendebur oyunu, kendisinden de yararlanarak sonuna yaklaştırdım. Biliyorum bunu. Ve bütün insanlık ve Dünya ve tarih Türkiye’yi benimle anacak.. ve unutmamacasına anacak.. unutmamacasına ve imrenerek.. ikinci benzerimi yana yana özleyerek.”

Birdenbire derin hüzünlere kayıyor; hayıflanmanın, sitemin, kahırlanmanın bir başka canlıda kesin olarak görülemeyecek kadar derinliklerine daldığını belli etmeye çalışarak kadehine -tıptı mandalinaya olduğu gibi- pençe salıyor; tıpkı mandalinada olduğu gibi, minicik bir yudum içiyor.

Ve, *Delikanlı*, -resmen- korku duyuyor. Etrafta gezdirdiği bakışlarında önleyemediği, hattâ farkına bile varmadığı bir ürkeklik, bir tedirginlik var:

Saat daha sekiz olmamış. Dışarısı hâlâ günlük güneşliktir; bunu biliyor. Ama Lokanta bir mağaranın derinliklerini andırıyor. Artık öğrenmiştir; Cumartesi akşamları hep böyle olur: Nöbetçi bir tek garson, komilerin en yenisi ve bir de büfeci. Izgaraya da o bakar. Işıkların yarıdan çoğu sönüktür. Patron, ama, orada, kafeslerle çevrili asma kattadır. Kısacası her şey “beyefendi”, yâni *İhtiyar* içindir. Onun dışında, çünkü, cumaertesi akşamları bir, iki müşteri ya düşer, ya düşmez; cumartesi’lerde yalnız Lokanta değil, bütün Karaköy bırakılmış bölge’dir.

Delikanlı’nın hâlâ anlayamadığı, akıl sır erdiremediği ve -aşırı derecede- önemsemeden yapamadığı birkaç şeyden birisi de *İhtiyar*’ın bu Lokanta’ya bağlılığıdır. *İhtiyar*’ın herkes ve her şey için savurduğu o sonu

gelmez “canı cehenneme”lerden birisinde yapıştırıvermiştir *Delikanlı:* “Ya Lokanta’nın?” O zaman *İhtiyar*, ciddî ciddî; “Haa, bak o başka” demiştir.

Lokanta’nın onun için bambaşka bir anlamı olduğu bellidir. *Delikanlı* bunu sezinleyince sormuştur: “Ya kapanırsa?” Böyle bir şeyi düşünemediği ortadadır; çünkü soru onu şaşırtacak kadar sinirlendirmiştir.. sanki dünyasını yitirmek olacaktır bu.

Delikanlı, bu hatırlayış da eklenince, tedirgin duyarlığında, gezegenler arasında ağını örmüş devler devi bir örümcek canlandırıyor. Bu örümcek ona, acayip bir şekilde -uzun, kalın, boğum boğum parmakları ile- kıllı ve kızıl esmer ellerini düşündürüyor; bu ellerin mandalina dilimlerine veya karides kuyruklarına veya kadehe salışını düşündürüyor. Bu yüzden olacak elbette, görür görmez unuttuğu bir rüya -sanki- hatırlama gücünü zorluyor; ânında unutulan rüyanın görüntüleri sisler arasında yalpalanıyor.

Örümcek bütün gökyüzünü kaplamaktadır ve hızla yaklaşmaktadır. Ama yaklaştıkça küçülmektedir. *Delikanlı*’yı hafakanlar basmaktadır. Sonunda örümcek, bu tarih öncesi yaratık *İhtiyar*’ın ta kendisi olup çıkıyor; örümcek gibi manevralar yapıyor, buna karşılık *İhtiyar* gibi gülüyor. *İhtiyar* gibi gülüşü, tıslayışlarla taklit ediyor; bu gülüş, tıpkı *İhtiyar* gibi, yaşama ve mutlu olma şanslarıyla imkânlarını yutmak istiyor; bütün erdemleri ve değer yargılarını, üstünlükleri, seçkinlikleri küçümsüyor, kusmuk gibi püskürtüyor.

Ve, Delikanlı bu karabasandan uyanmak isteğiyle, tam bir çırpınıştır bu, silkiniyor. Ama uyanamadığını sanıyor; çünkü karşısında *İhtiyar* sırıtmaktadır ve örümceğin hayalindeki görüntüsüne tıpatıp benzemektedir:

- “Daldınız. Alnınızda terler de var; siz üşütmüşsünüz.”

- “Galiba.”

- “İçmeyin isterseniz.. dokunur.”

- “Yo; aksine. Üstüne gitmek iyidir.”

Ve, daha yarıya bile gelmeyen kadehini bir dikişte bitiriyor.

- “Yazık” diyor *İhtiyar* gerçek bir yakınmayla.

- “O da nesi?”

- “Berbat olacak miden; ben de senin o rezil hâlini göremeyeceğim.”

Delikanlı nerdeyse inanacak; dahası, midesi şimdiden dönüyor gibidir. Aklına gelivereni şakaya bozmayı deniyor:

- “Rakıya bir şey mi.. kat.. tırdınız yoksa?”

İhtiyar, “sersem” derken kadehini yeniden dolduruyor.. gülerek. Ama etrafına -tıpkı deminki gibi- bir kere daha bakmaktan kendini alamıyor.

Örümcek ağı.. dipsiz bir mağaranın derinliklerinde!

Delikanlı’nın örümcek ağına benzettiği Lokanta!

Gerçekten de, elli şu kadar yıldır Türkiye’nin olay dönemlerinde, sayısız kurumların, kuruluşların, grupların ve nesil kümeleri’nin yön vericileri, elebaşları bu ağa takılmıştır; *İhtiyar* onları burada avlamıştır. Buraya düşürerek avlamıştır.

Lokanta temizdir. Yemekleri nefis değil, enfestir. Karaköy’de, gemici meyhânelerinin, şarapçıların, bitirim yerlerinin yanı başında; ama takım taklavatından, masa örtülerinden, garsonlarına, komilerine varıncaya kadar, hiç bir şeyi bu çevreyi andırmaz. Upuzun ve daracık koridordan geçip de ceviz kapıdan içeriye giren insan, Dünya’nın her yerinde “işte birinci sınıf bir lokanta” dedirten bir görüntüyle karşılaşır. Seçilen yemek de -ne olursa olsun- bu izlenimi yargıya çevirir.

Müşterileri de buna göredir: Onların arasında her dönemin basın kralları, ünlü yazarlar, kalbur üstü iş adamları, ön plândaki bankacılar bulunmuştur. Öğle yemeklerinde Perşembe Pazarı’nın, Eminönü’nün, Bâb-ı Âlî’nin ve Bankalar Caddesi’nin ip canbazları ile kuyrukta bekler.

Buna karşılık, akşamları yolunu şaşırıp düşen taşralıların, bir de *İhtiyar*’ın düzenlettirdiği ve adına “gençler âlem yapıyor” dediği ve kendisinin hep masasından -sekiz buçuğa kadar- izlediği, hiç katılmadığı ve pek çoğu tarafından kimliği bile bilinmeyen grupların dışında, beş, altı masa ancak dolar. O zaman da ışıklar yarı yarıya söndürülür, kocaman bir “L” çizen salon büsbütün sınırsızlaşır.

Delikanlı, tedirgin ve ürkek bakışlarını bu sınırsızlıkta dolaştırıyor ve gerçeğin ancak kıyısını köşesini öğrenebildiği halde, “bu salona bütün Türkiye sığar” diye düşünüyor.

Ve -belki de mırıldanarak- tekrarlıyor: “Bütün Türkiye sığar”. Fakrına varmıştır cümlenin. Bu yüzden de şakaya gücü kalmıyor. “Rakıya bir şeyler mi karıştırıldı?”

Yokluyor kendini. Yok ama; *İhtiyar*’dan, daha doğrusu, *İhtiyar*’ın söylediklerinden gelen bir aşırı tedirginliktir bu: “ı’ıh” diyor içinden. Midede en ufak bir dönme duymuyor. Anlayamamaktan ve anlaşılamaz ihtimallere, akıl dışı bir duruma yormaktan gelen bir sıkıntıdır bu: “Deli bu adam” diye

düşünüyor:

İhtiyar'ın bir şeyler, hem de önemli bir şeyler karıştırdığı ortadadır. Gücü, nüfuzu, serveti de öyle. Ama bunlar ne kadar büyük olursa olsun iddialarının yanında güdük kalmaktadır. İddialar.. yaptım veya yapıyorum, yapacağım dedikleri ancak ipini koparmış, çılgın bir hayal gücünden doğabilir. Devlet'le.. Devlet ne kelime? Dünya ile, kedi ve yumak gibi oynayan şeylerdir bunlar. Cümlelerini hatırlamaya çalışıyor. Bir şeyler buluyor da; ama, hayır en önemlileri değil bunlar. Meselâ.. meselâ; "Benim mesleğim, bir bakıma da, bir yandan anlaşmazlıkları, uyuşmazlıkları körüklerken, öte yandan, yepyeni anlaşmazlıklar ve uyuşmazlıklar yaratmaktadır. Bu çarkı ben haşre kadar işleyecek şekilde kurdum. Kuruyorum ben!.."

Ve, örnekler sıralıyordu *İhtiyar*. Öyle örnekler ki, düşünmeden yapamıyor *Delikanlı:* "Bu adam deli.. deli bu adam. Ya da korkunç bir kara mizah dehâsı."

Gerçekten de, *İhtiyar*'ın Türkiye'de olup bitenleri öyle bir saçma'ya, bu saçmalıkları da kendi irâdesine öyle bir bağlayışı vardır ki, bunu gerçek saymak saf aklın ve tümüyle insan'ın inkârı anlamına gelecektir. *İhtiyar*, meselâ: "Ben anadili bile bir anlaşmazlık, bir kavga konusu yapmışımdır" demiş ve kurumları, grupları, hattâ ana partileri ile, bu dil çekişmelerinin taraflarını, şah-mat'a kadar bütün hamleleri iyice hesaplamış, piyonları, atları, filleri, kaleleri gibi göstermiştir: Taşlar o istediği için kırmakta, gene o istediği için ve onun isteğine, onun hesaplarına göre kırılmaktadır.

Ve, yalnız dil konusunda mı? her şeyde böyledir bu: Sol'da, sağ'da, yeraltı ve yer üstü bütün inanç ve düşünce gruplaşmalarında bölünmeler böyledir.. basındaki, sanat ve edebiyat anlayışlarındaki sert ve kamuya sıçraması önlenemez çatışmalar böyledir.. sendika ve dernek kavgaları gene böyledir; kısacası her yerde her şey ve hep böyledir; yâni o istediği için ve onun isteğine göre olmaktadır:

"Bu sistem bin nebülöz'den milyonlarca yılda oluştu. Ben onu bir pimpirik ömür içinde tekrar kaoslaştıracağım.. kaosa döndürdüm bile!.."

Evet, evet.. cümlesi budur; hatırlıyor *Delikanlı*.. alnındaki terler artık boncuklaşmış olarak.

- "Hiç iyi görmüyorum seni."

Silkiniyor. Bakıyor; *İhtiyar*'ın süt mavisi halkalarla çevrilmiş koyu

kahverengi gözleriyle karşılaşıyor. Bu gözler gözlerinin içinde gibidir; kahverengine mini mini, ama parlak kömür kırıntıları serpiştirilmiş bu gözlerden başka bir şey görmüyor.. keyften dört köşe, sırıttığını bile.

Bu yüzden de, karşısında o yokmuş gibi, mırıldanıyor:

- "Ne palavracısınız siz!.."

Ve, kendisine geliveriyor. Tam bir uyanıştır bu. Ama sebep söylediği söz müdür, yoksa *İhtiyar*'ın bu söz üzerine bastığı kahkaha mıdır? bilemiyor.

Kahkaha dipsiz mağrada yankılana yankılana eriyip gitmiş, ortalığı kesin bir sessizlik kaplamıştır. Çevredeki her şey -ve *İhtiyar*- kendi gerçeğindedir artık. *İhtiyar* kocaman elini gözüne siper ediyor, karşısındaki duvar saatine bakıyor. Sonra yelek cebinden kendisininkini çıkarıyor.

- "Ooo" diyor ve başını çevirmeden arkaya doğru sesleniyor: "Baksana buraya."

Nereden çıktığını *Delikanlı*'nın anlayamadığı garson, yanında komisiyle, bir koşu geliyor:

- "Buyurun beyefendi."

- "Hesap."

Hesap hazırdır. *İhtiyar* kuruşları tıngırdatırken, *Delikanlı*'ya; "Keyfine bak sen" diyor ve yalpalaya yalpalaya yürüyor.. arkasına doğru el sallıyor; sanki salon tıklım tıklım dolu, herkes onu uğurluyor; öyle bir el sallayış.. herkese. Böyle olduğuna inanıyor *Delikanlı*. O kadar ve öylesine ki, kalabalığı görmek için etrafına bakınıyor; bu sefer de Lokanta'nın boşluğuna inanamıyor. Artık korku suyun yüzüne çıkmak üzeredir. Son bir çabayla, yaşamakta olduğu gerçeğin boyutlarıyla birleşmek istiyor:

"Gitti. Demek ki saat sekiz buçuk."

Ama zaman'la da bağdaşamıyor; saatın sekiz buçuk olduğuna da inanamıyor: Mekân gibi zaman da bilinçle bağdaşamamaktadır; bu da öteki gibi bilinen ve paylaşılan kurallarına aykırı mı, aykırı. Bütün boyutlar karabasanlardaki gibi. Ateşi kırk bir dereceyi zorlayan sıtma nöbetlerini hatırlıyor. Ama ateşi yok. Elini alnında, ensesinde, bastıra bastıra dolaştırıyor; "I'ıh.. ateşim yok" diyor ve içiyor. İçer içmez de cümle kendiliğinden.. daha doğrusu, biri kulağına fısıldamış gibi geliveriyor: "Sanki esrar dalgasındayım."

Hiç bir şey düşünmeden.. ama, işte, bu üçüncüdür. Aklına Güliz'in anlattıkları geliyor: *İhtiyar*'ın düzenlediği, uyuşturucularla ilgili hikâyelerdir

bunlar: Kiminde sigaralara ustaca yerleştirilmiş, kiminde içkilere veya yiyeceklere karıştırılmış şu veya bu uyuşturucu hikâyeleri!

Seçilen kimse, farkına bile varmadan alışıyor ve allakbullak eden bir boşluk duymaya başlıyordu. Bu boşlukla da -gene farkına bile varamadan- boşluğu gideren yerlerin ve kimselerin tutsağı olup çıkıyordu:

Güliz ona, birilerine, "senin sigaranda bir başka tad var" veya, "bu toplantılara doyum olmuyor.. daha sıkı yapalım" diyen -kız, erkek- birilerini anlatmıştı. Bu oyunlar sonra sonra, yâni dönülemez noktaya gelinince açığa vuruluyor, tutsaklık anlaşmaya bağlanıyordu.

Ve, Güliz, ona, bu konunun iç yüzünü de anlatmıştı:

* * *

İhtiyar'ın serveti akıl erdirilemeyecek kadar büyüktü ve bu servet durduk yerde, kendiliğinden büyümekte idi. Ama o; "işim ve mesleğim de çok, çok büyüktür benim" demiş ve, işini sâdece kendi varlığı ile yürütmeye kalkışacak olursa yaya kalacağını daha başlangıçta hesaplamıştı. Bunun için de çuvalla para getiren, buna karşılık kırk para vergisi olmayan gelir kaynakları aradı:

İlk adamlarından birisi kumarbazın teki bir doçentti. Borç rezaletleri ayyuka çıkmıştı; üniversiteden ayrılmak zorunda kaldı. *İhtiyar*, işin aslını onun kendisine anlattırdı. Bu arada da, o zamana kadar kelimesinden başka hiç bir şeyini bilmediği kumarın ve kumarhânelerin içyüzünü öğrenmiş oldu. Dünün doçenti artık İstanbul'un en lüks kumarhânesinin -Çağdaş Kulüb'ün- yönetim kurulu başkanı idi.

Sıraselviler'de büyük bir apartmanın iki daireli katını tutan, lokantalı, barlı, eşyası zevkli ve değerli, kütüphânesi gerçekten kütüphâne olan kulübün açılışı da, bir kelime ile, muhteşemdi. Çoğu onurlu ve işin aslını bilmeyen, kulübün, kendilerine söylendiği gibi, İngiltere'dekiler gibi bir kulüp olacağını sanan, görüntü yüzünden de buna inanan bir yığın tanınmış insan oradaydı.

İhtiyar, bu açılışın hikâyesini dinleyince, "Ahh, ne hikâye.. bulunmayı ne kadar isterdim" demişti.

Kulübün kendisine yalnız büyük gelirler değil, gelirden de önemli yararlar sağlayacağını düşünüyor; kendi deyişiyle biliyordu o.

Nitekim, bir süre sonra oraya genç, daha kırkına basmamış, pervâsız, atılgan, şeytana pabuçu ters giydirecek kadar kurnaz ve güçlü, kuvvetli birisi

dadandı:

Adam bakara'da araba parasına, ev parasına tek başına banko diyor, çoğu zaman kaybediyor, kaybedince de keyfini zerre kadar yitirmeden ödüyordu.

İhtiyar durumu haftalık raporlardan öğrenince adam hapı yuttu; çünkü, "araştırın" emri verilmiş, böylece de bir uyuşturucu madde kaçakçısı olduğu anlaşılmıştı. Polisin henüz kuşkulanmadığı bir kaçakçı idi o. Çok geçmeden karşısında *İhtiyar*'ın iki adamını buldu:

Gelenlerin ikisi de beyefendi idi. Birisi politikada tepelere kadar çıkmış bir hukukçu, öteki de önemli dâvaların gedikli bilirkişilerinden. Kendilerini oldukları gibi tanıttılar ve ortaklık teklif ettiler. Adam sordu:

- "Nasıl bir şey olacak bu ortaklık?"

Anlattılar: Yarı yarıya. Bunun için ortaya koydukları şey "dostluk eli ve dar zamanlarda yardım!"

Adam onları şaşırttı; çünkü bir an bile düşünmeden "tamam" dedi.

Hukukçu bu konuşmayı anlatırken; "Kabul ediverdi enayi" demişti. *İhtiyar* ona bir küçümseme üfürüğü göndererek şöyle dedi: "Kim enayi? Yüzde elli kayba karşılık yüzde yüzlük garanti! Kim enayi?"

Haklıydı elbette; çünkü ayni adam bir değil, birkaç bâdireden bu ortaklık sâyesinde, zırnık zarara uğramadan paçayı kurtardı. İşi büyüttü, silâh kaçakçılarıyla bağlantı sağladı. O zamana kadar, sigara, içki, kapkaçak, giyimkuşam, parfümeri gibi "âdi ve bayağı maddeler" üzerinde adam çalıştıran *İhtiyar*, "her yönüyle işine lâyık ve gerekli" bir konuyu ele geçirmiş oluyordu:

Güliz, ancak üç defa yaşadıkları "enfes gece"lerde bu konuyu etraflıca sergilemişti:

* * *

İhtiyar, önce "Gençlik Kolları", sonra da "Basın Seksiyonu" aracılığıyla, öğrenci tartışmalarında ve -sırası gelince- fıkra köşelerinde açık açık, "Devrimciye silâh da lâzımdır" sloganını işletti. Çok geçmeden de istediği oldu; bu işle görevlendirdiklerinden birkaçı sol gruplar tarafından benimsendi: Gedik açılmıştı.

Bu yeniler sıkı bir gözetleme altında idiler. Biliyordu *İhtiyar* bunu.

Bildiği için de, bunlardan bir genci kullanarak iz sürdürttü; kurduğu kapana kadar:

Bu gencin -güyâ- bir dayısı vardı. Dayı da kaçakçılık dümenlerine yatmış biriydi. Bunu tesbit eden -*İhtiyar*'ın deyişiyle, Merzifon eşekleri, yâni -Marksistler genci daha bir benimsediler.. tabiî arkadaşları ve dayısıyla birlikte.

Böylece, *İhtiyar* -gene kendi deyişiyle- yılbaşı gecesi fırına vereceği hindiyi beslemeye başlamış oluyordu:

Dayı gizli örgütü silâh kaçakçılığının içine soktu. Kendisi gittikçe kenara çekiliyor, ama bağlantıyı hiç bir zaman kesmiyordu. Gözlerinde, artık, çok güvenilen bir dosttu o; çünkü, ortada zerre kadar koku yokken, baskın haberleri getiriyor, paçalarını kurtarmalarını sağlıyordu. Gerçekte ise, voliyi polise bildiren *İhtiyar*'dır ve bir ihbar yapıldığını Dayı aracılığıyla fısıldatan da odur.

Dayı'nın itibarı o dereceyi buldu ki, örgüt içi uyuşmazlık ve anlaşmazlıklarda arabuluculuğu artık o yapar olmuştu. Dayı artık ilk plândaki solcularla, yâni perde arkasının elebaşları ile konuşup tartışabiliyordu.

Bu arada polis, örgütün üç partisini yakaladı. Ve -ne raslantıdır ki bu- üç olayda da Dayı yurt dışında bulunuyordu. Türkçesi, anasının gözü, üstelik, Devrim Öğretisi'ni, en az kendileri kadar bilen bu adam yeraltı komünizminin protokolunda Kossigin'e eşit bir yer almıştı.

Dayı bu noktaya ulaşınca, onlara, kadınıyla isterik, erkeğiyle züppe ve snop sosyete ve üniversite kesimlerinde uyuşturucu maddelerden yararlanmak düşüncesini verdi.

Bu işden, gerçi ummadıkları kadar yararlandılar ve ummadıkları kozlar kazandılar. Ama çok geçmeden -elbette *İhtiyar*'ın düzenlemeleri sonucu olarak- ayni iş başlarının püsküllü belâsı olup çıktı. Çünkü bu maddeleri bulmak çok zordu ve kaynakları *İhtiyar*'ın elinde idi. Alışanlar ise ille de istiyor ve bulmak için ihânet'e bile can atar hallere düşüyorlardı. O zaman da *İhtiyar,* en güvendiği adamlarından birisini daha örgütün içine sokuyordu.

Bu durumda örgütün elebaşları direnmek istiyor, Dayı'dan medet umuyorlardı. Ama o yalnız silâh işinden anlayan, bu işe aklı ermeyen birisiydi. Olsa olsa öğütler verebilirdi. Veriyordu da. Bu öğütlerin en şaheseri Mao örneği oldu:

Mao uyuşturucu madde kaçakçılığını bir Devlet ticareti yapmıştı. Onlar

niçin denemesinlerdi?

Denediler ve *İhtiyar*'ın eline büsbütün düştüler; onun sıra adamları arasına karıştılar. Direnmeye kalkışan ikisi de kodesi boyladı.

* * *

Delikanlı'nın alnında boncuk boncuk terler, bütün bunları hatırlamıştır. Şimdi o, hiç bir tedbirin işe yaramayacağı anda zehirlendiğini anlamış birisi gibidir:

Sigarayı çoktan bırakmıştır. Doğru. Ama neden hoşlanıyor *İhtiyar*'la birlikte olmaktan? hem de ona öfkelendiği, hattâ ondan tiksindiği halde?

Güliz, sanki arkasındadır ve kulağına tekrarlamaktadır:

"Bu toplantılara doyum olmuyor.. içki enfesleşiyor, yemekler hârikulâdeleşiyor.. daha sık yapalım."

Gözleri kadehine mıhlanıp kalıyor. Neden sonra kavrıyor onu; kaldırıp fırlatacak onu.. mağaranın derinliklerine. Ama ayni hırsın bir benzeri ile dikiyor kafasına; bir damla bile bırakmamak istermiş gibi içiyor. Yarım şişenin sonudur bu. Bir duble daha isteyecek. Ama! "Ne kadar da geç oldu" diye düşünüyor. Saatine -Güliz'in hediye ettiği som altın saate- bakıyor: Hayret! Dokuza on iki var. Saniye sekmediğini bildiği halde, dönüp arkasındaki duvar saatine bakmadan yapamıyor: O daha da geride! Demek *İhtiyar* gideli ancak onsekiz dakika olmuş; onsekiz yıl değil!

Dinliyor kendisini: Korku değil bu. Daha doğrusu korkudur da, o tür korku değil; Boşluk.. kimsesizlik, yalnızlık duygusu! Fırlar gibi kalkıyor.

Arabası Denizcilik Bankası'nın önündedir. Ama gitmiyor ona. Bir taksi çeviriyor:

- "Rumeli Caddesi."

Dünya Güliz'le dolmuştur; Dünya Güliz'den ibarettir; Güliz olmazsa Dünya yoktur!

Ebedî Çelişki:
Aşk ve Görev

- “Deli.. delisin sen! Kaç kere söyledim sana, aklına esince gelmeye kalkışmayacaksın diye! Bir gün anlayacaksın; ama o zaman da iş işden geçmiş olacak.”

Gazino’ya, *İhtiyar*’ın da bulunacağı özel bir yemeğe gidiyorlardı. *Delikanlı* boyuna “nerdeydin?” diye soruyordu. Güliz öfkeli değildi; üzgündü, umutsuzdu.

Delikanlı Lokanta’dan -üç gece önce- gittiği zaman kızı bulamamıştı. Gene sordu:

- “Nerdeydin?”

Kız dudaklarını kemiriyordu.

- “Nerdeydin? Çek elini.”

Kız, birden, ona dönmüş, kolunu da omuzuna atmıştı. Trafik yoğundu Çemberlitaş’ta.. akşam kalabalığı. *Delikanlı* öfkesi için bunu sebep göstermek zorunda kaldı; çünkü onun kederini, bir anlık bakışında, görmüştü. Direksiyona sımsıkı yapıştı. Ama kol daha bir sardı omuzunu:

- “Madde bir, sevgilim, benim devamlı kaldığım yer orası değildir. Madde iki; anla bunu artık.. benim bir görevim var. Sözleşmesinde karşılığı her şeyim.. istersen gül.. hayatım olan bir görev.”

Delikanlı’nın çene kemikleri oynadı. Ve kız fısıldadı:

- “Senin de öyle artık. Aramızda tek fark, durumumuzun tehlikesini ben anlıyorum, sen anlamıyor.. anlamak istemiyorsun.”

Sonra birden söver gibi tam, ekledi:

- “Aptal.”

- “Aptallığım hiç bir zaman utandırmadı, yüzümü kızartmadı benim.”

Ve, Eminönü, Köprü, Karaköy, Tophâne, Yıldız, Beşiktaş, Ortaköy..

koca yolu bir kelime konuşmadan geçtiler. *Delikanlı*, ancak, Gazino'nun önünde park için manevra yaparken konuştu:

- "Daima üç kişi.. her yerde üç kişi.. böyle aşk olmaz! Ya namussuzca bir yutturmacadır bu, yahut da..."

- "Yahut da?"

- "Yahut da hiç bir aptalın katlanamayacağı işkence."

* * *

Güliz Güliz değildi; neşeli, iştahlı.. hattâ obur.. ama böylece daha güzel, çünkü daha canlı; sağlıklı, aşk gücüyle dolu. Bu da ötekileri, geçen Gazino gecesinde tanıştığı doçenti, bir başka profesörü etkiliyordu. *İhtiyar*'ı bile. Herkes neşeliydi, canlanmıştı. Herkes atıştırıyordu. *İhtiyar* bile. *Delikanlı* onun bütün bir karidesi ağzına attığını -hayretler içinde- gördü. Ve Güliz konuşuyordu. *Delikanlı* da onun sâdece doçent için, doçenti büyülemek için konuştuğunu, ve başarıya her cümlede biraz daha yaklaştığını anlıyordu.

Önce tepesi atmış, sonra, aczi yüzünden, somurtmuştu. Ama artık rahattı: Umursamıyordu Güliz'i.. nefret ediyordu Güliz'den. Güzel olan içki idi, mezelerdi; ve bakıp görmek, görüp küçümsemekti; dinlemek, anlamak, böylece de daha çok küçümsemekti. Bu yolu seçti:

İhtiyar kendisini her konudan -tereyağından kıl çeker gibi- sıyırıyordu. Ha var, ha yok masada:

- "Aman, aman; hiç aklım ermez böyle şeylere. Merih'lilerin hayat felsefelerini veya Merih'sel bilim araştırmalarını anlatıyorsunuz gibi geliyor bana. Ben de, başlangıçta, Güliz'im okusun, böyle şeyleri öğrensin istemiştim. İşte görüyorum: Meğer öğrendikçe benim dünyamdan uzaklara gider, pimpirik amcasını daha çok yalnız bırakırmış. Eh.. ne yapalım? Hayat bu. Keyfinize bakın siz, keyfinize bakın."

Oysa, onun konuşulanlardan virgül kaçırmadığını, masadaki herkesin mimiklerini bile değerlendirdiğini adı gibi biliyordu *Delikanlı*. Nitekim, Doçent'in hayranlığı gözlerinden ışıltılar ve gülücükler saçarken, tam bir yaşlı hurdaya çıkarılmış beyin münasebetsizliğiyle, konuşmanın arasına giriverdi:

- "Dramın ne olduğunu insan çok geç anlıyor. Aslında basit bir şeydir bu: Bütün ömrünüzce minicik bebekleriniz mutlu olsun diye dua edersiniz. Ama bir de bakarsınız ki, duanız tutmuş ve siz yapayalnız kalmışsınız;

sevdiğinizin mutluluğu sizin mezar yalnızlığınız olmuş. Ooo.. morukluğuma verin.. keyfinize bakın siz.”

Güliz onun elini tuttu; gülümsedi. Böylece de bir ton sözün başaramayacağını anlatmış oldu.. ötekilere: *Delikanlı*’ya değil. *Delikanlı*, bu jest ve bu gülümseyiş sâyesinde düşünebildi *İhtiyar*’ın domuzluğunu:

Birinin, ya da birilerinin mutluluğu bir başkasının, ya da başkalarının acısı.. dramı!..

Her konuda ve her şey için böyledir bu diye düşünüyordu. İşte üçünün ilişkisi! Ya *İhtiyar*, yahut da Güliz’le kendisi!

Ama sürdüremedi düşünmeyi; Güliz, profesörün bir karşı çıkışı yüzünden “İlkel Sanat” ve primitif için konuşuyordu:

- “İlkel sanatlardaki yoğun canlılığa bayılıyorum. Hayatla ilgileri doğrudan doğruya: Dolaysız. Onlarda insanın.. belki insanı da aşıp tüm canlılığın korkularını, umutlarını, sevgilerini, nefretlerini, yalın olarak görüyorum. Teknik züppelikler de, ilhâmı yozlaştıran estetik canbazlıklar da yoktur onlarda. Primitif’i küçümseyenler saflığın, arınmışlığın ve yalın gücün, içtenliğin.. kendisi olabilmenin güzelliğini, değerinin.. şiirini kavrayamayanlardır; kavrayamayacak olanlardır.. sanıyorum. Ters eğitimin büyük çoğunluğa kötü oyunudur bu.. sanıyorum. Öyle geliyor bana.”

Doçent burada, hiç beklenmedik bir soruyla giriverdi:

- “Çoğunluğu küçümsemek anlamına gelmez mi bu?”

- “Ve halkı?”

Bu ek *Delikanlı*’dandı. Güliz’in son cümlelerinde, özellikle de, kendisi olabilmek deyiminde -onun *İhtiyar*’a bağımlılığını düşünerek- bıyık altından gülen *Delikanlı* konuyu bile bile, kalleşçe saptırmak istiyordu. Güliz donuklaşırken Doçent atıldı:

- “Böyle işlerle ilgilenenlerin çoğunluğunu kastetmiştim ben.. yâni okumuş yazmışları.. isterseniz, aydınları.”

- “Eğitim okulla sınırlandırıldığına göre.. evet.”

Ne demek istediği pek anlaşılmayan bu sözleri *İhtiyar* söylemişti. Tek isteği de -galiba- *Delikanlı*’yı kenara itmekti. Başardı da bunu:

- “Ben, genellikle, bu çeşit Marksist dalaverelerden hiç bir şey anlamıyorum. Lâf aramızda; daha açıkçası, anlar gibi oldukça bu mendeburluklar biraz daha öğürtü veriyor bana.”

Güliz, edebi, terbiyesi, sevgisi, saygısı noksansız bir yeğen oluverdi:

- “Ama amcacığım, söylediklerimin Marksizmle ne ilgisi var?”

İhtiyar da tam bir tonton amca olup çıktı:

- “Öyle ya.. siz bana bakmayın. Ne anlarım ben bunlardan? Ooo.. nasıl geçti vakit... nerdeyse sekiz buçuk olacak. Eh.. yavaş yavaş toparlanayım ben. Keyfinize bakın siz, keyfinize.”

Sanki zamanın yeni farkına varıyormuş gibiydi. Ama *Delikanlı* onun mezesinden içkisine kadar her şeyini, tıpkı bütün Lokanta akşamlarında olduğu gibi, bu “ooo”ya göre ve bu “ooo”yu söylemek için ayarladığını görmüştü.

İhtiyar, sekiz buçuğa dört kala, kadehindeki yarım parmak rakıyı içti. Mandalina kabuğundan tırnak ucu kadar bir parça ısırdı; onu kocaman bir lokma imiş gibi takma dişlerini takırdata takırdata çiğnerken profesörle doçentten özür diledi:

- “Bu akşam için” dedi, “çok teşekkür ederim. Benim gibi tavan arasına atılmış bir döküntü için böyle bir beraberlik ne demektir bilemezsiniz. On yıl gençleşmiş hissediyorum kendimi. Sağ olun. Erkenden gittiğim için beni bağışlayın. Siz başlarken ben bitirdim; çünkü daha fazlasına gücüm yetmez. Allah’a ısmarladık.”

Kalktı. Hepsi de kalktı. Profesörle doçent el sıkışmak gerektiğini düşünmüş olmalıydılar; *İhtiyar*, Lokanta’da nasılsa öyle, elini -herkese, bütün Gazino’ya.. dünyaya- şöyle bir sallayıp yürüyünce, elbette bu düşünceleri yüzünden, doğru dürüst bir “güle, güle” veya “iyi geceler” bile diyemediler. Güliz kurtardı onları:

- “Bakın ne geldi aklıma” dedi, oturulunca da söyledi: “British Museum’da.. kim bilir kaçıncı gidişime kadar.. eski Yunan Odaları’na hayran kaldım. Bu bölümdeki, gerçek boylarında yapılmış heykellerin, bana Hendel’in müziğini.. bestelemedikleri, ama ancak onun besteleyebilecekleri ile birlikte duyuran erişilmez ölçülerinden yayılan.. güller, leylaklar, hanımelleri, karanfiller bahçesi gibi.. huzur ve sükûnla büyülendim. Müzeye ilk gidişimde şöyle bir göz gezdirdiğim Mısır ve Asur galerilerinden koşar adım geçiyor, doğru Eski Yunan Odaları’na gidiyordum. Bana göre herşey orada idi. Öyle sanıyordum. Ama bir gün, bir raslantı, Taş Devri ile Tarih Öncesi Odası’na çıktım. Belki de oraya gitmeyi değil, oraya götüren demir merdivenden çıkmayı istiyordum. Ne mutlu raslantı imiş o, meğer! Orada ilk

olarak, duvara asılmış bir vitrinde, nah...”

Tam bir dinleyişti onlarınki.. *Delikanlı*’nınki de. Ve, Güliz de hikâyesinin havasına kaptırıp gitmiş, masada bir şeyler, örnek olacak bir şeyler arıyordu. Buldu da; ama masada değil, parmağında: O güzel mi güzel elini uzatmış -*Delikanlı*’ya, bir araba parası dediği- yüzük taşını gösteriyordu:

- “... nah bu kadarcık bir yaşlı adam başı gördüm ve primitifin ne olduğunu anladım. Bu minicik, ama uzun ve çetin bir ömrün en başarılı romanına benzeyen alın, yanak, boyun, dudak çizgileri net, yaşlı adam bana bütün canlılığın paylaştığı en uzun, en dramatik, en onurlu mâcerayı anlattı. Hâlâ süren ve o heykelciği yapan öpülesi ellerle bizim aramızdaki zamanın belki de bin misli kadar daha sürecek olan mâcerayı.”

Güzel mi güzel eller kristal kadehi ağır ağır yuvguluyordu.. hamurlaştırmak, ondan -tıpkı anlattığı gibi- yüzyıllarca öteye bir başka “baş figürü” bırakmak istermiş gibi.

Güliz, şimdi heyecanı durgunlaşmış, hüzne.. melâl’e kaymış, o figürü yapamayacağı, çünkü kristali hamurlaştıramayacağı için umutsuzluğun en koyusuna kapılmıştı.. (*Delikanlı*’ya mı öyle geliyordu ne? Gazino’nun ışıkları kısılmış, yumuşamış, morlanıp menekşelenmişti.. ve.. gerçek mi bu? müzik.. Hendel’in müziği vardı artık. Yok.. hayır; Hendel, mendel değil.. derinlerden gelen bu müzik Hafız Post’un.. en iyisi.. Itrî’nindi: Hayat’a en uygun.. hayat’a en gerçek yorumu getiren felsefenin müziği.)

Güliz.. *Delikanlı* “Sıdıka” diye düşünebilmek için can atıyordu.. melâline, umutsuzluğuna pek yakışan bir gülümseyişle;

- “Ooo” dedi, “bu güzel geceyi.. amcamın hakkı var.. kendi ilgilenişlerimle berbat ediyorum.. özür dilerim.”

Kadehini.. başarısızlığının simgesi gibi.. ondan hiç bir şey yaratamadığını itiraf edip özür dilermiş gibi.. kaldırdı. Oysa hepsi de konuşsun istiyordu.. en çok da *Delikanlı*: Fakat kadehler kalktı ve lezzetle içildi.

Delikanlı mutluydu. Mutlu ne kelime? Böyle şey olamazdı; böyle bir duygu ondan önce tadılmış olamazdı: Kendisinindi bu kız.. kendisini seviyordu ve hiç bir seçim bu kadar, Güliz’inki kadar işte, anlamlı olamazdı. “Primitif olan.. hayat’a eşit olan işte bu seçim” diye düşündü.. gururla, büyüyerek, herkesten ve her şeyden üstünleşerek.

İçi eriyordu. Ölümün gerçek anlamını.. ölümün istenirliğini.. en büyüğe,

en üstüne ölümü istemek için ulaşılacağını.. hayat'ın ölüm için olduğunu.. bu anlamda en büyük amacının ölüm olduğunu sezinliyordu: Kuşkular yoktu artık. Buraya gelirken olanlar ve duyguları.. daha öncekiler gibi.. yoktu artık. *İhtiyar* yoktu çünkü.. yoktur sanıyor ve inanıyordu.

Öylece baktı Güliz'e; "bize vız gelir *İhtiyar*" dercesine. Ve kızın kendisine bakışı da öyle geldi.

Ama soruyordu Güliz, doçente:

- "Tiyatroyu sever misiniz?"

Ve ekliyordu.

- "Sevip sevmediğimi bir türlü anlayamadım ben. Kesin olarak hayranım ama oyunculara. Geçen bahar festivalde gördüm. Aynı kadın işte.. tanıştım da onunla. Bir gece saf, inanmış, bağlanmış! ertesi gece kalleş, düzenbaz, aldatıcı! Başka rollerde de gördüm onu. Hepsinde de beni.. ve bütün seyircileri çekip aldı havasına. Nasıl yapabiliyorlar bunu?"

Onların konuşmaları sürüyor. Ama *Delikanlı* yavaş yavaş suyun yüzüne çıkmaktadır: Bu sözler nedir? Güliz kendisini mi hazırlıyor? Çünkü hatırlamıştır onun "rol" için söylediklerini. Nitekim kız, doçente;

- "Aaa.. bakın, herkes dans ediyor. Biz niçin oturuyoruz" diyor.

Doçent -can attığı belli- *Delikanlı*'ya, şöyle bir bakıyor.. kaçamaktan. Ama Güliz doğrulmuştur bile, ona gülümseyerek. Kalkıyorlar.. masaya, daha doğrusu *Delikanlı*'ya doçentin bıraktığı, yarım ağız "müsâdenizle" kelimesiyle birlikte.

Profesör -sefilleşen masada- halk'ı ve primitif'i sürdürmek istiyor ve *Delikanlı*'nın dişlerini gösterip hırlaması ile karşılaşıyor:

- "Vız gelir bana halk da, öteki de, yâni ezber bilgiler de."

Profesör'ün *İhtiyar*'ı da, *İhtiyar*'ın ilişkilerini de azbuçuk bulduğu, böylece ortaya çıkıyor; çünkü adam, "beyefendi" diye başlıyor. Ama bu sefer de sözü kesiliyor:

- "Kim beyefendi? ha.. o da vız gelir."

Profesörün bir hayli şaşırdığı belli. Kekeliyor:

- "Anlayamıyorum.. yalnız sizi değil, beyefendiyi de."

Güliz doçentle, nerdeyse yanak yanağa. *Delikanlı*, "en iyisi masadaki oyun" diye diş gıcırdatıyor ve bu oyuna dönüyor:

- "Ne dersiniz, sayın hocam; becerebilecek mi?"

Profesör anlamamıştır. Açıklıyor:

- “Güliz, Güliz.. düşürebilecek mi onu?”

Anlıyor profesör ve;

- “Anlamadım” diyor.

- “Önemli değil. Ama oldu bile desenize.”

- “Anlayamıyorum sizi.”

- “Amma da yaptınız.. siz de hiç bir şeyi anlayamamakla görevlendirildiniz galiba.”

Güliz durumu anlamış olmalı: Dans bırakılıyor. Geliyorlar. Kız daha oturmadan, *Delikanlı*’ya;

- “Beni telefona götürür müsün?” diyor. Ve, iki adım uzaklaşır uzaklaşmaz da fısıldıyor.. ama diş gıcırdatarak:

- “Masada içki bırakmadın.”

- “Sen de cilve!”

Güliz’in yüzünü ancak telefon başında görebiliyor. Bu yüz darmadağın olmuştur.. kederden. Ağlamaklıdır. Ve Güliz’in telefona değil.. çünkü numara çevirmediğini görmüştür.. kendisine söylediğini anlamıştır:

- “Evet canım.. benim; ben. Bıktım bu şımarık çocuk anlayışsızlıklarından. Aptallık bende ama.. dertsiz başıma iç açtım. Yok, o kadar da değil: Zehir ettirmeyeceğim en güzel şeyi kendime.. seni adam edeceğim. Hadi şimdi; sütünü iç, uslu uslu uyu. Yarın bütün gece beraberiz. Anlatırım hepsini. Kes artık.. söz istemem.”

Kulaklığı pat diye yerine bıraktı. Derin bir nefes aldı;

- “Oh be” dedi, “bağırmasam çatlayacaktım.” Güldü, koluna girdi: Mutluluk saçıyordu şimdi. Söyledi de:

- “O kadar mutluyum ki..”

Delikanlı kendisini bir oyuncak gibi hissediyordu. Durdu; durdular:

- Hangisine inanmalı, bilemiyorum.”

Salonun eşiğinde idiler. Güliz’in gür ve yumuşacık saçları, bir an için bütün göğsünü kapladı. Kız, sonra, onları ağır bir şal gibi dalgalandırdı havada.

Masal kuşları konup kalkmış gibiydi. Kız ona birkaç saniye baktı:

- “Benim için büyüksün, değerlisin.. her şeysin. Ama bu mâcera için değilsin. Korkuyorum.. İkimiz için de.”

Tekrarladı *Delikanlı:*

- “Hangisine.. neye inanmalı, bilemiyorum.”

- “Bana, bana.. bana inan. Sevmeye çalış. Bilmiyorsun sevgiyi. Kuşkularının doğru yanı olsaydı.. hiç değilse bunu düşün. Hadi şimdi, dans edelim.”

Döndükleri zaman masa temizlenmiş, konyak ve kahveler getirilmişti.

* * *

Ağaçlar temmuz öğlesinin gevşekliğindedir. Kuşlar, böcekler, sinekler de güneş bitkinliğinde. Yaprak kımıldamıyor; bahçe sessiz. İçerisi de öyle. Bir farkla: *Delikanlı İhtiyar*’ın soluk seslerini duyuyor. Arada bir de, çevrilen yaprakların hışırtısı var. *İhtiyar*, arkası ona dönük, bir dosyayı inceliyor.

Bir vapur düdük çalıyor ve ses -sanki üç başka vapur ona karşılık vermiş gibi- Köşk’ün bulunduğu yamaçlarda yankılanıyor. Arkasından da bir çatana geçiyor görünmeyen denizden.

Delikanlı gözlerini yumuyor:

Güliz burada; bir yanı eşsiz Boğaz’a, bir yanı yeşillere bakan bu Köşk’tedir. Bu adam.. bu acayip yaratık olmasa.. veya.. Tanrı isteğine.. yaratılış amaçlarına uygun milyarlar ve milyarlardan birisi olsa, Cennet gerçekleşecektir. Cennet’i parmaklarının ucunda görüyor.

Güliz, en sonunda başarmıştır ona gerçeği.. aslında, bu acayip yaratığı anlatabilmeyi.. Gazino’dan bir sonraki gece.. öfkelerle, hırçınlıklarla, didişmelerle.. ve gözyaşları ile Güliz, anlaşılamazı.. akıl dışını anlatmayı başarmıştır. O gece aşk değil.. aşktan bin kat önemli; çünkü aşkın kesin şartı ve imkânı vardı o gece. *Delikanlı* bu anlayıştan sonra artık bir tek şeyi, *İhtiyar*’ın bir sözünü düşünmektedir; bir parça değiştirerek: “Bir istek bir başka isteğin mezar yalnızlığı.. mezarı.”

Ve, onun, son Lokanta gecesinde söylediği bir sözü -virgülü virgülüne- hatırlıyor: “Bu sistem bin nebülözden milyonlarca yılda oluştu. Ben onu, bir pimpirik ömür içinde tekrar kaoslaştıracağım.. kaosa döndürdüm bile!..”

Delikanlı, koltuğa iyice gömülmüş, bacakları uzanmış, yumuk gözkapaklarında temmuz güneşi, düşünüyor:

Kaos’ta sevginin, güzelliğin, huzurun, mutluluğun.. barışın işi ne? Ne arar bunlar kaos’ta?

Düşünüyor sarıldığı damlaların tek tek kırılışını.. meselâ Atatürk'ü ve Atatürk için çevirdiği İblis dolabını:

"Dehâ her konuyu kapsamaz. Aksine, dehâ, bizim gibi tifturûnî halebîlerin bir nâne sandığı, önemsemediği konuları çöp sepetine atışıyla belirlenir. Dehâ'nın bir tek konusu vardır; gerçekten büyük, gerçekten toplumsal bir konudur o. Ve uzmanlığı yoktur onun. Dehâ pençeler onu. Pençeler, evet.. pençeler ve çözüme götürür; yeni bir ortam, yeni bir atmosfer yaratır. Atatürk böyle olsun ve böyle yapsın diye yaratılmış ender-i nadirattandı."

Bu övgü ve arkasından, pat diye.. ama gecelerce kendisiyle tam bir övgü yarışına girişip iyice yumuşattıktan sonra:

"Ve, dinle şimdi" diye başlayışını hatırlıyor: "Tarih ki, pespâyelikler ve pespâye kimseler için bir konudur, yap dersin ve istediğin gibi yapılır.

"Sizin dil dediğiniz lisan ki, Erasmus uzmanlarını rezil, rüsvâ etmiştir, onun dediği gibi bir deliler konusudur; senin Atatürk'ün eşsiz dehâsının ve bir tek defacık, o da belli bir süre yaşayacağı hayatının en parlak, en verimli dönemini bu iki tifturûnî uzmanlık konusuna bağlayıp çıktı. Dehâsına ihânettir bu."

Ve, *Delikanlı*, böylece tutulamaz hâle getirdiği dalı şırrak diye kesen makas darbesini hatırlıyor. Bir yorumdur bu; karşı çıkamadığı yorumdur: Dil, tarih, içki ve "haysiyetsiz bir çevreye tahakküm düşkünlükleri"ni bir "kaçış", bir "teslim bayrağı" gibi gösteren yorum:

"Asıl amaçları ve sorumlulukları ile başedemeyeceklerini anlayan veya sezen kimselerin kârıdır bu" demişti *İhtiyar*.

Gündüzlerin yerini alan Çankaya geceleri.. o gecelerden gün'lere kalan kırıntılarda da tarih ve dil saplantıları.. öte yanda da, "muasır Avrupa medeniyeti seviyesi"ne ulaşmak amacı!..

İhtiyar, ona, artık, açık açık söylüyordu:

"Atatürk'e, hayata sarılır gibi sarılan bir sen değildin ki.. Türkiye zamanlarını 1880 ile 1938 arasına kilitleyen, zaman kavramını Atatürk ile sınırlayan eğitimi ben yarattım. Aslında benim dehâma yakışmayacak kadar basittir bu strateji: Her şey bir şeyden ibaret hâle getirilince o bir şeyi yıktın mı her şey pofff.. ve bir şeyi yıkmak her şeyi yıkmaktan her zaman çok daha kolaydır; o tek şey istediğin kadar çetin, her şey de tek tek, istemediğin kadar püften olsa da!.."

Ve *İhtiyar* anlatıyordu: Devrimleri anlatıyordu, Devrimlerin ve Atatürk'ün düşmanlarını nasıl tezgâhladığını, bu kördöğüşünü nasıl körüklediğini anlatıyordu; onu, ruhu bile duymadan, başka dallar aramaya itişini anlatıyordu; *Delikanlı*'yı kışkırtmaya çileden çıkartmaya çalışarak. Bunu başaramayınca da kendisi çileden çıkıyor, küplere biniyordu; değer yargılarına, değerlere, değerli insanlara ve erdemlere, şaşılacak paradokslarla daha bir saldırıyordu.

Aslında *Delikanlı*, devrimlerin ve ilkelerin büyüsünü çoktan ve, elbette *İhtiyar*'ın yüzünden kaybetmişti. Bunların hepsi de artık onun gözünde birer "insan'ı zorlama" yanılgıları idi; çünkü *İhtiyar* başlangıçta, domuzun domuzu bir iyiniyetle ve sanki *Delikanlı*'yı değil de kendisini gerçekleri kavramaya zorlarmış gibi konuşuyor, meselâ harf -alfabe- devrimi için, Yunanistan'dan başlayarak, başta Rusya olmak üzere, Slav ülkelerini, Japonya'yı, Çin'i, İsrail'le ele alıyor, özellikle de Lenin ve Mao'nun üzerinde durarak soruyordu:

"Onlar harf devrimi yapmadılar da ne oldu? Bizden geri midir onlar? Anlayamıyorum bir türlü."

Ve ayni şeyi öteki devrimler ve ilkeler için de yapıyor, kılık kıyafet devriminden geçerek işi "bıyık devrimi"ne kadar vardırıyordu.

Bütün bu İblis oyunları -hiç kuşkusuz- istediği sonucu sağlayacaktı. Nitekim *Delikanlı*'nın çırpıntıları başlamış, Marksizm'e ilgisi bir hayli koyulaşmıştı. *İhtiyar* nerdeyse murâda erecek, onu da "alelâdeleştirip" sokak döküntülerinin arasına silkeleyiverecekti. Ama Güliz -değil, Sıdıka- tam zamanında geldi:

Gazino'daki o ilk geceden sonra senaryonun aslı artık elinde idi *Delikanlı*'nın: Dizginler artık onun elinde idi. Oyunu biliyor, bu sâyede de en olmayacak sahnelere hazırlıklı çıkıyordu; avlanmıyordu. En şaşırtıcı sürprizlerde bile dalga geçebiliyor. Hatta böyle sürprizlere kendisi ayak veriyor, *İhtiyar*'ı konuşturuyor, coşturuyor, dalgasını geçmek, onu öfkelendirmek için. Bayılıyor onu büsbütün çirkinleştiren bu öfke nöbetlerine; öfke yüzünden saçılıp dökülmelerine. Böyle anlarında *İhtiyar*'ı saldırmak için çırpınan, ama saldırmak için atıldıkça dört bir yanına örülmüş çelik tellere çarpan acayip bir canavara benzetiyor; hıncın tadını çıkarıyor.

* * *

Bir vapur düdüğü -gene- yamaçlarda yankılanıyor ve *Delikanlı'*yı uyandırıyor, Dünya ile buluşturuyor; sanki aradan üçyüz küsur yıl geçmiştir: *İhtiyar*'ın ayak ucunda yayılmış, karnı inip kalkan, gözleri yumuk, kocaman Afgan Tazısı'nı görüyor ve "Kitmir" diye mırıldanıyor, sonra da altı arkadaşını arıyor; "Efes'deki mağra mıdır burası?"

Düpedüz mırıldanmıştır; Vâris -Afgan Tazısı- göz kapaklarını aralıyor, *İhtiyar* da soruyor:

- "Bir şey mi dediniz?"

Delikanlı artık iyice uyanmış, kendisini bulmuştur:

- "Evet" diyor; "Bir bakıyorsunuz Atatürk hayranı; propaganda örgütü de ona göre çalışıyor. Ama bir de bakıyorsunuz, nefret ediyor ondan. Bir bakıyorsunuz Kremlin'i tutuyor, bir bakıyorsunuz Pekin'i övmektedir ve anlıyorsunuz ki, her bir övüşü öteki övdüğünü yerin dibine batırmak içinmiş! Kendi kendime sormadan yapamadım: Ne biçim şeydir bu?"

- "Aptal."

Öfkenin fitiline kibrit çakıştı bu. *Delikanlı* da kışkırtıyor:

- "Yok canım?"

- "Aptalsın ya.. elbette. Tek önemli şeyi.. kâinatın tek amacını sana hâlâ anlatamadım. Ben ki bu amacı gerçekleştirmek için yaratılmışım, seni zamanlarıma ortak ediyorum da, sen hâlâ seni çekip aldığım eski otlaklarını sayıklıyorsun. Aptalsın elbette."

Takma dişler bir, iki defa takırdıyor, sonra incecik dudaklar yumulup büsbütün kayboluyor, arkasından da dünyanın en kederli iç çekişi geliyor: Umutsuzluğun ve karamsarlığın bundan ağdalısı olamaz! Gören de onun artık konuşmayacağını, bu umutsuzlukla bütün tâkatını yitirdiğini sanır. Ama bu numarayı öğrenmiştir *Delikanlı:* Gerginliğin yalnız onda görülebilen noktayı bulması için hazırlıktır bu. Uzaktan şöyle bir bakanların çökmüş, bitmiş bir yaşlı adam sandıkları *İhtiyar*, bu hallerinde *Delikanlı*'ya tabanca sesini bekleyen 100 metre koşucularını hatırlatır. O da tetiğe basıyor:

- "Kâinatın tek amacı? Ve siz? gerçekleştirici! Peki.. aptallığıma sığınarak sorabilir miyim? Ne imiş o amaç?"

- "Kaos, kaos.. kördöğüşü içinde didişe didişe yok oluşa gidiş!.."

Önce oturduğu yerde dikleşiyor. Ama bu yetmiyor; kalkıveriyor ve *Delikanlı* bu uzun yapıyı oturduğu yerden bir.. Bâbil Kulesi gibi görüyor. Kırış kırış yüze sanki dürbünün ters tarafından bakmaktadır. Daha doğrusu,

bu yüz kulenin tepesinden ona doğru eğilmiştir: Miniciktir; ama kılcal damarlarına ve gözlerdeki parıltılara kadar nettir. Ses de bu çelişki kadar ürperticidir;

- “Kömür yanar, kül olur.. su kaynar, buharlaşır, yok olur; ama türbinler döner, pistonlar işler, çarklar döner ve suyun, kömürün dışındaki bir irâdenin amacı gerçekleşir; yok olandan bir şey çıkar. Bu kâinat, kendi içerisinde, Akdeniz kıyılarındaki sayısız ve sayılamaz kum zerreciklerinden bir teki kadar bile yeri bulunmayan yedi milyar diksürüngen yesin, içsin, yediklerini içtiklerini çıkarsın, çiftleşsin, uyusun, sırıtsın, zırlasın diye yaratılmamıştır.. olmamıştır. Bu diksürüngenler kömürdür, sudur ancak. Yok olmalıdırlar.. yok olacaklardır.”

- “Yâni siz yok edeceksiniz?”

Öfkeden kuduruverdi:

- “Sırıtma. Aklının ermediği ve eremeyeceği bir şey ile dalga geçmeye kalkışarak büsbütün zavallılaşma. Ama.. bir iş ne kadar zorsa o kadar sarar beni. Bunu da başaracağım; anlatacağım sana.. anlayacaksın.. ben anlattığım için anlayacaksın!”

Tam bir çıldırmış canlılığı idi bu; bir hamlede döndü, değerini öve öve bitiremediği hasır iskemlesini çekip aldı; *Delikanlı*’nın karşısına oturdu. Nerdeyse diz dize idiler ve başı, artık en kaba çizgilerini bile göremeyeceği kadar yakındı; *Delikanlı* onun, midesini döndüren ağız ve beden kokusunu duyuyordu:

- “.. en mendebur yaratıkta bile bir yaşama hırsı vardır. Bir solucan bile ölmemek.. öldürülmemek için olmayacak nâneler yer, akıl almaz kurnazlıklar bulur; direnir, çırpınır. Sana göre bir solucan ne? Hah işte! Sen de, o büyük amaç için bir solucan.. bile değilsin. Ha diksürüngenler için sürüngenler, ha evrensel amaç için diksürüngenler. Ve onlar da ölmemek, yok olmamak için didiniyor, çırpınıyor, akıl almaz nâneler yiyor, kurnazlıklar buluyor. İşte düzen dediğiniz şey; yâni Devlet!”

Son kelimede koku daha da yoğunlaşıyor; *Delikanlı*’nın dalgacı gülüşünü büsbütün zorlaştırıyor: Belli etmemeye çalıştığı korkusunu açığa vurdurtuyor. Bereket *İhtiyar* kaptırıp gitmiştir; onu gördüğü bile yoktur; *Delikanlı*’ya öyle geliyor. Yanılmıştır ama, sırıtıyor *İhtiyar:*

- “Ne o? Korktun.. kendini ayak altında kalmak üzere bir solucan gibi gördün. Korkma, korkma.. değilsin.. yâni o bile değilsin.. değilsiniz yâni.

Olsaydınız bu kadar tatsızlaşmaz, yâni bu kadar sefilleşmezdi kolaylığı mesleğimin.. ve görevimin.”

Delikanlı rahat bir nefes alıyor; çünkü *İhtiyar* kalkmış, iskemlesini yerine bıraktıktan sonra pencereye gitmiştir; şimdi o bir başka gezegenden bütün Dünya’ya karşı konuşmakta gibidir:

- “Başlattığım ve tiksindirici bir kolaylıkla yaygınlaştırdığım savaş’ı önce belli bir yönetici kadroya karşıdır sandınız. Sonra onun, beylik katır damgalar gibi, sömürücülükle, çıkarcılıkla ve ezicilikle damgaladığım demokrasi düzeni’ne çevrilişine, yâni buna çevirişime mendebur bir kendini beğenmişlik ve büyüklük kuruntusuyla arka çıktınız. Öyle ya, ezilmişleri, yâni halkı ve işçi sınıfını kurtaracaktınız; sömürü düzeniyle savaşıyordunuz.. hakça bir düzen kurmak için! Ben enayi idim sanki.. sanki karşıma bir başka düzen masalının çıkacağını bilmiyordum.. sanki bu masalı çıkaran ben değildim! Yutacaktınız.. yutmaya mahkûmdunuz elbette. Ve yuttunuz. Bu birinci ravnttu: Kokuşmuş halk yığınlarının ve halk’tan da çürük sözde aydınların arasında, tehlikeli bir şekilde kök salmak üzere olan, hattâ salan düzen’in karşısında hatırı sayılır bir kuvvet oluşturmuştum. Ama bu kuvvet de ayni mendeburların arasından çıkan bir başka mendebur grup gözünde bir başka düzen’di. Yâni diksürüngenler için bir başka sığınaktı. İkinci ravnt başladı. Karşımdaki şimdi Karl Marks’tı. Marks kafasını ancak bir noktaya kadar çalıştırabilmişti; milyarlarca diksürüngen arasındaki yeri ancak bir noktaya kadar önemli ve değerli idi: DÜNYA İŞÇİLERİ BİRLEŞİNİZ sloganı hayli kurnazca bir buluştur; Devlet itliğinin dışında ordu kurabilmenin ilk ve yepyeni bir buluşu idi bu. Devlet’e karşı bir ordu kurmak! Överim bu buluşu. Ama meyvesi alınmayacak, alınınca da yığınla ortağı bulunacak budala bir tutku.. çirkin bir çıkarcılıktı bu.. aşağılık bir bencillikti: Devlet’i yok edecek, kâinat’ın tek amacına yönelecek bir girişim değil, onu sahibinden bir anonim şirket adına gasba kalkışmaktı. Başarıya ulaşınca hiç bir şeyin değişmediği görülecekti. Nitekim görüldü de.”

Sırtını *Delikanlı*’ya dönüyor, uzun uzun bahçeye dalıyor: Yıllarca kaldığı gezegenden, bir ışık çakışında sanki yenice dönüvermiştir de hasret gidermektedir. Hep öyle ve anlaşılmamışların hüznüyle, yeniden koyuluyor konuşmaya:

- “Marks’mış.. pöh!..”

Ve mariz canlılığını tekrar buluyor; gene gezegenine dönüyor:

- “Marks toptancının tekiydi.. kapitalist yaratılmışlığın dikalâsıydı ve büyük vurgun için çalışıyordu. Övülecek tek yanı bu çalışmadır; çalışma tarzıdır: Vurgunculuğunu, çıkarcılığını -nefis demek zorunda olduğum- safsata, mugalâta ve lâfebelikleri bombardımanlarının gürültü ve dumanları ardında mükemmelen gizleyebilmesidir. Marks’ın, bir gerçeğe dayanarak bütün gerçekleri ve hakikat’ları gebertmek, hiç değilse küllemek hususunda -zaman zaman- hoşuma giden, bir milyon enayiye de dehâ gibi görünen- bir üçkâğıtçılığı vardı:

“Bilgiyi onun kadar bilgi’nin, mantığı onun kadar mantığın aleyhine kullanan bir demagog daha çıkmamıştır diyebilirim. Ve Marks, bütün kavramları, özellikle de erdemleri ve değer ölçülerini ve yargılarını, kabul edilmiş klâsik ve namuslu anlamlarından söküp koparan yorumlar bulabilmiştir. Ve bu yorumları, döküntü insanları uyutan klâsik oluşumu çökertmek için kullanabilmiştir. Marks esareti ve köleliği özgürlük; hakları boyunduruk altına girmek ve nihayet, boğaz tokluğuna ağır ve güdümlü işçiliği de -domuzca tabulaştırdığı ve kutsallaştırdığı- toplum için çalışmak gibi göstermiş; üstelik, çömezleri ile sahte mirasçılarına, bu dolmayı milyarlara yutturmanın yollarını da öğretmiştir.”

O mariz canlılığı ile, fırt diye *Delikanlı*’nın önüne geliveriyor; eğiliyor ve kokusuyla onu yeniden sindiriyor. Gülüşü taklit eden üç kesik tıslayışı bu kokuyu -üç yumruk gibi- büsbütün vurucu yapıyor:

- “Marks” diyor, uzaklaşırken, “dini afyon saydırtabilmiş, öteki dünya’yı saçma göstermeyi becermiştir. Bütün bu bakımlardan överim onu. Ama ayni Marks, toplum’u tastamam Öteki Dünya’nın yerine koydurtmuş, böylece de, kutsal amacın savaşını çetinleştirmiştir; ezmek üzere olduğum ve kolayca ezebileceğim cepheye yeni ordular türetmiştir:

“Öteki Dünya’yı zırva sayan.. Cennet hayâli ile canlarını fedâ edenlere ve millet için, vatan için bir şeylere katlananlara enayi diyen bir doktrinin, toplum denen Anka Kuşu için her şeyi göze alan, hattâ eşek cennetine doğru dört nala kalkan yığınla enayi bulabilmesi, gerçekten de övülecek bir hergeleliktir. Ama bu övgüler benim tiksintimi koyulaştırmaktan başka bir sonuç veremez. Bir parça aklı olan da bunu kolayca anlar. Sen de anlayabilirsin:

- “Kısacası, Marks, üçer, beşer peşlerine düşmektense, o yem borusu ile bir araya toplayacağı dünya tavuklarının tümünü birden enselemeyi

düşünebilen yaman bir tavuk hırsızından başka bir şey değildi. Başarısı Kâinat'ın Amacı bakımından hiçbir şey değiştirmeyecekti; değişen, sâdece, tavukların sahibi olacaktı. Nitekim başarı alanlarında hep böyle olmuştur; İNSAN HALLERİ değişmemiştir. Devlet, yâni düzen gene kalmıştır; sâdece yem borusunu çalanların eline geçmiştir. Zaten, dâhi sanılan cücenin de bundan başka bir şey istediği yoktu."

Birden susuyor; dalıyor, dili dudaklarında "pıp pıp pıp"lar yapıyor: Bambaşka bir şeyi hatırlamaya çalışır gibidir. Hatırlıyor da; çünkü önce duvar saatına, sonra da yelek cebinden çıkardığı kendisininkine bakarak homurdanmıştır;

- "Nerde kaldı bu mendeburlar!.."

Anlıyor *Delikanlı*: Ihlamur saatidir. Nitekim, *İhtiyar* daha ayağını hışımla zile uzatırken, salon kapısının gıcırdadığı duyuluyor ve kız odaya giriyor: Ihlamur gelmiştir. *İhtiyar* kapıyor onu. Öteki elinin tersiyle de, sinek kovar gibi, kıza "git" diyor;

- "Susamıştır.. bunu da götür.. hadi Vâris" diye ekleyerek.

Köpek anlamış gibi, can atıyor gitmeye; o kadar ki, kalkınca giriştiği beden hareketini yarıda bırakıyor, gerinip yaylanmasını yan salonda üstünkörü tamamlıyor.

Delikanlı, beklenmedik bir esinti ile kalktı, bir koşu salona geçti ve kızın ardından seslendi:

- "Bir dakika.. bana da içecek bir şey getirin.. lütfen.. ne olursa."

Döndüğü zaman -istediği gibi- *İhtiyar*'la gözgöze geldiler. Ona;

- "Böyle şeyleri hiç düşünemiyorum" dedirtinceye kadar baktı.

- "Vâris için düşünüyorsunuz ama."

- "A! Onu düşünmek zorundayım.. ben göndermesem bir yıl bekler.. istemem.. çiftleşme mevsimi dışında her şey için ve her zaman."

Ekledi de gülerek:

- "Bunda kızacak ne var?"

- "Kızdığım filan yok.. cansıkıcı buldum, o kadar."

- "Yaa? Vah, vah."

Ihlamur keyfini yerine getirmişti: Afgan Tazısı.. Marks.. çiftleşme dönemi.. ve bunun ister istemez ilmik attığı, *Delikanlı*, Güliz.. sanki ayni şeylermiş gibi, sanki hep bunları konuşuyorlarmış gibi, şaşılacak bir

tabiîlikle;

- “Ama” diye sürdürdü, “önemi yok bütün bunların; çünkü ben Türkiye’deki Marksistleri hiç bir zaman ciddî bir rakip saymadım. Onlar bana sâdece zaman kaybettirdiler; öfkem ve tiksintim bu yüzdendir. Bununla beraber haklarını yemek de istemem: Bu Marksistler, bir bakıma da bana ve benim felsefeme çalıştılar; en iyi malzemem onlar oldu. Zaten bu tifturûnîlerin, dışarıdan Devlet çapında, içerden de en büyük devletlerin misilsiz kokuşması ölçüsünde desteklenseler bile Devlet gasbedemeyeceğine ve benim başıma yeni yeni gaileler açabileceğine hiç bir zaman ihtimâl vermemişimdir. Bu iki sebep dolayısı ile, nitekim, onlarla sıkı işbirliklerine girdim, bir çeşit ortaklık kurdum. En ileri gelenlerini bana minnettar ve müteşekkir bırakacak yardımlarımı, tek tek kendilerinden de, örgütlerinden de esirgemedim.”

Keyiften dört döşe idi; düzenlediği oyunları hatırlıyor, “tıs”lamalarını peşpeşe sıralıyordu:

- “Anlayamıyordu enayiler, yardım ve desteklerimin onları da, iddia ettikleri hareket ve ideolojiyi de, bütün sloganları ile birlikte kıskıvrak bağlamakta olduğunu ve bana araç yaptığını. Gene hiç birisi anlayamadı ki, minnet ve teşekkür duyguları arttıkça, kendilerini bu yardımlarımla güçlenmiş saydıkça ben ciğerlerine nüfuz etmekteyim.. ve onları bölmekte, birbirlerine düşürmekteyim; birbirlerine, burjuvaziye ve kapitalizme karşı duyduklarından bin beter düşmanlıklar duyan gruplara ayırmak imkânını bulmaktayım.. evet anlayamadı budalalar. Ve -evet- bana ve benim felsefeme, mesleğime, işime hava gibi, su gibi gerekli olan kaossal ve keşmekeşsel ortamı asıl onların aracılığı ile yaratmakta olduğumu ve düzen’le birlikte kendilerini de çürütmekte olduğumu; kısacası, yılbaşı gecesi fırına vereceğim hindiyi beslemekte olduğumu -evet- anlayamadı enayiler.”

Bu sırada Vâris -*İhtiyar* kadar keyiflenmiş olarak- koşa koşa geldi; *Delikanlı*’nın yanından hızla geçti ve efendisinin çirkin elini yaladıktan sonra kendisini küt diye halıya bırakıverdi. Ayni anda da, bal sarısı gözlerini yumdu. Peşinden de kız *Delikanlı*’ya bir bardak çay getirdi.

“Güliz’i düşündürecek ne kadar şey var.”

Ama bırakmadı *İhtiyar:*

- “Kızmıştın demin bana.. hayır, hayır: Su ve çay meselesi değil. Daha önceki.. sana aptalsın elbette dediğim için. Ama.. sanırım.. yavaş yavaş

anlamaya başladın gerçekten aptal olduğunu. Bu kadarını umarım senden.. hayal kırıklığına uğratma beni.”

Aşağılayışının tadını iyice çıkarmak için -belli- sustu, ara verdi; yalandı:

- “Lenin.. Mao.. Stalin.. Kruşcof.. bir yığın mendebur! Ve ben, ben beğenip öveceğim? Yuf! Kaç kere söyledim sana, o çetenin bütün elebaşıları da ayni şeyin şeyidir diye. Büyük adam yoktur onların arasında da. Büyük adam yutturmacası vardır o çete adına da. Bir Troçki.. belki. O da şöyle, böyle.”

Yeni değildi bu ve bu Troçki hoşgörüsü öteden beri gıcıklardı *Delikanlı*’yı; soruverdi:

- “Neden Troçki?”

- “Neden mi Troçki? Söyleyeyim: Her şeyden önce dişli bir anti Leninist’tir o. Öyle bir anti Leninist ki, bizzat Lenin’i ve Lenin’den sonra gelen en azılı Leninist’leri bile kendi yoluna çekip almış, kendi taklitçisi yapabilmiştir. Gerçi Lenin, onun kongrelerde, konferanslarda, gazetelerde, dergilerde ileri sürdüğü fikirleri, benzeri görülmemiş kancık demagojisi ile çürütmüş, yâni itibar kazanmasını önlemiştir; ama bu fikirlerin hepsini de uygulamıştır. Uygulamadıkları veya uygulayamadıkları ise, yalnız komünizmin değil, evrensel dediğimiz Marksizm’in sefaletini -benim hesabıma- hazırlamıştır. Pööyh.. sizlerde Troçki’yi anlayacak kafa nerede! Bana gelince, ben Troçki gibi bir çırağım olsun isterdim. O zaman gözüm arkada kalmazdı. Topladığım ve yönünü ayarladığım büyük gücü ancak böyle birisi ziyan etmeden kullanabilir.”

Şimdi *Delikanlı*’ya, hiç de yapmacık olmayan, başka konu ve durumlardaki gibi taklit -veya rol- gösterisi olmayan, saf bir tiksinti ile bakıyordu: Öfkenin çok ötesinde bir duygu ile. Nitekim;

- “Sen” dedi, “benim giderilemez ve bağışlanamaz yanılgım.. tek yanılgım olacaksın sanırım. Sende, ben, öyle bir çırak adayı umuyorum.. evet, hâlâ. Ama ne bir çaba, ne bir parıltı!”

Delikanlı, onun tam zıddına, kuşbeyinli bir öğrenci silikliği içindeydi artık:

- “Ama siz de hiç yardımcı olmuyorsunuz ki” diye sızlandı.

- “Hadi, hadi.. aklın sıra matrağa alacaksın.”

- “Peki. İşte beyaz mendil. Ama, öyle anladım ki, Troçki için hayli

aykırı düşünceleriniz var.. özellikle Troçki-Lenin ilişkisinde. Dinlemek isterdim, doğrusu bu ya.”

- “Demek inandın konunun önemine. Hiç değilse kandırdın beni buna. Anlatayım.”

İskemlesini aldı; ama, *Delikanlı*’nın korktuğu gibi, onun yanına çekmedi bu sefer. Aksine, bahçe ile yandaki odanın yaptığı köşeye, duvar aynasının soluna oturdu. Afgan Tazısı da onunla beraber yer değiştirmişti. *İhtiyar*, iri eli köpeğin başında;

- “Akıllıca incelenirse” diye başladı, “büyük tarihî olayların sınırsızlığı ve nîrengisizliği içinde, Lenin’in adam tavlayan, göz boyayan şarlatanlıkları, kurnazlıkları, safsata ve mukalâtaları kendisine.. ancak kendisine cankurtaran simidi olabilmiştir. Troçki ise, öyle dönemlerde bu kozlarla, yâni şarlatanlıkla, kurnazlıkla, safsata ile, demagoji ile, meyvelerini Lenin’in ve Leninist’lerin yediği akıl almaz başarılar sağlamıştır. Troçki’nin kişisel başarısızlıklarını benim felsefem cömertçe taçlandırır.”

Anlaşılamayan büyüklerin hüznüyle ve çarpıcı bir hayıflanışla göğüs geçiriyordu şimdi:

- “Lenin? büyük adam? püfff” diye pufladıktan sonra gene Troçki’ye döndü; “Bir çok benzerlikleri.. benzerlik değil, ayniyetleri vardı ikisinin. Meselâ, Lenin dönekse Troçki iki misli dönekti. Ama, Lenin’in döneklikleri iktidar hırsıyla ve Devlet,’i ele geçirmek, Devlet’i sürdürmek hırsıyla olurken, Troçki.. nerdeyse eşsiz diyebileceğim bir soylulukla, döneklik ve kalleşliklerini Devlet’i çürütmek için yapıyor ve böyle yapılmasını istiyordu. Zaten çatışmaları sırf bunun yüzündendi. Troçki, diksürüngenleri, varabilecekleri en yüksek doruğa ulaştırmak, yâni onları Devlet zilletinden, Devlet aşağılamasından kurtarmak için dönekti.. bu yüzden kalleşti. Ve, daha başka büyük sayılanların bulunduğu yerde gerçekten büyük olunamayacağını kavrayabilen ender dehâlardan biriydi o. Bir yığın büyük.. hattâ sadece saygı değer adamın bulunduğu, yâni Devlet’in, yâni bir düzen’in bulunduğu yerde.. yâni kendilerini öyle yutturabilenlerin bulunduğu bir toplumda kuvvet’in ve kudret’in, kısaca ve bayağı söylenişi ile, iktidar’ın, mutlaka, ama mutlaka bir çete yağmasına, bir korsan işi ganimet paylaşılmasına dönüşeceğini kavramıştı Troçki..”

Ve, *İhtiyar*, ödüllerle, arkalamalar, övmeler ve reklâmlarla büyük adam türetme endüstrisi için düşündüklerini tekrarladıktan sonra, kendi konusuna

dönüyor:

- “İnsan denen mendeburu Kâinatın Amacı’na yöneltmenin tek yolu, onu kendisinden kopartmak, kişileşmesini önlemektir. Toplum için.. halk için masallarını bunun için işlemişimdir ben ve bunun için işlemekteyim. Bunun için, yâni mendeburlara kendilerini, kendi görev ve sorumluluklarını unutturup çürütmek için; donlarını bağlayamaz, ekmek tutamaz hâle getirmek için.. ölçülerden, değer yargılarından ve erdemlerden.. böyle tifturûnîliklerden koparmak için.”

Birdenbire bambaşka bir havaya geçiyor; bir keyifleniyor, bir öfkeleniyor, bir dertleniyor; sonra gene coşuyor:

- “Devrim, devrim! Kaos provaları! Aralıksız! Karıştırma ama sizin o Sürekli Devrim denen kıytırık yutturmacılığıyla.”

Coşkunluğu nasıl bir patlama olduysa, hüzne kayışı da o kadar âni bir düşüştü:

- “Bununla beraber, elde ettiğim sonuçlar ne kadar büyük ve ne kadar inanılmaz sayılırsa sayılsın, gönül rahatlığı ile ve dürüstçe övünebileceğim şeyler değildir. Çünkü.. ne kadar üzülsem yeridir.. ben işimi rezil ve sefil şekilde kolaylaştıran bir ortam buldum. Bir kere, yâni her şeyden önce.. sana daha önce de söylediğim gibi.. kendilerini pek akıllı sanan politikacılar ile onlardan da mendebur, çünkü onların emir kulu eğitimciler Atatürk’ünüzün bambaşka bir durumda bambaşka bir amaç ve kasıtla yaptığı “Gençliğe Hitab”ını, sanki ben istemişim gibi, yoz bir yoruma bağlayarak, görev ve sorumluluk kavramlarından kopmuş, vatan’ı kurtarmaktan, bunun için de tam bir paranoyak titizliğiyle düşman aramaktan, kavga sebebi îcad etmekten öte bir endişesi bulunmayan bir “gençlik” takdim etmişti bana. Üstelik.. yalnız gençlik değil, bütün malzemem, yâni bütün diksürüngenler her şeyin, ama her şeyin, akla gelebilecek bütün ölçülerin, bütün inançların, bütün değerlerin ve tarzların değişebileceğine, değiştiğine, hattâ değişmesi gerektiğine, bir şey yapabilmenin ancak değiştirmekle mümkün olacağına inandırılmıştı; hiç bir şeyi, ama hiç bir şeyi koruyamayacak, geliştiremeyecek duruma düşürülmüştü. Pöh böyle bir malzemeyle yaptıklarımla nasıl övünebilirim!..”

Ve, şaşırtıcı yorumunu örneklemeye koyuluyordu:

- “Bu mendeburlar okka’nın kiloyla, arşın’ın metreyle, fesin, kalpağın kasketle, şapkayla, elifbe’nin alfabe’yle, paşa’nın generalle, kadı’nın hâkim’le, onun da yargıçla değiştirildiğini, dil’in bile, tarih’in ve takvimin

bile değiştirildiğini görmüş, bütün bu değiştirmelerin övüldüğünü görmüş, dün övülenlere bugün sövüldüğünü görmüş; şey veya insan veya kurum veya kuruluş bütün gidenlerin kötü, bütün gelenlerin iyi olduğunu kabul etmiş! Eee! Sen bile anlarsın ki, bu mendeburlara iyinin, yararlı'nın ve gerekli'nin ancak gelecek olanda bulunduğunu ve elde bulunanın da kötü ve gereksiz ve zararlı olduğunu kabul ettirmek -elbette- beni utandıracak kadar kolay bir başarıdır. Bu kolaylık beni kahrediyor. Ben isterdim ki, it sürüsü kadar tabiî müttefikim olmasın, ortam hazır olmasın, malzeme hazır olmasın; bütün bunları ben, iki bin yediyüz seksen üç yıl önce, tâ gençliğimde oluşturduğum felsefeme göre ve virgülüne kadar plânladığım biçimde kendim kotarayım isterdim."

Delikanlı, şoktan kurtulmak için silkinmeyi, dalga geçmeyi denedi:

- "Siz beni hep şaşırttınız; bir bakıyorum.. özür dilerim.. nasıl demeli bilmem ki? bir gurur, bir övünme.. hani.. düpedüz deli işi."

İhtiyar, gülüşü taklit eden üç tıslayışla;

- "Devam, devam" dedi; "çekinme.. aksine, cür'et beni etkiler: Söyle gitsin aklına geleni."

Delikanlı, ciddî ciddî teşekkür etti:

- "Sağ olun. Bir de bakıyorum, gene akıl almaz bir alçakgönüllülük. Başarınız, her şeye rağmen, eşsiz geliyor bana."

- "Hadi oradan aptal!"

- "Biliyorum. Sizi kimse istediğiniz gibi övemez. Bunun için de en çok övülmekten hoşlanmaz, hırçınlaşırsınız. Ama, gerçekten inanıyorum elde ettiğiniz sonuçların harikulâdeliğine.. gördüm.. gösterdiniz bana yaptıklarınızı. Belki tamamını bile değil."

- "Bak bu doğru. Sen daha Kırkıncı Oda'mın on yedi bölümünden yedisini bile görmedin. Ama, çok, çok kolaylaştırdılar benim işimi.. iğrenç şekilde kolaylaştırdılar: Bu ortamda ve bu malzeme elde iken, sağı beşe, solu on beşe bölmenin, bir yana, vatan ve millet için diye, öte yana da, toplum ve halk için diye; süngü tak, marş marş! çekmenin ne tadı kalır? Ah şu demokrasi kepazeliği!"

- "Hoppala!.."

- "Haah, ukalâ sende. Gerçek yapıda demokrasi, memokrasi yok ortada.. bebekler de biliyor bunu. Adı bu işte. Hiç değilse bu kadar anlayışlı olsaydın! Hoff.. boşuna çene yoruyorum ben galiba. Ben de sana, her şeyi

anlattığımı sanırdım. Oysa, sen nerdeee, Kâinat'ın Amacı nerde?"

Ve, *İhtiyar*, sert ve hızlı hareketlerinden birisiyle, kalktığı iskemlesini çekip fırlatıverdi: Afgan Tazısı da, ayni anda, dimdik doğrulmuş, *Delikanlı*'ya hiç de dostça olmayan gözlerle bakıyordu.

- "Keyfine bak sen, keyfine.. izinlisin. Git Güliz'i ara sen.."

İşine koyulmuştu, duvarı boydan boya kaplayan bahçe penceresinin önündeki masada. Bahçeyi görmediği kesindi ve Dünya'dan koptuğu sanılırdı; ama, *Delikanlı* salona geçerken, onun kulağına kadar gelen bir mırıldanışla ekledi:

- "Bulabilirsen."

* * *

Gerçekten de Güliz yoktu. *Delikanlı* onu, olabileceği her yerde aradı, bulamadı. Kız bir haber de bırakmamıştı. Neden sonra bu arayışlarının aptallığını anladı.. aptallığını ve tehlikesini:

"Ben insanı bırakabildikleri ve bırakamadıkları ile değerlendiririm."

Böyle demişti *İhtiyar*. Ve -elbette- onun gözünde Güliz'le, aşkla tütünün zırnık ayrılığı bulunmuyordu. Asıl önemlisi de Güliz'in söyledikleri idi: "Biz kesin bir çıkış yolu buluncaya kadar, ne olursun, onun gözündeki yerini korumaya çalış."

İhtiyar, hiç kuşkusuz, onun Güliz'i arayışlarını biliyordu. Ne yapabileceğini, ne yapması gerektiğini düşündü ve hemen bu uyanışın akşamında Lokanta'ya gitti: Neşeli, hâlinden memnun, gamsız, gussasız!

İhtiyar bunu görmüş ve bu görünüşe inanmış olmalıydı. Tedirginleşmişti. Nitekim, on, on beş dakika sonra kendini tutamadı:

- "Hayrola; pek keyifli görünüyorsun?"

- "A, öyle mi?"

Takma dişler takırdadı, incecik dudaklar kayboldu; kıllı, çilli, boğum boğum pençe kadehe saldı:

- "Terbiyesiz! Sana pek keyifli görünüyorsun dedim ben."

- "Peki, peki.. söyleyeyim. Ama öfkelenecek ne var bunda anlayamıyorum. Yoksa bütün neşeler terbiyesizlik midir sizin için?"

Pençe rahatlamıştı. Dudaklar da serbest kaldı; gülümsüyordu *İhtiyar:*

- "Güzeel! Sonunda anladın demek adam yemediğimi.. korkmuyorsun..

bir fiske vursam toz olup gideceğini bile bile. Ama biliyorsun artık, vurmayacağımı ve hiç bir zaman, hiç bir öfke için kılımı kıpırdatmadığımı. Senden önce de pek çok enayi anladı bunu ve tadını çıkarmaya da yeltendiler. Benim, gerçekten de vurmadığımı, kılımı kıpırdatmadığımı, mahvetmek için akla hayale gelmez bambaşka araç, gereç, tarz, üslûb ve yöntemlerim bulunduğunu öğrendiler. Ve dünyanın en beyhûde, en işe yaramaz bilgisi de oldu daima; çünkü o zaman -daima- iş işden geçmiş oluyordu.. tıpkı bilmeyerek zehir içen birisinin zehir içtiğini anlayışı gibi!..”

Bir karidesin kuyruğundan kopardığı minicik bir parçayı uzun uzun çiğnedi. Çıpıl gözleri yumuk yumuktu. Yutkunurken mırıldandı:

- “Panzehiri olmayan bir zehiri içtiklerini anlıyorlardı. Tabancalarına sarılmak, kurşunları mideme boşaltmak için çıldırıyorlardı. Ama gerçek kafalarına, ancak, felç başladıktan sonra dank ediyordu, mendeburların.. parmaklarını bile kıpırdatamıyorlardı.”

Çıpıl gözleri hâlâ yumuk yumuktu ve *Delikanlı*’yı, onun söyledikleri değil, söylediklerinden duyduğu bu hazzın çirkinliği tedirginleştiriyordu:

Üzerinde özel bir çabayla, hattâ herhangi bir istekle durmadığı halde, büyük, Türkiye çapında büyük ve korkunç tabloyu, artık, gözlerinin önünde canlandırabiliyordu. Herşeyi öğrenmiş, *İhtiyar*’ı tanımıştı; onun mahvetme tutkusunu anlamıştı. Bu mariz tutkudan duyduğu -şehvetin verebileceğinden bir milyon kere güçlü- hazzı işte görüyordu. Bu hazda, kendisine -ona, *İhtiyar*’a- ters düşen, tek tek, üç, beş.. beş, on.. bin on insanın değil, kavram olarak insan’ın mahvı.. hiç değilse mahvını hayâl edişin bulunduğunu biliyordu. Görmüştü *İhtiyar*’ın ölüme gönderdiklerini, ölüme gönderişlerini.. İblis oyununu! Elbette kılını kıpırdatamazdı hiç bir öfke ve kin, onun. Öfke veya kin ne idi ki? Yabancısıydı.. doğuştan.. tıpkı sevgi’nin yabancısı olduğu gibi. Evet; hiç bir özel çaba harcamadan, hattâ herhangi bir istek duymadan anlamıştı bunu *Delikanlı*.

- “Hiç iyi görmüyorum seni!”

Silkiniyor. Bakıyor; *İhtiyar*’ın sulu süt mavisi halkalarla çevrilmiş koyu kahverengi çıpıl gözleriyle karşılaşıyor ve etrafına bakınıyor: Dipsiz bir mağra.. örümcek ağları.. insanlar, insanlar.. kız, erkek, ama hepsi de genç insanlar takılmış sallanıyorlar üzerinde! Dipsiz bir mağra.. tıpkı, bir akşam daha olduğu gibi. Ve, *Delikanlı*, gene o akşamki gibi, alnının boncuk boncuk terlediğini hissediyor. Bekliyor bunu söylemesini.. midesinin şimdiden

dönmeye başladığını hissederek. Söyleyecek; “içmeyin isterseniz.. dokunur” diyecek.. tıpkı o akşam söylediği gibi. Bekliyor bunu.. içkisine bir şeylerin karıştırıldığına -bu sefer- büsbütün inanarak. Ama bambaşka bir cümle geliyor:

- “Söyleyeyim demiştiniz?”

Ve bu cümle, *Delikanlı*’yı beklediği sözden çok daha kuvvetle allakbullak ediyor; *İhtiyar*’ın neden söz ettiğini anlayamıyor, konu da zorlama, ama iyi oynanmış neşesi gibi uçup gitmiştir. Yakayı ele vereceğinden, bütün hesaplarının.. hattâ.. bilinçaltında oluşan ve bir an önce.. o da belli belirsiz.. sisler ardında yalpalayan plânlarının.. niyetinin anlaşılacağından.. anlaşılmak üzere olduğundan korkuyor. *İhtiyar* atlamıştır ama; anlıyor bunu:

- “Pek keyifli görünüyorsun demiştim!”

Alnını uğuşturuyor. Bir yudum içiyor ve gülümsüyor. Söyleyeceklerine pek uygundur bu gülümseyiş: Umursamaz ve küçümser.

- “Ha, o mu? Güliz, Güliz. Sizin cici yeğeniniz. Tatsızlaştı iyice. Bir matah sanıyor dişi erkek ilişkisini. Liz Taylor özentisi.”

İhtiyar’ın bocaladığını, tedirginlikle sevinç arasında şöyle bir sallandığını sezdi. Ve anladı: Güliz’in kurtuluşuna sevinmek, kendisinin kurtuluşuna lânet okumak istiyordu. Gene anladı ki, nasıl Güliz’le kendisini *İhtiyar* engelliyorsa, *İhtiyar*’ın rahatlığı da kendileri, ayrı ayrı veya bir arada bulundukça bütünleşemeyecekti: Kaderler iç içe idi. Hep sezmişti bunu; şimdi kesin olarak biliyordu.

Bir yudum daha içti ve gene gülümsedi:

- “Veya.. daha doğrusu, kutsal bâkire! Dünyanın tek kızı ve bir kız dünyanın en önemli şeyi! Öyle sanıyor veya benim için öyle olmasını istiyor. Ih!”

Masal canavarının pençesi kadehle oynuyordu.. kararsız, kararsız. Ayni kararsızlığı belli eden soru da geldi:

- “Peki keyflenecek ne var bunda?”

- “Bana mecburî izin verdiğiniz günden beri arıyorum onu. Yer yarılmış, içine girmiş. Ne bir iz, ne bir haber. Yetti be!”

Kaldırdı kadehini. Tuttu onu *İhtiyar*’ın burnunun bir karış berisinde:

- “Nasıl keyiflenmem? hür ve bağımsızım şimdi. Sigarayı bırakmaktan

bir parça daha önemli bulmaz mısınız bunu? Şerefine.. lütfen.”

Şimdi gerçekten keyifli idi; çünkü, *İhtiyar* sağ gözünün altındaki kaslara hâkim olamıyordu artık.

* * *

Ve, hemen ertesi sabahtan sonra yepyeni bir dönem başladı; yeni bir dönem veya apayrı bir oyun:

Artık hep *İhtiyar*’la idi. *İhtiyar* hep konuşuyor, yaptıklarını, yapacaklarını, yapmakta olduklarını bütün ayrıntıları ile anlatıyordu. Canavar striptiz yapıyordu. Acımasızlık değildi onunki; acımasız kelimesi çok, çok yetersiz kalırdı. Tıpkı korkunç kelimesi gibi!

“Bu sistem.. düzen.. bin nebülözden milyonlarca yılda oluştu. Onu ben bir pimpirik ömür içinde yeniden kaoslaştıracağım.. kaosa döndürdüm bile!..”

Sonra “Kâinat’ın Amacı!.”

Yok etme.. yıkma değil, yok etme tutkusu, *İhtiyar*’ın açıklamaları bu hatırlayışları ile birleşince, *Delikanlı*’nın beynine, idrâkine bir kor gibi düşüyordu: Üniversite.. basın.. sendikalar.. dernekler.. partiler.. sanat, edebiyat, sinema, tiyatro, radyo, televizyon.. işgaller, boykotlar, gösteri yürüyüşleri, sabotajlar, cinayetler, çatışmalar.. sloganlar; kısacası, kıran kırana bir dövüşe giden ve boyuna bölündükleri için savaş cepheleri boyuna çoğalan, uyduruk inançların grupları!..

Delikanlı bunları *İhtiyar*’dan önce de biliyordu ve katılmak için.. herhangi birisine, içindeki boşluğu gidermek hırsıyla evet, herhangi birisine katılmak için can atıyordu. Ama bunların hepsi de, onun gözünde ayrı birer bölge, ayrı birer iklimdi; ayrı ayrı birer bütündü. *Delikanlı*, şimdi, o anlattıkça, bunların bütünleştiğini, ortaya bir tablo bütünlüğünün çıktığını görüyordu. Bir ressamın bir tabloyu tamamlayışını görür gibi.

Ve Güliz daima yanlarında idi: Onun, Lokanta’da söylediklerine göre davranıp davranmadığını, davranabilip davranamayacağını anlamak istiyordu, *İhtiyar*. Belliydi bu. Böylece, *İhtiyar*’ın bir işkence dehâsı olduğu da belli oluyordu: Hep yanyana, ama daima duygusuz, katı ve umursamaz.. hattâ horlayıcı.. Güliz’e.. Sıdıka’ya karşı. O da kendisine!..

Bununla da kalmadı. *İhtiyar:* Lokanta ve Gazino akşamlarında Güliz’in yanına o doçenti de katar oldu.. hem de Güliz’le onun aşkına râzı genç kız rolünü vererek!

Bu işkence günleri ve geceleri boyunca, *Delikanlı*, farkına bile varmadan, Güliz'in kendisinden koptuğuna ve onun, *İhtiyar*'ın -tanıdığı daha düzinelercesi gibi- av için beslediği dişi kekliklerinden birisi olduğuna inanmaya başladı. Bu duygunun farkına varıp üzerinde durmaya başladığı zaman iş işten geçmişti: Kendisini ne kadar zorlasa da, artık onun bir kuruntu olduğunu, hattâ olabileceğini gösterecek hiç bir yorum bulamıyordu:

Başlangıçta Güliz'in de kendisi gibi *İhtiyar*'a oyun oynadığını ve oynamak zorunda bulunduğunu biliyor, bu yüzden de aşkının ve bağlılığının tadı oyundaki başarı ölçüsünde artıyordu. Kızın "rol" için söylediklerini hatırlıyor, onun bu konudaki yeteneğine karşı -ilk olarak- saf bir hayranlık duyuyordu. Ama, zamanla, bu aşk ve hayranlık hakkını istemeye başladı:

Güliz'in yalan bakışları, yalan dudakları, yalan duruş, davranış ve söyleyişleri, ona karşı duyduğu arzuyu tuhaf bir şekilde körüklüyor, kışkırtıyor, hırçınlaştırıyordu. Arzu dizginleri zorlayıp duruyordu; *Delikanlı*, her şeyden çok ve dayanılmaz bir güçle, o yalan dudakları öpmek, onları unutulmaz içtenliklerine, Sıdıka'larına kavuşturmak.. onunla başbaşa kaldıkları, kimi romantik, içli ve mahzun, kimi çılgın aşk zamanlarını yeniden yaşamak için dayanılmaz bir sabırsızlık duyuyor, can atıyordu.

Buna karşılık, kızda bu deli isteğe yardımcı, veya sâdece uygun hiç bir belirti yoktu. Bir an bile başbaşa kalamıyorlardı. Güliz'de rol, *Delikanlı*'ya göre, kişiliğin yerini -kesin olarak- almıştı. Gene ona göre, bir seçim, bir tercih, bir benimseyişti bu. Kuşku, yaratılışının gereği, yargı olup çıkmıştı. Derken, *İhtiyar*'ın domuzuna düzenlediği üç raslantı bu yargının kesinleşmesine sebep oldu:

Bu üç raslantıda da Güliz doçentle beraberdi.. başbaşa idi; karşılıklı ilgi çağlayanları içinde idiler, dünyayı görecek halleri yoktu. Üçüncü karşılaşmada, *İhtiyar* ona;

- "Ooo" dedi, keyifle, "bak, bizim çifte kumrular orada.. hadi biz gidelim, keyfleri bozulmasın. İkisi de utanır benden."

Ama çifte kumrular da onları görmüştü. Ayağa kalktılar. Konuşma önlenemedi:

- "Buyurun.. oturmaz mısınız?"

- "Keyfinize bakın siz, keyfinize.. şöyle bir uğrayalım dedik.. ayaküstü bir ziyaret.. Gazino'yu, yâni o akşamı hatırladım da."

- "Aman Allahım! ne kadar da kibarsınız öyle.. yalan söyleyecek

kadar.”

Delikanlı idi bunu söyleyen.

Bir bakış.. Güliz’in bir anlık, ama yığınla yalvarıştan daha etkili bakışı. Vız geldi *Delikanlı*’ya. Aksine, kışkırttı onu; şakacılığı, acemice, denemesine sebep oldu:

- “Düpedüz oturmaya gelmiştik buraya. Sizi görünce, rahatsız etmeyelim dedi beyefendi.. sanki bir siz varsınız, bu kadar insan yok. Ve bu kadar boş masa sanki oturmak için değil.”

Umduğu sonucu alamadı ama; *İhtiyar* keyiflendi, Güliz güldü, doçent de ona katıldı.. ve gerçekten rahatlayan bir o idi, tekrarladı dâvetini:

- “Lütfen.”

Güliz de, “lütfen” dedi. Daha yürekten söylemişti o. Kim olsa öyle sanırdı. *Delikanlı*’nın çene kemikleri oynadı:

- “Oturalım” dedi ve bir iki saliselik ara verdikten sonra; söver gibi söylediği kelimeyi -bu sefer iyi becerilmiş- tatlı bir şakacılıkla tamamladı: “.. desem veya” *İhtiyar*’ı gösteriyordu, ayni tatlılıktaki bir dalga geçişle, “desek bizim için kim bilir neler düşünecektiniz, yemek boyunca, Allah bilir.”

İhtiyar araya girdi:

- “Anlaşıldı, anlaşıldı.” Sevimliliği taklit ediyor, sevimli bulduğunu da pek güzel belirtiyordu: “İstemiyor. Aklımın almadığı biçimde önem verdiği bir konuyu konuşmak için gelmiştik buraya.”

Ve -asıl akıl almaz şey- her istediği durumda mükemmelen başardığı gibi, *Delikanlı*’nın da, doçentin de söylemek istediklerini söyletmeyen, sahneyi kesip atan bir tavırla;

- “İyi akşamlar.. keyfinize bakın” diyerek yürüdü.

Güliz’in yüzü de, o sırtını döner dönmez Sıdıka’laştı: Öyle bir hüzün.. ve kadere boyun eğiş. Doçent ona döndüğü zaman da bir çizgisi bile değişmedi; hep böyle baktı *Delikanlı*’ya; “*İhtiyar*’dan başkası vız gelir” dercesine. Ama hiç bir şeye yaramadı bu: *Delikanlı*, sırıtarak, sırtını döndü; ezilmişlik, ezilmişlik ve hep *İhtiyar*’la sınırlanmak! acısını kızdan çıkartmak istiyor, çıkarttığını sanıyor; gücünü -benliğini- bulduğuna inanıyordu. Ayaküstü.. iki adımda *İhtiyar*’ın yanına varırken.. şimşek çakarcasına, pat diye içine düşen bir sezişle, Güliz’den kopmanın *İhtiyar*’dan kurtuluşla eşanlam taşıdığını kabul ediverdi. Şimdi gerçekten rahatlamış, gerçekten güçlenmişti. Oturup da peçetesini açarken gülümsüyordu. Ceket yakasını -

uzak yakın, herkesin, özellikle de *İhtiyar*'la, tâ oradan Güliz'ini gördüğü-tozları ve külleri atmak ister gibi üç, beş kere fiskeledi. Yemek boyunca da, susuşlarıyla, Güliz'lerin masası dâhil, etrafı süzen katı ve duygusuz bakışlarıyla, asıl bir, iki kelimelik cevaplarıyla artık *İhtiyar*'ı umursamadığını, başta o, hiç bir şeye metelik vermediğini, hattâ ondan tiksindiğini, ona düşman olduğunu pek güzel anlattı. Ve, bu yüzden de *İhtiyar*'ın tedirginlikler içinde, öfkeden üzüntüye, üzüntüden yaltaklanışlara doğru sallanıp durduğunu gördü. Zaman zaman açıkça tersledi onu. Bir seferinde de, açıktan açığa;

- "Rahatsız etmeyin beni" dedi ve ekledi: "Sakın tahmine yeltenmeyin: Güliz'i, mülizi değil.. sâdece İstanbul'da Güliz gibi bir milyon kız var.. na bu salonda yığınla. Ben sizin bilmediğiniz, bilemeyeceğiniz; çünkü aklınızın kıyısına yanaşmamış ve yanaşmayacak şeyleri düşünüyorum."

- "Ooo.. neymiş onlar? hadi söyle bana.. hiç değilse, yâni anlayamayacak olsam bile adlarını öğrenmiş olurum değerli konularınızın."

- "Rahatsız etmeyin dedim."

Bir yudum içti, sandalyesinin arkalığına yaslandı, gözlerini kıstı: Görmüyor ve görmek istemiyor gibiydi. *İhtiyar* pes etti sonunda; artık o, değer verilmediğini ve değeri olmadığını bilen bir yaşlı adamdı.

Delikanlı gerçekten de düşünüyor ve sâdece düşünmek istiyordu; düşüncelerinin kesilmesini istemediği de doğruydu. Doğru olmayana gelince; düşündüklerinin *İhtiyar*'la ilgili oluşu idi bu:

Kendisini, az öncesine kadar, hep aynanın içinde ve aynanın içindekilerle birlikte; sağlıkları, gerçeklik ve geçerlikleri, değil ispatlanmak, merak bile edilmemiş duygular, zanlar.. belki de kuruntularla.. evet, hep aynanın içinde yaşamış kabul edivermişti.. birden bire.. işte şimdicik. Ve, gene şimdi, kendisini aynanın dışına çıkıvermiş buluyordu: Artık aynadakileri dışardan görüyor, seyrediyordu.. dışardan.. peşin yargılardan, zanlardan kurtulmuş olarak; bağımsız ve hür bir kafayla!

Bir afyon dalgası içinde, deli bir hazla çürüyüşlerine koşan, bu arada ölüme ve öldürmeye yönelen, sorumluluklarını ve görevlerini, kısacası, öz hayatlarını bırakıp yeldeğirmenlerine saldıran, boyuna, yeni yeni yeldeğirmenlerine yöneltilen, birbirleriyle, sonuç olarak da kendi kendileriyle boğazlaşan, bu boğuşta afyon coşkusuna kapılan.. dünyadan, hayattan ve hayatlarından kopan, kız, erkek, binlerce onbinlerce, yüzbinlerce genci;

koskoca bir nesli görüyordu aynada.. dışardan.. ilk defa!

Ölüme gidenleri, öldürmeye gidenleri.. gönderilenleri.. *İhtiyar*'ın gönderdiklerini görüyordu.. ilk defa.. dışardan!

O ilk Gazino gecesini hatırlıyordu.. aynaya, dışardan, ilk defa bakar gibi. Ve, bu sefer kendisini de.. ayni coşkuyla, ayni afyon coşkusuyla görüyordu.. ötekiler gibi savaşmak, bayrakların peşine.. madalyalar için.. düşmek için!

Ve.. şimdi.. aynanın dışında.. aynadaki kendisini suçlu.. hangi suçlu? zelil ve aşağının bayağısı buluyordu; çünkü kendisini oyunun dışında, düzenleyicinin yanında, tehlikeden uzak, çok uzak.. herhangi bir bedel ödemek zorunda kalmadan, sâdece coşkunun ortağı veya simsarı, bir keyf vurguncusu görüyordu.

Birden bire, bir borç ödeme hırsı duydu ve içti; dipledi kadehini.

- "Ne oluyor sana, kuzum?"

Düpedüz yalvarıyordu *İhtiyar*. Elinin tersini salladı:

- "Rahatsız etmeyin beni dedim size. Vaktiniz gelmedi mi sizin? Hadi gidin. Söyleyeceğim ne düşündüğümü.. ama şimdi değil. Yarın."

9

Bedel

-“Sana mahsus bir şey değildir bu; bütün mendeburlarda vardır bu tekleşme, tek olarak kabul edilme ve üstün sayılma hevesi.”

İhtiyar’ın bahçeye bakan “çalışma ve vecd odası”nda, karşı karşıya ayakta idiler. Canı sıkılmış ve bezgin görünmeye çalışarak kesti:

- “Yüksek görüş ve hükümlerinizi dinlemeye gelmedim. Türkçesi, nutuk dinlemek istemiyorum: Evet mi, hayır mı?”

- “Eşşek gibi dinleyeceksin.”

Afgan Tazısı, Vâris, yay gibi geriliverdi; *Delikanlı*’ya karşı. Oysa sâdece sesti öfkeli olan: *İhtiyar*’ın istediği bir çocuk kavgasına dönüştürüp konuyu sulandırmaktan başka bir şey değildi. Nitekim güldü ve;

- “Bırak eşek inadını da otur, dinle beni. Ihlamur nerdeyse gelecek, sana da bir çay söylerim. Hadi.. lütfen.”

- “Ovff.”

Oturdu.

- “Hah şöyle.”

Dediği gibi, kız, Güliz değil, bir başkası, ıhlamurunu getiriyordu.

- “Bir de çay.. çabuk.”

Elinde ıhlamuru, hasır iskemlesini *Delikanlı*'nın karşısına çekti, oturdu. Kristal bardağı, abartmalı bir şekilde kaldırdı, güneşe tuttu, keyifle sırıttı;

- "Ne renk" dedi. Ihlamurun konudan önemli olduğunu belirtmek istediği açıktı; başarmıştı da: *Delikanlı* bunu kabul etti, konuşulmasa da olurdu artık. Ama, *İhtiyar* evet dese de, hayır dese de kararını değiştirecek değildi: Ya önemli bir eyleme katılacak, yahud da "emekli"ye ayrılacaktı. Konuyu açtığı zaman bu kelimeyi belli bir aşağılama kastı ile söylemişti.. söver gibi.. ve, *İhtiyar*'ın bir "hayat kiralayıcısı" olduğunu, yüzüne vururcasına!

Söze;

- "Ya bir tabanca, ya da emekliliğim" diye başlamıştı.

İhtiyar, tabanca'ya yanaşmayacağını bal gibi gösteren bir sırıtışla sormuştu:

- "Emeklilik günlerini nasıl geçirmeyi düşünüyorsun?"

- "Şiirle uğraşacağım."

Konuşma bundan sonra koptu işte:

- "Şiir.. öööğğğ!"

Gerçekten de kusacak gibiydi ve bir bakıma da kusmuştu:

- "Sana mahsus bir şey değildir bu; bütün mendeburlarda vardır bu tekleşme, tek olarak kabul edilme ve üstün sayılma hevesi."

İhtiyar, gözleri ıhlamur hazzıyla yumuk yumuk ve bunları sanki yeni söylemiş, sanki arada o gerilim olmamış gibi;

- "Aslında" diye başlayıverdi, "benim büyük kozlarımdan birisi de budur işte, diksürüngenlerdeki bu içgüdüdür. Kurduğum vakfın ana kaynağıdır o: Züppelikler, özentiler, yozlaşmalar; kısacası, bütün sersemlikler onun piçidir. Körüklerim ben bu içgüdüyü.. beslerim, semirtirim. Ve gönüllü müttefikler türetir, üretirim. O şiir dediğin şey tekleşme, ayrıcalıklaşma, üstünleşme kuruntusunun, yâni içgüdüsünün en rahat at koşturduğu alandır. Bütün mendeburlar, yâni rateler ve doğru dürüst bir iş becerme yeteneğinden yoksun sersemler mutlaka, ama mutlaka denemişlerdir onu.. mutlaka istemişlerdir şair olmayı. Şöhret! Yuf bu tutkuya.. veya, yaşasın bu tutku! Ah bir bilsen, ne tifturûnî halebîleri nasıl ünlü kişiler yaptığımı ve bu ürünleri nasıl kullandığımı. Ah bir bilsen; doğru dürüst bir fahişe bile olamayacak kadın, kız döküntülerinden ne sahne, ne radyo ve televizyon yıldızları çıkartmışımdır ben!"

Hızını kaybetmemek, fazla ara vermemek hırsıyla imiş gibi, ıhlamurundan çabucak bir yudum içiyor ve daha yutarken devam ediyor:

- “Ayni şey işte: Ha bunları türetmek ve üretmek, ha da, ilericiler, devrimciler, halkçılar, antiemperyalistler, sosyalistler, komünistler, Marksistler, antimarksistler, Leninistler, Mao’cular, Troçkistler, Goşistler türetip üretmek! Hepsi de ayni işdir, hepsi de o içgüdüden yararlanılarak elde edilir! Göster madalyanın kordelasını, aç yarışmayı ve düzenle jürilerini, hakemlerini, eleştirmenlerini, cazgırlarını; gerisi kendiliğinden gelir ve ayni madalya için adaylar Edirne’den Kars’a kadar kuyruğa girer. Ve, hiç bir enayi de, bu ayrıcalıklı olma, bu havadan üstünleşme hevesinin en kalabalık sürüyü oluşturduğunu, şampiyonluğun ve ön plâna geçmenin ancak en üstün kalleşliğe, en yetkin kölelik ve satılmışlığa verileceğini, verildiğini, yâni asıl yarışın bunun için düzenlendiğini farkedemez. Hepsi de kuzu kuzu melerler ve ben de onların elverişlilerini yeni yeni otlaklara götürür, ödüllendiririm. Sana ne kuzuluktan be! Yakışır mı sana?”

Hırs ve coşku geçmiş, yerini üzüntü almıştı. *Delikanlı* onun gerçekten üzüldüğüne, çok, çok üzüldüğüne inanmamak için direniyordu. Ama inandırdı onu *İhtiyar:*

- “Ben ki seni seçtim, seni devamım gibi görmeye başladıklarım oldu; onca kepazeliklerine ve tifturûnîliklerine bunun için katlandım. Ne görüyorum şimdi? Ya tabanca, ya emeklilik! Eşşek.”

Afgan Tazısı gene dimdik ve gergindi. Ama korkunç olan hangisiydi? *İhtiyar* mı, o mu?

Gülmeyi denedi; olmadı, beceremedi. Sâdece:

- Söyleviniz hiç bir şeyi değiştirmedi” diyebildi. Ekledi de: “Üzgünüm; söyleyecekleriniz de yaramayacak.”

İhtiyar kalktı:

- “İyi ya.”

İskemlesini yerine çekti. Ama dev gibi köpek kımıldamadı bile; hep *Delikanlı*’ya bakıyordu o.

- “Gel Vâris.”

- “Hem.. mirasçınız var işte sizin.”

Bu esprinin bayağılığı kendisini utandırırken *İhtiyar*’ı çileden çıkartıverdi:

- “Eşşeksin ya! Eşşek bile değil.. eşşek bile senden yüreklidir. Korkuyorsun gücümün büyüklüğünden.. ödün kopuyor, onu devralmaktan.. değil; devralmaktan değil, bu güce bulaşmaktan bile!”

Ve, o akıl almaz gücüne striptiz yaptırmaya başladı:

- “Rusya’da, Çin’de, Küba’da, İspanya’da ve bir zamanlar İtalya’da, Almanya’da.. sonra, uydularda çok geniş kadro ve ortakla, çetelerin yaptığını ben, yarım asırdır Türkiye’nizde tek başıma denilebilecek kadar küçük bir ekiple ve sadakaya benzeyen çok küçük paylarla yapmak istiyorum.. ve yapıyorum.. ve yapacağım. Onlar, o söylediklerim parti kuruyor, Devlet gasbediyor ve Devlet gücü kullanarak insanlarını boğaz tokluğuna çalıştırıyorlar; sonra da kârı.. vurgunu, yukarıdan aşağıya doğru azalan yüzdelerle paylaşıyorlar. Kâr’a gelince, düpedüz paradır o; ama paradan ibaret değildir; ayni zamanda keyiftir ve dokunulmazlıktır ve tahakkümdür ve insanları küçültmek zevkidir ve ayaklar altında süründürmek ve korkutmak ve yaltaklandırmak ve el oğuşturtmak ve yalvartmak ve ezmek şehvetidir. Onlar bu kârları parti ve doktrin çapında örgütlenerek ve sadece kaba kuvvete dayanarak ve kendilerinin malı olmayan zekâ ve zekâların yutturmacalarından yararlanarak sağlamışlardır. Ve, gene onlar, payları ne kadar değişik olsa da, örgütleri çapında ve parti ile doktrinin elebaşlarından en kıytırık üyeleri ve asalakları ve şantajcılarına kadar kârın ortağıdırlar. Al Kremlin’i işte: Kim patron? Bir vakitler Lenin’di. Sonra Stalin oldu. O geberip gidince de -hep ayni, hep dıştan cafcaflarla, ayni övgülerle- yerini Kruşçof aldı. Şimdi kim? belki Podgorni, belki Brejnef. Yarın? Yarın hangi mendebur olursa olsun, benim felsefeme ve felsefem kadar önemli olan mesleğime göre bunların hiç birisi beş para etmez; çünkü yüz seksen milyon mujikten ve uydu ülkelerden sağlanan haracı, yâni kâr kompleksini -evet, değişik oranlarla da olsa- parti ve örgüt çapında dağıtmak, hattâ dişli ortak grupçuklarına hesap vermek zorundadırlar. Ve dağıtırlar ve hesap verirler. Pöf! Ne tiftirûnî patronluktur o öyle, ha?”

Ve, kendisi cevaplandırmak üzere asıl soru:

- “Ya ben? Ben haraç vermem, ben. Ben kâr türlerimin hiç birisinden zırnık koklatmam ben. Sadaka veririm ben. Ve, o tifturûnîlerin gasb edilmiş kaba kuvvetle ve el zekâsının ökseleriyle yaptıklarının alâsını tek başıma yapıyorum ben.. yaptım ben.. kendi dehâmla kurdum dev çarkımı ve Devlet gasbı gibi pestenkârânî bir amaç için değil, Kâinatın Amacı’nı

gerçekleştirmek için, Devlet'i Devlet eliyle toz etmek için kurdum ben. Korkarsın elbette bulaşmaktan.. solucan sen de!.."

Ve gözü, hırlamaya hazırlanan köpeğine takılınca bağırdı:

- "Gel dedim sana; buraya gel dedim."

Koca Afgan Tazısı, bu şaşılacak kadar incelen.. komik sayılacak biçimde incelen sese uydu; kendisini *İhtiyar*'ın ayakları dibine atıverdi.

Şimdi İhtiyar, bahçeye karşı vakur bir dalgınlık içindeydi. Görünüşündeki bu kesin değişikliğe karşı, konuyu bırakmadı:

- "Ben boy gösterme ve alkışlanma, pohpohlanma, halk denilen aşağılıklar güruhu önünde kutsallaştırılma zilletlerinden de arınmışımdır. Ben beni tanımayan ve tanımak şerefine de hiç bir zaman eremeyecek olan milyonları güderim. Öteki tifturûnîlerin yapıyoruz sandıklarını yaparım.. yapıyorum ve kesin sonuca kadar yapacağım."

Güttüğünü söylediği milyonlar sanki karşısında, bahçenin ötesinde, ta uzaklara kadar dizi dizi sıralanmışlar da onlara söylüyordu:

- "Başbakanlarınız, bakanlarınız ve muhalefet liderleriniz ve bilim adamları ile, sendika, dernek ve birlik yöneticileri ile parlâmento dışı muhalefetinizin ünlüleri vardır. Var olduklarını sansınlar ve var oldukları sanılsın. Benimdir onlar; nah şu takma dişlerim gibi benimdir onlar ve mendilim, çoraplarım gibi benimdir onlar: Benim için, benim ana hedefim için ve ben istediğim için ve birbirlerini yemek, birbirlerini.. sonuç olarak da Devlet denen yutturmacayı çamura, çirkefe, katrana bulamak için vardırlar; çürütmek ve yok etmek hırslarını aziz ve kutsal vatan sathına bulaştırmak için.. kesin zaferimi gerçekleştirmek için vardırlar. Başkentten ve Bâb-ı Âli'den en kuytu, en küçük yerleşim yerlerine kadar yayılan bu dalaş, bu gürültü, bu sövüp saymalar eşi emsâli görülmemiş bir zaferin, daha güzeli asla bestelenemeyecek marşıdır."

Delikanlı'ya doğru, krallar kralının vekarıyla döndü:

- "Ve ben, bu başarıya, büyük bir çapta, insan denilen mendebur yaratığın, sana anlatmaya çalıştığım o temâyüz ve teferrüt etme içgüdüsünden yararlanmasını bildiğim için ulaşabilmişimdir. Nelere dikkat etmiş, nelerden yararlanmışımdır ben! Ben, 'Yapma değil, Avrupa' diye bağıran işportacılardan bile yararlanmış ve onları öyle bağırtan ben olmuşumdur. Ve ben yaygınlaştırmışımdır o ağzı açık Avrupa ve sırasına göre, Fransa, Almanya, Amerika, İngiltere ve Rusya ve Çin hayranlıklarını. Ve ben

unutturmuşumdur böylece mendeburlara kendilerini ve kendilerinde olan niteliklerle üstünlükleri. Ben yok etmişimdir mendeburları. Kırk yıllık yemek odasını salamance'ye çevirince bilmem ne olduklarını sanan piçler benimdir. Kelimelerin büyüsünü bilirim ben. Bir kelime veya bir kelime değişikliği ile yeminli birlikleri paramparça etmişimdir ben. Ortaya attığım kelimelerdir polise hırsızı, kaatili bıraktırıp birbiriyle didiştiren ve öğretmene beyin çürütme görevini yükleyen. Ve ben, kelimelerle, halk dediğiniz sâde budalaların nasıl, aydın garnitürlü budalaların ise nasıl avlanıp nasıl tavlanacağını, nasıl ökseye düşürüleceğini iyi bilirim."

Ve şaşırtıcı bir örnekle palavra veya deli dengesizliği zannını dehşete yakın bir korkuya çeviriveriyor:

- "Bak sana bir örnek vereyim; küçümencik beynin belki gerçeğin bir iki kırıntısını sezebilir: İkinci Dünya Savaşı sırasında bir gün, Sipahi Ocağı sigarası ile Kulüp Rakısı'nın bulunmaz olduklarını, hattâ karaborsaya düştüklerini öğrendim. Gerçi o günlerde, iğneden ipliğe kadar hiç bir şey bulunmuyordu ve her şey karaborsaya düşmüştü; ama neden Yeni veya Memur rakısı değil de, Kulüp? Ve neden meselâ Yenice veya Bafra değil de Sipahi Ocağı? Çok şaştım buna ve araştırılmasını emrettim. Sonuç çok ilgi çekici idi... şâyân-ı enteresan idi: Bu en pahalı rakı ile sigarayı Anadolu'nun tarım bölgeleri çekiyordu. Düğüm çözülmüştü: Buğday iki kuruştan kırküç kuruşa çıkmıştı. Ve efendimiz köylü'nün cepleri para tomarları ile dolmuştu. Ve efendimiz köylü para ile bilmem ne yiyeceğini bilemiyordu. Başını çevirip eğitimsel beyefendilere baktı ve onların kafa çekip sigara tüttürüp jestleştiklerini, büsbütün aydınsallaştıklarını gördü. Ve birinin etiketinde efendiler, ötekinde biniciler var ya, başladı o da, en pahalıları, yâni en yakışanları bunlardır diye, atlı sigara, efendili rakı istemeye.. Yalnız içmekle kalmadı köylü efendimiz; soyluluğunun gereği, ikramla da bir başka büyümek istedi. Nasıl yetişsin kıçı kırık Tekel bu furyaya, ha?"

Sustu, cin gibi görünmeye, cin gibi gülümsemeye çalışıyordu. *Delikanlı*'daki şaşkınlığın tadını iyice çıkardıktan sonra yeniden başladı:

- "Aradan yıllar geçti; ama unutmadım ben bu erzel ve aşağılık komediyi. Çünkü önemli olan ilkeler ve kurallardır. Nedir bu komediden gelen ilke ve kural? Aşağılıkların daha az aşağılık olanlara ve âdinin bayağısının âdiye ve bayağıya özenti yapılması! Eh, özenti konusu da rakı veya sigarayla sınırlı değil a! Ben de, o dönemde başlayan demokrasi

furyasında daha başka özenti konuları buldum ve bu özenti konularını yaymaya, bulaştırmaya, aşılamaya koyuldum: İlericilikse, ilericilik.. devrimcilikse devrimcilik.. sosyalistlikse sosyalistlik! Bizim neyimiz eksik yâni? Övgüler ve övünmeler hep ve sâdece baba fırını has çıkaran tüysüzlerle Devlet kapısında ense yapan aydınların mı olacak? Madalyalar hep onlara mı takılacak yâni? İşçiysek adam değil miyiz yâni? Biz de kendimize göre ilericiyiz yâni.. biz de kendimize göre devrimciyiz yâni.. biz de, haddimiz olmayaraktan biraz sosyalistiz yâni. Hor görme bizi bey; eyi kötü azıcık da biz Marksistiz yâni!..”

İki adım attı; önündeki Vâris’i tekmeledi ve eğildi:

- “Bak sana ben söylüyorum: Ben kendi Lokanta’mda, iki masa ötemde, içindeki antisosyalist palavraların korkusunu sindirmek için, lâfa, ‘bana göre’ diye başlayıp da Marksizmin kırk yıllık faşist ve burjuva alışkanlıklarına ve liberalizme tıpatıp uygun bir tanımlamasını yapan soydan kapitalist mendeburlar görmüşümdür. Ve eserimle övünmüşümdür. Anayasa Hukuku ne demek? Sosyoloji, felsefe ve tarih ne demek? ömründe tek broşür okumamış ve kelimeleri ancak heceleye heceleye okuyabilen, hattâ imza yerine parmak basan işçi kardeşlerinizin komünist olduklarını, ilerici ve devrimci olduklarını görmek, onları görev ve sorumluluklarından soyutladığım aydınsallarla sarmaş dolaş görmek ve sonra da aynı hergeleleri birbirlerinin boğazlarına sarılmış görmek benim meşru ve masum zevklerimden birisi olmuştur!”

Delikanlı, dehşeti pek andıran korkunun yanı başında şaşkınlığı da duyuyordu. Korkuyu pekleştiren bir şaşkınlıktı bu: Nereden bulurdu bu adam bu enerjiyi.. bu hırsla başa çıkacak gücü? Bu kadar konuşmak bile o yaş için akıl alacak bir şey değildi. Ama nefesi kesilmiyordu *İhtiyar*’ın. Tam tersine, iyi bir maratoncu gibi, gittikçe açılıyor, şevkleniyordu. Anlattıklarıyla tazeleniyordu; anlattıklarıyla zamandaşlaşıyordu: 1940’ları anlatırken 1940’lardaki *İhtiyar* geri geliyor gibiydi ve bu daha eski zamanların olayları için de böyle oluyordu. Böyle olduğuna inanıyordu *Delikanlı*.

Ve, kendisini kabul ettiren bu kuruntu, bu zaman karmaşası yalnız *İhtiyar*’la sınırlı kalmıyor, Türkiye’nin bugünü ile dünlerini de, ayni şekilde karmançorman ediyordu; en yeni olay, bir de bakıyordu ki, elli yıl öncesinin bir veya bir çok olayı ile iç içe girmiş ve sosyologların, araştırmacıların, denemecilerin, ekonomistlerin, sosyal politikacıların, yonttuğu heykele bir

ikincinin -yalnız çizgileri değil- gözleri, elleri, kolları eklenip çıkmış!

İhtiyar'ın bütün olay ve durumları kendi irâdesine bağlayışını komik bulmaya, tatlı bir parodi saymaya, onu bir karamizah ve hiciv dehâsı sayıp sevimli bulmaya çabalıyor; ama örnekleri ve ayrıntıları dinledikçe, içindeki ikizin, korkuyla şaşkınlığın, birbirlerini daha da kışkırtmalarına engel olamıyordu. Bunda -elbette- onun daha önceleri, çeşitli zamanlarda ve yerlerde anlattıklarını hatırlayışının da payı vardı: Hatırlama gücü, şu dinledikleri ile hummalı bir canlılık kazanıyor, sanki *İhtiyar*'ın deli tutkusuyla bileşik-kap olup çıkıyordu; özdeşleşiyordu onunla. Ve konuşsun istiyordu.. sanki mümkünmüş gibi, kesin bir sonuca, kesin bir yargıya varmak için!

İhtiyar da bekletmedi onu:

- "Dehâm Sipahi Ocağı sigarası ve Kulüp Rakısı ile sloganların eşitliğini keşfetti; büyük gücüm de sloganların yozlaşmasını sağladı, yâni onların birer kuvvet olmasını engelledi. Aydınların ve münevverlerin ve entellektüellerin züppeliklerini, lüks özentilerini ve fantezilerini mesleğim için kullandım. Bu lüksler, bu züppelikler, bu fanteziler giyim kuşammış, yiyim içimmiş veya birtakım kavramlar veya iddialarmış; vız gelir bana... hepsinden de ayni ölçüde yararlanabilirim ben, toplum dediğiniz saçmayı yozlaştırmak ve soysuzlaştırmak için. Nitekim yararlandım: Sigara ve rakı, nasıl, toplumu güçlendirecek maddî güçleri çarçur ettiyse, sloganlara ve kavramlara özenti de gene toplumun, yâni düzenin sağladığı ve sağlayabileceği imkânları çürüttü.. eşekler eliyle ve benim dürtülerimle. Biraz düşünebilirsen anlarsın halk dediğiniz beyinsizler güruhunun, biraz biti kanlanınca, aydınsal lükslere nasıl özeneceğini ve özendiğini. Bunu sigara ve rakı ne kadar ispatlıyorsa, gecekondu sürülerinin oylarını solcu ve devrimci sloganlara boca edişi de ayni kesinlikle ispatlar. Ve bütün bunlar, sonuç olarak, benim bayraksız ve amblemsiz kudret ve kuvvetimin, eylem gücümün azametini de ispatlar. O azamet ki, ben onu ve onun meyvelerini birtakım tifturûnî kurumlarla ve kuruluşlarla, yâni adıma, güya, iş gören ve hükümranlığımı yürüten ve gerçekte ise çalan çırpan, nüfuzumu kötüye kullanan birtakım üçkâğıtçılarla ve asalaklarla paylaşmamışımdır. Ben, kayınağaçları, ıhlamurlar, atkestaneleri, incirler, kirezler, çamlar, çınarlar, fıstık ağaçları arasında kaybolmuş şu köşkümü Kremlin'in veya Beyaz Saray'ın veya Pekin'deki Siya Fun'un çete reisleri ile değişmem."

Bir yanda Başkent kodamanları, basın kralları, üniversite ünlüleri, sendika ağaları, sanatın, edebiyatın yıldızları.. bir yanda da onların bir kısmını şantajla, parayla, ünle, kiralık itibarla; bir kısmını da, ruhlarına bile duyurmadan, zerre kadar kuşkulandırmadan iblis oyunlarının çekiciliğine düşürerek kukla gibi oynatan bu adam... bu çirkin, bu deli ve pörsümüş, tiritleşmiş.. kısacası, bu *İhtiyar!*

Korku artık dehşetin sınırlarını zorlamakta, *Delikanlı*' nın tüylerini diken diken etmektedir. Korku böylece, dayanılmazlaşmakta, isyan'a ve öfkeye sığınmak için çırpınmaktadır.

Hatırlıyor; ona, *İhtiyar*'a, böyle konuşmalarından birisinde.. ayakta kalmasına yardımcı olabilecek tek avuntuyu arar gibi, tıpkı öyle bir hırsla, basın, politika, bilim, iş ve işveren dünyalarının -bildiği ve inandığı kadarıyla- dürüst, sağlam, kendi inanç ve düşüncelerine bağlı isimlerini sıralayıvermişti. Ama aldığı cevap daha az korkutucu değildi; *İhtiyar*, o zaman, yılanları andıran o İblis tıslayışı ile gülüşü taklit ederek, şöyle demişti: "Aptal.. öyleleri yoktur demiyorum ki ben! Şantajların her çeşidine sımsıkı kapalı temiz hayatlar, dürüstlükler, namusluluklar var.. elbette. Korkutamadıklarım, satın alamadıklarım, aldatmadıklarım var... elbette! Neye yarar ama? Yâni ne zararları dokunabilir bana? Tam tersine, onlar da benim için çalışırlar. Söyledim sana; Gönüllü ve Tabiî Müttefiklerim'dir onlar benim. Memleket ve millet sevgileri, eninde, sonunda, isteseler de, istemeseler de kavgaya bulaştıracaktır onları.. ve daima, her dönemde bulaşmıştır da. Değil mi ki, çarkı çevirmişim bir kere ve değil mi ki onlar da benim kaydırdığım toprağa basmaktadırlar ve değil mi ki insan denen mendebur, bütün tartışmalarda, bütün kavgalarda gerçek ve doğru savunuculuğundan, haklı olma hevesinden kendini alamaz, onlar da elbet katılacaklardır başlattığım ve körükleyip durduğum kördöğüşlerine! Hiç bir çıkar gözetmeyen, sırf hakikat uğruna, sırf ülke ve toplum yararına cihâda kalkan zavallılar her zaman ve her konuda ayni grafiği çizmişlerdir; yani daima şarlatanlıklara ve demagojilere, iğrençliklere yenilmiş, şaşırmış, şapşallaşmış, sonunda da, romantik yapılarının önlenemez gereği olan kopkoyu küskünlüklere, kapkara bedbinliklere ve umutsuzluklara saplanıp kalmışlardır; asıl yardımcılarım olmuşlardı. Aptal!.. ben de senin bunu kavrayabileceğini sanırdım."

Bu hatırlayışla, *Delikanlı*, yakalamak üzere olduğu öfke ve başkaldırma

şansını kaybedebileceğini, *İhtiyar*'ın sözünü ettiği karamsarlık içinde eriyip gideceğini sezinledi. Zorladı kendini ve söyleyeceği cümleyi de buldu. Ama gecikmişti:

- "Ah" diyordu kızgın bir eseflenişle *İhtiyar*; "senin kürtajını bir türlü tamamlayamadım.. senin içinden birtakım mendeburlukları.. meselâ, bana binlerce eşek kazandıran o teferrüt etme içgüdüsünü kazıyamadım. Beceriksizliğimden, kat'iyyen, değil; aklımın almayacağı kadar çürük ve yüreksiz çıktın da ondan.. çabuk pes ettin. Korktun sana hazırlamak istediğim durumdan. Ödün patladı sana devretmek istediğim gücün kudretin eşsizlik ve sınırsızlığından. Onun için arıyorsun, kaçacak sığınacak bir delik. Dur ama!"

Sesini, aşırı öfkelenişlerinde olduğu gibi, şaşılacak kadar incelten bir çığlıktı bu "dur ama". Ancak öfke değildi bu sefer; sevinçti. Sevinç çığlığı idi bu. *İhtiyar*, ayni anda o kocaman elini, şap diye, alnına vurmuştu. Sırıttı da:

- "Dur ama.. elbette! Tuh Allah müstahakını versin.. nasıl da düşünemedim bunu! Morukîyetten desene. Elbette! Güliz için bütün bunlar.. Güliz yüzünden. O teferrüt etme içgüdüsünün deprenişi de, tabancayı kapıp tehlikelere atılmak, yiğitlik numaralarına girişmek sersemliği de.. Güliz yüzünden ve Güliz'e.. seni terk eden vefasız Leyla'ya, 'ah.. ben kimi bırakmış, nasıl bir arslanın kadrini kıymetini bilmemişim' dedirtmek.. öc almak için! Nasıl düşünemedim bunu!"

Gülüyor ve *Delikanlı*'ya tiksinerek, ama bu tiksinti ile şaşılacak kadar rahatlamış olarak bakıyordu: Onu daima rahatsız eden tek önemseyiş ve değer verişinden kurtuluvermiş; boğazına takılan kılçığı çıkarmış gibi.

Delikanlı bunu açıkça gördü ve - bir şimşek çakar gibi- Güliz'i, Güliz'in ona anlatmaya çalıştığı gerçeği hatırladı: Yenemediğini ezmek değil, yendiğini veya horgördüğünü, ezmek!

Bu hatırlayışla ve tam bir yaşama hırsıyla, karşılık vermek için silâhına sarılırcasına, hem de Güliz'e lâyık bir rol başarısıyla gülüverdi:

- "Hah.. şimdi buldun."

Ve, ona eşit bir canlılıkla fırlayıp kalktı. Şimdi düello gözlerinden.. yalnız gözlerinden değil, yüzlerindeki bütün kaygılardan akan, karşılıklı küçümseyişlerde idi. *Delikanlı*, sesindeki buna tıpatıp uyan bir ton değişimiyle:

- O dehâ iddiaları.. hattâ, ne yalan söyleyeyim? o dehâ belirtileri.. yaptıklarında da, düşüncelerinde de.. ama sonra da bu akıl almaz aptallık!

Senin dehân.. var o.. galiba iki başlı; biri İblislik, öteki ise.. işte bunun gibi.. aptallık.”

Resmen titriyordu *İhtiyar*.. ve Afgan Tazısı da, deminki tekmeye rağmen, onun kadar öfkeliydi. Ve bu aldanışın cezasını, ötekiyle ölçülmeyecek kadar ciddî bir tekme daha yiyerek ödedi. Böylece de, *Delikanlı*, yanılmadığını büsbütün anladı: Yooo, hayır; diş ve pençe, ancak, yendikten, rezilleştirdikten, olabileceği kadar aşağıladıktan sonra!

Anlıyordu elbette: *İhtiyar*, kendisine, hoşuna giden yorumu yalana çıkardığı için kızıyor, köpeğine gelince, ona, saldırı sırasını bilmediği için daha çok kızıyordu. Burnundan soluya soluya, önce Vâris’e:

- “Defol” diye bağırdıktan sonra, bu zamandan yararlanarak cümlesini de bulduğu belli, *Delikanlı*’ya döndü: “Aptallık bende değil, sersem; aptallık değil. Senin pespâyeliğin beni zırvalattıran.. zırvalamış gösteren. Zavallı beynin bir parçacık işlese kendi durumunu görür ve benim üslûbumu taklide yeltenmekle ne kadar mendeburlaştığını anlardın.”

Soluyuşlarını.. nasıl başarıyordu bunu?.. düzene koymuştu:

- “Pöh” diye güldü; “Güliz değilmiş! Bana, bu sersemliğin için bir başka sebep gösterebilecek olan psikoloğun alnını karışlarım. Tabanca veya şiirmiş! Niçin?”

- “Niçin mi?”

- “Evet.”

Delikanlı artık bezgin görünmeye çalışıyor, küçümsemediğini belli etmek istiyor, bunu da başarıyordu. *İhtiyar* da, yutmayan ve dalga geçen birisi gibi davranmayı seçti:

- “Ay meraktan çatlayacağım nerdeyse. Demek aklımın ermediği bir sebep var?”

- “Var ya.”

- “Söylesene onu.. ne olur.”

- “Mâdem bu kadar istiyorsun, peki; söyleyeyim. Ama öfkelenmek yok.”

- “Öfkelenmem ben.”

- “Yok canım?”

- “Hadi, hadi.. lâf yeme de söyle.”

- “Sizin kelimenizle, mendeburun biri, bir tarihte; geldim, gördüm,

yendim demiş.”

- “Eee?”

- “Eee’si bu işte: Geldim, gördüm... seni ve mesleğini, işini, felsefeni tanıdım ve”

İhtiyar’ın yanak kaslarını elektrik verilmiş gibi titreten bir aradan sonra ekledi:

- “.. ve metelik etmez buldum.”

- “Defol.”

Vâris’e söyleyişine benzemiyordu bu “defol”: Ses, gerçi, gene ve bütün öfkelenişlerinde olduğu gibi, iyice incelmişti; ama bağırmamıştı; bir fısıldayışdı. *Delikanlı* omuzlarını silkti:

- “Bu ikinci.. ikinci sefer kovuyorsunuz. Ciddîyeti kalmayacak böyle giderse.”

- “Defol dedim sana.”

- “Pekâlâ. Ama.. kararı bana bırakmış oluyorsunuz.”

- “Öyle.. ne halt edersen et. Artık umurumda değil. Kırk milyon eşekle tek tek uğraşamam ben.”

Ve, birdenbire, sanki şu geçen zaman ve haller içinde kendisi yokmuş ve konuşulanlar her bakımdan yabancısıymış gibi, güldü:

- “Ama, niçin saklayayım? kararını merak ediyorum: Tabanca mı, şiir mi?”

Delikanlı, o konuşurken kapıya doğru yürüyordu. Bu sözler üzerine önce durdu, sonra yönünü değiştirdi; boy aynasının yanındaki dolaba gitti. Açtı onu ve Browning aldı.

- “Demek ölüm.”

Delikanlı dönüp ona bakmadı; ölçülü adımlarla salona geçti. *İhtiyar*, daha o kaybolmadan zile basmıştı. Yandaki odadan gelen irikıyım adama;

- “Güliz’i” dedi, “çabuk.”

* * *

İstiyordu; ama karar değildi *Delikanlı*’nınki: Korkunç oyunu iki yönünden de görmüştü; artık kavramıştı: Aldanışları da, aldatışı da ve aldananları da, aldatanı da. Aldatılanlar arasındaydı bir vakitler. Ve, kendisini, her şeyiyle, hâlâ, aldananlar arasında sayıyordu; böyle olması

gerekliydi. Asıl önemlisi de, aldanışının bedelini ödemek istiyor, kendisini buna mecbur sayıyordu.

Ve, *İhtiyar*, elbette haklıydı: Güliz'le -yâni Sıdıka ile- ilişkileri böyle olmasaydı.. Sıdıka'yı tanımasaydı, Sıdıka' yı göstermeseydi Güliz, elbette, bu noktaya, bu bunalıma düşmeyecekti.

Sıdıka?

Sıdıka, belki de bir gölge oyunu, bir kuruntu yararlanışı idi. Güliz'in -ve *İhtiyar*'ın- bir yutturmacası idi; olsun. Çünkü bu kuruntu idi ergenlik çağının, bu yüzden de erkek yapısının heykeltraşı. Bu kuruntuyu benimsedikten sonra, elle tutulacak kadar yanında ve beş duygusunda bulduktan sonra kaybetmek, ancak onu yeniden kazanmak hırsını yaşamanın gerekçesi hâline getirmek olacaktı. Aksi hiçleşmekti.. öyle geliyordu ona. Ve, o, hiçleşmesinde, hiç değilse, bir öc alma, geride kalana bir esef kırıntısı bırakma imkânı bulunsun istiyordu. *İhtiyar*, elbette haklıydı; doğru bulamadığı onun bu isteği yorumlayışı idi; gayri insanî buluyordu bu yorumu.

Çok durmadı ama bunların üstünde ve mırıldandı: "Görelim Mevlâ neyler/Neylerse güzel eyler."

Bu, belki de, karar sandığı şeyi, şuur altının bir savsaklama, yeniden gözden geçirmek için uyarma çabasıydı. Bunun da üzerinde durmadı.

Yayımevinden ilişkisinin kesildiğini bildirmişlerdi. Zaten uğradığı da yoktu oraya. Adı sâdece bordroda idi. Bu ilişki kesişin para için olmadığını kolayca anladı. Bütün mesele, yayımevini beklenen olay'a bulaştırmamaktı; *İhtiyar* ve çevresi böyle şeyleri titizlikle kolluyordu.

Güliz'in telefonu, o çekmecelerdeki ufak tefeğini toplarken geldi:

- "Beyefendi sizinle konuşmak istiyor" diyordu kız.

Belli bir alayla sordu:

- "Sizinle?"

- "Evet."

Belli ki yalnız değildi. Belli olan, öyle veya böyle, artık Güliz diye birinin olmayışı idi:

- "Emrederler. Nerede ve ne zaman?"

- "Yarın sabah, Köşk'te."

- "İyi ya" diye kapattı telefonu.. Güliz'in ne halde ve hangi hâletlerde olabileceğini düşünmeye yanaşmadan. *İhtiyar*'ın bu çağrışı için yorumlara da

girişmeden!

Mevlâ'nın neyleyeceğini artık biliyor, hiç değilse kestiriyor gibiydi: Olabilecekleri, hattâ olacakları -insan oğlunun en büyük yanılgısı- hiç bir dış müdahale kabul etmeyecek bir kesinlikle, sâdece kendi irâdesine bağlamıştı. Her şey vız geliyordu artık ona.

Tabancasına görevi bir başkası verecekti. Bu yüzden *İhtiyar*'ın çağrısını büsbütün merak gıcıklayıcı bulması gerekirdi; ama üzerinde bile durmadan yollandı Köşk'e.

Onu Güliz ve irikıyım genç karşıladı:

- "Sizi bekliyor beyefendi."

Güliz tıpkı telefondaki sesi gibiydi: Duygusuz. Öne düştü, yanına ötekini alarak ve *Delikanlı*'yı arkada bırakarak. Ama merdivenleri çıkarken, *Delikanlı*'nın da yadırgamadığı bir hareketle adamı öne geçirdi, bir an için *Delikanlı* ile aynı basamağa gelince de onun ceket cebine birşey bıraktı. Sonra, gene ayni an içinde öne geçti. Salona girdikleri zaman aralarında en azından beş adımlık mesafe vardı. *İhtiyar* onları böyle gördü:

- "İyi.. gidebilirsiniz siz."

Gittiler. Üçü, *İhtiyar*, Vâris ve *Delikanlı*, odada, ayakta, bir üçgen yapmışlardı. Dimdik bakışıyorlardı: *İhtiyar*'la Vâris'in gözleri onda idi; o *İhtiyar*'a bakıyordu.

Sessizlik epey sürdü.

- "Otur.. ve beni iyi dinle."

Oturdu *Delikanlı*.

- "İyi. Önce bir soru: Hâlâ inat ediyor musun?"

- "İnat etmiyorum. Kelimelerinizi iyi seçin: Karar verdim ben. Karardan dönülmez; ayıptır.. küçültücü şey."

- "Tamam, tamam.. dinle şimdi: Sana başka bir görev veriyorum. Çok daha önemli, çok daha tehlikeli ve çok daha şa'şaalı ve gürültülü."

Alaycıydı; nitekim sırıtarak tamamladı:

- "Tam senin şânına göre."

- "Karar verdim dedim size."

- "Yoo.. ilgisi yok karar değiştirmekle... hattâ değişikliği ile de. İş değişik, o kadar. Daha büyük bir iş. Ötekini sıradan eşekler de becerir. Beceriyorlar da bol bol. Seninki hem önemli, hem de ilk olacak."

- “Nedir o?”

- “Ben de bir karar verdim: Tedhiş dönemini açıyorum. İstedim ki, açışı değerli birisi yapsın.”

- “Tedhiş mi dediniz?”

- “Evet.. ve solcular adına.”

- “O neden o?”

- “Aklın ermez senin.”

- “Bir denesek? belki anlarım.”

- “İyi ya.. fazla sevimli.. hattâ haklı sanılmaya başladı mendeburlar. Ölçüyü biraz kaçırdım sanırım; fazla desteklettim onları. Maksadım kavgayı kızıştırmaktı; ama şu lânet olası halk, benim bile kestiremediğim bir iştahla yuttu, oltayı. Solculuk, ilerde başıma dert açacak kadar yaygınlaşma istidâdında. Halk için savaş halkı ürkütecek, mendebur canı için endişelere düşürecek bir biçim almalı.”

- “Gördünüz mü, pek güzel anladım işte. Peki, ne yapacağım? Terkos’u mu zehirleyeceğim?”

Nerdeyse becerecekti *İhtiyar* kahkaha ile gülmesini:

- “Onu da nereden çıkardın? beni canavar mı sanıyorsun yoksa?”

- “Olur mu öyle şey? Yalnız tedhiş deyince aklıma, şu ünlü, Paris sularını zehirleme girişimi geliverdi.”

- “Kabul mü?”

- “Önce siz cevap vermelisiniz; ne yapacağım?”

- “Aklına gelenlerin yanında çocuk oyuncağı gibi bir şey.. bir konsolosluğun yazlık binasını bombalayacaksın.”

- “Bina mı, bahçe mi? Bina ise..”

- “Evet?”

- “İçerde kimse olacak mı, olmayacak mı?”

- “Olmayacak.. sanırım.”

- “Kabul.”

- “İyi. Salı günü.. yarından sonra yâni, saat dokuzda gel. Her şey hazır olacak. Girdisini çıktısını da o zaman anlatırım.”

Delikanlı kalktı. Selâmlaşmadılar. Çıktı. Ceketinin sol cebinde, patlama dakikası yaklaşan bir bomba var gibiydi. Ama onun ne olduğunu anlamak için yola çıkıncaya kadar bekledi. Kapalı bir zarftı bu; açıp okumayı eve

bıraktı:

Güliz; “Kabul edeceğin şeyin ne olduğunu da, kabul edeceğini de biliyorum” diye yazıyordu; “Saatlara, dakikalara kadar bütün ayrıntılardan haberim var. Vazgeç demiyorum. Ama salı günü on birde, Taşlığa, ilk çay içtiğimiz yere gel. Bunun için, bak, resmen yalvarıyorum.”

Tekrar tekrar okudu. Artık okumadan tekrarlayabiliyordu; istemeden ezberlemişti. Her tekrarlayışında “hayır, görmeyeceğim onu” diyor ve bunu demek için gene tekrarlıyordu mektubu.

10

Taş sürmek

“Oynamadan önce iyi düşün taşın!” Niçin? Çünkü, “Faydası yoktur gözlerdeki yaşın.”

Nedir gözlerdeki yaş?

Bin kere diş gıcırdatan, “hayır, görmeyeceğim onu”lar- dan sonra, *Delikanlı*, işte, elinde *İhtiyar*’ın hazırladığı çanta, cebinde de gene onun düzmecesi Kaya Yılmaz şebekesi, Güliz’e gidiyordu.. *İhtiyar*’ın sesini ve söyleyişini, içinden taklide çalışarak o çocuk şarkısını söyleye, söyleye.

Ağlamak diye bir şey olduğunu, çünkü hüznün, elemin, kederin olduğunu ve bunların insan için en değerli duygular olduğunu -sanki yüzyıllarca sonra- ilk kez ve hayâl meyal hatırlıyordu: Gözyaşlarını unutmak, hayatı unutmak, robotlaşmak, makineleşmek.. bir şey olup çıkmak mıydı yoksa?

Yoksa, *İhtiyar*’ın asıl kozu bu muydu; elemin, kederin; hüznün ve.. melâlin unutuluşu mu idi?

Güliz’e... Güliz yüzünden.. Sıdıka’ya giderken.. geri dönülmezin eşiğinde tutarsız, bağlantısız hatırlayışlar.. meselâ, “Melâli anlamayan nesle âşina değiliz.”

İhtiyar’ındı o nesil.

Ve, *İhtiyar*'la son konuşmalar:

- "Vaz geç istersen/Zırvalama/Dönülmez noktaya geliyorsun/Her noktadan dönerim ben/Bedeli?"

Bu şeytan sorusuna ne demişti? "Bedeli düşünseydim ben ben olmazdım."

Öyle. Ama bu hüzün, melâli zorlayan bu burukluk niçin?

"Güliz bu duyguları hiç mi bilmedi?"

O anda, *İhtiyar*, "dönülmez noktaya geliyorsun" dediği zaman, pat diye düşüvermişti içine Güliz'i görmek, Güliz'le hesaplaşmak ve.. Sıdıka ile vedalaşmak arzusu.. önlenemez, karşı durulmaz bir güçle:

"Hadi ver çantayı.. çok konuştuk/Daha bir yığın vakit var/Ver/İyi kullanırsın kozunu sen.. bunun için beğendim seni/Ver dedim/Otur diyorum sana; ne güzel konuşuyoruz bak."

Ve İblis'e kazık atmanın tadını duymak için Güliz'den söz edişleri.. öç almanın tadını çıkarıyordu.. sanki: Kısık ve vahşî bir gülümseyiş dudaklarında, dimdik durmuş, *İhtiyar*'a da öylece bakmıştı.. gözlerini bir kerecik bile kırpmadan ve onun şakaklarındaki seyirmeleri zevkle seyrederek.. ve duyduğu zevki anlatmak isteyerek.

Başarmıştı da. Yenmişti onu ve gerçek zafer, en büyük zafer işte budur sanmıştı. Tükürük gibiydi *İhtiyar*'ın salladığı teslim bayrağına!

Ve, *İhtiyar*'ın son sözlerine de ayni aşağılama ile karşılık vermişti: Bir kelime bile söylemeden ve, çıkıp giderek!

Bütün bunlar, sanki az önce değil de, yüzyıllar önce olmuştu ve Delikanlı, işte, Sıdıka'yı son bir kere vedalaşmak için, bulurum ümidiyle.. sonra, bu ümidin yanı başındaki hesaplaşmak hırsıyla Güliz'e gidiyordu.

* * *

Gözü artık hep saatinde idi ve yelkovan artık koşuyordu: Kâh karşı kıyılara, kâh, gökyüzüne ve arada bir de Güliz'e bakmak için başını kaldırıyor, gözlerini yeniden saate çevirince, yelkovanın bu fırsatlardan kalleşçe yararlanarak, hile yapmış gibi, iki, üç dakika birden ilerlemiş olduğunu görüyordu.

Ve sinirleniyordu: Demek ki dalıp dalıp gitmekteydi. Oysa konuşmak için Güliz'e.. artık Sıdıka'ya değil, Sıdıka'yı düşünemiyordu artık.. Güliz'e

dünya kadar söz söylemek, dünyanın en uzun muhasebesini yapmak, en çetin bilançosunu kapatmak için istemişti buraya gelmeyi. Ne kadar saçma ve ne kadar tehlikeli olduğunu bile bile.

Sinirleniyordu. Sinirlendikçe de konuşmak değil, sövmek, aşağılamak hırsına; hattâ dövmek hırsına kapılıyordu. Dudakları gerildi. Gülümsediğini sanıyordu. Gerçekte ise dişlerini gıcırdatmıştı.. bir hatırlayışla:

Bir gün *İhtiyar*, arada bir yaptığı gibi, onun romantizmi ile.. daha doğrusu, romantizm saydığı aşırı ve mantıklı olmaktan çok duygusal ilgilenişleri ile alay edince, *İhtiyar*'ınkinden de alaycı bir ses tonuyla: "Bütün eylemciler, yeteneksiz, rate, kavruk, romantiklerdir" demişti.

Şimdi, Boğaz'a karşı.. yanında "O Belde"nin Güliz'i, bu hatırlayışla, içini saran, çenesini kenetleyen hırslı öfke bambaşka bir anlam kazanıyordu:

Güzel sözler nerede idi? Yumuşak, tatlı, iki'yi bir eden, mutlulukta, o değilse huzurda birleştiren o sözler?

İyi bilirdi oysa onları. Söylemişti de kıza.. işte buna. Özrünü hemen buldu: "Yoo.. buna değil.. Güliz'e değil; Sıdıka'ya."

Yelkovan gene koşturmuştu. *Delikanlı* da gene sinirlendi; ama önleyemiyordu beynin hafakanlarını:

"Elbette buna değil; domuzun kuklasına değil. Dur ama: Kendimi haklı çıkarmak için midir bunlar? Yok canım! Daha yarım saat önce.. buraya gelirken, daha önce söylediklerimin çok daha güzelleri vardı gönlümde.. ama.. Sıdıka'yı değil, Güliz'i buluverdim karşımda."

Gerçekten de, birdenbire ve nasıl olduğunu anlayamadan, görür görmez öyle sanmıştı. Şimdi yeniden ve daha dikkatle baktı ve sebebi yakaladı:

Gri, mavi, lâcivert bir giyim ve insana upuzun bir "hadeee" çektirtecek kıpkırmızı bir yemeni.. başında.. o gür ve yakamozlu saçlar daha bir çarpıcı görünsün, mutlaka görünsün diye!

Giyim de, yemeninin bağlanışı da kadınca; yaşıtlarının özentisi gibi değil, tam kadınca!

Oysa Sıdıka... blucin, kazak, sıradan bir trençkot! İşte Sıdıka. Onun en lüks butikleri düşündüren bu giyimle ilgisi ne?

Pırıl pırıl ve kavrulmuş buğdayları andıran kumral saçlar bile, o yemeni yüzünden artık Güliz'in. Onlar bile artık Sıdıka'yı inkâr ediyor.

Ve gözler bile!

Göz değişir mi hiç? Ama değişmiş işte: Bir dokunan olsa, pıtır pıtır yaş döküverecekler.

Bunu görünce, *Delikanlı*'nın içini kin mıncıklıyor: Rol!..

Kendisi övmemiş miydi rol yeteneğini?

Hüzün, acı, keder, üzüntü, elem, melâl!.. *Delikanlı* bunların hepsini görmüştü.. ama Sıdıka'nın gözlerinde. Böylesi değildi onlar.. ve böyle anlarda, böyle durumlarda hiç değil!

Bu giyim, bu kuşam... ve bu hâl! Güliz'in bunlar.. *İhtiyar*'ın işi bu. Onlara göre!

Daha da gerginleşti. Sövmek istiyordu.. hattâ vurmak. Vurursa, sanki ikisine birden, Güliz'le birlikte *İhtiyar*'a da vurmuş olacaktı. Öyle geliyordu ona.. ve vurmak istiyordu, tokadı öldürücü olsun istiyordu.. *İhtiyar*'a. Vurunca ölsün istiyordu.. *İhtiyar!*

Düşünceye sığınmak istedi:

"Genellikle bu hırsı: Anarşi, tedhiş ve kuvvet gösterileri sevginin ve kişiliğin sallantıya düşüşü, konu değiştirişidir."

Sürdürdü:

"Yazık; söyleyemeyeceğim *İhtiyar*'a bunu. Dur ama.. iyi ki söyleyemeyeceğim. İşitse, `fos kanun' derdi. Haklı da çıkardı; çünkü eksik.. hattâ, sezilen doğru'nun yanlış söylenişi. Adaaam sende."

Saatına baktı; vakit, evet, iyice daralmıştı. Belli bir sesle mırıldandı: "Yorulan yorulsun; ben yorulmazam/Derviş makamından ben ayrılmazam/...../Kalsın benim dâvam, dîvâna kalsın."

Dalıp gitmiş.. hüznün ummanlarında kaybolmuş gibi görünen kız, birden bire sokuluverdi.

- "Nasıl, nasıl?"

- "Hiç."

- "Hadi söyle, ne olursun."

Göz göze idiler; kız heyecanlandı. Bunu istemediği belliydi. Önleyemediği açıktı:

- "Raşit."

Ama, adını söylerken bu heyecandan hoşlandığı ve onu ağdalaştırmak istediği de belliydi.. fısıldayışından.. fısıldarken gözlerinin süzülüşünden değil.. taklit edilemezdi çünkü bu süzülüş.. başka birşeyden belliydi: Öyle

gösteren kuruntusu idi *Delikanlı*'nın. Buna inanmak üzre iken kız tekrarladı:

- "Raşit."

Delikanlı güldü:

- "Raşit değil benim adım; karıştırıyorsunuz.. benzetiyorsunuz."

Kızın hâlinden hoşlanmıştı. Hızlı hızlı ve yiğitçe bir donuklukla konuştu:

- "Benim adım Kaya Yılmaz, efendim. Lice'liyim. 1944 yılında doğmuşum. Babamın adı Mahmut. Toklu'ların Mahmut derlerdi ona. Anam Taşçı'ların Râziye."

Kızın dudakları aralıktı. Gözleri de onun dudaklarında. Baygın baygın konuştu:

- "Hadi söyle."

- "Neyi söyleyeyim?"

- "Şeyi" dedi: çoktan unutmuştu neyi söylemesini istediğini. Toparlanmaya çalışıyordu; "İkisini de. Şeyi işte; çantayı sordum, söylemedin. Ha.. sonra, demin mırıldandığın şeyi. Şiir o, ha?"

Delikanlı saatına baktı:

- "Şiirdi". Ve boşanıverdi; "Hatırla: Nasıl da yutmuşlar! Yorulmazlarmış! Yutturdular da. Budalaların o gece, cezbeye gelmiş gibi okuyuşlarını hatırladım. Bugün alay edebiliyorum.. tiksiniyorum.. ama büyük bir gece idi o.. ve.."

"Nefis bir gece.. enfes bir gece.." demek istemişti.. *İhtiyar*'la konuşmalarını düşünerek. Sustu ama.. buruk bir gülümseyişle.. kızın da, Gazino'dan sonra nefisleşen geceyi hatırlamasını isteyerek.

Pantolon cebinden bir avuç bozuk para çıkardı. Masanın üzerine serpti onları. Garsonu çağırmak için havada salladığı sol yumruğuna bakarak gülümsüyordu. Kız bunu anlamadı, dalga geçen gülümseyişi kendisiyle ilgilidir sandı. *Delikanlı*'nın bir aradan sonra, cümleyi tamamlayan kelimeleri de bu zannını pekiştirdi:

- ".. beni sana inandıran gece."

- "Ben seni seviyorum, Raşit.. bilmelisin.. inanmalısın buna."

- "Peki."

İşte bu "peki" gaddar bir alaydı.

Garson gelmişti. *Delikanlı*, avucuyla topladığı paraların hepsini itti:

Bütün paralarını.. her şeyini bırakıyordu: Jest.. gene. Ve anlaşılsın istiyordu bu simgeleme:

- “Al” dedi, “hepsini.”

Ve, öfkesi kendisine yöneliverdi: Böyle jestlerden tiksiniyordu; ama yapıyordu.. sık sık hem de.. ve “ukalalık” diye diye. Bu düşünceyle, bu sefer sahiden ve içten ama, gülümsedi: “Dramatik anlar jest ister!”

Kız, daha garson sırtını dönmeden kolunu tutmuştu; fısıldadı:

- “Gitme.”

Gene göz göze idiler. *Delikanlı*, alayı pek beceremeden sordu:

- “Biliyorsun her şeyi, değil mi?”

Kız dudaklarını emdi. Sahiden ağlayıverecekti:

- “Yazdım sana. Gitme.”

Delikanlı’nın gülümseyişi buruklaştı. Ama bozuktu; bu gülümseyiş sitemi denemiş, ama beceremeyişti: Çatmak isteğini yenemiyordu. Öfke hayli derinlere çekilmişti; ama hâlâ solukları vardı. Kız:

- “Sana nasıl anlatılır, bilmiyorum ki.. bir şeyler yaptım kurtuluşumuz için.. yarı yarıya da başardım. İnanmadın bana.. sabretmedin; beraberliğimiz için değil, kopmamız, yok olmamız için didindin. Bir şeyler yaptım.. yapabildim diyorum sana. Ahh..”

Delikanlı’nın gülümseyişi büsbütünü dağıldı:

- “İnandıracaksın beni nerdeyse, geçen yıla dönebileceğimize.”

- “Dönebiliriz elbette.”

Nasıl bir hırslı söyleyişti bu! Ama gerçek, yâni umutsuzluk ağır bastı; ses sendeledi, fersizleşti:

- “Dönebiliriz.”

Bu kolu kanadı kırılmışlık, bu üzgün bakış eski günleri.. güzel.. mutlu günleri hatırlatmasını iyi becermişti: (Ama hatırlayışlarla bir olmak için vakit yoktu ki):

- “*İhtiyar*, az önce, ‘dile benden ne dilersen’ der gibi sordu. Ne dedim, bilir misin? ‘Sıdıka’yı ver’ dedim; ‘Güliz’ diye sayıkladı. Sende bir şeye, bir tek şeye inanıyorum sâdece: Buluştuklarımızı.. seviştiğimizi ona söylemediğine. Geri kalan her şey yalan sende.”

Kız acı acı gülümsedi:

- “O tek şeyin dışında neyin.. veya nelerin kaldığını söyler misin bana?”

- “Niçin sakladın ondan buluştuklarımızı? Çok tehlikeli bir şey olduğunu bilirdin, değil mi?”

Kız, hep o gülümseyişle, susuyordu.

- “Niçin? Ha?”

- “Ben seni sevdim, Raşit.”

Sıdıka’nın boyun büküşü idi bu. Ama bu Cennet neye yarardı artık! Gaddarlaşıverdi:

- “Raşit değil benim adım; Kaya Yılmaz.”

- “Ne olursun..”

Ve bu titreyen dudaklar, elbette; Sıdıka’nın dudaklarıydı. Kız, bir hıçkırığın kelimeleri paramparça etmesini önlemek için çırpınarak:

- “Kızma bana” diye tamamlayabildi.

Ona kızan kimdi? *Delikanlı*, içini mıncıklayıp duran öfkenin de, acımasızlığın da, çamura bulama hırsının da ona değil, kendisine karşı olduğunu artık iyice biliyordu: Her şeyi berbat eden kendisiydi elbette:

Her şeyi.. yalnız bu aşkı değil, her şeyi berbat eden bu saçma gururdu. Bilmiyordu bu ölçüsüz gururun nereden geldiğini.. bilemiyordu. Az sarsılmamıştı bunu anlamak hırsıyla. İşte şimdi de.. ve.. elbet, son olarak: Her şey sonun eşiğinde idi, artık. Belliydi bu. Her şey sona ermiştir sanıyordu; inandığı bu idi. Bir saçma yüzünden son! Kız, büsbütün ağlamaklı;

- “Kızma” diye fısıldarken büsbütün zıvanadan çıkıverdi:

- “*İhtiyar*, sen..” düpedüz bir haksızlaşma isterisiydi bu, “siz numaradan başka bir şey beceremezsiniz. Kalleşlik kalkıverse apışır kalır, yaşamanın neye yaradığını bilemezdiniz.”

Kız kendisine tiksinerek baksın istiyordu; kopup gitsin istiyordu. Nitekim kızın -o güzel- dudakları gerildi; bağırmak, sövmek ister gibi. *Delikanlı*’nın soluğu kesildi; vahşi bir zevkle bekliyordu. Gücü yetmedi ama Güliz’in; zarif boynu büküldü, o dudaklar buruk bir gülümseyişe teslim oldu.. bütün haklarından vaz geçmiş, gözü dönmüş ne kadar haksızlık varsa hepsine de râzı olmuş gibi.

Delikanlı, soluğunu salıverdi. Sonra dikleşti.. bir zafer anıtı gibi. “İtiraf” ettirmiş, yedi kat yerin dibindeki gerçeği bulup çıkarmış birisi gibi görünmek istiyordu; buna inandığının sanılmasını istiyordu. Ama görüntüsü ile yetinemedi; kelimeleri yardıma çağırdı:

- “Aranızda fark var elbette. Fark bile denmez ya, ne ise. Numaraları, kalleşlikleri bulan o, uygulayan sen.. ve senin gibiler.. her konuda ve aşkta! Dümeni o çevirir, koyun sürüsüne de uygulamak kalır... onun deli tutkusuna araçlık etmek kalır. Araçsınız siz. Ama hanginize sorsalar, kulp takarsınız hiçliğinize.. hem de iri iri övünmelerle.. Pöh.. o lâflar bile sizin değil.. onun öğrettikleri. Siz onları tekrarlarsınız.. var olduğunuzu sanırsınız. Yoksunuz siz.. yoksun sen..”

İşe yaramıyordu ama: Boyundaki o bükülüş ve dudaklardaki o gülümseyiş hep öyle idi.

Kalkıverdi:

- “Hadi ben gidiyorum.”

Bu da işe yaramadı. Kıza bakmıyordu bile.. duymuyor, görmüyordu, işitmiyordu. Yalnız.. işte şimdi.. dudakları kıpırdamaya başladı; sözlüklerde bulunmayan veya unuttuğu birtakım kelimeleri çıkarmaya çabalar gibi.

Bunu görünce daha da gerginleşti ve daha bir öfkeyle.. öfke boğuyormuşcasına, kısık kısık tekrarladı.. sanki kız adını söylemiş gibi:

- “Raşit değil benim adım.. Reşit de değil: Kaya Yılmaz.”

Ve çantayı alarak yürüdü.

Bir saniye, iki saniye, üç saniye.. döndü, geldi:

- “Bana biraz para ver.”

Kız, yüreğini paralayan bir telâşla çantasını açtı, paralarını avuçladı, uzattı ona.

- “Hayır, hayır.. şunlar yeter.”

Gül pembe avuçtan iki beşlik almış, sonra da elini çantaya daldırarak üç, dört lira almıştı. Gene yürüyüp gitti:

* * *

Bütün paralarını.. ve her şeyini garsona bırakmıştı; şimdi ise parası ve bir şeyleri vardı.. yeniden. Ve, bu büyük virajı o üç saniye içinde almıştı.

Dolmabahçe’ye yürüyerek indi. Gene yürüyerek Beşiktaş’a yürüdü. Onu Barbaros kavşağında bekleyeceklerdi. Gördü onları: İki yüz metre kadar ötede, bir mavi Doç’ta idiler. Düzmece teğmenle, şoför dahil üç kişi. Doç’un az ötesinde de kendi bineceği -gene düzmece plâkalı- en çok rastlanan ve en çok kullanılan bir renge boyanmış bir başka araba.

Etrafına şöyle bir bakındı. Hiç bir şey düşünmemişti.. kızdan parayı alırken olduğu gibi. Hiç bir kararı yoktu.. niyet veya isteği de yoktu. Ama, az ötedeki dolmuş durağında beşinci müşterisini bekleyen ve şoförünün, "Emirgân bir" diye bağırdığı arabaya atlayıverdi. İçinden; "İnşaallah beni fark etmemişlerdir" diye geçirdi. Yanıldığını veya dileğinin boşluğunu da hemen anladı: Dolmuş hizasından geçerken mavi Doç, telâşla manevra yapıyordu. Peşinde idiler.

Kafası şimdi bir başka biçimde çalışıyordu: Beş, on dakika sonra sert dönemeçlerin başladığı bir yere varacaklardı. Sordu:

- "Emirgân kaç kuruş?"

Ödedi parayı. Ve dönemeçler başlayınca da;

- "İlerde lütfen" dedi.

Tam zamanıydı; araya giren bir belediye otobüsü mavi Doç'a, ona yetecek kadar zaman kaybettirmişti. Atladı arabadan ve asırlık bir atkestanesinin ardına sindi: Numara sökmüştü. Yutmuşlardı peşindekiler; ancak Konsolosluğu buldukları zaman uyanacaklardı. *İhtiyar*'dan çekecekleri vardı artık. Durumu öğrenince *İhtiyar*'daki suratın ne haller alacağını kestirebiliyordu; gülümsedi.

Bambaşka bir oyun başlıyordu: Senaryosu yazılmamış, konusu düşünülmemiş.. hiç bir karara dayanmayan bir oyundu bu.

Karar?

İhtiyar'ın bir önemli adamı için söylediklerini hatırladı:

"Karar vermez.. veremez o. Bir şeyler yapar esintilerle ve daha çok bir şeyler yaptırtılır; o da bunları karar sanır. Oysa doksan dokuz basamaktan sonra varılır bir karara.. ne bilsin budala."

Karar, marar değildi *Delikanlı*'nınki de. Ama, ne olursu olsun, bunun da doksan dokuz basamağı -mutlaka- vardı ve o bu basamakları tıpkı bir uyur-gezer gibi farkına varmadan çıkmıştı.. varmıştı oraya. Önemli olan da -başka hiç bir şey değil- işte bu idi.

Beş, altı adım ötesindeki alçak bahçe duvarına gitti. Çıkıp oturdu onun üstüne ve ilk iş saatına baktı. Zamanı ayarlayabiliyordu. Telâşa kapılmadan, acele etmeden. Güzeldi bu. Güven geldi içine. Bundan sonra baktı Boğaz'a, Dünya'nın bu en güzel ırmağına ve karşı sırtlardaki korulara, köşklere, hisarlara. Ama en güzeli -evlere, yalılara, köşklere, gemilere rağmen- Boğaz'ın o insanları unutturan rüya sessizliği idi. Arada bir geçen arabalar ve

vapur düdükleri bile zedeleyemezdi bu sessizliği. Koyulaştırırlardı hattâ.

Duvardan taşan incir ağacının taze sürgünlerini -Sıdıka'nın saçlarını okşar gibi- okşuyordu. Denize, hep denize, yalnız denize bakıyordu. Ama onun eşsiz rengini de, arıtan anlamını da artık duyamıyordu. Birden bire, ağzındaki yapışkan bir acılıkla uyanıverdi: Ancak bir ceviz büyüklüğünü bulmuş incirlerden birini, farkına varmadan, koparıp ağzına atmıştı; onu çiğniyormuş. Tükürdü ve saatına baktı:

Kaf Dağına gidip geldiğini sanıyordu; aslında ise daha vakti vardı. Ve.. vakit neye yarardı? asıl önemlisi, neye yarayacaktı? ne idi vakit?

İhtiyar!.. İşte bütün mesele!

Bu hatırlayışla telâşlandı, sabırsızlandı. İçindeki güven duygusu lodosa tutuldu. Az sonra, kendisini alan bir dolmuşta idi. Kendisini artık, doksan dokuzuncu basamakta.. kararın eşiğinde hissediyordu.. ama, cümlesini kurmaya cesaret edemeden.

Dolmuştan tam Gazino'nun önünde indi. Karşıya geçti. Yamaca tırmandı. Bir ağacın dibine oturdu. Gazino'dan başka bir şeyi görmek ve düşünmek istemiyordu. Gazino'yu da düşünmek istemiyordu aslında; görsün yeterdi.. olabileceği kadar fazla.. birkaç dakika daha görsün yetişirdi. Gazino'ya bakarken, "mutluyum" diyebilecek kadar sâkindi. Gerginlik pes etmiş, yerine huzuru andıran bir şey gelmişti. Karar'a düzülen övgüler, acaba bunun için miydi?

"Karar vermez o.. veremez. Sâdece isteklerini karar sanır."

İhtiyar'ın sözünü şimdi böyle hatırlıyordu; hem de doğrusu bu, diye.

Ya kendisi?

Kendisi istiyor muydu, yoksa gerçekten bir karara varmış mı idi?

Saata baktı; kuşkularda, tereddütlerde yalpalamaya vakit yoktu artık: Önce yapacağını yapmalı; karar mı, istek mi olduğunu sonra düşünmeliydi. Kalktı. Yamacı indi, karşıya geçti. Bütün bunları yaparken, trenine rahatça yetişebilecek kadar vakti olan birisi gibi yürüyordu:

Gazino'nun arkasına dolandı. Bir geminin bordasını andıran dar, ve denizden zarif bir korkulukla ayrılmış taraçasından geçti. Barın arkasındaki pencere aralıktı. Elindeki çantayı, binbir çeşit içki şişesinin ustaca dizildiği hilâl biçimi rafların altına kaydırdı.

Bu saatlarda Gazino'da iki, üç komi ya bulunur, ya bulunmazdı. Onların da bara yaklaşmaları bile yasaktı. Biliyordu bunu; ama gene de,

İhtiyar'ı taklit ederek avuntu aradı: "Olsa bile, canı cehenneme mendeburun."

Temposu Gazino'dan uzaklaşırken de ayniydi. Deniz tarafında, karşı kaldırıma geçmek için trafiği kollarken kulağına bir ses geldi:

- "Senin hiç" diyordu ergenliğe hazırlanan bir oğlan sesi, "hiç kendinden çıkıp da bir başkası olmak istediğin oldu mu?"

Döndü: "İnsan denen mendebur"un ilk ukalâlıklar döneminde iki çocuk. Kıyıdaki banklardan birisinde, ayaklarını uzatmış, kollarını bankın arkalığına, uçmaya niyetli martılar gibi, yaymış, oturuyorlardı. Soruyu soranın inci beyazı bir teni vardı.

Geçti karşıya. Gene yamaca tırmandı. Ama bu sefer daha yukarıya; Gazino'yu daha iyi bir açıdan görebilen bir yere.

Otururken, o inci beyazı tenli çocuğun buraya kadar getirdiği sorusunu, kafasından silkip atmak istiyordu. Düşünmek istemiyordu öyle şeyleri.. daha doğrusu, hatırlattıklarını: Güliz'den sonraki değişim hırsını.. bir başka insan olmak hırsını meselâ. Aslında, artık, Gazino'yu da düşünmek istemiyordu. Görsün yeterdi. (Evet) Olabileceği kadar fazla; yâni birkaç dakika daha görsün yetişirdi. Ve (Evet) sâkindi.. "mutluyum" diyebilecek kadar sâkindi.

Çünkü beklediği şey Gazino'yla değil, doğrudan doğruya ve kesinlikle, *İhtiyar*'la, Güliz'le.. ve kendisiyle ilgiliydi: Bu kuruntu, onun için hem tek, hem de gereken ve yeten gerçek olup çıkmıştı:

Gazino, artık iyice sağa yatan günün ışıkları altında, büyülü yolculuklarının birisinden yenice dönmüş ve anlatılamaz.. daha doğrusu, anlatılsa da anlaşılamaz serüvenlerinin hatıralarını sindirmeye geçmiş bir gemiyi andırıyordu. Çok geçmeden de yeni bir yolculuğa çıkacak sanılırdı:

Cümbüşlü, müzikli, oyunlu, ışıl ışıl, renk renk; ama alttan alta da bora patlamalarını, anaforları, siklonları, korsan baskınlarını, tayfa ayaklanmalarını bekleyen, içinde dolaplar çevrilen.. bunları daima bekleyen; belki de bu yüzden, bu bekleyişler yüzünden cümbüşü, parıltıyı ve ihtişâmı doruğa doğru zorlayan bir gemi.

Ama, yok; istemiyordu. Gazino'da geçirdiği gecelerden gelen bu eroin işi -düşünce benzeri- imajları. O, sâdece az sonrası, için, *İhtiyar*'ı, Güliz'i ve Gazino'nun belli günlerdeki özel dâvetlerini Gazino ile özdeşleştirmeye çabalıyordu.

Başını kaldırdı; karşı tepelere baktı ve Köşk'ü bulmaya çalıştı. Beceremedi ama. Ancak, "şuralarda bir yerde olmalı" diyebildi. Sonra saatın

kadranına baktı. Başını, bu sefer, Gazino'ya doğru kaldırdı. Kendi kendisiyle inatlaşmıştı; bunu da beceremedi; çünkü patlama, o Gazino'ya baktıktan iki sâniye sonra oldu:

Önce bir ışık, sonra, ama ayni anda sanılacak kadar sonra, pencereden denize uçuşan parçalar ve nihayet, *İhtiyar*'ın, "gümbürtü çok olmalı" dediği ses! Bir an için, bu gümbürtünün *İhtiyar*'ı da Boğaz'a uçurduğunu görür gibi oldu.

O kadar kalabalık, göz açıp kapayana kadar nasıl toplanmıştı? şaşmaktan alamadı kendini:

Gazino'nun bulunduğu küçük burun kadın, erkek, çoluk çocuk, bir yığın insanla doluvermişti. Eller, kollar kalkıyor, iniyor, uzanıyor, başlar fır dönüyordu. Her kafadan bir ses çıktığı belliydi. Derken, Gazino'dan üç kişi fırlayıp çıktı. Bu sefer de insanlar onların etrafında kümelendi.

Delikanlı, yosun tutmuş bir kayanın üstünde, sigaranın birini yakıp birini söndürmecesine, polislerin gelişini, sonra bir başka polis ekibinin de canavar düdüklerini bağırta bağırta, bu kalabalığı yararak, Boğaz'ın daha aşağısına doğru gidişini, sonradan gelen bazı adamların da Gazino'ya girişlerini ve, nihayet, kalabalığın dağılışını ve yolun da, yörenin de kendi hâline dönüşünü -düşünmeden, yorumlamadan- seyretti. Bu arada, ikinci polis ekibinin gittiği yönden gelen mavi Doç'a da arabalardan bir araba gibi baktı; yola inen düzmece teğmenle öteki iki kişiyle ilgilenmedi bile.

Kıyıda, daha önce iki çocuğun oturduğu kanapeye yerleştiği zaman sular artık koyu lâcivertti. Günün son ışıkları karşı sırtları ve *İhtiyar*'ın Köşkünü perdeleyen ağaçları altın sularıyla yıkıyordu:

Ve, baktı; Gazino artık büyülü yolculuklarından dönmüş, yeni serüvenlere yollanmaya hazır bir gemiye benzemiyordu. Oysa gördüğü yönünde hiç bir değişiklik yoktu.

Sürek Avı

Taşlık'ta.. daha dünkü günün öğle üzeri idi o.. Güliz'le son buluşmalarında.. masadan ayrılışından üç saniye sonra, geri dönüp kızdan para isteyişi!

Her şey o üç saniye içinde olup bitmişti. Şimdi, Sirkeci'deki külüstür otellerden birisinde, sabahın erken saatında, iyi anlıyordu bunu: "Karar saniyeleri!.."

Ve ayni anda yeniden hatırladı:

"Karar vermez o.. veremez. İsteklerini karar sanır."

Ve, korkuya, hattâ dehşete pek benzeyen acayip bir kasılmayla bir başka şeyi daha hatırlıyor:

"Faydası yoktur gözlerdeki yaşın/Oynamadan önce iyi düşün taşın."

Gazino'daki patlama sesiyle birlikte, bir an için, *İhtiyar*'ın da şişe kırıkları ve tahta parçaları ile birlikte Boğaz'a uçtuğunu.. asıl onu uçurduğunu sanmış.. hattâ, görür gibi olmuştu. Şimdi ise, *İhtiyar* omuz başında, arkasında duruyor gibi geliyordu ona: *İhtiyar* her yerde idi; şimdi öyle sanıyordu:

Az önce aldırdığı -anarşik olaylara özel bir önem veren- gazete, manşetinde, iri ve kara harflerle "DÜN İSTANBUL'da (ayni anda) İKİ PATLAMA OLDU" diyordu. *Delikanlı*, gerçekten de dehşete kapılarak, Gazino'nun dışındaki patlamanın bir konsolosluğun yazlık binasında olduğunu okumuştu: İşi bir başkaları -elbette mavi Doç'takiler- *İhtiyar*'ın istediği saat ve dakikada becermişti.

Hortlak görmüş gibiydi; düpedüz korkuyordu. Gene, başını çevirse *İhtiyar*'ın iblis sırıtışı ile karşılaşacağını sandı. Sesleri de -hayır, hatırlamadı- işitir gibi oldu:

"Vaz geç istersen."

"Eh, sen bilirsin.. ama dönülmez noktaya geliyorsun."

“Peki faturası?”

“Her şeyin bir faturası vardır.”

“Oynamadan önce iyi düşün taşın.”

Evet; oyun kendisi için de bitmişti ve artık, gözlerdeki yaşın yararı yoktu. Bir direnç gerilimini denedi. Başardı da: Hiç değilse sonucu kabullenecek kadar yürekli olmalı ve yapabileceklerini yapmaya çalışmalıydı.

Saldırı hırsı bütün hücrelerini sarıverdi. Ve “karar”a yöneldi; basamak basamak.

Değil mi ki, ip kopmuştu, üstüne üstüne gitmeliydi.. düşecekse, düştüyse, yerden bir avuç toprakla kalkmalıydı.

İhtiyar’ı öldürmek!

Biliyordu; ilk olarak şimdi cümlesine yanaştığı bu istek Kaf Dağı’ndaki canavarı öldürmek için yollara düşmenin ta kendisi idi:

Bu istekle birlikte, *İhtiyar*, ona, yokmuş ve hiç olmamış gibi geldi; *İhtiyar* yoktu, olmamıştı; aslında bir akıl bozukluğu, bir dengesizlikti o. *Delikanlı*’nın kendisi idi o, kendisinin ve benzerlerinin içinde idi hep.. hep kendisi ve benzerleri ile beraberdi:

İntihar’ı ve intiharları -ister istemez- düşündü: Psikozları, sapıklık ve yozlaşma salgınlarını düşündü. *İhtiyar*’dan kurtulmanın imkânsızlığını tek gerçek olarak düşündü.. gördü. Ve, son sigarasını yakmak üzere olduğunu, bunun içinde, farkına bile varmadan eline aldığı tabancayı dizlerinin üzerine koyduğunu gördü; uzun süreden beri onunla oynamakta olduğunu hatırladı: *İhtiyar*’ı iyileştirilemez bir akıl hastalığı olarak gördü.

Demek o kadar korkuyordu.. ölüme sığınacak kadar!

Çünkü, artık, *İhtiyar*’a ulaşmanın imkânsızlığını... Afgan Tazısı’nı.. öteki köpekleri.. yığınla gözcüleri, bekçileri, koruyucuları düşündü; buna karşı da, onun kendisine -bunlar aracılığı ile- er, geç, şurada veya cehennemin dibinde, ama kesin olarak ulaşacağını, değişmez ve değiştirilemez bir gerçek olarak kabullendi. Bu yüzden de, intihar denen olayı -yeniden- düşündü; ne zaman intihar’dan söz açılsa, “kancıklık” dediğini, kancıklığı da küçülüş ve küçüklüklerin en iğrenci saydığını hatırladı.

Ve, onun yerine imkânsız’ın peşine düşmeyi seçti.

* * *

Güliz olayı *İhtiyar*'ın kendisinden ve görevlendirilirken, patlamalardan hemen bir saat sonra öğrendi. *İhtiyar* olup bitenleri ve ne yapması gerektiğini anlatırken, kızın ellerine, ayaklarına, yüzüne, gözlerine, hiç bir titreşimi kaçırmamak hırsıyla bir canavar gibi bakıyordu:

Anlamak istiyordu; kurt düşmüştü içine: Güliz kendisini mi, yoksa *Delikanlı*'yı mı seçecektir?

Yâni "hayatı mı, işi mi?"

Hikâye ve direktifler boyunca -tıpkı vapurlarda yardım dilenirken; kartları dağıtıp toplarken olduğu gibi- Güliz' in kılı kıpırdamadı. Sonunda da:

- "Anladım, efendim" dedi "yapacağım" diye eklemeye gereke duymadan ve duyurmadan.

Ama *İhtiyar* bırakmadı denemeyi:

- "Güliz."

- "Evet?"

- "Bir şey sorabilir miyim?"

- "Evet?"

- "Daha doğrusu.. ne ise, sorayım: Sen onu sevdin, değil mi?"

- "Evet?"

Kız cevap vermiyor, sonucu istiyordu.

- "Bırak mendeburluğu."

Göz göze idiler ve -her şeyden önemlisi- *İhtiyar*'ın sesi cadaloz karılarınkine dönmüştü. Güliz de bu öfkeyi bilirdi. Ama hiç bir şey değişmedi: Güzelliğin.. dişi güzelliğinin bu donduruluşu -karısını öldürüşünden beri- en gelgeçinde bile bir seks ilişkisi bulunmayan *İhtiyar*'dan başka kim olursa olsun heyecanlandırır, konusundan saptırırdı. Ona gelince, o daha da öfkelendi; artık yutkunmaya, uygun kelimeyi bulmaya çalışıyordu. *Delikanlı*'yı hatırlar gibi oldu. Ama kız bırakmadı hatırlamaya da, yutkunmaya da:

- "Mendeburluk değil.. sâdece emrinizi bekliyorum."

- "Emrimi bekliyormuş!.."

- "Duygulara önem verişiniz şaşırttı beni."

İyi vurmuştu. *İhtiyar*, -budalaca- kalleşliğe sığındı.. anlaşmaya istemeye istemeye imza atar gibi:

- "Peki, peki.. ben de kendimi senin baban saymaya kalkışırım."

İşte o zaman değişti Güliz'in yüzü: Nasıl bir gülümseyiş! Çileden çıkardı *İhtiyar*'ı.. çünkü yaptığı budalalığı açığa çıkartıyordu bu gülümseyiş: Çocuk kandırmaya kalkışmıştı: Aklı sıra, Güliz'i.. herkesten iyi tanıdığı şeytan'ı elmaşekeri ile uyutacaktı. Bu aptallığına idi öfkesi. Duramadı, kalktı, pencerenin önüne gitti; kıza bakmadan konuştu:

- "Peki, peki.. biliyorum. Diyeceğim şu: Bu sevgi hâlâ varsa.. yâni ciddî ise, iyi dinle: Reşit-"

- "Reşit değil".. Kaya Yılmaz'ı hatırlamadı, ama ara vermeden söyledi: "Raşit."

İhtiyar, işte o zaman döndü ve gülümsedi: Şirinliği, sıcaklığı ve dostluğu taklide çalışıyordu:

- "Peki Sıdıka: Reşat bu nâneyi niçin yedi, bir türlü anlayamıyorum. Moruk kafam çözemedi bu düğümü. Ama iyi biliyorum; ya sana gelecek, ki, o zaman yaşamayı seçmiş demektir.. ya da buraya, beni gebertmeye; yâni gebermeye."

Sustu. Tıpkı deminki gibi bakıyordu kıza.. zırnık değişim kaçırmamak hırsıyla. Ama Güliz sâdece bekliyordu onun söyleyeceğini ve söylemesini. O da konuşmak zorunda kaldı: yâni gene yenildi ve öfkelendi:

- "İki halde de.. sana açıkça söylüyorum.. onu hâlâ seviyorsan.. kılına dokundurtmam: Bağışlarım onu sana. Alır gidersin. Elbette şimdiki kadar değil, ama gene de yetip artacak kadar yardım ederim.. destek olurum sana. Söyle şimdi: Hâlâ seviyor musun onu?"

- "Hayır."

- "Pekâlâ." Eklemeden yapamadı ama: "Sevmiştin."

Güliz kalktı:

- "Gidebilir miyim?"

- "Elbette. Hiç bir şeyin aksamayacağına inanıyorum.. her zamanki ve bütün işlerdeki gibi."

Güliz döndü:

- "Bunu söylemeyecek kadar emin olmalıydınız."

Mahvoldu *İhtiyar*. Ve *Delikanlı*'yı hatırladı: O da böyleydi işte; ve kabul zorunda kaldı ki, ufacık bir başkaldırı, bir kişilik direnişi karşısında kesin sonuçlu savaşa yöneliyor, derhal -üslûbunca- ezmek, toz etmek hırsını kapılıyordu. "Seviyor.. hâlâ.. ve daha çok" diye düşündü. Kız da ayni anda ve

eşikte, gene dönerek sordu:

- “Sevmekten söz edip durdunuz; nedir o acaba? Siz ne anlıyorsunuz sevgiden demek istedim, efendim.”

Ama cevap beklediği yokmuş; çekip gitti.

* * *

Güliz gittikten sonra, *İhtiyar*, kırk yıldır bırakmadığı hasır iskemlesine, bahçeye karşı, oturdu:

Sahi; sevgi ne idi?

Büyük bir dikkat ve merakla, okuduğu kitapları hatırlamaya çalıştı: Cevabı onlarda arıyordu. Güliz’i, aşkları tarihe geçmiş kadınlarda bulabileceğini umuyordu: Güliz herhangi bir genç kadın değildi.

Güliz aşkta ve aşkı için, o genel tarihe geçen kadınlardan hangisi gibi davranırdı?

Sinirlendi, iyiden iyiye tedirginleşti.. bilemediği, kesin bir yargıya varamadığı bütün konularda olduğu gibi!

Bu soru şimdiye kadar hiç gelmemişti aklına. Çünkü Güliz, “Sarı Çiyan” oyununun sonuna gık demeden katlanmıştı: Soylu ve mükemmel bir iş adamı gibi. Ama Zena da öyle yapmamış mıydı?

Zena’yı düşündü; onun en barbar kaatillerin bile tüylerini ürpertebilecek öc alışını hatırladı. Şimdi, Zena’nın işveleri ve sevişmedeki coşkun içtenlikleri ile Güliz’in -deminki, daha da artmış- dürüstlük ve donukluğunu karşılaştırmaya çalışıyordu:

Zena kocasını öldüren adamın yatağına -olduğundan da güzelleşmeye çalışarak ve- dişiliğinin bütün hünerleri ile girmişti. Bu çabası, adamın dikkat ve tedbirleri gevşeyip de ona öc fırsatı vereceği dakikaya kadar sürmüştü.

Güliz’in deminki donukluğundan, büsbütün kesinleşen bağlılığından kuşkulanıyordu. Ama, herhangi bir endişeye kapıldığı için değildi bu; çünkü Güliz -kendisine belli bir ayrıcalıkla yaklaşabilen ötekiler gibi- tam bir gözetim altındadır.

İhtiyar’ın beynini bambaşka bir şey karıncalandırıyor; *İhtiyar*, Güliz bir “budalalık” etsin istemiyor:

Güliz, ona bağışladığı bütün imkânları ve zekâsının bütün oyunlarını kullansa bile, *Delikanlı*’nın *İhtiyar*’a yaklaşmasını sağlamayacaktır ve onu

kurtaramayacaktır. Bu kesindir. Ama ya Güliz bu budalalığa -aşk yüzünden- karışırsa!

İhtiyar'ı korkutan -düpedüz korkutan- işte budur; çünkü o zaman *İhtiyar*'ın *Delikanlı*'yı olduğu gibi- Güliz'i bağışlaması söz konusu olmayacaktır; Güliz de gidecektir, "Güliz Dönemi" kapanacaktır.

Beynini tırmalayıp duran bu ihtimalle, bir an geldi ki, kuduruverdi; Sıdıka'ya parmak ısırtacak küfürler savurdu aşk'a. Aşk'a lânetler okudu; hemen arkasından da, Güliz-*Delikanlı* bağlantısında bütün insanlara daha ağırlarını yağdırdı: İnsanlar -mendeburlar- bademciklerini, kör bağırsaklarını aldırtıyorlar, tırnaklarını, saçlarını kesiyorlar da, bunlardan zor olmayan bir operasyona yanaşmıyor, duygularını dağlamıyorlar: Büyümenin bu en önemli şartını kavrayamıyorlardı.

Kendisini gururla düşündü:

Kim onun karısını sevdiği kadar sevebilirdi bir kadını?

Ama, karısı kişiliğinin ana çizgilerinden birisine gölge düşürür düşürmez...

Ne hârika buluştu o güllâçlar!..

Öfkeyle soludu; yeniden hatırlamıştı:

Güliz? Acaba?

Aşk rezil oyunlarından birisini daha oynayabilir.. di.. mi?

Gene insan'ı suçladı.. hem de düpedüz bağırarak:

- "Mendeburlar!.. aşağılık, bayağı yaratıklar.. diksürüngenler!.."

Ara kapı hızla açıldı ve içeriye genç irisi iki kişi giriverdi. Ama *İhtiyar*'ın yanında Afgan Tazısı'ndan başka canlı yoktu. Şaşaladılar.

Ayni anda, *İhtiyar*, onlar ne kadar şaşkınsa, o kadar sâkindi. Sahiden çağırmış gibi konuştu:

- "Taşınacağım. Hemen bu gün. İki hafta için. Ne gerekiyorsa hazırlansın. Bir buçuk saat vaktim var."

Sonra, yanına gelen Köşk kâhyasına emirlerini sıraladı:

"Reşat" gelecek olursa dokunulmayacak, ama alıkonulacaktı. Kendisine de derhal haber verilecekti. Ayrıca -kızın daha iyi korunulması içinmiş gibi- Güliz'in gözetiminde titizlik istedi. *Delikanlı*'nın gidebileceği her yere adamlar salınmasını söyledi. Onu -bulurlarsa- güzellikle getireceklerdi. Ne yapılması gerektiğini ve nasıl yapılacağını ancak kendisi -*İhtiyar*- bilirdi.

* * *

Delikanlı gözlerini uğuşturuyordu.. bastıra bastıra.. beyninden *İhtiyar*'ı defedip Güliz'i bulabilmek için. Güliz'i düşünemez, Güliz'in yüzlerini bulamazsa ne yapacağını bilemeyecekti.

Eli boş sigara paketine gitti. Ezdi onu. Sonra bir kibrit yaktı. Kibrit kutusunu da attı. Kalktı, ceket cebinden çakmağını aldı ve onu yakıp söndürmeye başladı: Güliz'i, Güliz'in herhangi bir yüzünü canlandırmak için bütün gücünü harcıyordu. Son bir umutla, işe en yakından, gene dün'den koyuldu. Ama en uzağa, sisler, dumanlar ardına, kayan da dün'dü:

"Ben.. seni sevdim Raşit."

"Raşit değil benim adım.. Kaya.. Kaya Yılmaz."

Ama, Güliz değildir gelen. Çünkü sesler bile yok; kelimeleri, sanki, hoşlanmadığı bir kitabın sayfalarında görüyor. Buna karşılık, gelen Lice'dir.. ovaların çorak sınırsızlığında, direkleri darağaçlarını hatırlatan.. andıran değil; hatırlatan kuyular, kuyular, kuyulardır.

Ve -gelen- kimi vurulan, kimi vuran, kimi kaçan kimi kovalayan; ama vuruşlarında, vuruluşlarında ve kaçış veya kovalayışlarında olduğu gibi, kendi özlerinden, kendi hayatlarından kopan, karabasanlara has birer robot hâline gelen; çünkü ancak birkaç cümleyi söyleyebilen ve bu cümleleri, yalnız bunları söylemeye mahkûm düşürülen gencecik yüzlerdir. Gelen Güliz değildir, sevgi değildir, aşk hiç değildir. Lice'nin getirdiği çağrışımda -ovaların sınırsız çoraklığında- yer yoktur bunlara. Kendisini ne kadar zorlasa da bunları ve dostluğu; yumuşak ve huzur veren, göğüs genişleten, ferahlatan, beyni evrene açan, tabiata açan, vurulmuş, acılı, yaralı bereli insanların gerçek durumlarıyla, gerçek özlemleri ile buluşturan duyguları bulamıyor.

Oysa, gerekli olan bunlardır. Bunların, sâdece bunların gerektiğini, ama hepsini de kavurup kuruttuğunu anlıyor: küçümseye küçümseye, alay ede ede köklerini kuruttuğunu.. bu burjuva yutturmacalarını yok ettiğini.. şimdi.. anlıyor.. ve üzülemiyor bile: Küçülüyor, böcekleşiyor, şaşırıyor, bozguna uğruyor.

Ve başkaldırıyor: Öfke!

Delikanlı öfkeye sarılıyor.. dört elle. Bu, artık, ya karnı, ya sırtı'dır. Fırlayıp kalkıyor. Bir solukta giyiniyor. Hesap akşamdan ödenmiştir; kendisini sokakta.. insanların arasında buluyor:

Devrimci yanılgısıyla, tek tek düşünmeyi.. hele değerlendirmeyi çoktan unuttuğu ve, belki de, artık hiç beceremeyeceği insanların arasında.

Birdenbire anlayıveriyor: İnsan kavramı kişilik kavramı ile birlikte ve bunun kaybedilişi oranında kaybolmaktadır!

Bu anlayışla, binlerce defa çoğaldığını, binlerce *Delikanlı* olduğunu sanıyor. Bu da, hayalinde binlerce robot canlandırıyor ve, ancak şimdi, yâni bu zan yüzünden kavrıyor *İhtiyar*'dan niçin koptuğunu.. en iyi günlerinde bile, durup dururken içinin niçin ürperdiğini:

Robotlaştırıyordu o, eline -pençesine, ağına- düşenleri.. İblis işi demagojik sloganları ve yorumları ile:

Kişiliği öldürüyor, böylece de, insan'dan ve toplum' dan, insan'ın ve toplum'un gerçek meselelerinden, gerçek değerlerinden, ve, güzelliklerinden koparıyordu.

Pençesine alıyor, mıncıklıyor, eti kemiğinden, çekirdeği içinden ayırır gibi, duygulardan, klâsik erdemlerden, ilgi ve ilişkilerin köklü anlamlarından, hattâ içgüdülerden, doğumla gelen eğilimlerden ayırıyor, beş, on sloganla ve bir o kadar da hin oğlu hin paradoksla bırakıyordu. Artık bu sloganlar ve paradokslar olduğu için yaşanıyor, ancak bunlarla yaşanabiliyordu. Bunların dışında her şey, ama her şey.. sevgi, arkadaşlık, aşk, acıma, hoşgörü, yardım etme, el uzatma.. kısacası işte her şey anlamsızlaşıyor, yok oluyordu:

Forumlar.. hücre içi, hücreler arası tartışma toplantıları.. dünyanın ta öbür ucunda ve adı bu olayla duyulan mikroskopik ve daha ambriyon hâlindeki bir toplumda çıkan bir olay üzerine yorumlar, genellemeler, sonra da genelden, bu defa, kendi toplumumuz için kesin yargılar.. bir başka önemli nokta; kavramları ve değer yargılarını klâsik ve sosyal içeriklerinden boşaltıp birer paçavra hâline getirmek için açılan, tez elden de, paçavra'nın rengi, biçimi, niteliği üzerinde bir tartışma hâline getirilen oturumlar!

Ve bunlara râzı olmayan.. olamayan beyinlerin tehdidle, şiddetle, zor kullanılarak sindirilişleri; onlarda da melânkolik veya mekanik alışkanlıklar uyandırılışı!

* * *

Delikanlı, yolu nasıl geçmiş, bileti nasıl alıp araba vapurundaki bu yeri nasıl seçmişti? farkında değildi. Beyninin bütün gücüyle, karar'ının gerekçesini düzenlemeye çalışıyordu:

Şimdi, “vatan” kavramı için evinde ve okullarında öğrendiğinden vaz geçmeye yanaşmayan bir teknikerin Çarşamba pazarına çevrilen yüzünü düşünüyordu; o yüz karşısında imiş gibiydi:

Tekniker, hiç bir etki ile oluşmayan bir seçimle Marksist-Leninist Öğreti’yi esaslı şekilde öğrenmek, propagandanın ona gerçekten var zannettirdiği gizli kızıl ordu’ya katılmak, ideal için değil, bir ideal için çarpışmak, madalyalar almak istiyordu.

Yoklandığı günlerde ona, “çok kuvvetliyiz” demişler, “aramızda subaylar, generaller var” demişlerdi. Ve ona, düzmece “gizli toplantı”lara katılmak şerefini bağışlamış, bu toplantılarda da -gene düzmece- genç subaylar, zımba gibi generaller göstermişlerdi. Kısacası, genç tekniker her şeyiyle onlarındı. Ama yetmiyordu bu; eğitilmesi gerekti ve küçücük beyni Marksist yorumları kavrayamıyordu: Vatan onun için hep vatan’dı. Sonunda gebertmecesine dövüldü; kaşı, gözü, burnu patlatıldı, parmakları kırıldı, yâni, *İhtiyar*’ın metodları kılı kılına uygulandı.

Ve, vatan, onun için de “Memedin anası” olduktan sonra, ateş hattına sürdüler.

Delikanlı, hikâyenin sonunu da biliyordu:

Babasının servetinden utanan -kompleks- bu serveti toplumdan çalıp çırpma sayan; işçilerle ilişkisinde meşin çizmeli, eli kırbaçlı Gulak’ları gören bu genç, kendisi gibi üç kişiyle birlikte, yanlarında bir kız çocuğu rehine, polisle çarpışırken Tanrı bağışı çiçeklerden bir tekini bile koklayamadan; sevgiyi, aşkı, bir işin, bir evin sorumluluğunu ve eşliği, babalığı tadmadan can verip gitti.. daha niceleri gibi.

Sloganlar ve kavramlar! Demagoji perendebazlıkları!

Yalnız “vatan” değil, “millet” değil, “Sakarya” değil; bütün kavramlar ve meselâ faşizm, meselâ özgürlük veya bağımsızlık.. hepsi de ayni serüvenlerden geçiyor, üç aşağı, beş yukarı.. hepsi de ayni hikâyelere sebep oluyordu. Bunların çoğuna tanık olmuştu o: Kılı kıpırdamadan, bir tiyatro oyunu, bir film seyreder gibi! Sanki “son” gelecek, ışıklar yanacak ve salon alkışlayacaktı. Ve, o, beğenmiş veya beğenmemiş olsun, oyun bitecekti işte. Perde kapanacaktı ve artık salondakiler birbirlerini görecekti. Birbirlerine iyi geceler dileyecek, birbirlerinden yol isteyecek, birbirlerine -hep gülümseyerek- yol vereceklerdi, “buyurun” diyecek, “lütfen” diyecek, “teşekkür ederim, efendim” diyeceklerdi. Gene karşılıklı saygılarla

vestiyerden paltolar, pardesüler, şemsiyeler, şapkalar alınacak ve sokağa, daha başka insanların arasına çıkılacaktı. Onlarla da aynı mini ilişkiler sürecek, teşekkürler, özür dilemeler alış verişi olacaktı.

Bir aldanış değildi bu. Aldanış denilemezdi; aldatılış saymak bile imkânsızdı; çünkü aldanıştan ve aldatılıştan uyanabilirdi insan. Ama o -ve bir çokları- bu sahneleri dâima bir oyun gibi gördü: *İhtiyar* bu vehmi yaratabilendi işte!

"Geberteceğim onu."

Dişleri, çene kemiklerini ağrıtırcasına, gıcırdıyordu.

Asıl kavgacıları anlamış gibiydi şimdi:

Bir yanda, alabildiğine gür ve gürbüz bir yaşama şansı.. hayatın eşiğine yenice ayak basanlar; öte yanda da, bir ayağı çukurda, hayat'a karşı hiç bir sorumluluğu kalmamış, çünkü hayat'tan alabileceği hiç bir şey kalmamış çirkin, güçsüz, beden ısısı sıfıra yönelmiş enkaz!

Bu enkaz -mezarın eşiğine gelmişken- gök ekinleri biçiyor, fidanları deviriyor, fışkıran sürgünleri kırıyordu; bitiş, hıncını başlayıştan çıkarmak istiyordu: Kavga bu idi; asıl kavgayı böyle gördü:

"Geberteceğim."

Daha da pekiştirmek için, kendi hikâyesini eşeledi.

Ve -Güliz'in aksine- *İhtiyar*'ın sesi de, yüzü de beliriverdi:

"Doğrusu bu ya, şaşıyorum sizin Marksist bir devrimci oluşunuza Reşat bey oğlum."

Daha Köşk'e kabul edilmediği, ama kabulün de yaklaştığı günlerde idi. *İhtiyar*, Marksizm'i, özellikle de devrimciliği komplekse bağlıyor, ya da bunun böyle olduğuna inanmış görünüyordu. İşte bu açıdan konuşmakta idi:

"Baktım, sizin soydan gelme veya kalma günahlarınız da yok."

Nasıl da dalga geçiyordu bu "soydan kalma günahlar" yutturmacası ile!

"Tam aksine.. elbette öğrenebildiğim kadarıyla.. yâni benim sersem adamlarımın anlayıp anlatabildikleri kadarıyla.. evet, tam aksine, babana tapıyordun. Ve sonradan yoklayıp kendim de gördüm, babanızdan başka hiç bir kimseyi -Atatürk hariç- ve hiç bir şeyi -devrimler hariç- sevmiyorsun ve saymıyorsun; yara budur işte, dedim.. ve kaşıdım ve böyle olduğunu gördüm. Evet, kör değilsiniz, topal değilsiniz.. cinsî sapıklığınız veya yetersizliğiniz var mı? Evet; yooo, o da yok. Evet, kompleks elbette bu idi."

Açıklamıştı da; her zamanki gibi ve'leri sıralaya sıralaya:

"Babalarının ve analarının ve bacılarının günahları yüzünden ve bu günahların itişiyle ve verdiği hınçla ve sırf olmak için, goşist ve ültra goşist ve troçkist.. anarşist ve anarko sendikalist.. ve maoist kelimelerini öğrenmeleri yeten bir yığın kuzu ve kuzularla kırpılma heveslisi kart koyun.. ve orospulaşma yeteneklerine veya heveslerine kılıf arayan kız ve kadın gördüm. Ve sizin devrimciliğinize böyle bir sebep bulamadım. Sizin devrimciliğiniz babanızın acze ve sefalete düşüşü ve düşürülüşü yüzünden sosyal plânda kırılan ve bunun için de sizin hayatınızın çerçevesinde her şey ve en üstün şey ve tek şey ve tek put olan onurunuzun kırılışından doğuyordu. Ve ben sizi onurunuzdan yakaladım."

İhtiyar, daha sonra, çekişmeler başladıktan, öfkeler dönemine girdikten sonra, ayni konuda, gene konuşmuştu:

"Seni onurun yüzünden ve onurundan yüceltmek istedim ben. Ve bu da benim ender aptallıklarımdan biri oldu. Çünkü sen cücenin biri imişsin ve kırk paralık palazlanman, kırk paralık yücelmen o altın kompleksi.. kedi bilmem nesini örter gibi.. küllemene yetti: Ve bütün kompleksler gibi, yaratıcılığının, üstünleştiriciliğinin yüklerinden kurtulmaya kalkışmana yetti. Seni ben yeniden def etmeliyim bir muallim muavinliğine.. veya.. ama bu sefer kayırmasız, bir musahhihliğe."

Bu sözü -keşke- ona has küfür ve aşağılamalardan birisi olarak kalmasaydı!

Onu bu "keşke"yi düşündüren şey -birdenbire- Köşk'e giremeyeceğini, hattâ yaklaşamayacağını kabul ediverişi idi.

İnsan beyni ne tuhaf çalışıyordu; böyle anlarda ortaya çıkan acayip bir bağımsızlığı vardı; işte, *Delikanlı* bambaşka konularda eşelenirken, kafası asıl konuyu hükme bağlayıp çıkmış bile. Ama o, aklını gene kafesine koydu:

- "En iyisi Lokanta."

Gemiden inmedi. Dönüş boyunca da Lokanta'daki şansını düşündü:

İçeriye girmeyecekti elbette; çünkü giremezdi: Görünür görünmez zararsız hâle getirilecekti; daha sokağa sapmadan görecekleri de muhakkaktı.

"En iyisi Lokanta" demişti ya, şimdi bunun da Köşk'e gitmeye kalkışmak kadar enayilik olacağını -"plân" üzerinde düşünüp gerçek ayrıntıları ile burun buruna geldikçe- anlıyordu.

O zaman.. iskelede.. veya vapurda? karşısına çıkıvererek.. kurşunları..

“Karar vermez o.. veremez. İsteklerini karar sanır.”

Karar’ın gerekleri belirdikçe istek paniğe meylediyordu; güçsüzleşiyor, sünepeleşiyor, ezilip büzülüyordu.

Dahası da var: İstek’in yalpalaya yalpalaya.. hattâ sarsak sarsak yürüyen, temtek bir yaşlı adam gibi gördüğü *İhtiyar*, karar’ın, düşündükçe belirginleşen gerekleri ile, yırtıcı ve saldırgan kişiliğini buluyordu: Yalnız iyi korunan ve iyi savunulan değil, saldıran.

Ve, *İhtiyar*’ın gerçek portresi belirdikçe çaresizlik, ümidsizlik, kısacası acz suyun yüzüne çıkmaktaydı. Sonunda, panik hâkim oldu:

Delikanlı, artık, kendisini, peşinde düzinelerle tazı -başta Afgan tazısı- ve avcı.. kokusu alınmış, izi bulunmuş bir av gibi hissediyordu.

O da, kalkmış, saldırı plânları düzmeye girişmişti!

Gene Güliz’i düşündü; gene sevgi, bağlılık ve güven susuzluğuna kapıldı: Hiç bir zaman bu kadar yalnız olmamış, kendisini, Güliz adını duymadığı, parklarda gecelediği günlerde bile böyle yalnız duymamıştı. O günlerde bile -gerçi bir simit, bir tas çorba, veya, bir bardak sütle çeyrek ekmek parası isteyebileceği ismi bulmakta zorluk çekerdi ama- bir park sırasında veya deniz kıyısındaki kayalardan birisinin üstünde, yanyana oturup Dünya’nın ve düzen’in anasına avradına küfür sallayacak, düşmanlar seçip savaşlar ilân edecek birkaç akranı vardı.

Vapur, bu dönüşte iyice tenha idi ve bulunduğu bölümde, şak şuk çiklet çiğneyerek kıkırdaşan geçen bir çiftten başka kimse yoktu. Tuhaf şey.. o çok genç, galiba liseli, belki de ortaokullu aşk denemecileri, *Delikanlı*’nın içindeki yalnızlık duygusunu daha da koyulaştırıyor, onu insanlardan daha da koparıyordu. Her neyse, *İhtiyar*, mihtiyar, Güliz, müliz de silinip gidecekti; hüzün.. hüzün bile değil kopkoyu bir umutsuzluk, büyüdüğü kasabanın dağlarından bahar sabahları inen körduman gibi, ağır ağır bastırıyordu:

Hayat’ı ne ile değişmişti? ve niçin?

Zorlanmayan hatırlayışlardı bunlar:

Gene bir Lokanta gecesi!

Zıvanadan çıkmış bir gruptu.. on beş kişi kadar vardılar. Kaf Dağı’na bayrak dikip de dönmüş gibi coşkun ve muzaffer!

Oysa ne olacaksa ertesi gün olacaktı. Ortada olmuş bir şey yoktu. Ertesi gün bir hiç olabilirdi.. utanç bile olabilirdi *yarın*.. acıların her çeşidine boş verilse bile. Ertesi gün bir bilinmezdi.

İhtiyar, bir saat kadar önce, masadakilerin en azından bir düzinesi için, onlardan bambaşka bir dünyada yaşayan emekli bir bilim adamı olarak, mâsum; aslında ise, büsbütün kışkırtıcı üç, beş cümle söyleyip gitmişti.

Ve, *Delikanlı*'nın henüz oyunun içine girmediği günlerdi. O da *İhtiyar*'ın söylediklerini devrim ruhuna ve büyük sorumluluğunu kavramış, bu sorumluluğun gereklerini de benimsemiş eylem susuzu gençliğe, uzak, çok uzak bir büyükbaba, bir baba öğretmen piyazları sanmış; ancak matrak yorumlarla -ki bu yorumlar masadaki bir görevliden gelmişti, ama ötekiler gibi *Delikanlı* da onun görevli olduğunu bilmiyordu- bu sözleri coşturucu bulmuşlardı. Daha doğrusu bulmak zorunda kalmışlardı: Bu yoruma göre, *İhtiyar* "Mangal tahtası" demişti de, onlar "bayram haftası" dediye getirip havalanmışlardı:

Türküler söyleniyordu. Böyle toplantılarda hep olduğu gibi, Dadaloğlu'ndan, Köroğlu'ndan.. özellikle de Pîr Sultan Abdal'dan! Hepsi de savaş ve savaşçı türküleri.. Ve, gene hep olduğu gibi, masada birkaç nefis ses vardı. Böylece de, türküler insan'ın o yüce yanına.. soylu bir amaç için hayat'ı hiçe sayan ve saydırtan yanına seferberlik davulu çalıyordu.. türküler ölüme değen yiğitliklerin türküleri oluyordu.. türküler, benimsetilen sloganları o soylu amaçların ta kendisi yapıp çıkıyordu: O nefes, o harikulâde sesler yüzünden -ve, elbette, alkolün de yardımıyla- türküler.. şah türküler, türkülerin şahları, onları yaratan zamanlardan, ortamlardan, şartlardan ve, asıl önemlisi, onları yaratan yüreklerden çekilip alınıyor, özentilere, kuruntulara, gerçekle değiştirilen, gerçeğin yerine İblisçe konulan yalanlarla, kamçılaşıyordu:

Delikanlı için de! Ve tıpkı ötekiler nasılsa öyle.. tıpkı ötekiler gibi, *Delikanlı*'da bu türkülerle hiçliğinden, cılızlığından, öksüzlüğünden arınıyor; en önemlisi, asıl meselelerle ilgili yanılgı ve yalan yanlış bilgilerini pekiştiriyordu: Dadaloğlu kesiliyor, Köroğlu kesiliyor, Pîr Sultan'laşıyor. Ali'leşmeye can atıyordu:

"*Ali'm ne yatarsın günlerin geldi*."

Pîr Sultan nerede, Ali nerede.. Marks nerede?

* * *

Yorgundu. Hem de nasıl!

Uyumak istiyordu. Nem de nasıl!

Hemen uyumalıydı. Ama az ötedeki çocukların kıkırdaşmaları.. arsız arsız (Ona böyle geliyordu).. ve çikletlerinin sesleri!

Kıskanıyor muydu onları? Kendisinden, kendisinin olan bir şeylerin hırsızı gibi mi görüyordu? Yoksa savcıları yargıçları gibi mi?

Ama bunları düşünecek gücü bulamıyordu kendinde. Sinirleri karıncalanıyordu. Sonunda tutamadı kendini:

- "Kesin be!.."

Çocuklar önce afalladılar. Kolları birbirlerinden -şapşal ve duraksaya duraksaya- ayrıldı. Sonra kız oğlanın elini çekti; kalkıp gittiler.

Güliz geldi gözünün önüne.. ayni halde; o giden kız çocuğunun korkusuyla. Kendi yerinde de *İhtiyar*'ı gördü: Ayni kendisi gibi.. öfkeden deliye dönmüş.. deli gözlerle ve kendisi gibi bağırırken!

Güliz, o zaman, yâni, böyle bir şey olsaydı.. bu kız çocuğu gibi, elinden çekip götürür müydü kendisini? Yoksa bırakır gider miydi, kaçarcasına.. yâni kaçarak?

Sonbaharda, sonbahar akşamlarında bulutların bir kirlenmişliği, küle, kömür tozuna bulanmışlığı vardır. Gökyüzünün geri kalanı da -mavinin tatsızlanışı, tatsızı olur mu? olur öyle zamanlarda- tadsızlaşır, ya? *Delikanlı* bütün hayatını işte öyle görüverdi. Hem de yaşını ve yaşadığı yılların sayısındaki zavallılığı düşünemeden.. son'un eşiğinde gibi.

O Lokanta gecesi bırakmıyordu yakasını. Ne zamanın, ne de olayların sırası kalmıştı. Işık rastgele, bir öteye bir beriye düşüyor, bir balta girmemiş ormanları, bir bataklıkları aydınlatıyordu. Durgun, kadifemsi, pastel renkli, tertemiz zamanlar nerede? Hiç olmamıştı onlar; peki. Ama, hiç olmayacak mıydı? Tanrı'nın her kuluna bağışladığı Cennet; gençlik döneminin, bütün şartlarda ve türlü imkânsızlıklara rağmen akan pınarları, açan gülleri -ona- haram mıydı?

Bir adam vardı Lokanta'da. Hep olmuştu.. bir karabasanda, o dev örümceğin daha iyi anlaşılması, daha kesin belirlenmesi içinmiş gibi. Ve, o gece de orada idi. Hatırladı *Delikanlı:*

Türkülerin sonuncusu da bitmişti. Her biten türküden sonra nasılsa, naralar atılmıştı, kadehler kaldırılmıştı; mezelere saldırmışlardı. Bazıları, iki geviş arasında, şimdi sıranın hangi türküye geldiğini tartışıyorlardı. O sevimli, o cana yakın, o civelek "kızılcıklar oldu mu" ağır basıyordu ki, Lokanta'nın dip köşesi, salonun çizdiği L'nin dış altı ağır ağır aydınlanır gibi

oldu; tıpkı tiyatrolarda perde açılırken olduğu gibi. Nitekim, çok kısa bir süre sonra, inanılmayacak kadar aydınlandı da: (Yemin etse başı ağrımazdı *Delikanlı*'nın; aynen böyle olmuştu.. inanıyordu buna):

Orası kapkaranlıktı. Kimse yoktu orada. Ama -işte- en aydınlık bölge orası oluverdi. Ve -birden bire- bir adam belirdi orada, yüz çizgilerindeki ve bakışlarındaki en kırıntı değişimlere kadar. İşte o adamdı bu.

Hepsi görüyorlardı onu. Ama ne zaman geldiğini hiç birisi bilmiyordu.

Adamın önünde veya yakasında... bir yerlerinde işte... gizli bir mikrofon olmalıydı. Sesi öyle geldi ve öyle bastırdı şamatalarını, perde perde yükselerek. Kabza kavrar gibi kavradığı kadehini masasına usul usul dokundurarak tempo tutuyordu, vekarla, türküsüne:

"Çanakkale içinde vurdular beni,
Ölmeden mezara koydular beni,
Gençliğim eyvah!.."

Ve, iyi hatırlıyordu *Delikanlı:* Şaşkınlaşmıştı. Kafasını zorlamıştı: Çanakkale?

Aa.. evet.. sâdece bir kent adı değil.. değiiil. Mart aylarından belli bir mart. Biliyordu. Yâni o günlerde öğretmişlerdi ona anlamını. Amacı yoz ve ortamı da, koşulları da Vezüv külleri altında kalmış, uzaklarda çok uzaklarda bir mart ayı.. onsekizi mi, ne?

Delikanlı, demin az önce, korkutup kaçırdığı, çikletli, ilk aşk deneyicilerini düşündü: Adam türküsüne başlayınca tıpkı bu çift gibi sinmişti ve adam sürdürüyordu türküsünü:

"Çanakkale içinde sıra sıra testiler,
Anneler, babalar ümit kestiler,
Gençliğim eyvah!.."

Nasıl bir koyu, kopkoyu hüzün estirmişti.. Lokanta' nın dünyadan kopmuşluğunu, *Delikanlı*'nın içini ürperterek sezdirmecesine!

Katılmışlardı ona, bu bölümle birlikte. Demek bilirlermiş türküyü.. demek onlarda da ölümsüzmüş türkü. Demek, anneler babalar da varmış kavganın hesabında.. her kavganın hesabında.. kaal ü belâ'dan beri! ve haşre dek!

Adam -dudaklarında tatlı, mahzun ve ürkek bir gülümseyiş- hafif alkol -

ya da ümitsizlik- yalpalamaları ile, türkü biter bitmez, bırakıp gitmişti. Nasıl belirdiyse öyle.. ve arkasında, o kopkoyu hüznün dalgalanışlarına göre bir alçalıp bir yükselen, avuntusuz, devasız, giderilemez bir yanıp yakınma bırakarak:

"Gençliğim eyvah!.."

Değerlendirilişlerinden, idrâk edişlerinden değildi ama bu. Hattâ *Delikanl*ı, daha sonraları, o adamla konuya direkt olarak girdikleri, uzun uzun konuştukları halde, gerçek anlamını kavrayamamış, kabul etmemişti. Ötekilere gelince, onların da bir kısmı türküyü hemen ertesi sabah unutup gitmiş, geri kalanların bazılarının da alınyazıları, türkü kendileri için yakılmışa benzemişti.

Delikanlı dudaklarını kemirip duruyordu.

Bu alınyazılarını daha önceleri görmüştü de gene anlayamamıştı türkünün -ve adamın- demek istediği gerçeği. Anlamak, demek ki, kelimeleri bilişten bambaşka bir şeydi. Mesele kavramak ve -evet- değerlendirebilmekti. O da ancak, işte burada, yörüngesinden çıkmış bir füze gibi; sınırsız boşlukta bilinmeze gidiş gibi, aynı arabalı vapurda, iki kıyı arasında gidip gelirken oluyordu:

"Çanakkale pırlanta gibi bir genç kuşağı yok etti. Türkiye bunun acılarını hâlâ çekiyor."

Böyle demişti adam. Ama asıl demek istediğinin sâdece girişi idi bu sözler. Ona göre, nesiller yalnız savaş cephelerinde yok olmuyor, harcanmıyordu. Bunun için ille de saldırgan ordular gerekmiyordu. Savaş ille de ordular ve ülkeler arasında değildi. Ve savaş, savaşanlar için bir "tabiî" -ve belki anlamaz diye eklemişti- doğal bir durumdu; kavranamazdı. Nitekim, işte, Türkiye'nin şu gençlik kuşağı da -kavrayamadığı ve kavrayamayacağı- bir savaşa itilmiş, yok olmaya sürüklenmişti.

Noktalıyordu adam sözlerini: Ölür veya kalırsınız; ama bir daha geri gelmeyecek, bir ikinci kullanma şansı bulunmayacak gençliğiniz, Çanakkale'dekilerin nasılsa, tıpkı öyle, delik deşik oluyor. Gençliğin evrensel haklarını kullanamıyor, geleceğinizi kurtaracak ve sizi topluma yararlı kılacak görevlerinizi çürütüyorsunuz. Kalanlarınız, ilerde üstlenecekleri sorumlulukları başaramayacak, kötü, çünkü yetişmemiş, işe yaramaz insan olacak. Çanakkale gençliğinden farkı yok sizin gençliğin. Ve size türküler

yakılmayacak, “gençliğim eyvah” diye. Analarınız, babalarınız bile, o yücelten, o onurlu acıyı duyamayacak. O acının gereğini bile bırakamayacaksınız ardınızda. Acıyı -ama bambaşka bir tonda- gerçek ölümün ateşi gönüllerine düşen bir avuç seven duyacak; en sosyal dram kişisel kalacak: Gençliğiniz Çanakkale’ye saldıranlardan daha sömürücü güçlerin ortaya koyduğu teneke madalyaların peşinde çürüyüp gidiyor.”

Pastel renkli, kadifemsi, tertemiz zamanlar..

Çalışmanın, öğrenmenin, gelecek için, ev için, çocuklar için, iş için.. işte bu yüzden de ve ancak bu sâyede.. toplum için bilgi toplamanın, iyi yetişme şevkinin, heyecanlandıran, haz dolu çabaları..

Tanrı’nın her kuluna bağışladığı cennet.. bütün şartlarda ve türlü imkânsızlıklara rağmen akan pınarlar.. açan çiçekler: Sevgiler, arkadaşlıklar, aşklar, hoşgörüler; kısacası gençlik!

İhtiyar’ı nasıl öldürmeliydi? Bu öc alınmalıydı; nasıl?

* * *

Ne yapacağını hâlâ bilmiyordu. Hâlâ bir kararı yoktu ve hâlâ istek kendisini karar diye tanımlıyordu. Ama vapurdan indi, akşam paydosunun kalabalığına karıştı.

Artık hiç parası yoktu. Bu da, yabancısı olduğu iştahları bile kışkırtıyordu: Tıraş olmak, balıklı, istiridyeli, karidesli bir rakı sofrası.. ve banyolu bir oda, tertemiz bir yatak!

Adamakıllı acıkmıştı ve açlık kafayı bir başka türlü çalıştırıyordu.. o eski sıtma nöbetlerindeki gibi.. ipe sapa gelmez, bağlantısız hatırlayışlar:

Devrim’in dört büyük.. ya da, sonradan büyüyen dört ismi. Artık unutulmaya başlayan, ama bir yıl öncesine kadar mitlerle anılan, destanlaştırılan, şehirlerin duvarlarına kızıl kızıl.. kiraz renkleriyle yazılan dört isim!

“Sahi, kimdi onlar?”

Delikanlı ancak ikisini çıkarabildi ve unutuş utanç verici bir şey midir, bilemedi. Hatırladığı iki kişiden birisi o idi işte:

Bir evde kuşatılmışlardı: Polis onlara, onlar polise kurşun yağdırıyordu. Ve, evin altında bir manav dükkânı vardı. Manav dükkânında da, bir sandık gül gibi, halis Yarımca kirazı!

Biliyordu o genç bunu. Gözünde kirazlardan başka bir şey de kalmamıştı: İlle yiyecekti onlardan.

Bıraktı mevzilendiği pencere kıyısını. Bir kat indi. Sokak kapısının aralandığını polisler görmüştü. Ama şaşkınlık, ancak onun sandığı kapıp eşikten geri aşmasına kadar sürdü. Kapıyı tekrar çekerken delik deşik oldu. Kapı kapanmıştı; ama cesedinin ve sımsıkı kucakladığı kiraz sandığının, al al kirazların üstüne.

Bu kirazları yukarı çıkarabilseydi, yeselerdi onlardan ne eşsiz bir zafer, ne görülmemiş bir jest olurdu!

Ve, bu olay için ne yorumlar, ne yorumlar yapılmıştı!

Kirazlar.. al al renkleriyle.. nelere benzetilmemişti!

Kirazlar.. uğruna öldüğü, ama yiyemediği kirazlar üstüne, mevsim üstüne ne semboller!

Delikanlı acı acı gülümsedi: Kimse bilmiyordu ve kimse bilmeyecekti; çünkü kimse tatmamıştı ki, şimdi onun, öldürmek hırsı ve öldürülmek korkusu içinde kapıldığı iştiha ve istek saçmalıklarını!

Kirazlar..

Tıraş olma..

Yatak ve banyo ne ise; ama, karidesli, istiridyeli, balıklı rakı sofrası!

Hem de, başka hiç bir endişeye yer bırakmayan bir hırsla!

Belli bir konuyla başa çıkamamanın, konudan kaçmak, kurtulmak hırsının sonucuydu o kirazlar da, bu rakı sofrası da.

Öyle veya değil... Köprü altındaki, Haliç yönündeki meyhanelerden en lüksüne, bir kulüp havasındakine doğru yollanmıştı bile.

Ama, başka hatırlayışlar da sürüklüyordu beraberinde:

Bir başka kuşatılma, bir başka silâhlı çatışma. İçerdekiler, yâni devrim savaşçıları gene dört genç. *Delikanlı* bundanda yalnız bir tek isim hatırlayabildi; işte o iri yarı, kaba saba, o Viva Zapata bozması görülen ve bütün duygulara, bütün duygusallıklara kapalı sanılan gencin adını:

İçerdekiler karşı damlalardan da ateşe alınmışlardı. Ve aradaki çatıda, bacalardan birisinin ardında, korkudan tortop olmuş, ağzını ikide bir miyavlamak için açan, ama miyavlamaya nefesi yetmeyen bir kedi yavrusu peydah olmuştu. Kurşunlar gerçi vızır vızır yağıyordu; ama kediye bir şey olacağı yoktu, belliydi bu. O kendisini, polislerden de, devrimcilerden de iyi

koruyordu; kimsenin de ona nişan aldığı, ya da alacağı yoktu. Ama, o genç, kedinin korkudan helâk olmasına katlanamıyordu. Fırladı çatıya, aldı kedi yavrusunu ve içeri, sahil-i selâmete attı. Kendisi de tam girecekken yedi öldürücü kurşunu.

He he heyyy.. ne hikâye!

Kedi yavrusu kurtulmuştu. Ve kedi yavrusu, mini mini, yumyumuşacık, sıcacık, can -gitti giden- bir sembol yapılıp çıkmıştı.

Delikanlı, elinde olmadan mırıldandı: Gençliğim eyvah!

Öfkelendi de.. önleyemediği için. Daha doğrusu, Lokanta'daki o adamı hatırladığı için. O adam, konuşmanın bir yerinde de, alay ede ede, ya da söver gibi, iki mısra okumuştu: "Ağlarsa anam ağlar/Gayrısı yalan ağlar."

Kediyi belki devrim müzesine koymuşlardır... kiraz sandığının yanına. Ama, anası nerede idi? Oğlunun hikâyesinden bir cümle bile bilemeden, anlayamadan ağlar mıydı hâlâ acaba? ha?

* * *

Meyhânede doğru telefona yürüdü. Numarayı çevirdi. Birinci düdük sesi bitince kapattı. İçinden beşe kadar saydıktan sonra tekrar çevirdi: Durum uygun değilse, Güliz ilk çalış ve kapatıştan sonra kendi alıcısını elinde tutar, üç, beş saniye kazanır, böylece de "meşgûl" işareti gelirdi.

Daha birinci düdük başlarken;

- "Alo" dedi Güliz.

Cevap vermedi. Nefesini tuttu. Sesteki can atış, ayni şimşek çakışıyla *İhtiyar*'ı -kuşkuyu- da getirmişti.

Kızın soluklarını duyuyordu.

- "Kaya?"

İçi ısınıverdi. Dünya ile buluştu:

- "Kaya değil; Reşat... Reşit de değil: Raşit."

- "Gel", dedi: "İyi dinle adresi.. Lamartin caddesini bilirsin?"

- "Yok sen gel.. Köprü'de.. Haliç tarafında.. Süleymaniye'ye karşı. Gün batmadan gel.. seyrederiz."

- "Gelemem, deli. Sen geleceksin.. ama iki saatten önce değil. Şimdi çıkıyordum. Bir dakika sonra bulamayacaktın. Dinle, gitmek zorundayım. Zorundayım diyorum, anladın mı?"

- “Anladım. Tamam.”

Öksürdü, kendi durumuyla ilgili bir aldatmaca olduğunu belirtmeye çalışıyordu:

- “Elbette anladım. Kabul. Ama kırk dakikadan fazla gecikme.. bekliyorum.”

Ve tam adresi aldıktan sonra kapattı. Patronla, büfenin yanında duran garson konuşmayı dinlemişlerdi. Kuşkulanmaları için bir sebep yoktu. Garsona, dışarıya iki kişilik bir masa hazırlanmasını söyledi. Rakı içecekti. Mezeler ona göre olmalıydı. Karides yokmuş; aldırtın dedi.

Ve, Süleymaniye’ye -*İhtiyar*’ın kara listeye koyduğu bir edebiyatçının; Mimarlığın Yunus Emre’si dediği Sinan’a- karşı oturdu.

Artık Güliz’i düşünmek istemiyordu. Düşünmedi de. Derdi gene *İhtiyar*’dı:

“Nerde kalabalık.. yâni, şu halk dediğiniz budalalık var, ben oradayım. Mesleğim, işim budur benim.. bu budalalığı devlet kemiricisi hâline getirmek ve o bayağı söylenişi ile, menfileştirmek! Halkı çeken konularda hoşnudsuzluklar, kesin anlaşmazlıklar, ikilikler, sürtüşmeler yaratmak; bunları körüklemek ve yönlerini Devlet’e, Devlet sorumlularına çevirmek! Mesleğim bu benim.”

Ve saymıştı “tabiî müttefik”lerini:

Ulemâ-yı rüsum..

Kaleminden kan damlayan yazarlar..

İktidar cephesinin hödükleri..

Muhalefetin sersemleri.. vakıf üyeleri..

Devlet görevlilerinin kraldan çok kralcı olan kabakları.

Ve, nihayet, kadük olmuş yasalar..

Düşünüyordu ve hatırlıyordu *Delikanlı:*

Pazar yerlerindeki dalaverelerde *İhtiyar* vardı; at yarışlarından spor-toto maçlarına kadar bütün şikelerde, danışıklı döğüşlerde gene o vardı; sendikalarda, iş hayatında, parti mitinglerinde, öğrenci hareketlerinde, velhâsıl, bütün kalabalıklarda ve kördüğüşlerinde hep o vardı.

Delikanlı, ebedî Güneş ebedî Süleymaniye’nin ardına kıpkızıl ve koskoca bir tepsi gibi kaymaya hazırlanırken, onun üniversite ve üniversite reformu için anlattıklarını düşünüyordu: Bunlar ve bütün ötekiler, birer deli

saçması, bir hasta hayâl gücünün uydurduğu masallar mı idi? yoksa gerçeklerin hinoğlu hince parodisi, ya da, doğrudan doğruya gerçek mi?

Delikanlı, bu tereddütü, işte şimdi de, ilk dinleyişlerindeki kadar kuvvetle duyuyordu. Bu tereddüt, ama, şimdi, acaba, şuur altının kaçma yolu arayışları mı idi? Bunlar, acaba, *İhtiyar*'ı yok sayma çabaları mıydı?

"Dünya'nın en enayi yaratığı bir anarşiste güvenen bir anarşisttir."

İhtiyar'ın bu sözünü de nereden hatırlamıştı?

Hıı.. İzmir Suikastı.. ona güvenip de girişimlerini anlatanları ele verişini anlatırken. Ele verirken de kendisi ortada yoktu elbette:

- "Ben mi? aman aman.. hiç aklım ermez öyle şeylere."

Elbette.. bir medrese dehâsı idi o. Dişe dokunur iki çift lâf etmeden saatlarca konuşdurtmasını, açıklar verdirtmesini, sırlar açıklattırmasını ve hiç bir yargı vermeden, istediği yargıyı verdirtmesini -şaşılacak kadar- iyi biliyordu. *Delikanlı*, burada, bunu sezer sezmez kapıldığı öfkeyi ve yaptığı sert çıkışı hatırladı. Sonra, bu İzmir Suikastı hikâyesinde, "vefa" kelimesini kullanınca, *İhtiyar*'ın kendisine tiksinerek bakışını ve; "Ne? vefa mı? hele piyonlara vefa? hele hele acıma?" diye bağrışını düşündü. Evet, işi bu idi: halk içinde hoşnudsuzluk yaratmak için her şeyden ve kimleri, neleri fedâ etmek pahasına da olsa, yararlanmak! Darağaçlarından bile.. iyiler, namuslular, üstün yetenekliler için kurulacak darağaçlarından özellikle!

"Piyonların lâfı mı olur. Budala!.."

Delikanlı, batan günün allı pullu bulutları ile kamaşan gözlerini yumdu. Ve, gözkapaklarının ardında çakan sarışınlıklarda, güneşi milyonlarca yansıtan bir büyük çöl gördü:

Ekrana, "anarşik olaylar"da ölüp giden piyonlardan portreler değil, yığınlar, kalabalıklar, kitleler düştü: Yüzleri belirsiz, giyim kuşamlarında, hattâ el, kol hareketlerinde, adım atışlarında hiç bir kişilik, zerre özellik olmayan gençler.. yığınla, yığınlarla. Aralarından bir dost, bir arkadaş, bir sevgili, bir oğul veya kız.. hattâ bir tanıdık, bir "gözüm ısırır gibi oluyor" dedirtecek bir yüz bulup çıkartılamayacak yığınlardır bunlar. Ama görüntü canlıdır... bir karabasan gibi!

Bölükler, taburlar, alaylar.. yüzbinler.. yüzbinlerce genç!

Sınırsız bir boşlukta.. bir çölde.. belki de Büyük Sahra'da, birlikler sonu gelmeyecek bir yürüyüştedir. Yürüyüşler çeşitli yönleredir. Birbirleriyle paralel oluşları da vardır, çeşitli açılarla kesiştikleri de.

Ne vurulan, ne vuran.. ne Leninist, ne Maoist, ne anarkosendikalist veya Troçkist! Bütün kişiliklerinden ve özelliklerinden sıyrılıp çıkmış insanların oluşturduğu birlikler. Birliklerde birimler gibi birbirlerinin tıpatıp benzeridir. Bir filâmaları, bir bayrakları bile yoktur: Ölüyor, ölen piyonları *İhtiyar*'ın önünde geçit resmi yapıyor!

"Onlar benim şehitlerimdir!.."

Bunu söylerken nasıl sırıtmıştı *İhtiyar!* İblis imajı oradan doğdu zaten. Hatırlıyor bunu da.

Ölenler, peki.. ya bu kalanlar? anfilerden, labratuvarlardan, kitaplıklardan sökülüp alınan bu koskoca nesil.. bu koskoca gençlik?

Bu soru ile karşılaştıkları olurdu: Anfiler, kitaplıklar, labratuvarlar yerin dibine batsın; devrimci eylemlerin muhasebesi mi olurdu! Kızarlar, öfkelenirlerdi bu türden sorulara. Keyifleri yerinde ise, veya kendilerine aşırı derecede güvendikleri bir dönemde iseler, dalga geçerlerdi kendilerine görevlerini, sorumluluklarını, hatta düpedüz geleceklerini ve -pek kişisel, yâni pek sefil buldukları- kendi hayatlarını hatırlatanlarla.

Şimdi ise, *Delikanlı*, bir yerde mi okumuştu, yoksa Lokanta'daki o adamdan mı dinlemişti? bu konudaki bir yorumu, elinde olmadan ve önlenemez, karşı durulamaz bir baskı olarak, bütün varlığında duyuyordu:

Gizli, kesintisiz ve irâdeler dışı bir bayrak yarışından söz ediyordu bu yorum:

Bu yarış milletler arasında, milletlerin eğitim ve öğrenim nesilleri arasında sürüp gelmiştir ve sürüp gidecektir. Eğitim ve öğrenimini en iyi ve en sağlam şekilde yapan nesil, milletinin bayrağını bir sonraki kendi soyunun nesline, öteki milletlerdeki yarışmacılardan daha önce teslim edecek, o neslin yarışa daha önde başlamasını sağlayacaktır; bayrağı önce alanlar toplumlarını öne geçireceklerdir.

Sloganlar atılıyordu, sömürüye son veya tam bağımsızlık, diye. Ve, Çanakkale'lerle dalga geçiliyor; asıl sömürü şimdi, yâni çağımızda ekonomik ve teknolojik güçlerle sürdürülüyor diye.

Demek ki, sömürüden kurtulmanın, bağımsızlığı sağlama almanın gerçekçi ve tek yolu ekonomide, teknolojide ilerlemektir; daha doğru söylenişi ile de, bilimsel çalışmadır, öğrenimdir, eğitimdir.

Buna karşılık, bu sloganlar eğitim ve öğrenim neslini kendi kendisiyle savaş hâline düşürmekte, öteki toplumlardaki akranlarından çok gerilerde

kalmalarına sebep olmakta, bu yüzden de, er veya geç, bayrağı teslim edecekleri nesli gerçek sömürüye ve en kesin bağımlılığa mahkûm düşürmektedir. İyi daha iyiyi, kötü daha kötüyü hazırlar bu yarışta, diyordu yorumcu.

Peki, *İhtiyar* ne diyordu ayni konuda?

Bunu da hatırladı:

“Öğretmenleri putlaştırdım. Put olduklarına onları da inandırdım. Bana bir kelime öğretenin kölesi olurum! Ne sözüdür bu! Ama, değerini anlamak için, kelime’den ne kastedildiğini anlamak gerek. Nerede o kafa tifturûnîlerde? Bilineni öğretmek değildir o.. doksan dokuz bin sekiz yüz elli iki kişiden ve bir milyon yedi yüz otuz altı yazılı varaktan öğrenilebilecek olan değildir o. O yeni bir açıdır; yeni bir yorum, yeni bir keşiftir o. Balta girmemiş ormanlardan, ayak basmamış doruklardan, gemi geçmemiş deryâların derinliklerinden getirilen yeni bir gerçektir o!

“Püyyffff.. iki kere iki dört eder.. Dünya yuvarlaktır.. bir üçgenin açılarının toplamı yüz seksen derecedir.. veya, hattâ, uzay muzay hikâyeleri ile, her zaman yüz seksen derece değildir.. ve benzerleri! Bütün bunları ilk bulanlara değil de, üç bin yıldır tekrarlayanlardan birine kölelik! koyunların bile burun kıvıracakları çobana bağlanmak!

“Oooo.. uzatıyorum lâfı. Öğretmenleri kutsallaştırdım. Kendilerini de inandırdım buna. Eee.. kutsal insan bu. Takla atmalı ipin üzerinde.. şapkasından tavşanlar çıkarmalı, güvercinler uçurmalı; kitabın yazdıklarını tekrarlamak pek sefil bir şey gelir ona.

“Yalnız bu mu? bir de, pençesine düşen yavrucaklara hür ve bağımsız düşünmeyi öğretmek var ki, bu da kolay kolay becerilecek bir iş değil. Öyleyse? Öyleyse öğret ona üç, beş slogan, ki bu sloganların propagandası yapılmış olsun ve aziz vatanımızın ve yüce toplumumuzun ve mendebur halkımızın ancak bu sloganlarla kurtulabileceğine, kısacası, kutsallığa ancak onlar için çalışmakla lâyık olabileceğine inandır.. alla, pulla devrimciliği.. devrimciliği -tıpatıp- Orta Çağ papalığının yerine koy.. ne diyorsunuz ona? buldum; bağnazlaştır, bağnazlaştır, engizleştir! Ki, çürütsün kendisine emânet edilen beyinleri. Ve ilkokuldan üniversiteye kadar!..

“Ben bunu yaptım işte, aptal! Bir nesli çürütüyorum ve gelecek neslin önlenemez mahvını hazırlamış oluyorum: Veyl Devlet’e!..”

* * *

Delikanlı, şimdi, kendisini ve eylemin içindekileri değil, bunların yüzünden kitaplıklardan, labratuvarlardan, sınıflardan kopup gitmiş koskoca bir gençlik neslini düşünüyordu:

Büyük Sahra'yı andıran çorak ve sınırsız alanda amaçsız, menzilsiz, şeytan'ın buyruğunda gibi, sonu gelmeyeceğe pek benzeyen mahşerî yürüyüş! Çöl, eninde sonunda yutacak bu serseri kaafileleri!

Gözlerini yumdu ve bu karabasan hayâlini daha net gördü.

- "Karidesleri beğenmediniz mi?"

İrkildi.. uyandı: Garson soruyordu. Gülümsedi veya gülümsediğini sandı ve ancak yarısını içtiği kadehini bir dikişte bitirdi. Yutkunurken de cevap verdi:

- "Kız gelmeden başlamayayım dedim."

Saldırdı ama karideslere.. öc alma hırsını pekiştirir, hattâ uygular gibi. Sonra -bu sefer mükemmel- gülümsedi:

- "Hatırlatmayacaktınız."

Ve ekledi:

- "Duramam artık.. geldiği zaman masayı yağmalanmış bulacak."

Garson da güldü:

- "Çaktırmayız.. yenileriz."

Garson, meslekteki üstünlüğünü ispatlayan bu nüktesinden memnun, içeri giriyor. *Delikanlı* da, yeniden doldurduğu kadehini yarılıyor:

Karşısında Süleymaniye, gittikçe esmerleşen alacakaranlıkta, büsbütün soylu, büsbütün görkemlidir. Haliç de, artık güzeldir, büyülüdür; büyük dönemlerini hatırlatmak isteyen sesler veriyor.

Delikanlı, bütün bunları farketmediğini -bir raslantı ile- anlayıveriyor; içindeki öfkeyi, bu uyanış yüzünden, tehlikede görüyor. Öfke dinmesin, artsın istiyor. Karar'ından -içini saran istek'ten- kopmaması için bu öfke gerekli ve yeterlidir sanıyor.

Duygusal ve sembollere düşkün yönüne yükleniyor; Süleymaniye'yi ve Haliç'i -güzellikleri ve sanatı- farketmeyişinde, *İhtiyar*'ın -sloganlarla, medrese işi cedelle, diyalektikle- Dünya'dan ve sorumluluklarından koparıp aldığı gençliği buluyor. Büyük Sahra'daki, o kâbuslara has, o amaçsız, menzilsiz, o dur, dinek bilmeyen yürüyüş yeniden canlanıyor. Ve, *İhtiyar*'ın

çileden çıkartan sesi Haliç’i bastırıyor:

“Ve, yalnız öğrenim gençliği değiiiil.. ortalık iyice kızışmalı, iktidar’ın adı şiddet, muhalefetin tutumu da şiddeti meşrulaştırma olmalıdır. Olaylar, olaylar, olaylar.. olaylar çıkmalı ve her olay, en kıyı bucak köylere kadar, evleri, kahveleri allak bullak etmelidir, haklı haksız tartışmaları ve kavgaları ile.

“Tabiî Müttefikler’im gönüllü birlikler gibi çarpışmalıdır; aslanlar gibi. Ve, aptallık yarışında finişe geçilmelidir; aptalların aşerdiği yorum özgürlüğü, büsbütün dönüşmelidir aptallaşma özgürlüğü’ne.

“Ortaya bir soru atıyorum: Tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan çıkmıştır, diye. Ve seyrediyorum mendeburların birbirlerini gırtlaklayışlarını. Asma Köprü mü, okul ve hastahâne mi? Bittiii.. bütün mesele bu veya benzeri bir soruyu, bir bataklığa kocaman bir taş atar gibi, kamuoyuna aktarabilmektedir. Eee, ne güne duruyor, gazetelerim, derneklerim, gençlik kollarım, kutsal öğretmen ve bilim adamlarım ve politikacılarım ve paneller, forumlar?

“Arkası kolay.. akıl almayacak kadar kolay.. bir başlattın mı, iş artık iktidar’ın satılmışlığına, uşaklığına kadar varır. Muhalefet de sağduyuyu, sağdüşünceyi ve bilgiyi çileden çıkartır, gözü kanlı kaatillere döndürür, ki en şahânesi budur; çünkü sağduyu, sağdüşünce ve bilim kadük olur.”

* * *

Şişede iki parmak rakı kalmıştı. Bardağı yarı bile olmamıştı. Karidesler bitmişti. Taramadan az bir şey kalmıştı. Midye pilâki ile kalamar’da da öyle.

Küçük bir yudum içti. Ağzına bir kalamar attı. Sol elinin tersiyle ağzını şöyle bir sildi ve hızlı, ama yumuşacık, kuvvet fışkıran hareketlerle doğruldu, geriye çark etti: Bir dakika bile demeden, Karaköy’ün akşam sonu kalabalığı içindeydi; Güliz’e -Güliz’de ne bulacağını, Güliz’in hangi yüzlerini, hangi hallerini, hattâ Güliz’le beraber.. belki de Güliz’siz.. neleri ve kimleri bulacağını düşünmeden.. ve umursamadan Güliz’e doğru- yürüdü.

11

Anahtarı nerede?

Delikanli -içinde coşkusu artarak- ve hiç bir şey düşünmeden, sanki her akşam gittiği yermiş gibi Lamartin caddesine geldi. Ancak köşeyi dönünce, o da bir an için, apartmanı bulamayacakmış gibi oldu, endişelendi. Ama kapının öyle bir özelliği vardı ki, her şey gene en eski alışkanlıkların havasına girdi. Kuşku, ancak Güliz'in katına çıkan merdivenlerde, şöyle bir kımıldadı: Kapıyı kim veya kimler açacaktı?

Ama artık kuşkunun hiç bir şansı yoktu; bir ikinci yolun kesin olarak bulunmayışı -çaresizlik- kuşkuyu tepeledi: O da ümide sarıldı; sevincini körükledi.

Kapı, eli daha zile giderken açılmıştı:

- "Nerdesin?"

Güliz'di bu: Sabırsızlığın, merakın, korkunun şaşılacak kadar değiştirdiği.. kadınlaştırdığı bambaşka bir Güliz.

Yiğitleşti, efeleşti, pervasızlaştı:

- "Burdayım."

Onu, göz açıp kapayana kadar içeri çekip, sırtını, kapadığı kapıya dayanan Güliz'in büsbütün irileşen gözleri ve aralık dudakları.. sonra inip kalkan göğsü! Bütün gücüyle sarıldı. Kız kurtulmak -ve dudaklarını

kurtarmak- için çırpınıyordu. Ama çabuk bıraktı kendisini, kuvvete ve isteğe.

Sonra.. *Delikanlı*'nın kolları -ve dudakları- gevşeyince, sıyrıldı; iki adım açıldı:

- "Leş gibi kokuyorsun" dedi, öfkeli öfkeli; "İçmesen olamaz mıydı?"

- "Olmazdı." Ekledi de; "Vallahi."

- "Yemin de biliyorsun."

Delikanlı elini uzattı. Kız önce verir gibi oldu; ama birden dönerek salona yürüdü, pikabın yanındaki koltuğa gitti:

- "Hadi oradan."

Çok tatlı söylemişti. *Delikanlı* çocuklaştı:

- "Ne paylayıp duruyorsun be!"

Kız, havayı anlamak için bakarken de ekledi:

- "Dayı mısın sen?"

Kızmak istiyordu Güliz:

- "Yok" dedi, "yengen."

Hoşuna gidiyordu oyuna başlamak; ama önce asıl konuya girilmeli idi. Başardı da:

- "Yengen.. bütün işler. Kuduruyor. Kerpetenleri ateşe koydu bile. Kendi eliyle sökecek tırnaklarını. Bir anlarsa, benimkileri de tabi."

- "Yok canım?"

- "Dalga geç sen.. efeleş. Pençesine düştüğün zaman yanınızda olmak isterdim.. kalır mı bakalım bu erkeklik havaları."

Göz göze idiler. Kız konuşmak zorunda kalmış gibiydi:

- "Düşeceksin de.. düşeceğiz pençesine."

Delikanlı dalıverdi. Kız gülümsedi.. acılı:

- "Gel.. otur yanıma; yüreğime dokundu, hâlin."

Kımıldamıyordu. Kız, bir doğruluşta elini tuttu onun. Çekip yanına aldı. Saçlarını okşadı:

- "Fazla kaçtı, şaka.. kusura bakma."

Delikanlı -hep öyle dalgın- mırıldandı:

- "Yoo.. şaka dediğin fazla kaçmalı zaten. Hem, iyi oldu: Nasıl olsa duracaktım üzerinde.. ister istemez. Alttan alta taşıyıp duracağıma.. korkuyu.. apaçık konuşmak elbette daha iyi."

Ve, o vahşi korkularını seriverdi ortaya: Özet olarak, “Beni canlı göremeyecek moruk” diyor ve ekliyordu dişlerini gıcırdata gıcırdata; “Gördü mü, bil ki, o geberdi demektir.”

İşitmiyordu Güliz’i.. görmüyordu bile. Kız;

- “Öldürecek misin onu?” diye soruyor ve bunun olamazlığını -düşünmeye de gerek duymadan- kabullendiği için, soruyu düzeltiyordu: “Öldürmeyi mi kuruyorsun?”

Delikanlı’nın ilgisi yoktu artık bir ikinci varlıkla: Öldürmek hırsının -yeniden- her şey olup çıkışı... bunun için de ölümün üstüne körleme atılmak!

Kısacası, korkunun böylesi!

- “Bakma o erkeklik numaralarına.”

Mırıldanmıştı. Kendi kendine konuşur gibi. Öylece de sürdürdü:

- “Korkuyorum. Korkuyu sende unutmak içindi onlar. Biliyorum domuzu.. senin kadar. Şimdi o.. çoktan keşfetmiştir yepyeni işkenceler.. benim için. Dehâsı bu. Bunun için söyledim, beni canlı göremeyecek, diye. Bunun için biliyorum, beni sağ görmek için neler yapacağını, neleri göze alacağını.”

Sustular. Kızın elleri avucunda idi.. unutulmuş.

- “İçecek bir şey..”

Var mı diyemedi. Güliz:

- “Hazırlamıştım” dedi. Elini kurtarmak ve havadan çıkmak için fırsat bulmuş gibi canlanarak,

- “O kadar çok içmedim.. vallahi.”

- “Yemin edip durma be!”

Eşit.. kavgacı.. arkadaş: Kadınlığı düşünülemez şimdi. İstemiyor *Delikanlı* bunu! Bu tam kadınca giyimin içindeki bu arkadaş’lığı. İçindeki -o tortulaşmış- korkuyu gidermiyor bu arkadaşlık. Aksine, büyültüyor onu. Hep böyle olmuştur zaten; Güliz’in bu yüzü onu kuruntulara düşürmüştür hep: “Bu o değil.. *İhtiyar*’ın bir namussuz yutturmacası bu.” Öyle sanmıştır hep.

O kadar ki, bir seferinde, eski bir tartışmalarında; kuşkunun sebep olduğu bir atışmada, bir Holivut filmini hatırlamıştı: İkiz kız kardeşler vardı filmde. Adam, bu kızlardan bir birisiyle, bir ötekiyle bir oluyor ve görünüşteki tıpatıp benzeyişe karşı, akla kara kadar zıt olan davranış, tutum ve üslûblar yüzünden keçileri kaçıracak gibi oluyordu.

Delikanlı, bu hatırlayışla; "*İhtiyar* ikiz değil, üçüz değil, beşiz bulmuş" diye düşünmüştü: Güliz'de beş ayrı mizaç, ayrı üslûb var gibiydi. Değişikliklerin hepsi de kendisinindi.. rol yapmıyor, öyle oluyordu. Ve bu -konuştukları, kızın kabul ettiği- rol yeteneğinden çok daha korkutucu bir şeydi.

İşte gene!

Güliz artık, "işler yengen" veya, "yemin edip durma be" diyen Güliz -katiyyen- değildir: Renkli tüllerin ardındadır şimdi o. Duygusallık ve duygusallığın en güzel anlatımı olursa bu kadar olur. *Delikanlı*, tanışmalarını, *İhtiyar*'ın o sahne düzenlemesini ve kızın on numara sahne başarısını, "O Belde" numarasını -istemeden- hatırlıyor.

Güliz o numarada, özellikle de şiiri okurken, şimdikinden daha mı az inandırıcı idi? Şimdikinden daha az mı içten görünüyordu? Yoo.. ama numaraydı.. numara olduğu İSPATLANMIŞ'tı.. İTİRAF edilmişti.

Böyle olduğuna göre, şimdiki duygusallık!

Birden bire irkildi:

Güliz yanına oturmuş, onun mağra dönemi korkusunun terleriyle ıslanan saçlarını okşuyordu.. bir anne gibi!

Kuşku, unutulmuş bölgede, büsbütün canlandı; iyice tedirginleştirdi. Gerilim en üst düzeyi zorluyordu: Az sonra sözler ve davranışlar delileşecekti. Anladı bunu ve, kızın saçlarındaki elini huşunetle iterek fırlayıp kalktı koltuktan. Pencereye gitti. Kız bağırdı:

- "Açma!.."

O zaman fark etti perdelerin sımsıkı kapalı olduğunu. Ve salonun çok az ışıklandırıldığını:

Kötü kötü güldü; "Onu, bir bu perdelerle, bu ışıkla mı atlatacaksın?" demeye hazırlanıyordu. Ama, kız, geçmişteki benzeri olayların yardımıyla, onun kuşkuya teslim olduğunu anlamış olmalıydı:

- "Söylemiştim sana" dedi; "bir şeyler yapıyorum, acele etme, diye. Burayı tuttuğumu kimse bilmiyor."

Ve, "biz"leştirmeye çalıştı:

- "Ama gene de her tedbiri almalıyız" dedi. Sonra da daha akıllıcasını buldu: "Beni arayacak olursan, seni hangi eve götüreceğimi kararlaştırmışdık."

Delikanlı hâlâ gülüyordu.. hep öyle; inanılamaz'a yatırılmak isteniyormuş gibi. Kıza en çıkar yolu bulduran da buydu.

- "Başlama gene."

Ve kalktı, *Delikanlı*'nın yanına değil, mutfağa gitti. Şimdi oradan bardak, tabak, bıçak, çatal ve su sesleri geliyordu. Az sonra da elinde bir tepsi ile döndü:

- "Bu yatıştırır belki seni."

Kadehleri doldururken konuşuyordu:

- "Sen.. yâni senin bu kuşkucu yanın tam doktorluk. Akıl bırakmıyor sende.. kırk paralık bile. Bir parça düşünebilsen, ne kadar zırvaladığını şıp diye anlarsın. Bana telefon edeli iki saat oldu. Seni ele verecek olsaydım; o meyhânede, daha ikinci kadehini.. o, altın kadeh dediğini içmeye bırakmazlardı. Yakapaça götürürlerdi seni. Yâni ben? seni buraya getirip de sahnede figüranlık yapmak mı istedim?"

Başını çevirdi ve çocuğa, "öcü var" diyerek, öcüyü anlatacak gibi baktı. Anlattı da:

- "Şimdi o, ciğer yemiş kedi gibi karşında yalanıyor, takma dişlerini takırdatıyor olurdu.. pis pis sırıtarak.. düşündüklerin doğru olsaydı."

Sonra kadehi uzattı:

- "Al; suyunu kendin koy. Ben koyunca ya çok oluyor, ya da az."

Delikanlı gülümsemek istiyor, ama buna hakkı olmadığını biliyordu. Önleyemediği gülümseyişi dudaklarını ısırarak bastırdı; utanıyordu.

Kız onu da yatıştırmasını başardı; *Delikanlı*'nın, almak üzere uzandığı kadehinden koca bir yudum içti:

- "Bak, içine bir şey karıştırmış değilim."

Delikanlı yürüdü. Kucakladı onu. Bağrına bastırdı. Saçlarını koklaya koklaya.. kokusunu bütün hücrelerine sindirmek ister gibi, öptü. Bu buğday yanığı saçlara şıpır şıpır yaşlar döktü.

Kız da heyecanlanmıştı:

- "Aptal.. aptal.. benim aptal sevgilim.. hayatım benim" dedi.

- "Ben, senin beni.. ona karşı çıkacak kadar sevebileceğine.. bir türlü inanamıyordum."

- "Belki de seni, ben, ona karşı çıkmak için sevdim."

Gitti, tepsiden iki, üç tuzlu badem aldı. Koltuğa oturdu. Bademleri

dalgın dalgın çiğniyor, basık bir sesle anlatıyordu:

- “Senden önce ve senin başlangıcında o, *İhtiyar*, benim için hayatın ta kendisi idi. Sevmezdim onu, elbette. Ama daima derin bir saygı duydum.. gücüne, kuvvetine.. deli kinlerine, nefretine. Bu saygı belki de, yâni kesin olarak, insanları sevmeyişimden, insanlardan -benim de- tiksinişimden geliyordu. Karınca gibi görebiliyordu o, insanları.. it gibi davranıyordu insanlara. Kimleri gördüm onun önünde elpençe divan durup ezilirken.. kimleri.. ne saygıdeğer bilim adamlarını, ne politikacıları, ne sanatçıları! İnsanlar bir sivrisinekti, o da bir dev. Bilirsin bunu, yâni aşağılamayı, alay etmeyi nasıl iblisçe becerdiğini. Ezerdi hep pençesine düşürdüklerini.. o büyük zevk alırdı.. ve ben de alırdım aynı zevki.. çocukluğumda özellikle. Sonra, genç kızlığımda daha da koyulaştı bu zevk. Sen gelinceye kadar.”

Sustu. Gülümsedi. Gözleri dolu dolu idi:

- “Ver” dedi.

Elini tepsiye doğru uzatmıştı. Ne kadar güzeldi elleri.. ve kolu da. Yüzü.. aşk hüzünleri ile, geçtiği bataklığın utançları ile buruklaşan bu gülümseyişin bezediği yüzü, en büyülü rüyaları aydınlatan o isimsiz ışık düşmüş kadar güzeldi.

Delikanlı tepsiyi getirdi.

- “Koy.. yere. Otur.”

Bu sefer de yanını gösteriyordu.

Bir yudum içti. İçmek denemezdi buna; sâdece o kırmızı dudaklarını ıslattı:

- “Söylemiştim sana, değil mi? Bir gün ona demişsin ki; Ben arpa ekmeğine râzı olduktan sonra Keyhüsrev’in bilmem nesi Dârâ’nın bilmem nesinde, bana ne! Hatırladın mı? Kendisi anlatmıştı bize.. dazlak felsefeci ile bana. Aslında beni umursadığı yoktu. Ama, yalnız bana ve seninle kurulacak ilişkimiz için.. kaderimiz için anlatırmış. Yemin ederim; ben, sana işte o zaman vuruldum: Beni hiçe döndüren.. beni sarayına hapseden dev, rakibini.. yâni ben, beni kurtaracak şehzâdemi bulmuştum.”

Şimdi *Delikanlı* onun saçlarını okşuyordu.. mutlu ve mahzun; kızın söylediği şehzâde olmadığı için.. olamayacağına inandığı için mahzun. Ama korku yoktu artık; bu hüzün korkuyu sislemişti.

Güliz kadehini onunkine -hafifçe- dokundurdu:

- “Güzel günlere.”

İçtiler. Sonra Güliz, *Delikanlı*'nın, saçlarını okşayan elini tutup çekti; bileğinden öptü:

- "Canım benim" diye fısıldadı. Gene hikâyesine döndü: "Unutamıyordum çocukluğumu.. annemi, çevremi.. anneme gelen adamları.. ve, annem başta, hepsinin bana davranışlarını. Unutamıyordum. Unutulmaz, yâni unutamam sanıyordum. İnsanları o insanlardan, toplumu o çevreden ayrı düşünemiyordum.. kinsiz, tiksintisiz düşünemiyordum.. düşünülmez sanıyordum. Sâdece birtakım maskeler vardır.. birtakım ilişki, davranış ve tutum veya seramoni zorlamaları vardır sanıyordum. Yoksa, maya hep o mayadır.. yâni bütün çevreler çocukluğumun o çevresidir; bütün kadınlar annem gibidir, bütün erkekler de anneme gelen o erkeklere benzer.. diyordum yâni. Güliz'i de bir yutturmaca; ötekilere tıpatıp benzeyen öğretmenlerimin bir yutturmacası sayıyordum. İşte bunun için büyüktü gözümde o -yâni *İhtiyar*. O, insanlara hak ettikleri gibi.. yâni gerektiği gibi davrandığı için büyüktü. Öcümü.. benim öcümü almak için yaratılmış gibi görüyordum onu. Bunun için.. yâni benim öcümü aldığı için bağlanıyordum ona. Bu yüzden.. kıllı.. çilli.. boğum boğum elleri.. ikide bir takırdatıp durduğu takmadişleri.. pisliği.. tiksindiğim halde bağlandım; saygı duydum ona.. hem de ölümüne.. Bunun için her istediğini seve seve ve bütün yeteneklerimi -seninle sevişirken nasılsa- şevkle, şehvetle, tutkuyla kullanarak.. kendimi bütün benliğimle vererek.. iş'e.. yapıyordum. Çünkü benim öcümü almak için yaratılmıştı o.. bunun için yaşıyordu."

Kadehini -minicik yudumlarla- bitirmişti. Onu göstererek:

- "Doldur" dedi.. "doldur, iyice".

Hiç su içmiyordu. *Delikanlı* dediğini yaparken, Siyah Orfe'den bir şeyler mırıldandı; ama hemen vaz geçmecesine. Hikâyesine de epey aradan sonra döndü:

- "Ergenliğimin ilk yılına kadar süren bu inanış.. şimdi çok iyi anlıyorum artık.. soydan gelmelere benzeyen bir alışkanlık olup çıkmıştı. Yâni, ona bağlılığım.. onun emirlerine, işte öyle, uyuşum bir alışkanlıktı artık. Ona.. inanır mısın? yâni inanabilecek misin bilmem.. en büyük hayranlığımı da.. inanır mısın? bana.. yâni en kişisel yanıma.. kızlığıma yaptığı kalleşlikten sonra.. yâni, o oğlanın.. sarı çiyanın.. ona has bir kalleşlik olduğunu öğrenince duydum.. en büyük hayranlığı? Sâdece kitaplardan, filmlerden, piyeslerden, hikâyelerden adını bildiğim aşk, bir içgüdü, bir

eğilim olarak belirdiği zaman.. yâni ben, milyarlarca erkeğin en değerlisini, en güzelini.. eşsizini, benzersizini buldum.. sanmıştım.”

Canlanıverdi.. neşelendi hattâ. Kocaman bir yudum içti.

- “Ah.. güzel bir günümüzde anlatmalıyım sana bu hikâyeyi.. istiyorum anlatmayı.. sana.. yalnız sana anlatabilirim. Ne ise işte. Aradan çok geçmedi. Ben bulutlarda uçarken, şehzâdemin, onun elindeki kuklaların en bayağısı olduğunu öğrendim. Yâni bunun böyle olduğunu bana *İhtiyar*’ın kendisi, kendisine has düzenlemelerle anlattı.. anlamamı sağladı. Bu anlayışla da, insanlara karşı duyduğum tiksinti oranında.. söylüyorum sana.. ona karşı saygım arttı, bağlılığım güçlendi. Bak, gene söylüyorum: Korku değildi benimki. Sonra sonra.. yâni seni sevmeye başladıktan sonra korkar oldum ondan.. gerçek sevgiden sonra yâni. Sen gelinceye kadar hiç korkmadım ondan.. hiç bir zaman korkmadım. Çünkü, en dürüst iş ortaklığı gibiydi ilişkimiz. Tıpkı kaçakçılarınki, karaborsacılarınki gibi. Ona lâyık olmak, hedefe onunla birlikte, atbaşı varmak hırsıdır beni bu kadar başarılı yapan.”

Bütün vücudu -sarı çiyan sözünden sonra gittikçe artarak- titremeye başlamıştı. Sesi de öyle. *Delikanlı*, önce, onu ağlayacak sandı. Sonra anladı ki, dudaklarını ısırtan bir hırstandı, kindendi bu. Nitekim:

- “Bana bir şeyler al ordan... peynir olsun. Hayır, ondan değil; hiç sevmem ben Rokfor’u.. sen seversin diye getirdim onu. Gravyer ver” dedi, tam emir verir gibi.. sert ve haşin.. Sanki, *Delikanlı*’dan değil, bir başkasından istiyordu.

Delikanlı, denileni yaptıktan sonra -yanına değil, gene dizlerinin dibine- oturdu. Kızın yüzünü, aplikten gelen renkli ışığa döndürmek istemişti. Önce direnen Güliz, onun ne istediğini anlayınca, gülümseyerek râzı oldu. Işık da gözlerinde kıvılcımlandı; çoğaldı:

- “Sonra sen geldin işte. Bir iş’di. Ben de, hele, Taşlık’taki ilk oturuşumuzda.. daha masaya otururken; amma da matrak ha diyordum. Oysa hiç aklıma gelmezdi böyle şeyler.”

Soruverdi *Delikanlı:*

- “Niçin okumuştun O Belde’yi?”

- “Hatırlıyorsun demek?”

Ve, hafifçe dokundurdu kadehini onunkine:

- “Güzel günlere.”

- “Cevap vermedin ama.”

- “Utandım. Ama senden hiç bir şey saklamamalıyım: Oyunu, yâni rolümü daha da tatlandırmak içindi o. Anlayamazsın elbette. Dinle; bir görevdi o. İçimden.. sanki olacakları sezmiş gibi veya sevdiğim için; pekiii kızım Sıdıka, dedim, sen bu adamı..”

Eğildi, güldü:

- “Dikkat et bak.. bu adamı diyorum. Galiba püf noktası da bu. Çünkü, seni ben fakülteli oğlanlardan birisi gibi düşünmüştüm. Oysa, sen sınıfından en az beş yaş büyüktün. Sonra.. alnında kırışıklar vardı.. saçına ak bile düşmüştü. Gülme.. olgun erkek önemlidir. Ne ise.. dedim ki, kendi kendime, kızım Sıdıka, olmaz olmaz deme, olmaz, olmaz.. tut ki, bu adama vuruldun, sevdin; yandın gittin ona. Ne olacak o zaman? söyle bakalım hanım kızım. Başımı çevirmiş denize bakıyordum. Hatırladın mı bunu da? Elbette desene.. unutulur mu benim mahzun profilim! Güzelimdir ben. Deniz benden de güzeldi, namussuz. Deniz ve akşam. Ve gene oyun: Bir an için, seni gerçekten sevdiğimi düşündüm; sana vurulduğumu kabul ettim. Yandım. Dertler, elemler, kederler sardı içimi.”

Delikanlı’nın üstüne kapanıverdi: Saçını, yanaklarını, dudaklarını, çenesini.. neresi gelirse.. öptü öptü:

- “Ne kadar tatlanmıştı oyun. Seni o mendebur romantiklerin genç kızları gibi sevdiğimi düşündüm.. ve, elbette, onu, *İhtiyar*’ı düşündüm; ondan kurtulamazlığı düşündüm; bağışlamayan gücünü düşündüm. Ve aklıma, bunların ekiymiş gibi, Haşim’in O Belde’si ve o mai gölgeli beldesinden ebediyen.. ölünceye kadar ayrı ve sürgünde kalmaya mahkûmiyeti geliverdi aklıma. Biz.. yâni ben, *İhtiyar*’ın elinde.. sevginin, aşkın.. kendim olmanın sürgünü idim.. bunu düşündüm.. acı acı. Okudum O Belde’yi.. oynadığım oyunun bir değişik sahnelenişini düşünür gibi. Sonra, içimden; cık, olmaz kızım dedim.”

Uzun bir aradan sonra mırıldanarak ekledi:

- “O.. kendisi anlatmasaydı o arpa ekmeği hikâyesini, olmayacaktı da elbette. O anlattıktan sonra vardım sırrına ben Yunus Emre’nin.. o ölümsüz çoban mısraının: Bir ben vardır bende benden içeri.”

Gözleri ampulde, çakmak çakmak. Dudakları aralık. Göğsü inip kalkıyor:

- “O pervâsız çıkışınla gözlerini açtı esneyip gerinerek bendeki ben. *İhtiyar*’ın kendisi, bu anlatışı ile sebep oldu kadınlığımın tozlarından,

küllerinden çirkeflerinden silkinip kurtulmasına, arınmasına.. ve bana dünyanın en değerli.. değerli tek şey olduğunu.. kadınlığımın.. sezdirmeye.”

İşte o zaman, ikisi birden, ayni anda, ürperdiler: *İhtiyar*’ın, pek iyi bildikleri gaddarlığını, bağışlamazlığını düşündüler; dönülmez noktaya geldiklerini tam bir kesinlikle kavradılar. Ve, *Delikanlı*, bir kere daha hatırladı: “Ben her noktadan dönerim.”

Ve, budalalık.. romantizm!

“Bütün eylemciler kavruk kalmış, rate romantiklerdir.”

Bu utandırıcı böbürlenmeyi de hatırladı: Kendini, eylemciler, romantikler arasında sayıp bir şey oldum sanmak! Sürüye katılmanın daniskasıydı aslında bu. Şimdi iyice anlıyordu bunu. Şimdi, yâni Güliz’den emin olunca.

Sımsıkı sarıldılar birbirlerine. Benliklerini saran korkuyu sevgide unutabilmek hırsıyla.

* * *

Delikanlı, kendisini anlamak çabasına yabancıydı. Ama, şimdi, akıntıya kapılmış bir “şey” olduğunu, aslında, devrimci, mevrimci, hiç bir şey olmadığını iyi biliyordu:

Ona bütün bu oyunları oynayan yoksa, ancak hiç’likten, hiç olduğunu sanıştan, kendisini bir hiç görüşten gelen, pusulasız bir başkaldırı mı idi.. bir başkaldırı veya bir Haşim melâli mi?

Bir şey olabilmek.. bir rozet takmak, bir sıfatla büyümek, ayrıcalık edinmek!

İşler -*İhtiyar*’ın dileğine uygun olarak- çığrından çıktı, ip koptu mu fakülte rozetleri yetmiyordu: Diploma’lar çok uzakta idi ve zaman kağnı arabasından da beterdi; kaplumbağa temposuna bile yenikti zaman.. kışkırtılmış, baştan çıkartılmış sabırsızlık yüzünden!

Diploma yerine, hemen alınabilecek.. sanılan madalyalar için savaş!

Gösteriliyor ve övülüyordu bu madalyalar. Bu madalyaların daha önceki savaşçıları için şiirler vardı, övgüler vardı, törenler vardı; destanlar yazılmıştı onlara.. türküler, yakılmamışsa bile, yakıştırılmıştı. Bu madalyaların anıtlaştırılmış kahramanları vardı. Devrim! ve devrimcilik! Diploma övülmüyordu. Övülse bile mızmız övgülerdi bunlar. Devrim’den,

devrimcilik'ten başka hiç bir şey övülmüyordu; her şey bunlara burularak değerlendiriliyordu:

Ve madalyaların, kahramanlığın kolay, hattâ çok kolay olduğuna inandıran bir hava esiyordu, her yerde.. basında, dergide, kitaplarda, filmlerde, piyeslerde.. ve ders anfilerinde, sınıflarında!

Ve..

İnsan'ın tutunabileceği bütün dallar kuruduktan, çatır çatır kırıldıktan sonra *İhtiyar*'ın işi kolaydır artık.. armut toplar gibi topla artık sabırsızlıkları, kahramanlık aşermelerini!

Tutunacak dal bırakmamıştı adam; ne kadar evrensel değer yargısı ve ölçüsü varsa, hepsi de klâsik ve töresel anlamlarından soyulup ayıklanmış; insanı buzullarda veya büyük çöllerde tek başına bırakan yorumlarla yeni baştan giydirilmişti. İnsan, böylece, insanlığını yitiriyor, ama yeniden insan -ve bir şey- olma hırsına da delice kapılıyordu. *İhtiyar*'ın "olmuş armutluk" dediği de işte bu idi:

"Kızılcıklar oldu mu,
Selelere doldu mu?"

Tabanca.. çanta!

O, binlerce, onbinlerce kızılcık tanesinin arasına katılmak için can atışıydı bunlar.. ayrıcalık kazanma kuruntusuyla.

Beyin yıkamak.. şartlanmak!

Ne kadar da çok kullanılırdı bunlar. Ama hep karşı taraf için.. aslında ise, beyinleri yıkananlar, şartlandırılanlar kendileri imiş.

Ne var ki, derinlerde.. *İhtiyar*'ın bile inemeyeceği, hattâ varlığını bile düşünemeyeceği bir yerlerde, o klâsik ve töresel anlamlar için barınaklar, sığınaklar varmış:

Çanta'yı konsolosluğa değil de, Gazino'ya.. özellikle Gazino'ya atmanın bundan başka nasıl bir yorumu olabilirdi?

Ama mesele bu değildi; soru önlenemezdi:

Ne olacaktı şimdi?

Dönülmez noktaya, *İhtiyar*'ın bağışlamayacağı nokta'ya Güliz de -hızla- yaklaşıyordu.

Ve, Güliz henüz kurtulabilirdi. Bu şans henüz avuçlarında idi.

* * *

Güliz ondan çok korkuyordu; çünkü *İhtiyar*'ı ondan iyi tanıyordu. Ve Güliz, eşiği henüz aşmadığını da biliyordu. Eşiği henüz aşmadığını düşündü. Bu düşünce ile de daha çok korktu.. daha başka bir şey için: Kendisinden, *Delikanlı* ile bulduğu kendisinden ve gerçek hayattan kopma ihtimâlinin korkusuydu bu: Ölümü göze aldırtan korku. Onun dönülemezi de, aslında, bu idi.

Usulca kalktı. Pencereye gitti. Perdeyi tuttu. Ve öylece kaldı; okumuş olduğu bir hikâyeyi düşünüyordu:

"Bir işletme kurulmuştur. Belli bir ücret karşılığı.. ki, bu ücret daima müşterinin elinde avucunda kalandır.. intihar etmek isteyip de korkanlara, tam anlamıyla benimseyecekleri tatlı bir ölüm sağlamaktadır. Adam şirkete baş vurur; çünkü yaşamak isteği için hiç bir şeyi kalmamıştır. Olmayacaktır da. Kesindir bu. Onu manzarası nefis bir köşke götürürler. Bütün günü müzikle, kitapla, çiçeklerle, kuşlarla geçer. Son an -dönülemeyecek nokta- gelir. Kararında direnip direnmediğini sorarlar. Tabiat, müzik, kitaplar, içki, yemek.. bütün bunlar bir şey söylememektedir adama; evet, der. Gene sorarlar: Ölüme bu gidişten hoşnut musunuz? Gene, evet.

"Sıra akşam yemeğine gelir. Romantik ışıklar. Fonda nefis bir müzik. Masada da en değerli yemekler ve içkiler. Adam ölüme gidişin böylesinden mutludur. Ve ölümü her an beklemektedir; çünkü o -ölüm- belki de şu tadına doyulmaz şampanyadadır. Ve, ona çirkin kıvranışlar vermeden geliverecektir. Çünkü ona, acı çekmeyeceği de söylenmiştir. Şampanyadan biraz daha içer.

"Ama hayır. Zaman sürüp gidiyor. Ve, derken, masaya bir kadın geliyor. Zaten salonda kimseler yoktur ve kadın da -soyut bir kavram olarak, kadın da- ona bir şey söylememektedir. Hiç bir duygusallık yok. Konuşma görgü kurallarına göre başlar.

"Ve adam, konuşma ilerledikçe, yanılgılarını, başını çevirip de bakmadığı mutluluk unsurlarını anlar; gerçek hayatı ve onun değerlerini kavrar; yaşamak ne güzel, ne kolaymış diyemez de, ne kadar kolay ve güzel der. Ve fırlar, birilerini.. anlaşmadan döndüğünü bildireceği birilerini bulmak ister. Ama kapı kilitlidir ve demirdir; açamaz, kıramaz.

Geriye dönüp de kadına bakınca onun da ayni durumda olduğunu, onun da bir çıkış yolu bulmak için çırpındığını görür:

“İkisi de kendilerini gerçek hayata bağlayacak, hayatın gerçek anlamına ulaştıracak şeyi -birbirlerinde- bulmuşlardır. Ama -vakit- ikisi için de çok geçtir.”

Sıdıka ile *Delikanlı*’yı vererek Güliz’i kurtarmak!

- “Güliz diye birisi vardı.. hayal meyal hatırlıyorum.”

Kapalı perdeye karşı mırıldanmıştı:

- “Anlamadım?”

Döndü. Bir gülümseyiş dudaklarını -meydan okur gibi- germişti:

- “Bak ne diyorum: Biz hikâyedekilerin durumunda değiliz.”

- “Hangi hikâyedekiler?”

- “Bırak şimdi onu.. sonra anlatırım. Korkuyorum. Saklamak aptallık, yâni ahlâksızlık olur. Korkuyorum elbet.. hem de çok; ama kavgayı bırakmayacağım. Hakkım olanı söke söke alacağım. Her kavganın korkuları vardır. Korku güzel şeydir; çılgınlıkları, budalalıkları önler. Korkumu seviyorum. Sen de sev.”

Birden bire, küçük ve hızlı adımlarla, dans eder gibi.. tam öyle, mutfağa geçti. Şimdi oradan kapkacak sesleri geliyordu.. *Delikanlı* seslendi:

- “Ne yapıyorsun orda?”

- “Ne yapacakmışım? kendime yiyecek bir şeyler hazırlıyorum.. senin gibi tıkınmadım ben.”

Ses cıvıldıyordu; korkusunu sevdirdi *Delikanlı*’ya. Öyle ya, korkmasa burada olmayacak, bu sesi işitemeyecekti.

* * *

Kız, sosisi, salamı, mantarı, kaşar peynirini karıştırarak yaptığı omleti, *Delikanlı*’yı şaşırtan -ve hayran bırakan- bir iştiha ile yerken anlatıyordu:

İhtiyar, artık köşkte değildi. Nerede olduğunu da kendisi biliyordu. Bunu da *Delikanlı*’ya söylemeyecekti. Çünkü onun, öldürmek için oraya gitmesi intiharın dikalâsı olurdu. Koca bir lokmayı mideye indirirken, gülerek;

- “Bu işi ben” dedi, ama dilinin ucuna kadar geldiği halde, becereceğim diyemedi ve, “ben bir hale yola koyarım” diye tamamladı.

- “Nasıl yâni?”

Bu sorunun cevabı yoktu; *Delikanlı* da değiştirdi:

- “Yumuşatabileceğini mi sanıyorsun onu?”

Kız öfkeleniverdi; ama öfkesinin sözünü söylemediği, onu iki yutkunma ile önlediği belliydi:

- “Benden en ufak bir kuşkusu yok: Eskiden ne ise gene o. Yâni, elimi kolumu sallaya sallaya girebilirim yanına.. senin yapabileceğini ben de beceririm.”

Delikanlı, onun yanına, masaya gitti; saçlarını avuçladı, yüzünü kaldırdı; öptü:

- “Sıdıka.”

- “Bana hep Sıdıka de, canım.”

Hüzünlenmişti, fısıldadı:

- “Bize ne Güliz’den, Kaya Yılmaz’dan.”

Uzun okşamalardan ve yumuşacık öpüşlerden sonra da;

- “Seni burada hapsediyorum” dedi; “İstanbul’da.. Türkiye’de, güven altında olabileceğin tek yer burası. İşler düzelene kadar çıkmak yok. Telefonu da kullanmayacaksın. İstediği kadar çalsın, açmayacaksın da. Aradan günler geçse bile aramayacağım seni. Çok, çok önemli bir şey olur da aramam gerekirse.. iyi dinle; zil üç kere çalar, kapatırım. Sonra gene çevirir, bu sefer ikincide kapatırım. Üçüncüde açar, sesimi beklersin. Oldu mu?”

Delikanlı gülüverdi:

- “Banka soymaya kalkışır, yakalanırım, daha iyi.. bildiğimiz hapishânelerde hiç değilse iki çift lâf edecek insanlar vardır.”

- “Dalga geç sen.. oralarda yalnız iki çift lâf edeceğin insanlar değil, onun seni haklattıracakları da bulunur. Sonra, bu insancıllık da nereden çıktı? Burada insanlar olmayacak, ama, gelmişi, geçmişi ile bütün bir insanlık var: Pikap, teyp, radyo ve kitaplar!”

Duvarlar nerdeyse boydan boya kitaplıktı. Yetersiz ışıkta, Sıdıka’nın söyleyişi ile, anlamları değişiverdi. Kız takılıyordu:

- “Bahse girerim, bir tekini bile okumamışsındır.”

İhtiyar’ı -gene elinde olmadan- hatırladı: “Sen hayatını kırk paralık zekâna bağlamışsın.”

- “Gel sana pikabın yerini göstereyim.”

Kolundan çekiyordu. *Delikanlı* -buruk da olsa- güldü:

- “Söz.. bu fırsattan yararlanacağım: Her gün bir kitap.”

Daracık, ama uzun koridoru geçtiler. Sıdıka gece lâmbasını yaktığı zaman, *Delikanlı*, daha güzelini düşünemeyeceği bir yatak odası gördü.

* * *

Ve, Sıdıka, sabah ezanında, o daha uyurken gitti.

Gençlik Türküsü

Delikanlı okuyordu. *İhtiyar*'ın kara listesindeki yazarlardan birisinindi kitap; "Okuma o mendebur herifi" dediklerinden birisinin. Sıdıka'da ne arıyordu? hem de yatağının başucunda? Heves ettiğinden değil, bu merak yüzünden almıştı eline:

"Bana mutlu insanı anlat deseler, hiç duraklamadan şöyle derdim: Gençlik çağını pişmanlık duymadan hatırlayan insan mutludur."

Romanın daha bu ilk cümlesinde takılıp kalmıştı: Pişmanlık duymadan hatırlanabilecek bir gençlik!

Var mıdır? mümkün müdür?

Saçma diyecekti ama, Sıdıka niçin okuyor, merakı sürükledi:

"Ne yazık ki, en hoyratça harcanan da işte o altın çağdır:

"Mirasyedilik denen şeyi herkes çirkin bulur. Karalar da. Ama, sıra, Tanrı'nın bütün kullarına eşit olarak bağışladığı en değerli miras'a, gençliğe gelince, hemen hemen herkes har vurup harman savurur, deli bir mirasyedi kesilir. Sevdiğim bir şair; Gençlik böyledir işte/Gelir gider/Ve kırılır sonra kolun kanadın/Koşarsın pencereden pencereye, diyor; sonra da, suyunu sebil ettiğimiz çeşmelerden, eserken yelken açmadığımız rüzgârlardan ve koklamadan attığımız gül demetlerinden yanıp yakınıyor.

"Ne mutlu -daha orta yaşların eşiğinde- yüreklerde korlaşan bu ateşin yakıp kavurmadığı hayatlara! Adamın birisi, gençlik bilseydi, yaşlılık yapabilseydi, demiş belki de bir atasözüdür bu. O, ya da bu; analık, babalık, genel olarak da, eğitim, edinilen gerçekleri gençliğe aktaramadıktan sonra neye yarar? Sanatların en büyüğü, en değerlisi ve en yararlısı -elbette- gençlik çağını iyi kullanmak sanatıdır; bu sanatı öğretemeyen eğitim kaç para eder? En ağır vebâl böyle eğitimlerin omzundadır. Ve, ben yıllardan beri bu vebâlin kurbanları arasında yaşıyorum: Anlatacağım hikâye onların trajedisidir."

Delikanlı, yazarın başlangıçta fazla “edebî”, yer yer de cafcaflı bulduğu üslûbuna kaptırıp gitmişti. Artık benimsiyordu onu. Daha fazlası, gerçeği ve kendi gerçeklerini buluyordu onda.. tam ve kesin cümleleri ile. İki, hattâ üç kere okuduğu bölümler oldu. İşte bunlardan birisi:

“Artık genç değilim. Fakat gençliğimin bütün çakışları gönlümde, hâlâ, pırıl pırıl duruyor. Aşk için yaşadığım, bayrakların aşk için açılmasını.. seviyorum diye, seveceğim diye, sevmeliyim diye, sevmeden yaşanır mı diye, ve, sevmeye lâyık olmalı, hak kazanmalıyım diye bayrakların açılmasını istediğim günleri nasıl unuturum? Kim unutmuş ki, ben unutayım?

“Kovan’ın kraliçesi bütün bir mevsim bütün bir kovan tarafından beslenir, bakılır ve o mûcize vakit gelince de, bütün bir mevsim boyunca biriktirdiği güçle gökyüzüne doğru dikilir. Ne muhteşem uçuştur o! Süperjetlerin dikilişi onun yanında sönük kalır; mânasız kalır, mânasız!

“Ve, bütün bir kovan, yüzlerce erkek arı, ölümün, yâni hayatın sırrını besteler gibi, kraliçenin peşine düşmüştür: Mini mini ciğerler, damlacık kalbler, jet motorlarını sönükleştiren, mânasızlaştıran mûcizeyi yaratır, tül kanatlar çelik kanatları silikleştirir.

“Bu sırlı kovalayışta, bu ölüm uçuşunda, acaba, düşünür, hatırlarlar mı, kraliçenin ciğerleri, kalbi ve kanatları daha kuvvetli, çok daha kuvvetli olsun diye çalışanların bizzat kendileri olduğunu? Yâni bizzat kendi ölümleri için bütün bir mevsim çalıştıklarını, acaba, hatırlar, düşünürler mi? Bitkinleşir, bir bir dökülürken esef ve pişmanlık duyarlar mı acaba?

“Şövalyeler devri geçti. Uç Beyleri artık, o muhteşem Osmanlı tarihinin solgun ve kırgın yapraklarında. Fakat, yazıklar olsun, uç beylerinin ruhunu taşımayan gençlere!

“Artık destanlar yazılmıyor. Belki yazılmaz da ve belki böylesi daha iyidir. Fakat, yazıklar olsun destan yazmak arzusu duymayan gençlere. Yazıklar olsun âşık olmadan.. sevgilisini bilmeden aşk uğruna, sevgili uğruna destan yaratmak şevkine kapılmayan gençlere!

“Yazıklar olsun BEN demeyip de, sünepeliğin, silikliğin avuntusunu BİZ’de arayan gençlere. Yazıklar olsun, yazıklar ki, bir daha genç olamayacaklar ve gençlikleri olgunluk, yaşlılık çağlarını kurtaramayacak; ezik ve silik göçüp gidecekler. Kişileşemeyecekler; gururların en haklısını, en saygınını tadamayacaklar!

“Bu türkü gençlik türküsüdür; gençliğin o kutsal körlüğünü

bulanlaradır: Bir Olcayto'dan bir Leylâ, bir Betül'den bir Aslı yaratanlaradır: bu sırlı oyunda kişileşenleredir, Köroğlu'nun gerçek torunlarınadır, Ferhad soylularadır: Yüreklerini ve kafalarını paslandırmayanlaradır, satmayanlaradır.

"Balıkçıkuşu denizin derinliklerine dalar ve dişisine parlak renkli çakıltaşları çıkartır. Bu türkü genç balıkçıkuşlarınadır. Aşkları için derinliklerden iyilikler, güzellikler, yiğitlikler, dürüstlükler çıkarmak için didinenleredir. Gençlik armağanını, Tanrı'nın o en aziz ateşini hazırlop sloganların peşinde, meyhâne tartışmalarında, sokak kavgalarında, sürü eylemlerinde küllendirenler için değil!

"Bu türkü, daha yüksekte, en yüksekte sahip olmak için, arıbeyi'nin daha daha kuvvetli, çok daha kuvvetli olmasına çalışan genç arılar içindir. Güdülen topluluğun ve yığınların yağmasından iki kemiklik pay bekleyenler için değil.

"Bu türkü, BİZ denizine katılmak için önce BEN'i kurtarmak, kafasıyla, kalbiyle BEN'i kurmak ve yüceltmek gerektiğini bilenler için, bu imkânın yalnız ve ancak gençlik çağında bulunduğunu kavrayanlar içindir. BEN'in bütün şanslarını ve haklarını BİZ'in ucuz ve bayağı yaldızlarına, davul gürültülerine satıp sürü malı olanlar için değil.

"Bu türkü gençlik türküsüdür, aşk türküsüdür, yiğitlik türküsüdür; çünkü kişileşme için açılan ve ancak o çağda açılabilen büyük savaşın türküsüdür!"

* * *

İhtiyar namussuzu, bir gün, "iyi okuyucu yazarı tamamlar" demişti.. tabiî kendi yazarları ve kendi imparatorluğu adına.. kendi kölelerini kendi amaçları üzerinde büsbütün düşündürmek için. *Delikanlı*, bu hatırlayışla, Marx yorumcularını ve -asıl doğrusu- Marx yozlaştırıcılarını Dünya'nın tek gerçek bildiricileri yapabilmek için didinen gençleri düşündü:

İhtiyar'ın o akıl almaz örgütü, onların bir bölüğüne Leninci yorumları, bir bölüğüne Maocuları, kalanların kimine de Troçkist veya Goşistleri okuttururdu.. yazarlarını tamamlamak, hattâ aşmak için.

Çene kemikleri zonkluyordu: Militan yetiştirmenin, yobaz yetiştirmenin, kavgacı ve kavga konusu üretmenin bundan âlâ yolu mu olurdu?

Birtakım hödükler -kimi basında, kimi üniversite veya parlâmento'da- "bu düzene karşı" veya "kapitalizme, burjuvaziye, faşizme karşı" diye dursunlar, keşmekeşi, kördöğüşünü, kaosu pekiştirmenin bundan daha kalleş, daha etkin yolu bulunabilir miydi?

İyi biliyordu *İhtiyar*'ı; çünkü kıyısından köşesinden kendisi açıklardı ona:

Bu düzen'e, ya da herhangi bir düzene karşı bir hareket doğabilir, gelişebilir, sonuç da alabilirdi. Peki, o zaman ne olacaktı? Ne olacakmış? bir başka düzen kurulurdu. Yere batsın bütün düzenler!

İhtiyar'ın istemediği bu düzen değildi ki.. hiç bir düzen olmamalı idi. Bir düzen oldu mu, onun kuvvetini gasbeden -mutlaka- olacaktı; "türedi üstünler, türedi kuvvetler -mutlaka-" olacaktı. *İhtiyar*'ın istemediği bu idi. Bu yüzden de, bütün düzen kurma girişimlerinin canı cehenneme!

Ne ile?

Karyokinezi ile!

Yâni, her inancı -sağda, solda- bölerek, ayrıntıları yobaz kavgasına kaptırarak.. hayattan kopararak, kendilerinden, kişiliklerinden; içgüdülerinden bile kopararak.. diyalektiğine prangalayarak!

İhtiyar bu konuda, "Aslına bakarsan, imkânsız sayılması gereken ve öyle de görünen bu iş, pratikte, akıl almayacak kadar kolaydır" der ve bir "okur-yazar gururu"ndan söz ederdi.. hem de, "dünyanın en mendebur şeyi" demeyi unutmadan:

"Dünya'nın elbette en mendebur şeyidir şu okur-yazar gururu. Aslına bakarsan, iki ayaklı, diksürüngenlerin hepsini de kokuşturan şeydir gurur. Gurur, yâni, kendini bir matah sanmak, kendini dünyanın ekseni saymak. Bir fırsat tanı bak, görürsün: Çakıllar Köyü'nün muhtarı bile, Devlet yönetimine aday tutar kendisini. Keratanın her konu için formülleri bile vardır. Ama fırsat bulamaz elbette. O da susar. Diksürüngenlerin susmaması için, bir hokkalık bilimsel ve kültürel ve sosyal mürekkep yalaması gerekir ve yeter. İşte o zaman elini kolunu sallaya sallaya ortaya çıkar bu ölümsüz ve de evrensel gurur. Fotoğraf kartları ve filimleri için iposülfat ne ise, mürekkep de, yâni iki paralık okuma yazma da bu gurur için odur. Ben.. zavallı ben, kendisini herkesten ve her şeyden üstün sayan ve ayrıcalığa aşeren bu mendebur okur-yazar gururu'nu kullanmaktan başka ne yaptım ki?"

Delikanlı, onun bu sözleri söylerken takındığı mâsum, hattâ iğrenç

şekilde çocuksu, savunma pozlarını iyi hatırlıyordu. Ve, şimdi, daha iyi hatırladığı bir başka şey de vardı: Kendisi dahil, nice yaşıtı veya büyüğü aydın kişi ve aydınlık kuruntusu, *İhtiyar*'ın bu oltasına, balıkları şaşırtacak bir iştiha ile atılmıştı.. niceleri de atılmaya devam ediyordu.. birbirlerini yemecesine:

İhtiyar'ın salladığı, kimi toplum'a, kimi halk'a, kimi de ekonomi'ye bağlantılı, bazıları Mao'cu, bazıları Kremlin'ci, geri kalanları da onlarla ve birbirleriyle çatışan klişeleri yutanlar krallaşıyor ve yalnız yönetime ve yönetim tarzına değil, bütün insanlara yukarıdan bakıyor, herkesi ve her şeyi hor görüyor; asıl önemlisi de, kendileri gibi olmayanları paramparça etmek hırsına kapılıyorlardı. Her şey onların kafasına sokulduğu gibi olsun istiyor, olmadı mı da şirretleşiyor, barbarlaşıyorlardı.

Ve, *İhtiyar* onlara, robotlaştırdığı "malzeme"sine, sayısız ve sınırsız imkânları aracılığı ile.. yayımevleri, gazeteleri, dergileri ile; konuşmacıları, tiyatroları, sinemaları ve bilginleri aracılığı ile, ha bire gerekçeler yağdırıyor, savunmalar ve saldırı klişeleri koşturuyordu:

"Faşist.. revizyonist.. sosyal faşist.. gerici.. komprador.. kripto.. satılmış.. kuyruk.. yozlaşma.. sapma" ve daha bir yığın benzeri!

Bunların bazıları, sağ denilen, Devlet koruyucularına karşı kullanılıyorsa, geri kalanları da, birtakım uyurgezerlerin bir blok hâlinde görmek için direndikleri sol'un, *İhtiyar* tarafından çoktan paramparça edilen gruplarınca birbirleri için -kurşun sıkar gibi ve kurşun da sıkarak- kullanılıyordu.

Ve, *Delikanlı*, şimdi -Devlet'e ne olduğunu pek bilmez ama- olanın koskoca bir gençlik nesline olduğunu, artık, pek iyi biliyordu.

Bu uyanışa şükretti ve elindeki kitabın bir cümlesini tekrarladı: "Eli silâhlı bir komünist üzerinize gelir ve siz de kendinizi korumaya kalkışırsanız, size faşist der."

Hem de nasıl bir yaygara ile!

O zaman da halk -*İhtiyar*'ın deyimi ile- mendebur ayaktakımı, sersemleşir, ipin ucunu büsbütün kaçırır ve, yallah, o da kendisini kavganın içinde bulur.

Evet: *Delikanlı*, bu kaos içinde, yalnız gençliğin değil, bütün bir milletin görev ve sorumluluk kavramlarından koparak çürümeye yüz tuttuğunu artık çok iyi biliyordu:

Sıra hak ve yetki veya özgürlük istemeye geldi mi, iblis kışkırtmaları ve desteklemeleri ile ayaklanan, yumruk sallayan; görev ve sorumluluk, hattâ en kesin şekilde hak edilmiş ceza söz konusu olunca da, ayni kışkırtmalarla öteki kadar azılı bir savaşçı kesilen gruplar, zümreler ve sınıflar çürümez de ne olurdu?

Kışkırtmalar ve desteklemeler!

“Kuvvetlerimi üç büyük kente bağlamış değildim” demişti *İhtiyar;* “onları Tarikat’lar gibi örgütlüyor ve çalıştırıyordum. Derviş’lerim vardı; yurdun dört bucağına yayılıyor, başkentte ve büyük şehirlerde olup bitenleri, bütün ayrıntıları ve kandırıcı belgeleri ile, dilediğim amaçlar için, uygun gördüğüm yorumlarla kulaklara, kulaklar aracılığı ile de dudaklara devrediyorlardı. Gazetelerimden çok iş gördüm bu yolla.”

O okumuş-yazmış gururuna, gene kendisinin bir başka anlatımı ile, sersemliği, yâni insanın gücünü, yeteneklerini ve imkânlarını aşan isteklere mendebur halkı da özendirmek, itelemek, bulaştırmak.. böylece de, hırlaşmaları, didişmeleri “kutsal vatan sathı”na yaymak!

Delikanlı dinledikleri zaman hoşuna giden, hattâ pek eğlenceli bulduğu ve sık sık; “ne parodi” veya; “amma da dalga geçiyor, ha” dediği sözleri -hapishânesinde- hatırladıkça ürperiyor, duyduğu hırsı bastırdıkça da öfkeden kuduruyor, deli danalar gibi soluyordu; saldırmak için, gırtlağına sarılmak veya bağırsaklarını dumanla doldurmak için can atıyordu: Güliz başarsa bile, onun gibi gebertemezdi.. veya, onun en değerli hakkını elinden almış olurdu!

Düşünüyor ve düşündükçe hatırlıyordu:

“Serbest Fırka gümbürtüsü.. dil ve tarih cümbüşleri.. ve, derken, en büyük engel’imin, yâni gerçekten değerli diyebileceğim Mustafa Kemal’in ölümüüü.. geldik savaş yıllarına! O yıllarda, hükümetin bir türlü önleyemediği.. senin de, örgütüm tarafından çıkarıldığını kolayca anlayacağın hâilevî bir..”

Az önce gibi hatırlıyordu *Delikanlı:* Bu kelimede, *İhtiyar* susuvermiş ve bezginlik veya acıma benzeri mimiklerle kendisini uzun uzun süzdükten sonra sormuştu:

“Bu kelimeyi bilir misin sen? hâile’yi ve hâilevî’yi?”

Cevap beklediği yoktu elbette.. üslûb gereği idi soru. Nitekim, devam etmişti:

“Trajik diyeceksin. Olmaz ki! Nerede Batı’nın trajiği, nerede Doğu’nun

hâilevî'si! hiç ilgileri yoktur. Ve bunu anlamak için, Arap tarihini de, Şekspir'i, Rasin'i, Korney'i ve Eski Yunan yazarlarını okur gibi okumuş olmak gerekir. Her ne hâl ise; sözüme dönüyorum:

"Söylediğim hâile orduyu da çerçeveliyordu. Aksaklıklar, vurgunlar ve, işin farkında olmayanlara bile baltalamayı düşündüren ve düşündürebilecek olan beceriksizlikler ve müteahhit oyunları! Bütün bunları anlatmak istemem; kırk paralık ayrıntılardır bunlar. Ama sana bir örnek vermeden yapamayacağım:

"Fransızlar Majino adındaki savunma hattını, Almanlar da Zigfrid'i yapmışlardı. İlham kaynağını kestirebilirsin sanırım; bizimkilerin aklına da bir Çakmak Hattı yapmak geldi.. Çatalca'da. Hemen işe girişildi de: Tank hendekleri, koruganlar, makineli tüfek yuvaları, falan filan. İsimlerinden de anlayabileceğin gibi, bütün bunlar top ateşlerine, tank saldırılarına dayanacak ve Mehmetçik dediğiniz askerlerinizin canını koruyacaktı.. değil mi? Ne gezer beyim? bütün bunların betonlarını daha ilk kışın yağmurları aldı götürdü.. yâni.. anlayabiliyorsun, değil mi? askerine bulgur pilavı, kuru fasulye ve pırasa ve pabuç ve çorap veremeyen ve kinin ve aspirin ve tendirdiyot ve gazlıbez bulamayan Devlet'in yıllık bütçesi şiş göbeklere gitmişti!

"Böyle.. bırak böylesini.. çok daha tirit durumların Devlet ve Millet ilişkilerini nasıl etkileyeceğini söylemeye bilmem gerek var mıdır?"

Delikanlı hatırladıkça korkuyor, daha doğrusu korkunun ne olduğunu anlamaya başlıyordu:

Sert ve beklenmedik bir gürültü.. bir büyük kayıp ihtimâlinin belirmesi.. kâbusu andıran durumların akla takılıvermesi!

Bunlar korku değildi; ya da, bunlara korku denilecekse, şimdi içine düştüğü hâle ve içine düşen duyguya başka bir kelime bulunmalı idi. Bu hal ve bu duygu kalıcıydı; dün gece Güliz'in de, kendisini de saçlarını yapış yapış eden terler, işte, uçup gitmişti; ama terleten şey kalacaktı. Anlamıştı bunu: Asıl korku, doğuştan gelen bir -meselâ- düşük tansiyon.. bir koroner yetersizliği, bir mesane darlığı gibi bir şey oluveriyordu. Duyduğu korku, *İhtiyar* var oldukça, ya da kendisi yok olup gitmedikçe sürecekti. Anlamıştı bunu.

Ve, sabırsızlanıyordu.. *İhtiyar*'ın karşısına çıkmak, korkuyu, öyle veya böyle sona erdirmek için. Ve saatlara katlanamayacak kadar şiddetliydi bu

sabırsızlık. Korkunun bu sabırsızlıkla ayni şey olduğunu da anladı: Korku bütün içgüdüleri.. yaşama içgüdüsünü bile -Güliz'in inanışı ve söyleyişinin aksine - delileştiriyordu:

- Ya karnı, ya sırtı!

Ölüm ölüm bir ölüm; hırlamak ne oluyor!

Ve başkaları!

Ölümü hiçe sayan, ölümün üstüne üstüne giden kabadayılıkların çoğunda -belki- korku vardı. Öyle olmasa bile, dayanılması çok zor bir fazlalıktı korku; "ölsem de kurtulsam" dedirten ağrılar, sancılar, illetler gibi bir şeydi; anladı.

Korkunun sığınakları vardı: Öfke.. saldırı! anladı ve öfkesini körüklemeye çalıştı; korku'nun hortlamaması için.

Sıdıka'yı düşündü ve onu en büyük tehlikenin karşısında gördü: *İhtiyar*'ı örümcek ağında çırpınırken gördü. *İhtiyar*'ın acayip ve iğrenç bir yırtıcının pençesini andıran ellerini ona doğru uzanırken, onun nârin ve zarif boynunu çemberlerken gördü. Ve, fırlayıp yollara düşmek hırsını, bu sefer, önlenemeyecek kadar kuvvetle duydu. Elindeki kitabı attı. Hâlâ soyunuktu; gömleğini giydi, pantalonunu geçirdi. Tam o sırada da telefon çalmaya başladı. Sanki makineli tüfek tarıyordu odayı. Sıçradı ve kendisine geldi: Arayan Sıdıka değildi; zil devamlı çalıyordu. Açmayacaktı. Geçip koltuğa oturdu. Akıl başına gelir gibiydi: Gitmeyecekti. Sâdece düşündü, acı acı.. dudaklarını kemirerek: "Ne halde acaba?"

* * *

Sıdıka köprüye geldiği zaman iskelenin kapıları daha açılmamıştı. Demir parmaklıkların önünde bir salepçi, iki börekçi, birkaç simitçi, bir gazete satıcısı ve kimi kumar sabahçısı, kimi kumarhâne veya gece kulübü işçisi, kimi de karşıda çalışan iki düzine kadar insan vardı. Simitçilerden birisi dışında, hepsi de erkekti ve Sıdıka o kadın satıcıyı tanırdı:

Kısa boylu, tombalacık, al al yanaklı ve bu görünüşe hiç yakışmayacak, dikkat edenlere, "rol yapıyor, pis" dedirtecek gibi kederli, yaşı daha kırk dememiş, savruk mu savruk, pasaklı mı pasaklı bir kadın.

İlk göründüğü günlerde camekânı, mamekânı, hattâ tablası yoktu; simitlerini bir değneğe geçirirdi. Bir elini de, dört, beş yaşlarında, sümüklü bir oğlan çocuğu tutardı. Öteki satıcılar gibi bağırmazdı; bir kenara siner,

beklerdi. Ama çok geçmemiş, bir tabla, yıl demeden de koskoca bir camekân edinmişti. Artık simitlerin yanında pohaçalar, açmalar, çatalçörekler de satıyordu. Ve, artık, ne yanında sümüklü oğlan, ne de yüzünde o keder... yırtık ve çığırtkan.

Üstelik -Sıdıka birkaç defa rastlamıştı -punduna getirdi mi, hikâyesini de anlatıyordu:

"Pis" veya "namussuz" kocası, sokak aralarında, üç tekerlekli, işporta arabasıyla meyve ve sebze satarmış. İşportayı ona, babasından kalan parayla kendisi düzüvermiş. Yâni, boş gezenin baş kalfasıymış adamı.. onu kendisi adam etmiş, "erim" diye başında taşımış. Ama, namussuz pis, biti kanlanınca, başından büyük işlere girişmiş; neyin nesi oldukları bilinmeyen, kimi kravatlı, kimi hırpâni heriflerle düşer kalkar olmuş; alevî'lik, sünnî'lik boşboğazlıklarına başlamış. Derken "birileri" ona kocaman bir dükkân açıvermişler; manav olmuş, kürt beyi kesilmiş. Ve, kadın, "varlığın keyfini çıkaramadan" pis namussuz evden ayağını kesivermiş; oncağızı üçbuçuk yaşındaki oğlu ile bırakıp gitmiş. Aylarca süren mahkemenin bağladığı nafakayı bile, gününde ödemez, kök söktürürmüş!

Kadın, Sıdıka'nın her rastlayışında, hikâyenin burasına gelince, "pis namussuz"la yetinmez, hırsını o kadarla alamaz ve, "ne olacak, kominis işte.. partiyem bile girmiş.. evlâttan eyalden ona ne" diyor, öyle adamları "tutup bacağından cart diye ayırmayan hökümet"e de ağzına ne gelirse verip veriştiriyordu.

Sıdıka, hikâyenin aslını bilirdi:

İhtiyar, beş yıl kadar önce salmıştı adamlarını alevî ve etnik gruplar taramasına. Bir seferinde, kendisine; "Anlamıyor budalalar" demiş ve eklemişti: "Sağ, sol tifturûnîliğinden bin kat verimli olacak bu iş."

Açıktı maksadı ve teşhisi:

Sağ-sol çatışmasını umursamayan veya kavrayamayan, çekici bulmayan halk, kavga'nın evrensel tadını, düşmanlık ve kin "gereksinimi"ni bu oyun'da bulacaktı. Böyle bir koz bırakılır mıydı?

Simitçi kadının kocası, bu ağa düşenlerden birisiydi.

İlk seferi yapacak vapur iskeleye yanaşıyordu. Parmaklıklar açıldı. Sayıları epeyce artan ve kimi rıhtımda yalpalaya yalpalaya dolaşan, uykusuz; kimi salep içen, simit yiyen, kimi de gazetelere bakan yolcular, açılan, daracık tek kanata saldırdı. Ne manzara!

Sıdıka; “*İhtiyar* domuz görse, zevkten dört köşe olurdu” diye düşündü: Bir avuç “halk”; herkes daha önce binmek için itişip kakışıyor!

*İhtiyar’*ın tıslayışları ve tiksintiden incelmiş sesi kulaklarında çınlıyordu: “Bu mendeburlara.. eveeet, bu mendeburlara özgürlük, bu mendeburlara hak.. hem de daha çok ve daha çeşitli konularda.”

Sabah denizi soğuk denecek kadar serindi; ama o, gene de çıkıp güvertede oturdu.. tek başına.

İtişip kakışan, küçük haklara ve hukuklara, meselâ sıraya saygı duymayan, rastgele yerlere tüküren, burnunu karıştıran, bağıra çağıra, söve saya konuşan, gürültülü kahkahalar atan, genizlerini kazıyan, dirsekleriyle, bacaklarıyla yanlarındakini rahatsız eden, beslenmelerini, hattâ kendi sağlıklarını da umursamayan, gerçek çıkarlarının idrâkinden nâ-mütenahî uzak... kazık atmayı, vurgunu bir mârifet sayan, bunun için de boyuna kazık yiyen bu insanları -*İhtiyar* gibi- o da sevmiyordu. Tiksiniyordu onlardan. Özellikle de toplu hallerinden; kalabalıkların dev aynasına yansıtılmış hayvan bencilliklerinden ve bir arada yaşamayı kavrayamayışlarından.. yerine göre saldırganlaşan, yerine göre yaltaklanan, kuyruk sallayan; ama öyle de, böyle de, daima çürütücü, çökertici, kof çıkarları kollayan o bencilliklerinden.. iğreniyordu.. o da.

Bu bencilliği -Sıdıka- yaşayışın, insan’ın bırakılamaz, arıtılamaz gereği gibi görmüştü.. Gazhâne sırtlarında.. altın çağında; çocukluğunda. Ev denilen, ana denilen, konu komşu denilen.. ve kader’i yapan ortam ve ilişkilerinde.

İhtiyar bu yüzden büyük; hayran olunacak kadar büyüktü gözünde: Bu bencillikle savaşıyordu o; bu bencilliği kendi bataklığında mahvetmek için çalışıyordu.

Simitçi kadın bu yanılgısını.. kuruntusunu tazelemişti.

Ve, saygıyı, hayranlığı doğuran kuvvetin eziciliği, acımasızlığı, artık, sâdece dehşetin, korkunun ve sıyrılma, kurtulma hırsının sebebi idi:

Gece, evde, perdenin önünde hatırladığı hikâye yeniden aklına geldi: Ürperdi. Yok ama, o hikâyedekilerin durumunda değildi onlar; “Hava iyice serin” diye yordu ürpertisini.

Başka şeyler düşünmek istedi, *Delikanlı*’yı, aşkı, sevgiyi düşünmek istedi:

Aşk olsa, sevgi olsa, yumuşak, tatlı duygular ve hoşgörü olsa, ki

bunların hepsi de gene aşka ve sevgiye bağlıydı.. *İhtiyar* gene olabilir miydi?

Hırslanıverdi:

Elbette olmazdı.. olamazdı. İyi biliyordu o, *İhtiyar*'ı.. ve kendisinin sevgiden önceki hâlini. *İhtiyar*'ı besleyen.. ve yaratan işte bu bataklıktı: Bencilliklerdi, tutkulardı, kendini beğenmişliklerdi, haddini bilmezliklerdi, hasetlerdi, sevgisizlikler, katılıklardı; kısacası -*İhtiyar*'ın deyişi ile- sersemlik'lerdi. Bunlar olmasaydı *İhtiyar* olur muydu! Sıtma için sivrisinek, sivrisinek için bataklık.. anarşi için *İhtiyar; İhtiyar* için de bunlar.. yâni gönül ve kafa erozyonu!

İhtiyar'ı -sonunda o da -bir sembol olarak düşündü: Anarşinin, çürümenin, çirkinleştirmenin, yozlaştırmanın, yabancılaştırmanın; kısacası, insan'ı tek ve çırılçıplak.. tıpkı bir mağra devrindeki gibi bırakma sapıklığının, milyarlarca kırıntısına sembol!

Güneş Üsküdar sırtlarından kurtulmuştu. İlk ışıklar ölümsüz İstanbul'u, uygarlık tarihinin bu gururunu; çınarları, atkestanelerini, suları, granitleri, kurşunları, mermerleri altın suyuyla yıkıyordu.

Sıdıka'nın içini uzaktan bakış'ın büyüsü sarmıştı: Tabiatın ve mimarlığın iki mucizesi; iç içe sokakların ve meydanların keşmekeşinden, pisliğinden arınmış olarak, ancak uzaktan kavranabiliyordu.

Tabiat'ı, *İhtiyar*'ın onu, "Sarı Çiyan" çöküntüsünden kurtulsun diye gönderdiği büyük yolculukta, İsviçre dağları, Finlandiya gölleri, Norveç fiyordları ve Avusturya ormanları dışında, hiç düşünmemişti.

Düşünmek bir yana, daha orta okulda iken, yâni genç kızlığı filizlenirken, yâni romantizmin öğrenilen bir şey değil de, duygulardan, sinirlerden buram buram tütmeye başladığı çağda bile, mehtaptan, güneşin doğuş ve batışından, kırlardan, bayırlardan söz eden kız'lara tutulur, deli olurdu.. kupkuruydu içi.

Kolej'de ve fakültede birtakım kızlar vardı. Bütün bir hafta konuşmalarını, hemen hemen sâdece, pazar tatilinde nereye gideceklerini kararlaştırmaya ve geçen pazarki gezintilerinin övgülerine, eleştirilerine bağlarlardı:

Çamlıca'ya mı, Dil'e mi, Belgrad Ormanları'na mı, Boğaz iskelelerinden birine mi?

Yamaçları, vâdileri, sırtları bilirlerdi. Her semtte bir kır kahveleri, bir börekçileri veya yoğurtçuları vardı. İstanbul'un hangi saatlerde neresinin

güzel olduğunu, mevsimlerinin en güzelleştiği yerlerini onlara sormalıydı.

Sıdıka alay ederdi onlarla.. öfke basmamışsa eğer.

Ve, alaydan çok öfke vardı. Çünkü, kolejde de, fakültede de, "büyük meseleler"e, "toplum"a, "toplum sorunları"na, "halk"a çekemediği kimseler yalnız öyleleri idi. Kimse çekemezdi bunlara öylelerini. *İhtiyar*'ın, ortaya attırıp da kendi organları ve "gönüllü müttefikler"i aracılığı ile birer psikoz hâlini alıveren bu meseleler ve "sorunlar" bir türlü bulaşamazdı öylelerine. Kitapları, sinemaları, tiyatroları, müzikleri bile ayrı idi onların; hiç bir ilgilenişlerinde sağ veya sol olmazdı. Her suçlamayı denemişti Sıdıka. Ama hiç birisini de tutturamamıştı. Bir defasında o grubun yüzüne karşı, hem de elâlemin içinde; "Çağdışı ispinoz kuşları" demişti. Ama, umduğunun ve istediğinin tam aksine, pek hoşlanmışlardı bu deyimden. İçlerinden birisi, gül gibi bir neşeyle; "Tamam çocuklar" demişti; "kuracağımız kulübün adını işte bulduk: Çağdışı İspinozlar."

Arkasından da başlamışlardı, ispinoz yerine hangi kuşun daha uygun olabileceğini tartışmaya. Ve, Sıdıka da o zaman, yığınla güzel sesli kuş bulunduğunu öğrenmişti. Neler de biliyorlardı kuşlar, çiçekler, ağaçlar üzerine!

Sıdıka, şimdi, Boğaz'a, Sarayburnu'na ve Haliç sırtlarına açık bu İstanbul sabahında, ciddi ciddi düşünüyordu:

"Sevgi ve tabiat.. *İhtiyar*'ın panzehiri, galiba bu."

İhtiyar, hemen ardından da *Delikanlı!*

Kendini tutamadı, mırıldandı: "Ah bir kaçabilsek."

Otomobil vardı.. hem de iki tane. Yığınla da parası. Pasaportu bile hazırdı. Ama -acı acı gülümsedi- söz konusu kaçmak olunca, bunların hiç birisi yok demekti. Kaçmayı denemek kapanı seçmek demekti.

Yerinde duramaz oldu; korkuluklara dayandı, uskurun bıraktığı izin göz kamaştıran beyazlığına daldı. Dünya' dan koptu; içini dinledi: Dönülemez'in eşiğini atlamak üzereydi. Bunu kesinlikle kabul etti ve -gene de- *Delikanlı*'nın kaderini paylaştığı için herhangi bir pişmanlık duymadığı; ı'ıh.. sevmiyordu, sevemeyecekti "dul hüzünlerini".. istediği şey, aşkını yaşamaktı.. yaratılışının gereğine uymaktı.. hakkını almaktı; hakkı için sonuna kadar uğraşmaktı:

Boğan, baltayla doğrayan, bıçaklayan, vuran.. en çok da zehirleyen kadınları düşünüyordu.

Zehirleyen.. zehir?

Neden olmasın?

* * *

İhtiyar'ın saatlarını inceden inceye düşündü. Kolay olabilirdi bu iş. Verdi kararını. O saniyeye kadar ne yapacağını bilmiyordu; bildi. Ve, Güliz'leşti, *İhtiyar*'ın dilediği gibi oldu, *İhtiyar*'a lâyık hâle geldi.. Artık tekrarlayıp duruyordu aklından; "Yalnız Sıdıka için değil, yalnız Raşit için değil.. yalnız Sıdıka için değil, yalnız Raşit için değil.. yalnız Sıdıka ile Raşit için değil."

Sıdıka zehir'e ve zehinlenmelere dair ne biliyorsa hepsini de *İhtiyar*'dan ve *İhtiyar* istediği için öğrenmişti. Elindeki, "üç, beş dozluk" zehiri de veren o idi. Verirken; "Korkma" demişti, "hiç bir iz bırakmaz; alan mendeburun da aklına hiç bir kuşku düşmez; çünkü kokusu, tadı ve rengi yoktur."

Onlar Kuzguncuk'taki, "teyze"si ile oturduğu evinde idi. Şimdi önemli bir mesele kalıyordu: Teyze'yi pirelendirmemek! Kadının, kendisi ile ilgili her şeyi *İhtiyar*'a bildirmekle görevli olduğunu biliyordu. "Bulurum yolunu" dedi.

Gemi iskeleye bindirmişti. Sarsıntıyla kendine geldi. Güvertenin iskele tarafına gitti. Halat atılmıştı. İndi ve telaşlı insanların arasına katıldı. İskeleye çıkarken, koluna biraz sertçe çarpan bir adama, Karaköy'den getirdiği öfke ve tiksinti ile, düpedüz bağırdı:

- "Dikkat etsene be."

Yüzü ve sesi de bakışları gibi tiksinti saçıyordu. Adam;

- "Özür dilerim" dedi, telaş ve dikkatsizliğine uygun bir yarım bakışla. Ama birbirlerini görmeye bu bile yetti:

- "Afedersiniz."

Otuz, otuz beş yaşlarında, belki daha da genç. İyi beslenmediği belli. Elbiseleri, gömleği, papuçları, kravatı da ona göre. Buna karşılık, temiz. Parmağında da nikâh yüzüğü!

Bir andı bu. Herkes yoluna gitti. Tıpkı yüzlerine -böyle, görerek bakmadığı- bunca insan gibi!

Sıdıka'nın içi, bir başka, ama gene yabancısı olduğu bir duyguyla burkuldu: Ev'de canı çıkan bir kadın.. tencereler, tabaklar, ocak.. belki de,

iki, üç çocuk.. hepsi de bekliyor.. onu.. da; o gene biliyor özür dilemesini!

Asıl tiksinilecek şey, bu insanlardan, bu kaderlerden tiksinmek ve onlarla oynamak değil miydi?

İskelenin sağ tarafındaki parka doğru yürüdü. Bir sıraya oturdu ve, "nâne mollalık" dedi. Sebebini de buldu: Açtı.

Gerçi sokağa çıkarken, ayaküstü bir şeyler atıştırmıştı; ama şimdi gene yemek, daha fazlası, sıcak bir şeyler içmek istiyordu: "Karnın aç mı? öyleyse düşünmeye, hele karar vermeye kalkışma. Hele hele, tartışmaya.. kesin olarak ve kat'iyyen.. ve sakın haa."

İhtiyar öyle derdi. Tartışmanın en çetini de -elbet- insanın kendisiyle giriştiği idi. Kalktı, çarşıya doğru yollandı. İlk rastladığı pastacıya girdi. Çay yoktu; bir İtalyan kahvesi, bir tavuklu börek, bir de milföy istedi. Kahvenin son yudumlarını içip de sigarasını yaktığı zaman her şey uysaldı: Teyze'nin *İhtiyar*'ı bulamayacağını, artık, düşünebiliyordu. Öyle ya, böyle kaçış ve yer değiştirmeler, üç, beş kişi dışında, herkesten saklanırdı. Bağlantılarını bu üç, beş kişi düzenlerdi. Kendisi telefon konuşması bile yapmazdı.

Kuzguncuk'a taksi ile gitti. Yolda, her şeye rağmen, tedbirli olmaya karar vermişti. Nitekim, içeri girer girmez, sırf bunu öğrenmek için gelmiş gibi, merhaba demeden sordu:

- "Raşit beni aradı mı?"

Hayır, aramamıştı. Hemen dönmek istiyormuş gibiydi. Kadın:

- "Ateş almaya mı geldin? Otur biraz. Bir çay içeriz. Yeni demledim, şimdi olur" dedi.

Hatır için kabul ettiği belliydi. Kadın mutfağa gitti. Seslendi oraya:

- "Postadan bir şey çıktı mı?"

- "Var bir iki şey.. odanda.. masanın üstüne koydum."

Merdivenlerde koşmamak için kendisini zor tuttu. Ama odaya girince hareketleri hızlandı: Ansiklopedi Britanika'nın sekizinci cildini çekti. Onun altındaki üstü kolayca anlaşılamayacak biçimde kapatılmış oyuktan minicik kutuyu aldı; külotundaki ekleme cebe koydu. Cildi yerleştirdi. Elinde ıvır zıvır mektuplarla merdivenleri inerken, teyze çayları oturma odasına götürüyordu.

Çayı keyifle içti. Kadın, bu arada, dırdır konuşuyordu:

- "Nerelerdeydin bakalım, çapkın kız?"

O da çapkın çapkın güldü.

- “Beyefendiden de ses çıkmadı epeydir.. aramadı seni hiç.”

Demek *İhtiyar*’ı aramış, bulamamıştı.. öyle anlaşılıyordu. “Evet” dese pirelenebilirdi;

- “Yok” dedi, “küçük bir yolculuk.. yeni döndüm. Öyleye doğru gideceğim, görmeye.. onu. Hadi bir çay daha ver; pek güzel olmuş.”

İkinci çayı bitirirken de;

- “Dur telefon edeyim, geliyorum diye” deyiverdi.

İyi.. kestirdiği gibiydi. Teyze kaçırdı ağzından:

- “Yok ki Köşk’te.. gitmiş bir yerlere işte.”

- “Bulurum ben onu. Nereye giderse gitsin kurtulamaz elimden.”

Çok şımartılmış bir torun gibi söylüyordu. Kadının da hoşuna gitti.

- “Benden de selâm söyle.. ellerinden öperim. Güle, güle; Allah işlerini rast getirsin.”

Kadından her seferinde işittiği bu dil pelesengi dilek, birden bire teatral bir anlam aldı. Benimsedi onu ve ilk olarak Allah’ı düşündü. Bu da yol boyunca sürdü. Artık.. o parmağı yüzüklü adama rastlayışından beri de özellikle.. her şey *İhtiyar*’ı reddediyor, ona ters düşüyordu; onunla bağdaşamıyordu hayat: Ya *İhtiyar*, yahut bunlar; yâni aşk, yâni tabiat, yâni insanların bütün dünyadaki benzerleri gibi, insanca yaşama hakkı ve şansı.. en önemlisi de Allah!

Ya *İhtiyar*, ya bütün bunlar ve kendisi!

Evden epey uzaklaştıktan ve iki köşe döndükten sonra bir taksi çevirdi:

- “Harem’e..”

Harem’deki yığınla otobüs işletmesinden birisine girdi; bir Gölcük bileti aldı. Az sonra yola çıktılar. Kırk, kırk beş dakika geçti; şoför yardımcısına kavşaktaki benzincide ineceğini söyledi:

Daha vakti vardır. İki günden beri sinirlerini yıpratan gerginlik artık başka bir çeşni almıştır; korku’nun yerini Güliz heyecanı almıştır. Artık kötü şeyler beklemiyor: Önemi yaşamaya eşit bir şey yapmaya hazırlanmaktadır. Bu da ona -Güliz’e- her zaman güven vermiş, güç vermiştir. Bu güven ve güçle ilk hatasını yaptı; kendisini *İhtiyar*’ın, on kilometre kadar batıda, deniz kıyısındaki konak yavrusu bağ evine götürecek taksiyi tutmadan önce, benzinciden *Delikanlı*’ya telefon etti. Gerçi, numarayı çeviren, paraleldeki

görevliye, kararlaştırdıkları ziller çalıncaya kadar; “Bağlanmadı galiba” demişti ama, *Delikanlı* telefonu açınca da, adamın ona, nereden arandığını söylemesini engelleyememişti.

* * *

Delikanlı o bağ evini biliyordu; koskoca bir sonbahar geçirmişti orada. Telefon kapandıktan sonra düşündü:

Sıdıka, “Her şey iyi.. çok iyi. Cansıkıcı bir şey olmaz, inan. En geç akşam yemeğine oradayım” demişti. Ama içi bir türlü rahatlayamıyordu. Sonunda dayanamadı, evin içinde dört dönmeye başladı; üç gündür gelip gelip giden o hırs; o, ya ölmek, ya da öldürmek için yollara dökülmek hırsı gene başkaldırıyordu. Bir kahve pişirmek için mutfağa girdi.

Mutfakta neskafe, süzme kahve, bizim kahve; hepsi vardı. Etrafa şöyle bir baktı: Alkollü, alkolsüz, her çeşit içki.. tabaklar, çatallar, bıçaklar, içkisine göre bardaklar. Bunlar da, içkiler ve kahvelerle çaylar gibi, kaçak şeyler. Onlarda da *İhtiyar*’ı gördü; *İhtiyar*’ın sesi kulaklarında yankılandı.. o şirret, o çileden çıkaran, o hiç bir değer ve erdem tanımayan alaycılığı ile!

Buzdolabının üstündeki paraları avuçladığı gibi pantolon cebine tıkıştırdı. Bir koşu salona geçti, ceketini ve tabancasını aldı; baktı, namluda mermi vardı.

Kabataş’a inerken, bağırmamak için dişlerini sıkıyor ve boyuna tekrarlıyordu: “Sıdıka için değil.. kendim için değil.. ikimiz için de değil.”

* * *

Harem’de, yola koyulmak için manevra yapan bir İzmit otobüsüne atladı. Boş bir sıra vardı solda. Oturmadı. Öne gitti: Yol, ayna gibi, gözlerinin önünde idi. Karşıdan gelen araçlar önce küçücük bir karaltı gibi beliriyor, sonra da keskin güneş altında, sarı beyaz çakışlarla büyüyor ve yandan vın diye geçip gidiyorlardı. Gözleri çabuk kamaştı, beynindeki saplantıya bu da eklenince, tam anlamıyla hipnoza girdi:

Karşıda, ta uzaklarda önce bir nokta gibi beliren araçlar, şimdi *Delikanlı* için *İhtiyar*’ın yüzüdür: Bu yüz, kendisine.. kendilerine.. her şey, bütün şeylere doğru bir ışık hızıyla yaklaşıyor, yaklaştıkça da, bütün ölçüleri aşan.. hiç bir ölçüye sığmayan bir şekilde büyüyordu. İyice yaklaşınca -bu yüz- çirkin gülüşüyle, kendisini, kendilerini ve her şeyi yutacak -kapkara bir

mağra gibi- ağızdan ibaret kalıyordu. *Delikanlı*'ya -her araç geçişinde- bu ağız, *İhtiyar*'ın mağralaşan ağzı kendisini, içinde bulunduğu otobüsü -her şeyle birlikte- yutacakmış.. yutuyormuş gibi geliyordu.

Az sonra, Göztepe kavşağını geçtikten sonra, bu ağızın köyleri, kentleri yutmaya başladığını görmeye başladı. Derken, ortalık -erimiş gümüş havuzuna benzeyen Marmara'ya bakmıştı- Büyük Sahra'ya döndü ve -iki gün önce gördüğü hayâl- insan yığınlarının bu uçsuz bucaksız çöldeki, bitme tükenme bilmeyen, amaçsız, konaksız, anlamsız yürüyüşleri başladı:

Arada bir -bir an oluyor- bu karınca orduları gibi dönüp duran yığınlardan birkaç tanıdık yüz -kamera zum yapmış gibi- ziyan olmuşluğun, boşa gitmişliğin çizgileri ile beliriveriyordu. Ama, bir de bakıyordu ki, cadı üfleyivermiş ve bu yüzler yok olup gitmiştir. O zaman, onların kim olduklarını, hangi olayda ve nasıl öldüklerini hatırlıyordu.. bir şimşek aydınlığında belirip de yeniden karanlığa gömülmüşler gibi.

Bunların arasında -*İhtiyar*'ın direktifi ile- aynı gruptaki arkadaşı tarafından vurulduğunu bildikleri de vardı. Onların resimlerini.. kanlar içinde yatarken vuran "arkadaş"ın çektiği resimlerini gazetelere nasıl dağıttığını biliyordu. Ayni resimlerin alışılmış boyutları aşan ölçülerle nasıl büyültülüp de gösteri yürüyüşlerinde "kaatil polis" veya "devrimciler ölmez" gibi pankartlar ve dövizler eşliğinde, nasıl sokak sokak dolaştırıldığını biliyordu. Bütün bu sahneleri *İhtiyar*'ın nasıl hazırladığını ve uygulanmalarından sonra nasıl keyiflendiğini, pençelerini nasıl uğuşturduğunu biliyordu.

Delikanlı'nın başı dönüyor. Gözleri yumuluyor: Beyninin içinde, artık sâdece çöl.. kesin boşluğu ve hiç bir canlılığa şans tanımayan yakıcılığı ile çöl kalıyor: Artık akbabalar bile yoktur; *İhtiyar* onlara bile bir kırıntı bırakmamıştır.

Midesi bulanıyordu bu hatırlayışlarla. Ve şaşıyordu bu kadar açık, seçik hatırlayabilişlerine. Dinlerken pek eğlenceli bulduğu, kimi zaman saçma, kimi zaman ustaca bir parodi veya karamizah saydığı sözler, artık kafasında iyice belirleşen Türkiye tablosu ile uyuşmakta, korkunç gerçeğin ta kendisi olup çıkmaktadır: Çürütmek, çökertmek, kokuşturmak, yozlaştırmak! Gerçek budur işte. Bununla ilgili cümleleri de hatırlıyor:

"27 Mayıs, gerçi, bana çok değerli zamanlar kaybettirdi; ama enayiler bana, ömrümde bulamadığım kadar elverişli bir ortam vererek borçlarını fazlasıyla ödediler.

“Gasbettikleri Devlet gücünün propagandadaki kullanılışını, ruhları bile duymadan ben yönettim. Bir aşama uyduruğudur çıkardım ortaya ve bütün devrimci kesime.. en alttakini istediğim zaman çekebileceğim.. üst üste dizdiğim küpleri aşama diye yutturdum; küplerimin üstünde yükseklere çıkarıyorum onları:

“Onları, ben.. ilericilik, Atatürkçülük, özgürlük, bağımsızlık, toplumculuk, halkçılık, parlâmenter sosyalizm, devrimcilik ve nihayet, bu düzen değişmelidir’i eylemciliğe bağlayarak dağ çarpmasına uğrattım. Tedhişi kendilerine yoldaş ve yol gösterici yaptım; gülüm ve güzelim anarşiyi sırtlarına vurdum.

“Başarıları elbette ve yalnız benim eserimdir. Zaten hazır olan ve tarafımdan, eğitim aracılığı ile tarihin en koyu bağnazlığı hâline gelen.. artık önemi de kalmayan, o nânemolla Atatürkçülüğü geç. Ben, onun gölgesinde ve onunla eşanlamda yutturduğum ilericiliği ve devrimciliği ve saydığım öteki kavramları enayi halk çoğunluğuna da bir Hind kumaşı gibi sattım.. bütün bu kavramlara erozyona uğramış kafaları da özendirdim:

“Merzifon eşeklerinin -plâtonik Marksistlerin- etekleri zil çalıyordu bu gelişmeden. Aslında ise ben, enayi halk çoğunluğunu, o kavramları -bulaştıkları her yerde ve konuda olduğu gibi- evet, o kavramları da yozlaştırsınlar, kokuştursunlar diye öyle yapıyordum. Nitekim.. kırk paralık aklın varsa anlarsın.. başardım da: O kadar ki, bu kavramlara akılla, bilgiyle bağlananlar, yâni bu kavramlara bir şeyler kazandırabilecek olanlar, burunlarını tıkayarak ve öğürerek kaçıştılar. Bunu başardım ben.

“Ve ben, başıboş bırakırsam, uzun süreçte de olsa başarıya ulaşması önlenemeyecek ve kendi düzenini getirmesi kesin sosyalizmi, çok yakın bir geleceğin iktidarı olarak göstermeyi, öylece kabul ettirmeyi başardım. Böylece de, Marksist alanı oportünistlerle, çıkarcılarla, züppeler ve snoplarla doldurdum; kuşattım. Ve ben bilirim ki, halkın ve bu beriki süpersemlerin kıyısından, köşesinden bulaştığı hiç bir şey kendisini koruyamaz ve Buhara halısı güve yenikleriyle mahvolur.

“Ama ben bununla yetinmedim: Sâdece iyi güdüldüğü zaman, o da ayak işlerinde bir anlamı bulunan halkı, kalabalığa tahammülü, buğdayın kınaya, asmanın flokseraya tahammülünden az olan ve kalabalığa ineğin şap hastalığına dayandığı kadar bile dayanamayan Marksist eylemin başlangıç sürecine inek sürülerini salıverdim: Halk ve aydın oportünizmi ile züppeliği

ve tedhiş! Sıkıysa bir üst küpe ayak atsın artık Marksizm! En alttaki küpü çekivermek çocuk oyuncağıdır benim için.

“Elbette işçi sınıfı.. ve elbette işçi sınıfının çıkarları! Ve, imzasını atamayanlar bile bir generalden, bir profesörden, bir validen, bir genel müdürden, bir müsteşardan fazla para aldıkları zaman bile, elbette işçi sınıfı ve elbette işçi sınıfının çıkarları! Zira, ilimsel ve sanatsal mürekkep yalayan kompleksleri, bozuklukları ve ukalâlıkları, dev bir mıknatısın bir dikiş iğnesini çip diye çekiverişi gibi çeken şey hâlâ budur. Zira bu mürekkepten yalayanların.. yıkadığım beyinleri, bir başka yem seçecek kadar olsun çalışamaz. En iyi gönüllü müttefiklerim, kölelerim, ücretsiz askerlerim ve en mükemmel robotlarım bu mürekkepten yalayanların arasından çıkar.. bol bol çıkar.

“Kurallar, gelenekler, töreler, yasalar, görevler, sorumluluklar ve erdemler çöp sepetine! Bunların yerine, faturaları düşünülmeyen, yetenek ve hak etme hesapları yapılmayan hırslar, hasetler, kinler, tiksintiler, hevesler, özlemler, özentiler, istekler!

“Ötekilere vur, çamur at, paradokslarla, demagojilerle palyaço elbisesi giydir; berikileri alla, pulla, körükle, besle, semirt.

“Ötekileri köylerin, kentlerin sokaklarına, alanlarına, parklarına, iş yerlerine, Devlet dairelerinin koridorlarına attırdım, berikileri otobüslere, koltuklara, tezgâhlara, vapurlara, tirenlere, uçaklara, masa başlarına oturttum.”

Dalıp gitmişti *Delikanlı*. Şoför yardımcısının sesiyle kendisine geldi. Bağırmıştı yardımcı:

- “Benzincide inecek!..”

Toparlandı. Arka kapıya kadar yürüdü. Ayakların, küçük valizlerin, sepetlerin arasından geçti.

Kavşakta, benzincinin yanında duran arabaların yanına gitti: Kararını vermişti; bağ evine ana kapıdan girecekti. Taksiden, oraya kırk, elli metre kala indi. Yürürken etrafı kolluyordu. Beline ancak varan duvar, bağı görmesini engellemiyordu. Mendile sardığı tabancasını kapıyı eve bağlayan çakıllı yolun yakınındaki bir asma kütüğünün altına fırlattı.

Kapıya vardığı zaman, girişteki kulübeden iri yarı iki adam çıktı. Tanıyordu onları. Onlar da kendisini elbette. Hemen açtılar kapıyı. Ama dost bir ziyaretçi karşılamadıkları belliydi; kendi ayağıyla gelen avı yakalamış

gibiydiler. Onu aralarına alarak içeriye çektiler. Adamlardan biri, usta ellerle, çabucak, üstünü başını aradı. Sonra, ayni adam eve doğru koştu. *Delikanlı*, sağır ve dilsiz olduğunu bildiği, öteki ile kalmıştı; işaretle izin istedikten sonra bir sigara yaktı.

İlerdeki incir ve ceviz ağaçları evi iyice perdeliyordu. Hırsla bakıyor, ama taraça ve pencerelerin yerine, güneş altında yeşillerinde, güneş ışıkları ile gümüş parıltılar çakan cevizleri görüyordu.

İçtiği İngiliz sigarası üç beş çekişte yarıyı bulmuştu; zaman için aldanışını da bu koyulaştırdı: Adam içeri gideli on beş, yirmi dakika olmuştu. Tedirginliği de, gerginliği de dayanılacak gibi değildi. Terlemişti. Sigarayı yere bıraktı; çiğnedi. Alnındaki terleri elinin tersiyle sildi.

Bahçenin dört bir yanında geveze serçeler kıyamet koparıyordu. Bahçede çeşitli böcek sesleri de vardı. Ama içerden çıt çıkmıyordu. Evdeki sessizlik içindeki gerilimi ve tedirginliği korku ile değiştirdi. Ve.. korku gene sabırsızlık!

Asma kütüğü ancak yedi, sekiz adım ötesindedir. Bakıyor ve görüyor: Mavi beyaz mendilden taşan kabza, yapraklardan sızan soluk ışıkta yakamozlanmaktadır.

Yanında duran ve gözlerini üstünden ayırmayan dilsize dostça gülümsüyor ve eliyle “bir dakika” diye işaret ettikten sonra kütüğe doğru ağır ağır yürüyor. Önce bel hizasındaki bir salkımdan iki koruk kopartıp ağzına atıyor; bu arada dönüp gene sırıtıyor. Sonra, gövdesi tabancaya tam siper, eğiliyor ve sol eliyle asmanın yapraklarını aralarken sağ eliyle de tabancayı cebine indiriyor.

Tam zamanıdır: O dilsizin yanına dönerken çam yarması da evden çıkıyor. Adam artık, giderken olduğu gibi, çabuk yürümemektedir. Yüzü de çok daha donuktur:

- “Bu tarafa” diyor ve eve giden yolu değil de, arkaya dolanan patikayı gösteriyor.

- “Ama ben onu görmek istiyorum.”

- “Bu tarafa.”

Ses de, bakışlar da buz gibidir; adamın yüzünde hiç bir anlam yok.. tam bir robottur o: Ancak yapması isteneni yapmak için vardır;

- “Bu tarafa” diyor üçüncü defa.. kımıldamadan.

* * *

Sıdıka -düşündüğü gibi- *İhtiyar*'ı elma bahçesinde buldu: Ağaçları, sanki üzerlerindeki elmaları tek tek sayıyormuş gibi, uzun uzun ve inceden inceye, bir o yandan, bir bu yandan, gözlerini kısarak süzerken! Gören de, onu dünyanın en önemli işini yapıyor sanırdı. Belki de öyle sanılmak istiyordu:

"Her zaman en önemli işleri yapar o.. ve, onun yaptığı bütün işler en büyük önemi kazanır."

İhtiyar, her biri kendisinden yirmi, yirmi beş metre kadar uzaklıkta duran üç adamının yaptığı üçgenin ortasında, bir çarpık dünyanın merkezi gibi idi.

- "Merhaba."

Sıdıka yürüyüşünün, duruşunun, bakışının, hepsinden çok da sesinin tıpatıp Güliz'e, Elma Çiçeği'ne benzemesini istiyordu. Başarmıştı da galiba: *İhtiyar*'ın dudakları gerilmiş, gülümseyişi taklit etmişti:

- "Gel bakalım."

Yan yana idiler ve Sıdıka onun -elma bahçesinde- ekşi kokusunu duyuyordu. Yıkanmaz mıydı? hiç çamaşır değiştirmez miydi?

Ama kafasını çekip kurtardı ondan: Hep tetikte olmalıydı. Nitekim hiç ummadığı bir soru çatlayıverdi:

- "Ne diyor?"

Domuzluklarından birisi de budur; sorularıdır. Sanki her şeyi bilir o.. kuşlar haber verir ona.. işte şimdi de, *Delikanlı*'nın Sıdıka'ya gittiğini, geceyi birlikte geçirdiklerini biliyor! Bilmediklerini bilirmiş ve kuşkuları bilgiymiş gibi sorular! Ve bütün bilmediklerini kuşku konusu yapış!

Sıdıka iyi tanıyor onu: Bu damdan düşme soruyu bir başka soruyla karşılasa; meselâ "kim?" diye soruverse, gerçek bir dehâ olan kuşkuculuk hakem ve hâkim oluverecektir. Ama, yağma yok; tepeden tırnağa Elma Çiçeği'dir o; kendi yarattığı, Güliz'dir:

- "Gelmedi" diyor.

Soruyla cevabın arasına zaman kırıntısı girmemiştir. *İhtiyar* da soruyu sormamış ve cevabı işitmemiş gibidir. Elmaları incelemesini ayni ciddiyet ve önemseyişle sürdürüyor:

- "Mendebur herif.. cezalandıracağım onu."

İhtiyar'ın yüzünü öfke morartmıştır. Ama Güliz tetiktedir; öfkesinin sebebini derhal anlıyor: Altına yeni geçtikleri ağacın dallarına bakıyor; evet, Starking'ler. Tiksinir onlardan *İhtiyar*. Biliyor bunu. Bahçıvan mendeburu, dilsiz, unutmuş; aşılamış. Güliz de bu akıl almaz mendeburluğun üstüne basıyor:

- "Nasıl yapar bunu!.."

Delikanlı yerini elmalara bırakmıştır artık:

- "Bilir miyim ben! Marifet yaptığını sanmış ve aşılamış cânım ferik elmasını. Cezalandıracağım mendeburu."

Hışımla yürüyor bir başka ağaca. Bir Yalvaç Ekşisi'dir bu. Sıdıka, elmalardan güneş vurmuş birisine, nerdeyse dalıp gidecek. Eliyle o iri ve sedef beji elmayı göstererek cıvıldıyor:

- "Ne güzel."

- "Girelim."

Sıdıka; "Saat on bir" diye düşünüyor ve çaktırmadan bakıyor bileğindeki değerli saate: Evet, on bir. Aklına, külotundaki minik paket geliyor.

Saat on bir. Oysa hiç saata bakmazdı *İhtiyar*. Daha doğrusu, saata sâdece yanılmadığını anlamak için bakardı. Kendisini ilgilendiren saatlar için dakika şaşmazdı. Sanki organlarında, özellikle de midesinde, kendi kendine işleyen bir mekanizma vardı; sanki yalnız onun işitebildiği bir zil çalardı da, ıhlamur vakitlerini, meyve vakitlerini, yürüyüş veya şekerleme vakitlerini haber verirdi. Saat on bir.. ıhlamur saati! İçeri girerken, kendisini mutfak kapısında bekleyen aşçı kadına; "Hadi bana bir ıhlamur kaynatıveriniz" diyecekti.. sanki bin yılda bir aklına gelivermiş gibi. Kadın da buna göre davranacaktı.. Köşk'te olsalardı, böyle yüz yüze gelmeyecek olsalardı, suyu ateşe koymak için bu emri bekleyecekmiş gibi!

Alt katın sofasına girdiler. Adamların ikisi kapıdaki kulübeye gitmişlerdi. Üçüncü ise merdivenin yanındaki odaya girdi. Aşçı kadın mutfak kapısının önünde.. yüzde yüz içinden geldiği kolayca anlaşılan bir saygı ve sevgi ile, elpençe divan duruyordu; ufacık bir ilgi.. bir hitap bekleyen, bunun için can atan bir hâli vardı. Umduğunu da buldu:

- "Bir şeyler toplayabildiniz mi bâri?"

- "Evet efendim. Görmek ister misiniz?"

Mutfağa girdiler: Kocaman bir bakır sini, köklerindeki çamurlar daha

kurumamış otlarla doluydu.

- “Aman ne âlâ! aferin size.”

Bu iltifat candandı ve otlar, haşlanıp da üzerlerinden -Türkiye’nin en nefis- zeytinyağı gezdirildikten sonra sofrasına getirilmiş ve o da limonunu sıkıyormuş gibi, dudaklarını yalıyordu:

- “Hadi temizleyiniz onları, şöyle bir güzelce. Güliz, sen de bir ıhlamur kaynatıver bana.”

Ve, başka bir şey söylemeden çıktı, odasına gitti. Bütün bunlar da Sıdıka’nın beklediği şeylerdi.

- “Ihlamur işte orada, küçük hanım. Çaydanlık da iyice ısındı. Ateşi biraz açarsanız hemen kaynar.”

Aşçı kadın kendi işine koyuldu. Sıdıka onu görecek gibi duruyordu: Kadın musluğu açınca, bir hamlede paketi çıkardı. Gerisi kolaydı:

* * *

İhtiyar -onu değil, ıhlamuru- hazzın büsbütün çirkinleştirdiği bir gülümseyişle karşıladı. Bardağı kapar gibi aldı ve pencereye doğru kaldırdı:

- “Renklerin gizlediği bir şeyler var.. hayatla ilgili.. hayatla ve ölümle ilgili. Ama mendebur âlimler ve bilginler bunu sezemediler gitti. Meyveleri ve sebzeleri ve kökleri ve otları ve yaprakları renkleriyle ve kaynatılınca verdikleri renklerle anlamaya çalışan bir mendebur çıkmıyor. Oysa şifalar ve zehirler..”

Sıdıka yüzüne kan bastığını ve kalbinin güm güm vurduğunu duyuverdi: “Zehirler” kelimesinden sonra işitmez olmuştu. Toparlanamayacağını anladı. Pencereye bir adım daha yaklaşarak dışarıya bakmaya başladı:

Anlamış mıydı?

“Kat’iyyen ve kesin olarak anlaşılmaz.”

Kendisi -aynen- söylemişti bunu; “ne koku, ne renk” demişti. İyi hatırlıyordu; çünkü “ezberle ve hıfz et” diyen de o idi.

- “Heey!..”

Gülümseyerek döndü.. nefis bir Güliz gülümseyişi ile.

- “Hey; sana söylüyorum güzel kız.”

Elindeki ıhlamur bardağını hâlâ ona doğru, ışık yağdıran pencereye

doğru tutuyordu:

- “Şu renge bak, şu renge. Senin gözlerinin dışında, gördün mü bu kadar güzel rengi?”

- “Mersi.” Gülümseyişi daha da genişlemişti. Ama yetmedi bu gülümseyişin süslediği teşekkür:

- “Mersi imiş! mendebur sende! Cevap versene.”

- “Görmedim.”

- “Görmedin ya! Ve bu rengin bir anlamı ve bir mânâsı olmalı, kendine has ve kendine özgü.. diyordum. Ve sen dinlemiyordun beni. Ne düşünüyordun bakalım, küçük prenses?”

Cevap beklediği yoktu; neşesi tam görünüyordu:

- “Şifaların ve zehirlerin renklerle, özellikle de kaynatılma ve karıştırılma sonunda çıkan renklerle çok sıkı bir bağlantısı, mutlaka, olmalıdır diyordum. Ve, sersem bilim adamları bu bağlantıyı genellemeye ve yasalarını bulmaya çalışmıyorlar diyordum ve sen beni dinlemiyordun. Ne düşünüyordun bakalım?”

İşte bu bir sorudur. Ve, bardağı, hep öyle ışığa tutmuş, seyrediyor İblis gülüşüyle.. içmiyor.

Sıdıka’yı da panik yeniden yokluyor: Nerdeyse; “için onu hadi.. soğuyacak” deyiverecek. Ama, birden, her şey yoluna giriyor: *İhtiyar*, ıhlamurdan okkalı bir yudum içiyor. Sıdıka da Güliz’leşiyor; ona has bir zarafet ve çeviklikle, geçip *İhtiyar*’ın yanı başına oturuyor. Cıvıl cıvıl konuşuyor:

- “Bak ne düşünüyordum, söyleyeyim sana: Bu renkler meselesinin üstünde ben de çok durmuşumdur. Hem de çocukluğumdan beri.. başkalarına söylemekten utana utana. Ama ben.. gülmeyeceksin ama.. söz mü?”

İhtiyar, ıhlamurdan arka arkaya üç yudum içiyor:

- “Söz.”

- “Ben, daha çok, insanların renkleri üzerinde dururdum: Gözlerin, saçların, tenlerin rengi üzerinde. Onlarla karakterlerin sıkı bir ilişkisi varmış gibi gelirdi bana.”

- “Hık.. basit.. ve anlamsız.. mânâsız.”

Ve iki yudum daha.

Sıdıka artık kendisini bulmuştur. O, artık, Elma Çiçeği’dir: *İhtiyar*’a

tıpkı o ilk karşılaşmalarındaki gibi bakıyor.. vapurdaki gibi. Ayağa kalkıyor. Şimdi karşı karşıyadırlar. *İhtiyar* pireleniyor, tedirginleşiyor: Bir şeyler olduğunu sezinliyor. Sıdıka da bunun böyle olmasını.. aptalca.. istemiştir.

- "Ne var? Söylesene, neler oluyor?"

Ses Sıdıka'nın hiç işitmediği kadar incelmiştir. Ama o, buz gibi duruyor. Bakışları da öyle. Ve, dudakları en ağır küfrü savurduktan sonra susmuş gibi; gergin ve kenetli. Sesi bütün bunlara uygun çıkıyor:

- "Basit değil.. ve anlamsız değil. Düşünsene/ "meselâ Raşit" diyecek; ama kapı vurulduğu için susuyor. *İhtiyar* da hışımla bağırıyor:

- "Evet?"

Giriş kapısındaki yarma içeri girmeden, eşikte, araladığı kapıdan başını uzatarak;

- "O geldi" diyor.

- "Yaa? Aman ne güzel. Hemen bodrumu şereflendirsin."

Sıdıka çıldıracak gibidir;

- "Durdurun onu.. göndermeyin bodruma."

- "Nedenmiş o?"

Evet, neden? ne söyleyebilir Sıdıka?

"Ah, budala.. sersem" ve kendisini tutamıyor, düşüncesini, çırpınan bir sesle tamamlıyor:

- "Gelmemeliydi."

- "Yok canım!"

Artık Elma Çiçeği değildir o; kinle bakıyor, dudaklarını emiyor: Üzgündür çok.. ve çaresizdir.. saldırmak ister gibidir; âşık olduğu bellidir.

- "Sen? Sen âşıksın ona?"

- "Bir şey.. benim için.. bir şey yapamaz mısın?"

Düello başlamıştır. Üstün durumda olan.. ıhlamura rağmen.. *İhtiyar*'dır. Sıdıka kabulleniyor bunu. *İhtiyar* gebermiş ne çıkar! "Gelmemeliydi aptal.. gelmeyecekti.. söz vermişti."

- "Ne yapabilirmişim güzel prenses hazretleri için?"

- "İşkence yapmasınlar ona.. hadi söyleyin.. ne olur."

- "Korkma, korkma.. işkenceyi ben, ken/"

Kelimeyi iki silâh sesi parçalıyor. *İhtiyar* sırıtıyor:

- "Şehzâde hazretleri işkenceyi reddettiler."

Sıdıka pencereye koşuyor.

- “Oradan göremezsiniz, prenses. Kapı arkadadır.”

Sıdıka kapıya koşarken bir silâh sesi daha geliyor. Bu seferki evin içindedir ve *İhtiyar*’ı hoplatıyor:

- “Bu da ne!..”

Sıdıka onun dehşete kapıldığını görünce, kendi aklına da gelen ihtimalin doğruluğuna inanıyor:

- “Belki de şehzâdemdir.”

Dişleri sıkılmış, gözlerinde deli pırıltılar, gülümsüyor:

- “Belki de.. işkenceyi reddeden seninkilerdir.. vicdanları elvermemiştir.. kim bilir.”

Ve, elektronik bir rastlantı, ikisi birden ıhlamur bardağına bakıyor. *İhtiyar*’ın eli göğsüne doğru gidiyor; yüzü kasılıyor ve işte o zaman her şeyi anlıyor; bardağın dibinde kalan iki parmak kadar ıhlamuru Sıdıka’nın yüzüne doğru serpiyor:

- “Kaltak.”

Sıdıka kapıya atılıyor ve, bir, bir daha, arka arkaya iki tabanca sesi işitiliyor.

* * *

Delikanlı, çam yarmasının, “bu tarafa” dediği patikanın nereye gittiğini biliyordu. Ama telâşa kapılmadı, acele etmedi; tabancasına evin kapısına en yakın yerde asıldı. Koca adam, olduğu yerde yarım daire çizdi. Elleri tutunacak bir yer aradı boşuna. Sonra bu eller başına kapandı. Göz açıp kapayacak kadar bile zaman geçmemişti; adam olduğu yere devrildi.

Namlu şimdi dilsizin yalvaran gözlerinde idi. Biraz aşağı, küçük dilini gösterecek kadar açılan ağıza doğru kaydı.

Tetiğe basmadı *Delikanlı*. Öteki de anladı ve deliler gibi koşup gitti.

Birkaç saniye sonra, merdiven altındaki adam, elinde tabanca, giriş kapısına koşuyordu. O iki metre kadar içerde; *Delikanlı* da bir o kadar eşikten uzak, karşılaştılar. Tetiğe, daha önce denemeyecek kadar erken basan adamdı; ama devrilen de o oldu: Ya namluya mermi sürmeyi, ya da emniyeti açmayı akıl edememiş olmalıydı.

Delikanlı girmedi içeri. Yan tarafa koştu. Aralık pencereyi itti. Burası

deminki adamın çıktığı odaydı. Kapısı aralıktı. *Delikanlı* kapıdan girmemekle ne kadar iyi ettiğini gördü: Birisi, ayaklarının ucuna basa basa duvar dibinden kapıya doğru kayıyordu. O da ayaklarının ucunda yürüdü. Kapıdan çıkar çıkmaz da sıçradı ve tabancasının kabzasını olanca gücüyle herifin ense köküne indirdi. Kafatasını patlatmıştı. Merdivenlere koştu. Daha beşinci basamakta iken de tabanca sesini işitti:

Bir an duraladı; hayır, kendisiyle ilgisi yoktu atışın.. yukarıdan gelmişti ses. Daha hızlı koştu. Tam omuzlayacağı sırada kapı açıldı ve.. ne Sıdıka, ne Güliz, ne Elma Çiçeği.. genç, çok genç.. güzel, çok güzel bir kız göğsüne düştü: Acı acı değil.. buruk değil, gücenik, değil, paylayan hiç değil.. gülümsüyordu.

Sağ elindeki tabancanın namlusu içeriye çevrikti. İşaret parmağı tetikle tam uzlaşma hâlinde idi. Sol kol sardığı bedeni kapıdan çekip yana itmek istiyordu. İçerde tabanca olduğunu biliyordu. Ve sol avuçta anlatılamaz bir ıslaklık vardı. Mırıldandı:

- “Sıdıka.”

Sıdıka değildi bu. Bağırmak istedi; sesi kısıktı:

- “Güliz.”

Güliz değildi.

Bıraktı onu yere.. bir bebeği yatırır gibi.

İçerdeki açık pencereden gelen rüzgâr kapıyı kapamıştı. Bastı tekmeyi:

Delik deşik edecekti onu, ama, gördüğü yüz, tetikteki parmağını dondurdu:

Kaslar boyuna yer değiştiriyordu; hiç bir kas da yerinde değilmiş gibiydi. Kuyruksokumu koltuğun kıyısına kadar kaymış ve, sanki, oraya yapışıktı. Boynun sırtla birleştiği yer de koltuğun arkalığını zorluyordu. Ayaklar, birbirlerine sarılmış olarak dümdüz uzanmıştı ve biraz daha, hiç değilse, bir santim daha uzayabilmek için imkânsızı zorluyordu. Koltuktan sarkan sağ el.. kızı öldüren tabancayı hâlâ mengene gibi sıkıyordu. Boyun damarları kalem kalemdi.

Bir beden ancak bu kadar gerilebilirdi. Gerilişin az ötesi eklemlerin, kasların kopmasıdır sanılırdı.

Pencereye dönük, baş, zemberek atmış gibi, ona doğru döndü. Gözkapakları kaybolmuş gözler, karanlık ağızın sımsıkı kapanıverişi, biçimi değişen çene ve birden bire tostoparlak olan beden.

Delikanlı'nın aklına tetikteki parmağı geldi. Ama beyinle bağlantısı kopmuş gibiydi onun; kımıldadı. Ayni anda da göz göze geldiler. Ve *Delikanlı*, onun gözlerindeki öfkeyi, kini, tiksintiyi, nefreti kendi içindedir sandı. Midesi bulandı.

Bulantı.. ve uzaydan gelen morslar gibi, belli belirsiz.. beynin duyurmaya çalıştığı tehlike işaretleri.. buradan, elinden geldiği kadar çabuk uzaklaşması gerektir. Bunu sezinliyor. Ama nereye? ve ne için?

Düşünmeden.. düşünmemeyi başardığı halde.. bu sezinlemesinden çok, çok daha belirsiz olsa da.. dışarda, kapının yanında.. hemen yedi adım ötesinde yatan.. şey!

Tetikteki parmak gibi, ayaklar da sağır.. söz dinlemiyor. Ve, karşısındaki, tortop beden, yeniden yay gibi gerilirken görüyor: İncecik birer mor çizgiden ibaret kalan dudaklar kıpırdamıştır. Gözleri -o kendi içinde duyduğu- kinle, nefretle, tiksintiyle, yiyecekmiş, mahvedecekmiş gibi kendisine bakarken, *İhtiyar*, bir şey, ondan sık sık işittiği bir şey, bir kelime.. hayır, bir yığın kelime söylemiştir. Bunları anlayacak gibidir; ama, sökmeyi başaramadan bir patlama ve sol dizkapağında önce bir hiçlik, hemen sonra da, duyulmaz ısının arda bıraktığı büyük acı: Söz geçirilemeyen.. kine, nefrete, tiksintiye cevap vermeyen parmak kendisininkidir; *İhtiyar*'ın parmağı değil. *İhtiyar*, yeniden gerilirken tetiğe basmıştır. Ve -bu sefer- emre tam uymayan kurşundur; kurşun bu sefer kalbe değil, dizkapağına saplanmıştır; parçalamıştır onu. Ve, tabanca yerdedir.

Delikanlı -işte şimdi- fırlayıp gitmek istiyor buradan.. öteki, dışarda, kapının yanında yatan kollarında olarak!

Daha önce yapması gerekeni yapabilmek için deli bir hırsa kapılırken, sağ dizinin üstüne çömeliveriyor. Tabancasını bırakmadan, elleriyle sol dizini kavrıyor. Baktığı zaman da, sırasıyla, bacakların çözülüp gevşediğini, kolluktan sarkan pençenin çözüldüğünü ve -o korkunç, o İblis- başın omza doğru kaykıldığını görüyor. Ses ve hareket bitmiştir: *Delikanlı* için, bütün evrene kesin bir sessizliğin çöküverişi gibi bir şey oluyor bu.

Ve -ona mı öyle geliyor- ondan, ölüden, daha şimdiden, dayanılmaz bir koku gelmeye başlamıştır. Midesi büsbütün kabarıyor ve, inanılmaz bir çabayla, seke seke, öğüre öğüre verandaya atıyor kendisini; korkuluğa abanarak kusuyor:

Ceviz, incir, badem, kiraz ve elma ağaçlarının ardında; asma kütükleri -

kırbaçla düzene konulmuşlar gibi- yanyana ve arka arkaya, iki, üç yüz metre, uzayıp gitmektedir. Aralıkları eşittir. Buna karşılık ağaçların vahşi bir karmaşıklığı vardır. Hem incirlerin arasında cevizlerin acı yeşili seçilebilmektedir. Kızarmaya yüz tutan elmalarla tüylerle kaplı, henüz küçümencik ayvalar aynı dalda yetişmiş gibidirler ve bütün dallar deniz yönünden gelen nefis bir meltemle sallanmaktadır.

Delikanlı, iyod ve yaprak kokularıyla yüklü havayı ciğerlerine -her şeye rağmen- hazla dolduruyor. Bir kilometre kadar ötedeki denizi ve denizin milyonlarca güneş yansıtan minicik dalgalarını -hazla- seyrediyor. Kurşunun dizkapağına girdiği andır bu; dayanılmaz acılar.. ve topallamalar sonradan basacaktır, biliyor. *İhtiyar*'ın geriye ne bıraktığını biliyor.

Ve, odadaki şeye de, sofada, kapının yanında yatana da bakmamayı başararak, dişleri -şimdilik sâdece- inlememek için kenetli, sol bacağını kâh tutarak, kâh sürükleye sürükleye bağdan çıkıyor. Yüz, yüz elli metre kadar gittikten sonra yol kıyısına çöküyor; kendisini alacak bir arabanın geçmesini bekliyor. Bu arada da bir adamı.. iskele meydanında çiklet, karamela, jilet ve öte beri satan, dizkapağından aşağısı olmayan sol bacağı koltuk değneğine göre sallanıp duran bir adamı düşünüyor. Sonra, bir kum kamyonunda, şoförün yanında giderken karşıdan gelen iki Mersedes'teki adamları tanıyor. O zaman da sofada yatan şeyi -birincisidir bu daha- gerçekten hatırlıyor ve düşünüyor.. pıtır pıtır yaşlar dökülüyor gözlerinden. Onu yan gözle -bazen kuşkulu ve güvensiz, bazen de acıyarak- süzüp duran kır saçlı, yağız şoför soruyor:

- "Çok mu ağrıyor."

- "Çok" diyor *Delikanlı*, dudaklarını dişleyerek.

Mezartaşı

Kaza olduğuna büsbütün inandırmak için elbette, *İhtiyar*'la "yeğen"i birlikte kaldırıldılar. Adamlarının doktor raporunu ve gömülme iznini ne kadar kolay aldıklarını kestirebiliyordu. *Delikanlı*'nın kestiremediği şey, törenin çarpıcılığı idi:

Para dünyasının, üniversitenin, basının, politikanın, iş ve işçi kesiminin tanınmış bazı insanları da oradaydı. Bütün bu yüzler aynı maskenin altında duygusuz ve sessizdi. Kalabalığın arasında, üçer, beşerli, kızlı, oğlanlı genç grupları da vardı. İşte onların yüzlerinden bir şeyler okunabiliyordu; hem birbirlerine karşı, hem de herkese ve dünyaya karşı! Ve bu.. sevgi ne kelime.. uzlaşmaya, anlaşmaya, hoşgörüye yabancı ifadeyi *Delikanlı* iyi biliyordu. Yeniden hatırlar gibi oldu ve korktu. Onları hâlâ o mu.. şu tabutun içindeki mi yönetecekti? Onları ve öteki yaşlı başlı, saygın ve ağırbaşlı insanları?

Bu soruyla, yüzlere daha bir hırsla bakmaya başladı: Onlar da, kendisi gibi korkuyorlar mıydı, yoksa ferahlamışlar mıydı?

Öyle veya değil, *İhtiyar*'ın daha bir süre onları yöneteceği kolayca söylenebilirdi. Gazeteleri hatırladı:

Ölüm haberi iki gün önce, yâni olaydan bir gün sonra verilmişti. Koca koca, dörder, beşer sütunluk ilânlarda da, birinci sayfalardan verilen haberlerde de övücü bir tek kelime bile kullanılmamış, duygusal bir üslûbdan kaçınılmıştı. Sâdece resmî görevlerden ve soydan soptan söz edilmişti. Bu kuru üslûb onu tanıyanlar için daha bir etkili oluyordu; açıklamaların yokluğu kuvveti büsbütün büyültüyor, baskısını artırıyordu.

Delikanlı, son olarak çelenklere baktı: Sayılamayacak kadar çoktu bunlar ve hepsi de kapı gibi şeylerdi. Caminin avlusundan taşmış, dış duvara boydan boya sıralanmışlardı. "Bir servet" diye düşündü. Ve, *İhtiyar*'ın alaycılığını hatırladı:

"Ve cenazeme çelenk gönderilmesini istemem. Paraları, bıraktığım

servet ile kurulacak Sersemleri Koruma ve Sersemlikleri Geliştirme Vakfı'na verilmelidir."

Sersemlik.. yâni, yetenekleri ve imkânları aşan hırslar, iddialar, tutkular; gözü dönmüş istekler!

Kalabalığa baktı: Ne kadar da çok türetip üretmişti!

Ardında kuruması ve kurutulması çok, çok zor bir bataklık bırakıp gidiyordu bu tabut.

Gene o genç gruplarına baktı: Hiç birisini tanımıyordu onların.. şöyle böyle tanıdıkları da ölüp gitmişlerdi, ya da cezaevlerinde idiler. Dişlerini sıkarak tekrarladı *İhtiyar*'ın cümlesini: "Devrimciler ölmez.. nöbet devrederler!"

Ayni diş gıcırtısı ile, görebildiğince, ağırbaşlı ve saygın insanlara -hakikî sersem'lere- baktı: Onların bir bölüğü, elbette, şimdiden rahatlamış olmalıydı; onlar, belki de, ölüm haberi ile birlikte "tövbekâr"dılar.. *İhtiyar*'ın en çok zengin ettikleri başta olmak üzere. Ama, aralarında, daha şimdiden.. yıkılan imparatorluklardan sonra olduğu gibi.. derebeylikler kurmaya kalkışanların olduğu da ayni kesinlikle söylenebilirdi.

Delikanlı, bu yorumla düşündü: "Vârisini bulamadı ve anarşi'yi başıboş bıraktı.. felsefesiz bıraktı; anarşi, artık, bir iş, bir meslek değil. Bir hedefi yok.. bir hedefe yönelemez."

Anarşi, ona göre, artık küçük hesapların aracı ve bazı psikolojilerin, birtakım kof sloganların, gelgeç sapıklıkların uygulaması olup çıkacaktı.. kavranamayan felsefenin.. ve amacın yozlaştırılması olacaktı. Olsa olsa, anarşi yüzünden Gülsüm'ler gidecekti.. yeni Gülsüm'lerin gelmesi için.

Delikanlı, bu noktada, birden bire, kendiliğinden, *İhtiyar*'ın son dudak kıpırdatmalarını hatırladı ve şaşırtıcı bir kesinlikle çözdü onu:

"Saçma."

Evet, saçma demeye çalışmıştı *İhtiyar*, o hâlinde konuşma mucizesini gerçekleştirmeye çabalayarak.. tıpkı bir gün.. bin yıl önce, bir ömür önce olduğu gibi, tek saçma'yı anlatabilmek hırsıyla:

"Saçma.. ölüm saçma şey; ölüm olmamalıydı. Veya idam hükmü gibi bir şey olmalıydı ölüm: tifturûnîler için. Üstün değerde bir hedefi ve amacı kavrayabilen bir insan, onu gerçekleştirinceye kadar veya bu amacı ve hedefi gerçekleştiremeyeceği belli oluncaya kadar yaşamalıydı. Ölüm saçma.. ölüm tabiatın kendi kendisine ihâneti.. ya da, ölüm, tabiatın mendeburluğunu, beş

para etmezliğini açığa vuruşu.”

İmam efendi cenaze namazına çağırdığı zaman, tabutların arkasında beş on “yabancı” gitti. Kim bilir, belki, onlar da *İhtiyar*’ın tabiî -veya gönüllü- müttefikleri idi.

İmam efendi; “Merhumeyi nasıl tanırdınız?” ve “Hakkınızı helâl ediyor musunuz?” diye sorarken *Delikanlı*’nın boğazı düğümleniyor, gözleri yanıyordu.

Kimdi merhume?

İmam efendi onun için.. ve gençliği için paylaşılmış ve klâsik anlamda erdemler sıralayarak.. karakteri için güzel sözler, acıklı sözler söylemişti.. onu Güliz diye anarak.

Peki, Sıdıka? Sıdıka ne olmuştu?

Tabutlar, peşlerinde sürüyle lüks araba, mezarlığa doğru, aşırı bir hızla, giderken, o topallaya topallaya, otobüs durağına doğru yürüyordu.. Taşlık’taki gazinoda oturmak için.